

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ATASÖZÜ VE DEYİM
ÖĞRETİMİNDE FİLM VE HİKÂYE TEKNİKLERİNİN
ETKİLİLİK DÜZEYLERİ AÇISINDAN KARŞILAŞTIRILMASI**

DOKTORA TEZİ

Yasemin YILMAZ ATAGÜL

**Enstitü Anabilim Dalı : Türk Dili ve Edebiyatı
Enstitü Bilim Dalı : Yeni Türk Dili**

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Mehmet Mehdi ERGÜZEL

HAZİRAN - 2016

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ATASÖZÜ VE DEYİM
ÖĞRETİMİNDE FİLM VE HİKÂYE TEKNİKLERİNİN
ETKİLİLİK DÜZEYLERİ AÇISINDAN KARŞILAŞTIRILMASI**

DOKTORA TEZİ

Yasemin YILMAZ ATAGÜL

Enstitü Anabilim Dalı : Türk Dili ve Edebiyatı
Enstitü Bilim Dalı : Yeni Türk Dili

Bu tez 03/06/2016 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği / Oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	KANAATI	İMZA
Prof. Dr. M. Mehdi ERGÜZEL	BAŞARILI	
Prof. Dr. İŞİL ALTUN	BAŞARILI	
Doç. Dr. Kenan ACAR	BAŞARILI	
Doç. Dr. Mustafa ALTUN	BAŞARILI	
Yrd. Doç. Dr. Ayşe AYDIN	BAŞARILI	

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Yasemin YILMAZ ATAGÜL

03.06.2016

ÖNSÖZ

Bu çalışma dört bölümden oluşmaktadır. *Giriş* bölümünde dünya dili olarak Türkçenin tarihî derinliği, coğrafi yaygınlığı ve söz varlığının zenginliği ele alınmıştır. *Atasözleri ve Deyimler* adlı ilk bölümde ise, atasözleri ve deyimlerin ortaya çıkışı, biçim ve anlam özellikleri ayrıntılı şekilde yer almaktadır.

İkinci bölümde *Yabancı Dil olarak Türkçe Öğretimi* başlığı altında, *Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminin Tarihî Süreci* ve *Yabancı Dil Öğretiminde Kullanılan Yöntem ve Teknikler* alt bölümleri yer almaktadır. Tarihten günümüze yabancı dil olarak Türkçe öğretim sürecinin incelenmesinin ardından yabancı dil öğretiminde kullanılan bazı yöntem ve tekniklere değinilmiştir.

Filmlerle Atasözü ve Deyim Öğretimi adlı üçüncü bölümde, ön test son test deney-kontrol gruplu deneysel araştırma deseni uygulanmıştır. Elde edilen bulgular ışığında filmler yoluyla uygulanan eğitim programının etkililiğinin ölçülmesi amaçlanmıştır.

Hikâyelerle Atasözü ve Deyim Öğretimi adlı son bölümde ise, bir başka ön test son test deney-kontrol gruplu deneysel araştırma deseni uygulanmıştır. Elde edilen bulgular ışığında hikâyelerle uygulanan eğitim programının öğrenime etkisi ölçülmüştür. Her iki uygulamanın başarıya etkisi karşılaştırılmıştır. Bu deneysel çalışmaların amacı, başarıya olumlu katkısı olan öğretim tekniklerinin belirlenmesidir.

Çalışmam boyunca engin bilgi ve tecrübesiyle beni destekleyen değerli hocam Prof. Dr. M. Mehdi ERGÜZEL'e, görüşlerinden ve paylaşımlarından yararlandığım sayın hocam Doç. Dr. Mustafa ALTUN'a; desteklerini her zaman hissettiğim başta eşim Fırat ATAGÜL'e, aileme ve değerli dostum Sevda ÖZDEN'e; deyim ve atasözlerinin tespitinde ve uygulamalar esnasında yardımlarını esirgemeyen çok sevgili öğretmen arkadaşlarıma teşekkürlerimi sunarım.

Bu çalışma SAÜ Bilimsel Araştırma Projeleri Komisyonu tarafından desteklenmiştir (Proje no: 2014-60-02-015).

İÇİNDEKİLER

TABLolar LİSTESİ	v
ŞEKİLLER LİSTESİ	ix
ÖZET	x
SUMMARY	xi
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1: ATASÖZLERİ VE DEYİMLER	7
1.1. Atasözü Nedir?	7
1.1.1. Atasözlerinin Doğuşu ve Kaynakları	10
1.1.2. Atasözlerinin Biçim ve Anlam Özellikleri	15
1.2. Deyim Nedir?	19
1.2.1. Deyimlerin Doğuşu ve Kaynakları	22
1.2.2. Deyimlerin Biçim ve Anlam Özellikleri	23
BÖLÜM 2: YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİ	26
2.1. Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminin Tarihî Süreci.....	26
2.2. Yabancı Dil Öğretiminde Kullanılan Yöntemler ve Teknikler	41
2.2.1. Yabancı Dil Öğretim Yöntemleri.....	41
2.2.1.1. Dilbilgisi-Çeviri Yöntemi	42
2.2.1.2. Doğrudan Yöntem	43
2.2.1.3. Kulak- Dil Alışkanlığı Yöntemi	44
2.2.1.4. Bilişsel Yöntem	46
2.2.1.5. İletişimci Yöntem	46
2.2.1.6. Doğal Yöntem	47
2.2.1.7. Seçmeci Yöntem	48
2.2.1.8. Telkin Yöntemi	49
2.2.1.9. Topluluk ile Dil Öğretim Yöntemi	50

2.2.1.10. Sessizlik Yöntemi	50
2.2.1.11. Tüm Fiziksel Tepki Yöntemi	51
2.2.1.12. İşitsel-Görsel Yöntem	52
2.2.2. Yabancı Dil Öğretim Teknikleri	53
2.2.2.1. Gösteri	53
2.2.2.2. Soru-Cevap.....	54
2.2.2.3. Drama ve Rol Yapma	54
2.2.2.4. Benzetim	55
2.2.2.5. İkili Çalışmalar ve Grup Çalışmaları	56
2.2.2.6. Beyin Fırtınası	57
2.2.2.7. Eğitsel Oyunlar	57
BÖLÜM 3: FİLMLE İLE ATASÖZÜ VE DEYİM ÖĞRETİMİ	59
3.1. Yöntem.....	62
3.1.1. Araştırma Tasarımı	62
3.1.2. Çalışma Grubu	63
3.1.3. Veri Toplama Araçları	64
3.1.4. Deneysel Desenin Uygulanması	64
3.1.5. Verilerin İstatistiksel Analizi	65
3.2. Bulgular.....	65
3.2.1. Başarı Ölçümlerinin Tanımlayıcı Özelliklere Göre Değerlendirilmesi	70
3.2.2. Deney Grubundaki Değişimlere İlişkin Bulgular	73
BÖLÜM 4: HİKÂYELE İLE ATASÖZÜ VE DEYİM ÖĞRETİMİ	87
4.1. Yöntem.....	90
4.1.1. Araştırma Tasarımı	90
4.1.2. Çalışma Grubu	90
4.1.3. Veri Toplama Araçları	91
4.1.4. Deneysel Desenin Uygulanması	92
4.1.5. Verilerin İstatistiksel Analizi	92

4.2. Bulgular	93
4.2.1. Başarı Ölçümlerinin Tanımlayıcı Özelliklere Göre Değerlendirilmesi	96
4.2.2. Deney Grubundaki Değişimlere İlişkin Bulgular	100
4.2.3. Uygulama Türüne Göre Puan Ortalamaları	113
SONUÇ.....	113
KAYNAKÇA	120
EKLER.....	133
ÖZGEÇMİŞ.....	241

TABLolar LİSTESİ

Tablo 3. 1	: Film Uygulaması Öğrencilerinin Tanımlayıcı Özellikleri	63
Tablo 3. 2	: Ön Test Puanlarının Gruplara Göre Ortalamaları	66
Tablo 3. 3	: Son Test Puanlarının Gruplara Göre Ortalamaları	66
Tablo 3. 4	: Ön Test ve Son Test Puanları Arasındaki Değişimin Gruplara Göre Ortalamaları	67
Tablo 3. 5	: Deney Grubu Ön Test ve Son Test Puanları Arasındaki Farkın Anlamlılığı	68
Tablo 3. 6	: Kontrol Grubu Ön Test ve Son Test Puanları Arasındaki Farkın Anlamlılığı	68
Tablo 3. 7	: Deney Grubu Ön Test Puanlarının Uyuğa Göre Ortalamaları	70
Tablo 3. 8	: Deney Grubu Son Test Puanlarının Uyuğa Göre Ortalamaları	71
Tablo 3. 9	: Deney Grubu Ön Test ve Son Test Puanları Arasındaki Değişimin Uyuğa Göre Ortalamaları	71
Tablo 3. 10	: Deney Grubu Ön Test Puanlarının Cinsiyete Göre Ortalamaları	72
Tablo 3. 11	: Deney Grubu Son Test Puanlarının Cinsiyete Göre Ortalamaları	72
Tablo 3. 12	: Deney Grubu Ön Test ve Son Test Puanları Arasındaki Değişimin Cinsiyete Göre Ortalamaları	73
Tablo 3. 13	: Soru 1 Ön Test ve Son Test Dağılımları	73
Tablo 3. 14	: Soru 2 Ön Test ve Son Test Dağılımları	74
Tablo 3. 15	: Soru 3 Ön Test ve Son Test Dağılımları	74
Tablo 3. 16	: Soru 4 Ön Test ve Son Test Dağılımları	75
Tablo 3. 17	: Soru 5 Ön Test ve Son Test Dağılımları	75
Tablo 3. 18	: Soru 6 Ön Test ve Son Test Dağılımları	76
Tablo 3. 19	: Soru 7 Ön Test ve Son Test Dağılımları	76

Tablo 3. 20	: Soru 8 Ön Test ve Son Test Dağılımları	77
Tablo 3. 21	: Soru 9 Ön Test ve Son Test Dağılımları	77
Tablo 3. 22	: Soru 10 Ön Test ve Son Test Dağılımları	78
Tablo 3. 23	: Soru 11 Ön Test ve Son Test Dağılımları	78
Tablo 3. 24	: Soru 12 Ön Test ve Son Test Dağılımları	79
Tablo 3. 25	: Soru 13 Ön Test ve Son Test Dağılımları	79
Tablo 3. 26	: Soru 14 Ön Test ve Son Test Dağılımları	80
Tablo 3. 27	: Soru 15 Ön Test ve Son Test Dağılımları	80
Tablo 3. 28	: Soru 16 Ön Test ve Son Test Dağılımları	81
Tablo 3. 29	: Soru 17 Ön Test ve Son Test Dağılımları	81
Tablo 3. 30	: Soru 18 Ön Test ve Son Test Dağılımları	82
Tablo 3. 31	: Soru 19 Ön Test ve Son Test Dağılımları	82
Tablo 3. 32	: Soru 20 Ön Test ve Son Test Dağılımları	83
Tablo 3. 33	: Soru 21 Ön Test ve Son Test Dağılımları	83
Tablo 3. 34	: Soru 22 Ön Test ve Son Test Dağılımları	84
Tablo 3. 35	: Soru 23 Ön Test ve Son Test Dağılımları	84
Tablo 3. 36	: Soru 24 Ön Test ve Son Test Dağılımları	85
Tablo 4. 1	: Hikâye Uygulaması Öğrencilerinin Tanımlayıcı Özellikleri	91
Tablo 4. 2	: Ön Test Puanlarının Gruplara Göre Ortalamaları	93
Tablo 4. 3	: Son Test Puanlarının Gruplara Göre Ortalamaları	93
Tablo 4. 4	: Ön Test ve Son Test Puanları Arasındaki Değişimin Gruplara Göre Ortalamaları	94
Tablo 4. 5	: Deney Grubu Ön Test ve Son Test Puanları Arasındaki Farkın Anlamlılığı	95
Tablo 4. 6	: Kontrol Grubu Ön Test ve Son Test Puanları Arasındaki Farkın Anlamlılığı	95

Tablo 4. 7	: Deney Grubu Ön Test Puanlarının Uyruğa Göre Ortalamaları	96
Tablo 4. 8	: Deney Grubu Son Test Puanlarının Uyruğa Göre Ortalamaları	97
Tablo 4. 9	: Deney Grubu Ön Test ve Son Test Puanları Arasındaki Değişimin Uyruğa Göre Ortalamaları	98
Tablo 4. 10	: Deney Grubu Ön Test Puanlarının Cinsiyete Göre Ortalamaları	98
Tablo 4. 11	: Deney Grubu Son Test Puanlarının Cinsiyete Göre Ortalamaları	99
Tablo 4. 12	: Deney Grubu Ön Test ve Son Test Puanları Arasındaki Değişimin Cinsiyete Göre Ortalamaları	99
Tablo 4. 13	: Soru 1 Ön Test ve Son Test Dağılımları	100
Tablo 4. 14	: Soru 2 Ön Test ve Son Test Dağılımları	100
Tablo 4. 15	: Soru 3 Ön Test ve Son Test Dağılımları	101
Tablo 4. 16	: Soru 4 Ön Test ve Son Test Dağılımları	101
Tablo 4. 17	: Soru 5 Ön Test ve Son Test Dağılımları	102
Tablo 4. 18	: Soru 6 Ön Test ve Son Test Dağılımları	102
Tablo 4. 19	: Soru 7 Ön Test ve Son Test Dağılımları	103
Tablo 4. 20	: Soru 8 Ön Test ve Son Test Dağılımları	103
Tablo 4. 21	: Soru 9 Ön Test ve Son Test Dağılımları	104
Tablo 4. 22	: Soru 10 Ön Test ve Son Test Dağılımları	104
Tablo 4. 23	: Soru 11 Ön Test ve Son Test Dağılımları	105
Tablo 4. 24	: Soru 12 Ön Test ve Son Test Dağılımları	105
Tablo 4. 25	: Soru 13 Ön Test ve Son Test Dağılımları	106
Tablo 4. 26	: Soru 14 Ön Test ve Son Test Dağılımları	106
Tablo 4. 27	: Soru 15 Ön Test ve Son Test Dağılımları	107
Tablo 4. 28	: Soru 16 Ön Test ve Son Test Dağılımları	107
Tablo 4. 29	: Soru 17 Ön Test ve Son Test Dağılımları	108
Tablo 4. 30	: Soru 18 Ön Test ve Son Test Dağılımları	108

Tablo 4. 31	: Soru 19 Ön Test ve Son Test Dağılımları	109
Tablo 4. 32	: Soru 20 Ön Test ve Son Test Dağılımları	109
Tablo 4. 33	: Soru 21 Ön Test ve Son Test Dağılımları	110
Tablo 4. 34	: Soru 22 Ön Test ve Son Test Dağılımları	110
Tablo 4. 35	: Soru 23 Ön Test ve Son Test Dağılımları	111
Tablo 4. 36	: Soru 24 Ön Test ve Son Test Dağılımları	111
Tablo 4. 37	: Film ve Hikâye Uygulamaları Puan Ortalamaları	113

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 3. 1	: Deney ve Kontrol Grubundaki Değişim Ortalamaları	67
Şekil 3. 2	: Deney ve Kontrol Grubunda Ön Test ve Son Test Puanları Arasında Değişim Diyagramı	69
Şekil 3. 3	: Film Uygulaması Deney Grubu Doğru Yanıt Dağılımları	86
Şekil 4.1	: Deney ve Kontrol Grubundaki Değişim Ortalamaları	94
Şekil 4.2	: Deney ve Kontrol Grubunda Ön Test ve Son Test Puanları Arasında Değişim Diyagramı	96
Şekil 4.3	: Hikâye Uygulaması Deney Grubu Doğru Yanıt Dağılımları	112
Şekil 4.4	: Film ve Hikâye Uygulaması Deney Grubu Ön Test ve Son Test Puanları Değişim Diyagramı	114

Tezin Başlığı: Yabancılara Türkçe Öğretiminde Atasözleri, Deyimler ve Kalıp Sözlerin Öğretim Tekniklerinin Karşılaştırılması

Tezin Yazarı: Yasemin ATAGÜL **Danışman:** Prof.Dr.Mehmet Mehdi ERGÜZEL

Kabul Tarihi: 03.06.2016 **Sayfa Sayısı:** xi (ön kısım) + 241 (tez)

Anabilimdalı: Türk Dili ve Edebiyatı **Bilimdalı:** Yeni Türk Dili

Dört bölümden oluşan çalışmanın *Giriş* bölümünde dünya dili olarak Türkçenin tarihî derinliği, coğrafi yaygınlığı ve söz varlığının zenginliği ele alınmıştır. *Atasözleri ve Deyimler* adlı ilk bölümde ise, atasözleri ve deyimlerin ortaya çıkışı, biçim ve anlam özellikleri ayrıntılı şekilde yer almaktadır.

İkinci bölümde *Yabancı Dil olarak Türkçe Öğretimi* başlığı altında, tarihten günümüze yabancı dil olarak Türkçe öğretim sürecinin incelenmesinin ardından yabancı dil öğretiminde kullanılan bazı yöntem ve tekniklere değinilmiştir.

Filmlerle Atasözü ve Deyim Öğretimi adlı üçüncü bölümde, ön test son test deney-kontrol gruplu deneysel araştırma deseni uygulanmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular ışığında, filmler yoluyla atasözü ve deyim öğretiminin başarılı neticeler sağladığı görülmüştür. Derslerin bir bölümünde ya da planlanan etkinlik saatlerinde işitsel-görsel materyaller yardımıyla öğretim yapılması fayda sağlayacaktır.

Hikâyelerle Atasözü ve Deyim Öğretimi adlı son bölümde ise, bir başka ön test son test deney-kontrol gruplu deneysel araştırma deseni uygulanmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular ışığında, hikâyeler yoluyla atasözü ve deyim öğretiminin başarılı neticeler sağladığı görülmüştür. Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde uygulanan eğitimin başarısı göz önünde bulundurularak hikâyeler yoluyla öğretim tekniğinin diğer klasik yöntemlere tercihen derslerde yer bulmasıdır. Bu deneysel çalışmaların amacı, başarıya olumlu katkısı olan öğretim tekniklerinin belirlenmesidir.

Anahtar Kelimeler: Atasözleri, Deyimler, Yabancı dil olarak Türkçe.

Title of the Thesis: Comparison of Teaching Techniques for Proverbs, Idioms and Routines in Turkish Education of Foreigners

Author: Yasemin ATAGÜL

Supervisor: Professor M.Mehdi ERGÜZEL

Date: 03.06.2016

Nu. of pages: xi (pre text)+241(main body)

Department: Turkish Grammar and Literature **Subfield:** Modern Turkish Language

The “*Introduction*” of the study composed of five chapters discusses the history, profundity, geographical prevalence of Turkish language and the richness of the vocabulary. First chapter titled “*Proverbs and Idioms*” details the appearance of proverbs and idioms as well as the characteristics of syntax and semantics.

Second chapter titled “*Turkish Education as a Foreign Language*” studies the process of Turkish education as a foreign language from past to present and refers to some methods and techniques employed in language education.

In chapter three titled “*Proverb and Idiom Teaching in Movies*”, an empirical research pattern with pre-test, post-test experiment-control group is implemented. It is observed that teaching proverbs and idioms by way of movies yields successful results, in the light of the findings obtained at the end of the research. It will help to teach by means of audio-visual materials in some part of the lessons and planned activities.

In the final chapter titled “*Proverb and Idiom Teaching in Stories*”, another empirical research pattern with preliminary test, final test experiment-control group is implemented. It is observed that teaching proverbs and idioms by way of stories yields successful results, in the light of the findings obtained at the end of the research. It must be ensured that the technique of teaching by way of stories finds a place in the lessons in preference to other classical methods, considering the success of education implemented in Turkish teaching as a foreign language. This experimental study is intended to identify the teaching techniques which contribute positively to success.

Key words: Proverbs, Idioms, Turkish as a Foreign language.

GİRİŞ

Türkçe tarihi çok eskilere dayanan bir dünya dilidir. Türkçenin dünya dili olması, sahip olduğu bir takım özelliklerden ileri gelmektedir. Korkmaz (2010: XXXIX), bir dile dünya dili denilebilmesi için, o dilin tarihî bir derinliğe, yani eskiliğe ve zenginliğe, çok geniş bir coğrafi yaygınlığa, bu yaygınlıkla orantılı bir kültür ortaklığına; ayrıca sistem yapısındaki gelişmeye elverişli mükemmelliğe, tarih boyunca taşıdığı kültürel değerlere, söz varlığındaki dolgunluk ve zenginliğe, kavram ve anlam değerleri açısından ulaştığı yapı mükemmelliğinin sonucu olan geniş bir kavramlar alanına ve söz varlığına sahip olması ve bütün bu özelliklerin bileşkesi olarak da köklü ve güçlü bir kültür, sanat, bilim ve felsefe dili olabilme niteliklerine sahip bulunması gerektiğini söylemektedir.

Türk yazı dilinin tarihi VII. ve VIII. yüzyıllarda Orhon vadisinde dikilmiş olan yazıtlarla başlar. Gerek Orhon Yazıtları'nda kullanılmış olan gelişmiş ve işlek dil gerek komşu ülke kaynaklarında yer alan bilgiler, Türk yazı dilinin başlangıcının çok daha eskiye gittiğini gösterir (Akalin, 2010a: 196). Sümerlerle Türkler arasında dil bakımından tarihî bir ilgi bulunduğu hususu bu 168 kelime ve gerekli açıklamalarla ispatlanmıştır. Bugün, yaşayan dünya dilleri arasında, en eski yazılı belgelere sahip olan dil, Türk dilidir (Tuna, 1990: 50). Korkmaz'a göre (1989: 370), Türk yazı dilinin bugüne kadar gelebilmiş temel unsurlarını oluşturabilmesi, elbette Türkçenin çok uzun bir oluşma, değişme, gelişme ve durulma safhalarından geçmiş olmasının sonucudur. Türkçenin ekler bakımından Eski Türkçede ulaşılmış olduğu çeşitlilik ve gelişmişlik merhalesi ile Eski Türkçeden bugüne uzanan değişme ve gelişme merhalelerini göz önünde bulundurunca, eldeki verilere göre, bu sürenin 2500-3000 yıl daha gerilere götürülebileceğini söylemektedir.

Bugün Türk dili, yaklaşık 12 milyon kilometre karelik bir alanda 220 milyon nüfusun konuştuğu, yüze yakın ülkede öğretiminin yapıldığı, kökleri tarihin en eski dönemlerine kadar uzanan, 600 bini aşkın söz varlığına sahip bir dünya dilidir (Akalin, 2010a: 204). Sekizinci asırdan günümüze değin Türkistan yöresinde Türkçe resmî dil olur. Taşkent, Semerkand, Buhara, Hive, Herat, Fergana, Merv ve Beykent gibi bilim ve kültür merkezlerinde; tarih, dil, tasavvuf, kültür, felsefe, edebiyât, tefsir, hadis, musiki, matematik, astronomi, tıp, hukuk, ekonomi dallarında en yüksek derecede dersler

verilir, öğrenci yetiştirilir, Türk-İslam âlimleri yetiştirilir, eserler verilir ve bunların eserleri de Avrupa dillerine tercüme edilerek, Türk dünyasında şöhret olurlar. Türkçe de Dünya dili Türkçe olarak kendini kabul ettirir (Güzel, 2010a: XLVII).

Konumuz olan deyimler ve atasözleri yönüyle incelendiğinde, Türkçe söz varlığının dolgunluk ve zenginliğine şahit olunmaktadır. Türkçe kavram ve anlam değerleri açısından ulaştığı yapı mükemmelliğinin sonucu olan geniş bir kavramlar alanına ve söz varlığına sahiptir.

Türk dilinin güçlü ve zengin bir dil olmasını, diğer ürünler bir yana, yalnızca tek başına atasözleri bile gösterebilir. Onlar gerek nicelik gerekse nitelik bakımından bizim için servettir, zenginliktir (Karpuz, 2001: 236). Atasözleri ve deyimler, bir milletin kültür seviyesini, hayat tecrübesini, dünyaya bakışını gösterirler. Dil denen mucize, atasözleri ve deyimlerle ayrı bir anlam, zenginlik, kıvraklık, kesinlik, güzellik kazanır. Sayfalarla anlatılmayan bir gerçek, bir şimşek hızıyla onlarda görünür. Atasözü ve deyimler dil, tabiat ve insan arasındaki yoğrulmanın ürünüdür (Yetiş, 1993: XI). Toplumun sosyal ve kültürel değerlerinin aktarılmasında, bireylerin sosyalleşmesinde önemli rol oynayan atasözleri ve deyimler; bir kimliğin, bir fotoğrafın, bir yaşam tarzının, bir toplumun betimlenmesinin, tasvir edilmesinin en önemli göstergesidir (Bulut, 2013: 561).

Atasözleri, eskiden sav, mesel (çokluğu emsâl), darb-ı mesel (çokluğu durûb-ı emsâl), tabir diye adlandırılan konuşma dilinde ve manzum, mensur yazı dilinde yaşayan hikmet dolu, nasihat dolu eğitici, öğretici özelliklere sahip veciz sözlerdir. Deyimler ise, yine konuşma dilinde manzum ve mensur yazılarda, sıkça rastladığımız çoğunlukla, birkaç kelime veya bir kısa cümle ile teşbih, istiare, mecaz, kinaye sanatları kullanılarak bir meramı anlatan, bir hadiseyi tasvir eden sözlerdir (Beyzadeoğlu, 2003: 1). Bir dilin zenginliği, deyimlerinin çokluğu ile ölçülür, denirse yerinde bir söz söylenmiş olur. Deyimler, dilin birer ışığıdır. Sözler, anlamlar onlarla aydınlanır, renklenir, onlarla derinleşir. Konuşmalarımız, yarenliklerimiz arasında söyleyiverdiğimiz bir deyimle hoş bir hava yaratacağımız gibi, uzun uzun anlatılacak bir fikri kısaca duyurmuş oluruz (Bahadınlı, 1958: 3).

Atasözleri ve deyimler dilin kültür aktaran en önemli unsurlarıdır. Atasözleri ve deyimlerde bir milletin kültürünü, düşüncelerini, hayat tecrübesini, geleneklerini, ahlak

anlayışını, dünyaya bakışını ve dünyayı algılayışını bulmak mümkündür. Bir milletin önemli gördüğü kavramlar, uzun bir yol aşarak, atasözleri ve deyimler ile bir sonraki nesle doğru yolculuğunu sürdürmektedir. Atalardan ulaşan ve önemi yaşanılarak anlaşılan bu atasözleri ve deyimler kullanılmaya devam edilmeleri suretiyle gelecek nesillere aktarılır. Millet için önemli olan kavramları barındıran atasözleri ve deyimlerin, sık kullanılmaları yoluyla, günümüze ulaştığını söylemek yanlış olmayacaktır. Örneğin, Türkçede “Ayağını yorganına göre uzat” atasözünde, her zaman harcamalarımıza dikkat etmemiz gerektiği vurgulanır. Harcamalarda bulunurken maddî durumumuza göre değerlendirme yapıp, kendimizi zor durumlara sokmamamız öğütlenir. “Sakla samanı gelir zamanı” atasözünde, önceki tavsiyeye ek bir tavsiyede bulunulur. Maddî durumun iyi olsa dahi, kötü günlerin her zaman gelebileceğini, bu kötü günlere hazırlıklı olmak adına, eldeki paranın saklanması gerektiği öğütlenir. “Tutumlu olmak” Türk milleti için önemli kavramlardan biridir. Hiçbir zaman hesapsız ve yarını düşünmeden hareket etmeyen bir milletin, önem verdiği bir kavramı, burada, rahatlıkla görmek mümkündür. Yine Türk milleti için önemli bir kavram olan “aile”, özellikle “anne” kavramı, “Ana gibi yâr olmaz, Bağdat gibi diyâr olmaz”, “Ağlarsa anam ağlar, gerisi yalan ağlar”, “Anası olmayanın babası olmaz” gibi atasözlerinde görülebilmektedir. Sabretmek gerektiğini, sonunda mutlaka arzu edilen her ne ise ulaşılacağını bildiren, “Sabrın sonu selamettir”, “Sabreden derviş, muradına ermiş” atasözlerinde “sabır” kavramı; “Bir elin nesi var, iki elin sesi var”, “Birlikten kuvvet doğar” atasözlerinde “birlik-beraberlik” kavramı; “Allahtan umut kesilmez”, “Gün doğmadan neler doğar”, “Sabah ola, hayır ola”, “Umut fakirin ekmeğidir” atasözlerinde “umut” kavramı görülebilmektedir.

Toplum bunlarla bireyleri önceden ikaz etmekte, onların davranış şekillerini ortak değer, norm ve sosyal kontrol unsurlarına göre belirlemelerini istemektedir (Özbay, 2002: 114). Türkçenin sahip olduğu bu zenginlik dünya dili olmasının kanıtı olarak görülmelidir.

Eğitim açısından ele alındığında, “atasözleri, kendi başlarına bir edebî tür olmasalar bile özellikle söyleyişi kuvvetlendirme, fikirlerimize kuvvetli birer kanıt oluşturma ve az sayıda cümle ile öz ifadeler kurabilme açısından dinleme eğitiminde; metinlerdeki söyleyişleri daha anlamlı hale getirip, vurgu ve tonlamayı kolaylaştırma açısından

okuma eğitiminde kullanılabilir ürünlerdir" (Baş, 2002: 62). Ancak öğretimde dikkate alınması gereken öncelikli husus, hedef deyimlerin ve atasözlerinin doğru belirlenmesinin gerekliliğidir.

Bütün kelimelerin, atasözleri ve deyimlerin öğretilmeye çalışılması, bir sistemin ve önceliğin bulunmaması, dil öğrencisinin dil öğrenme isteğinin dağılmasına ve dil öğretiminin başarısızlıkla sonuçlanmasına sebep olmaktadır. Özellikle dil öğretiminde sınırlı bir zamanda, öğrenenin belirli bir seviyeye getirilmesi amaçlandığından, sistemli olmak önemlidir. Sık kullanılan atasözleri ve özellikle deyimlerin öğretilmesi, o dilde verilen metinlerin anlaşılabilirliğini artıracaktır. Atasözleri ve deyimlerin uygun yerlerde doğru şekillerde kullanılması, dil öğrencisi bireyin yetkinliğini göstermektedir. Yapılan araştırma sonucunda sıklık listeleri hazırlanan belirli sayıdaki atasözleri ve deyimlerin, eğitim sürecine yayılmasıyla ve bu sürecin, dinlemeler, ders kitapları ve etkinliklerle desteklenmesiyle başarılı bir eğitim verilmesi mümkün olacaktır (Yılmaz Atagül, 2015a: 1035). Eğitim sürecine geçildiğinde -tercihen sık kullanıma sahip- atasözleri ve deyimlerin öğretiminde, öğretime etkisi olan tekniğin ya da tekniklerin belirlenmesi ve bu tekniklere derslerde öncelik kazandırılması önem taşıyan ikinci husustur.

Çalışmanın Konusu:

Çalışmanın konusu, yabancı dil olarak Türkçe atasözü ve deyim öğretiminde film ve hikâye tekniklerinin etkililik düzeyleri açısından karşılaştırılmasıdır. Tasarlanan deneysel çalışmalarla hedef atasözleri ve deyimlerin öğretimleri yapılmış, film ve hikâye tekniklerinin başarıya etkisi ölçülmüştür.

Çalışmanın Önemi:

Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde sosyo-kültürel dil unsurları olan atasözleri ve deyimlerin öğretimi büyük önem taşımaktadır. Öğrencinin mecaz anlamı bu dil unsurlarını öğrenmeden, okuduğunu tam olarak anlayabilmesi ve yetkin Türkçe konuşabilmesi mümkün görünmemektedir. Özellikle deyimler günlük yaşantımızda ve yazı dilimizde sıklıkla kullanılır. Atasözleri ve deyimlerin uygun yerlerde doğru şekillerde kullanılması, dil öğrencisi bireyin yetkinliğini göstermektedir. Atasözleri ve

deyimlerin öğretilmesinin önemi bununla sınırlanmamalıdır. Dil ile beraber kültürün kazandırılması süreci de söz konusudur. Hedef dilin içinde yeşerdiği toplumu ve kültürü tanıması dil öğrencisinin işini kolaylaştıracak, öğrendiklerinin kalıcılığını artıracaktır. Dil öğrencisi, öğrendiği atasözleri ve deyimler yardımıyla, dilini öğrendiği milletin değer yargılarını, hayata bakışını da öğrenir. Toplumun önem verdiği kavramlar konusunda bilgi sahibi oldukça, yeni atasözü ve deyimleri öğrenmesi kolaylaşır, yorumlama gücü gelişir. Kendi kültürüyle mukayeselerde bulunur. Ortaklıklar ya da farklılıklar, sadece dile ait değil, aynı zamanda kültüre aittir. Bu da öğretim açısından güdüleyicidir. Akılda kalıcılığı artırır.

Çalışmanın Amacı:

Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde atasözleri ve deyimlerin öğretilmesi amacıyla pek çok teknik kullanılmaktadır. Ancak bu tekniklerin ne denli başarılı olduğu yönünde somut veriler bulunmamaktadır. Çalışmada birbirinden farklı dil becerilerine hitap eden iki ayrı teknik seçilmiştir. Uygulanan bu tekniklerin başarılarının ölçülmesiyle, başarıya olumlu etkileri olan tekniklerin belirlenmesi ve bu tekniklere eğitimde öncelik kazandırılması amaçlanmıştır.

Çalışmanın Yöntemi:

Çalışmada ilk olarak atasözleri ve deyimlerin doğuşu, biçim ve anlam özellikleri ele alınmıştır. Yabancı dil olarak Türkçe atasözü ve deyim öğretiminin öneminden bahsedilerek dil öğretiminin tarihçesi ve dil öğretiminde kullanılan teknik ve yöntemler incelenmiştir.

Çalışmada derslerde uygulanan tekniklerin eğitime başarısını ölçmek amacıyla iki farklı eğitim programı için iki ayrı deneysel desen tasarlanmıştır. Birinci deneysel desen filmler yoluyla atasözü ve deyim öğretmeye yönelik tasarım, ikinci deneysel desen ise hikâyeler yoluyla atasözü ve deyim öğretmeye yönelik tasarımdır. Her iki deneysel desen ayrı bölümler halinde ayrıntılarıyla sunulmuştur. Deneysel desen genellikle deney ve kontrol grubu olarak iki grup üzerine kurulmaktadır. Deney grubuna bir eğitim programı uygulanır ve değerlendirilir. Kontrol grubunda ise mevcut eğitim programı devam eder. Deneysel desen uygulaması sonrasında deney grubunun eğitim öncesi ve

eğitim sonrası başarıdaki değişimi, kontrol grubunun eğitim öncesi ve eğitim sonrası başarıdaki değişimi istatistiksel olarak incelenir. Aynı zamanda gruplar arası ön test başarı farkı, son test başarı farkı istatistiksel olarak incelenir. Elde edilen bulgulara göre uygulanan eğitim programının etkisi belirlenir.

Filmlerle atasözü ve deyim öğretimi deneysel çalışmasında, B2 kur seviyesinde Türkçe yeterliliğe sahip öğrenciler arasından deney ve kontrol gruplarını oluşturacak öğrenciler rastgele belirlenmiştir. Öğrencilerin hedef atasözleri ve deyimler yönünden eğitim öncesi yeterliliklerinin ölçülebilmesi için ön test uygulanmıştır. Ön test uygulaması sonrasında deney ve kontrol grupları farklı süreçlerden geçmektedirler. Ön test sonrasında deney grubuna atasözü ve deyim öğretmek amacıyla sekiz hafta boyunca dizi filmler yoluyla bir öğretim programı uygulanmıştır. Bu süreçte deney grubuna 40 atasözü ve deyim öğretimi yapılmıştır. Kontrol grubunda ise mevcut müfredat devam ettirilmiş, atasözü ve deyim öğretmek maksadıyla herhangi bir öğretim programı uygulanmamıştır. Kur sonunda deney ve kontrol gruplarına son test uygulanmış, eğitim öncesi ve eğitim sonrası başarılarındaki değişim gözlenmiştir.

Hikâyeler yoluyla atasözü ve deyim öğretimi deneysel çalışmasında, deyim ve atasözü hikâyelerinin yer aldığı muhtelif hikâye kitaplarından öğrencilerin seviyelerine uygun, kolaylıkla anlayabilecekleri atasözü ve deyim hikâyeleri seçilmiştir. B2 kur seviyesinde Türkçe yeterliliğe sahip öğrenciler arasından deney ve kontrol gruplarını oluşturacak öğrenciler rastgele belirlenmiştir. Öğrencilerin hedef atasözleri ve deyimler yönünden eğitim öncesi yeterliliklerinin ölçülebilmesi için ön test uygulanmıştır. Ön test uygulaması sonrasında deney ve kontrol grupları farklı süreçlerden geçmektedirler. Ön test sonrasında deney grubuna atasözü ve deyim öğretmek amacıyla sekiz hafta boyunca hikâyeler yoluyla bir öğretim programı uygulanmıştır. Bu süreçte deney grubuna 40 atasözü ve deyim öğretimi yapılmıştır. Kontrol grubunda ise mevcut müfredat devam ettirilmiş, atasözü ve deyim öğretmek maksadıyla herhangi bir eğitim programı uygulanmamıştır. Kur sonunda deney ve kontrol gruplarına son test uygulanmış, eğitim öncesi ve eğitim sonrası başarılarındaki değişim gözlenmiştir.

Her iki deneysel çalışmada da verilerin istatistik analizleri yapılmış, bulgular ve sonuçlar sunulmuştur.

BÖLÜM 1: ATASÖZLERİ VE DEYİMLER

1.1. Atasözü Nedir?

Atasözleri ile ilgili birbirine çok yakın tanımlar bulunmaktadır. Öncelikle Türk Dil Kurumu çevrim içi sözlüğünün tanımına bakıldığında; atasözünün, uzun deneme ve gözlemlere dayanılarak söylenmiş ve halka mal olmuş, öğüt verici nitelikte söz, deme, mesel, sav, darbimesel olarak tanımlandığı görülmektedir (www.tdk.gov.tr, 2014).

Elçin'e (1997: 413) göre, Eski Türkçede, Göktürk anıtlarında, Uygurlardan kalma eserlerde, "söz, haber, mesaj, nutuk, şöhret, şey" anlamlarına gelen "sab-sav" kelimesi, (sa-) fiilinden türemiştir ve XIV. yüzyılda da İslam etkisindeki Kıpçak sahasında görülmektedir. İslamiyet'in kabulünden sonra atasözü "sav" ya da "saw" yerine, "dokunaklı, manâlı söz", "...ibret alınacak söz, örnek alınacak söz; "atasözü" anlamlarına gelen "mesel" kelimesi ile adlandırılmıştır. Nitekim XI. yüzyılda Yusuf Has Hacip "Kutadgu Bilig" adlı eserinde atasözü anlamında "mesel" kelimesini birkaç kere kullanmıştır (Albayrak, 2009: 1). Kelimenin "mesel, durûb-i emsâl, darbı mesel" şekillerini XX. yüzyıl başlarına kadar yazılmış muhtelif türlerdeki edebî ve fikrî eserlerde görmek mümkündür. Anadolu'da Oğuz lehçesi ile yazılmış bazı derleme eserlerde ve umumiyetle Batı Türkleri halkları arasında Türk kökünden gelen "atalar sözü" deyimini yaygındır. Son yarım yüzyılda Türkiye'de atasözü, atasözleri şekilleri yaygın hale gelmiştir (Elçin, 1997: 415).

Türkçede atalar sözü, atasözü biçiminde geçen, Osmanlıcada darb-ı mesel (ve çoğulu: durûb-i emsâl) tamlamasıyla anlatılan kavram batı dillerinde proverbe, maxim, Sprichwort terimleriyle karşılanır (Aksan, 2003: 38). Türkçenin çeşitli lehçeleriyle Anadolu'nun bazı yöre ağızlarında atasözü terimini karşılayan kelimeler de vardır. Çuvaşlarda comak ve samah, oranlama, bazı Altaylılarda ülger-comak, Kazan lehçesinde eski söz, Kırım lehçesinde kartlar sözü, hikmet, Doğu Türkistan'dan Kırım'a kadar uzanan sahada makal, Türkistan, İran ve Afganistan Türkmenlerinde bunun yanı sıra nakıl, Doğu Türkistan'da tabma, ulular sözü, Kerkük ağızında darb-ı kelâm, emsâl ve cümle-i hikemiyyeden başka deme, demece, deyişet ve ozanlama denildiği de görülmektedir (Oy, 1991: 44).

Eyüboğlu'ya (1973: 20) göre, atasözü, bir fikri savunmada, bir olayı, bir davranışı yorumlamada, yermeye kullanılan etken bir dil aracıdır; ya tam ya da öznesi, yüklemi

veya tümleci eksik bir önermedir. İçindeki düşünceyi dolaylı yoldan benzetme ile söyler. İnsanoğlunun deneyimlerinden, bilgeliğinden ve benzetme gücünden kaynaklanan atasözleri dünyanın her dilinde vardır; çoğunlukla bir tümce biçiminde oluşarak bir yargı anlatan, kimi zaman ölçü ve uyakla, söyleyiş açısından daha etkili olmaya yönelik sözlerdir.

Aksoy'a (1988a: 15) göre atasözleri, geniş halk yığınlarının yüzyıllar boyunca geçirdikleri denemelerden ve bunlara dayanan düşüncelerden doğmuşlardır. Ulusun ortak düşünce, kanış ve tutumunu belirtir, bize yol gösterirler. Bir atasözleriyle belgelendirilen tutumun doğruluğu herkesçe kabul edilir.

Hengirmen'e (2007a: 6) göre ise, atasözleri bir milletin ortak dil, düşünce ve felsefesini yansıtır. Yüzlerce yıllık deneyimlerden geçen ve halkın ortak görüşü haline gelen özlü ve güzel sözlerden oluşur. Bu nedenle her atasözü yolumuzu aydınlatan, biz yol gösteren birer ışık kaynağıdır. Deyimler ise dile anlatım güzelliği katan kalıplaşmış sözlerdir.

Özdemir'e (2009a: 5) göre, atasözü atalarımızın uzun gözlemlere ve denemelere dayanan yargılarını, bilgece düşünce, öğüt ya da âdet, gelenek, inanç niteliği içinde ve genel kural olarak belirten; kalıplaşmış, özgün biçimleri bulunan, kamuca benimsenmiş özdeyişlerdir.

Atasözleri, daima iyiyi, güzeli, doğruyu yaratma sürecinde uyulacak ilke ve kuralları öğütleyen yapıcı bir dünya görüşünün sözcüsüdür (Aydemir, 2010: 6). Toplumun, yüzyılların verdiği deneme, düşünce ve özleminden doğmuş, kurallaşmış, kalıplaşmış; her yerde, her zaman doğru olanı söyleyen ve hüküm bildiren özlü sözlerdir (Su, 1992: 7). Toplumda kaybolan ve halen yaşayan değer yargılarını bulabilmek için atasözleri en iyi kaynaktır. Hiçbir edebî tür, halkın ortak değer yargılarını atasözleri gibi sağlam olarak yansıtmaz. Çünkü atasözleri bir ya da birkaç kişinin söylediği sözler değil, halkın yüzlerce yıl ortaklaşa benimsediği ve kullandığı sözlerdir. Aynı kavramın yüzyıllar boyu halk dilinde işlenişi atasözlerinde en kısa, en özlü ve en güzel biçimini bulur. Toplumun gelenekleri, göreneklere, inançları hatta kullandığı ağırlık ölçüleri bile atasözlerinde yaşar (Hengirmen, 1983: 7). Şinasi, "Durub-i Emsal-i Osmaniye" kitabının önsözünde der ki: "Durub-i emsal-ki hikmet-ül-avâmdır-lisânından sâdır olduğu bir milletin mahiyet-i efkârına delâlet eder". Atasözleri hakkında en kısa tarif, bu

sözlerin değerini belirtmekte yine en kısa hüküm budur. “Hikmet-ül-avâm” “halk felsefesi” demektir (Özön, 1963: V). Atasözlerinin, “bir olay karşısında tepki göstermek, uyararak, eleştirmek, birine unuttuğunu hatırlatmak yahut daha iyi anlamasına yardımcı olmak gibi işlevleri yanında eğlenmek ve şakalaşmak gibi toplumsal-ruhsal boşalım aracı olarak da işlev yüklendiklerini görmekteyiz (Karpuz, 2001: 236).

Atasözleri, bir milletin geçmişte yaşadıklarından çıkardığı sonuçlardır. Tecrübe barındırırlar. Bir millete dair her şey atasözlerinde bulunabilir. Bir milletin inançlarını, geleneklerini, hatta ihtiyaç duydukları nesnelere, önemli buldukları kavramları, hayatı algılayışını dikkatli bir bakışla incelendiğinde görebilmek mümkündür. Her ulusun kendi deneyimleriyle, bilgeliğiyle oluşturduğu atasözleri bir dilbirliğinin dünya görüşünü, yaşayış biçimini yansıttığı gibi o toplumun kültür tarihiyle ilgili, önemli ipuçları da verir. Örneğin atla ilgili “Yörük at yemini artırır, At sahibine göre eşer, At ölür meydan kalır; yiğit ölür şan kalır, At beslenirken kız istenirken...” gibi atasözleri tarih boyunca Türklerin yaşamında atın tuttuğu yeri göstermesi bakımından ilginçtir (Aksan, 2003: 38).

Atasözleri için yapılan birçok tanımlama incelendiğinde hemen hepsinin birbirine yakın olduğu görülmektedir. Bütün bu tanımlamalardan yola çıkılarak, “Atasözleri uzun süren denemelere, deneyimlere, gözlemlere dayanan, bilgelik barındıran, anonim, kısa ama özlü ve güzel sözlerdir” tanımlamasına ulaşılabilir. Atasözlerinin insanlara yol gösterme, akıl verme, öğüt verme görevi vardır. Uzun seneler sonunda insanların yaşadıklarından çıkardıkları tecrübeleri bize bildirir ve aynı hataların tekrarlanmasını engellemek amacındadırlar. Milletin ortak düşüncesini, felsefesini, dilini, olaylar karşısındaki tutumunu çoğu zaman benzetmeler yoluyla bize ulaştırırlar. Bir milleti tanımanın en kolay yolu, o milletin atasözleri ve deyimlerini öğrenmektir.

Dün olduğu kadar bugün dahi yeri geldikçe hiçbir meclis ve şahıs farkı gözetmeksizin göğsümüzü gere gere serbestçe ve zevkle söyleyebildiğimiz söz, yalnız atasözleridir. Bu sözler bütün bir ulusun müşterek malı olduğu için onlarda kabalık, biçimsizlik tasavvur olunamaz; bunun için de yeri geldikçe her meclise girerler, her bahse karışabilirler (Dilçin, 1945: XIX). Atasözlerimizin değeri azalmamalı, modası geçtiği sanılan bazı değerler gibi eskilerin malı sayılmamalıdır. Bilinmelidir ki ana dilimizin ender

güzellikleri türküler, mâniler, masallar, bilmeceler kadar atasözlerimizde de saklıdır (Ergüzel, 2007: 204). Günümüzde atasözleri konusunda çeşitli açılardan yürütülen derleme, inceleme ve araştırmalar “parémiologie” denilen bir ilim dalının doğmasına yol açmıştır. Atasözleri dil ve folklor kongrelerinde artık üzerinde en fazla durulan konulardan biridir (Oy, 1991: 44).

1.1.1. Atasözlerinin Doğuşu ve Kaynakları

İbranice bir atasözü kitabının uzun süre insanlığın ilk yazılı atasözleri ve deyimleri olduğuna inanılıyordu. Ancak, Mısır uygarlığının keşfi ve çözülmesi ile Tevrat’ın atasözü kitabından yüzlerce yıl önce yazılmış olan Mısır atasözleri kitabı meydana çıktı, fakat bunlar da en eski vecizeler ve atasözleri değildi. Sümer atasözleri, Mısır atasözlerinden birkaç yüzyıl daha eskidir. 3500 yıldan çok daha önce toplanıp yazılmış ve kuşkusuz bunlardan pek çoğu yazılmadan yüzlerce yıl önce ağızdan ağıza tekrarlanmışlardır (Kramer, 1995: 100).

Bir atasözünün ilk taslağını kuşkusuz ki tek kişi ortaya atmıştır. Ama zamanla birçok kişiler onun üzerinde yontmalar, eklemeler, değiştirmeler yapmışlar; ona kamunun beğendiği, benimsediği bir biçim vermişlerdir. İşte ilk taslak, bu son biçimiyle atasözlerinin bütün niteliklerini kazanmış ve bir kişinin malı olmaktan çıkarak toplumun malı olmuştur (Aksoy, 1988a: 28). Başlangıçta bilinen bir kişi tarafından söylenseler bile, zaman içinde anonim bir özellik kazanmaları atasözlerinin temel özelliklerinden biridir. Bir diğer özellik de sınama-yanılma ve gözlem sonucu doğrulukları kesinlik kazanmış, kalıplaşmış bir öğüt ve yargı olmalarıdır (Albayrak, 2009: 3). İlk söyleyicilerini tespit edemediğimiz dil mahsulleri, hayat prensibi olacak fikir ve düşünceleri; din, ahlak, hukuk, iktisat, terbiye, gelenek-görenek ile tabiat olaylarından, teknikten vb. çıkacak kaideleri somuttan soyuta giden bir yolla, bazen bir fikra kılığında söz ve yazı ile nesillerden nesillere intikal ettiren hikmetli cümlelerdir (Elçin, 1997: 418). Atasözlerinin teşekkülünü ve işlevlerini aydınlatacak veya tarihî yaratılış ve icrâ bağlamlarına dair en güvenilir bilgi kaynaklarımızdan birisi de Türk sosyo-kültürel yapısında meydana gelmiş “atasözleri” hakkında “atasözleri”dir. Nitekim, Oğuznâme’de yer alan atasözü hakkındaki “Atalarsözü Kur’an’a girmez yanınca yer yel yarışur” (Atalar sözi Gur’ana girmez, amma Gur’an yanınca yalınlayın yalışur) şeklindeki atasözü, Türk kültüründe, atasözlerinin âdeta dinî unsurların kutsallığına

benzer bir kutsama sürecinden geçmelerinin en açık delili olarak karşımıza çıkar (Çobanoğlu, 2003: 5). Atasözlerinin, ister toplum içerisinde fikrine saygı duyulan bir kişi tarafından söylenmiş olsun, ister halkın arasından sıradan bir kişi tarafından söylenmiş olsun, nesiller boyu aktarılabilmesi için, yaşanan farklı zamanlardaki olaylarda aynı sonuçların alındığının görülmesi gerekmektedir. Ortak tecrübeler atasözlerinin anonimleşmesini sağlamaktadır. Türk atasözlerinin tarihi, Türk dilinin ilk yazılı belgeleri olan Orhun yazıtlarına kadar ulaşmaktadır. Bugün, “Tok acın halinden anlamaz” şekliyle kullandığımız atasözü, Orhun yazıtlarının Kültigin anıtının güney tarafının 8 ve 9.satırında, “Türk milleti sen tok olacaksın açsan tokluk bilmezsin; bir (de) doyar isen açlık nedir bilmezsin” şeklinde bulunmaktadır (Orkun, 1936: 26).

Türk atasözleri konusundaki ilk ve en önemli kaynak Dîvân-ü Lügat-it Türk'tür. Bu eser 1074 yılında Araplara Türkçe öğretmek amacıyla Kâşgarlı Mahmut tarafından yazılmıştır. Kâşgarlı Mahmut'un kitabında şiirler, deyişler ve özellikle savlar geniş yer tutar (Hengirmen, 2007a: 17). Dîvân-ü Lügat-it Türk'te “sav”ları nakledenlere “savçı” denilmiştir. “Şu savda dahi gelmiştir” denildikten sonra konuya uygun düşen atasözüne yer verilmiştir. Türklerde söz ve öğüt atalardan kalan önemli bir miras olduğu için atasözlerine “kumarı” da denilmektedir (Aydemir, 2010: 10).

Kâşgarlı Mahmut'un bütün Türk boylarını yıllarca dolaşarak derleyip tasnif ettiği Dîvân-ü Lügat-it Türk adındaki lügat kitabında üç yüze yakın atasözü bulunmaktadır. Bunlardan bazıları şu şekildedir: Tağ tağka kavuşmas kişi kişiğe kavuşur- Dağ dağa kavuşmaz insan insana kavuşur, Kişi sözleşü ylık yiyleşü-İnsan konuşa konuşa hayvan koklaşa koklaşa, Kişi alası içtin ylık alası taştın- İnsanın alacası içinde, hayvanın alacası dışında (Dilçin, 1945: XVI). Dilçin'in aksine Ferit Birtek, Dîvân-ü Lügat-it Türk'ü sadece bir lügat kitabı olarak görmez ve Türklüğe ait emsalsiz bir kültür hazinesi olduğunu vurgular. Bu kültür hazinesinde atasözlerine çok önem verildiğini ispat eden bir de beyit paylaşır. “Bilge eren savların algıl öğüt, Edghü sawıg edhlese özke sinğer.” Bu beyitte atalarımızın sözlerini iyi dinleyip özümüze sindirmemiz gerektiği tavsiye edilmektedir (Birtek, 1944: 5). Aynı yüzyılda Kutadgu Bilig'i ile Yusuf Has Hacib ve Atebetü'l-Hakâyık'ı ile Edib Ahmed Yükneki de atasözlerini nazım sahasına sokan ilk edebiyâtçılarımızdandır. Bu eserlerde 11. yüzyılda kullanılmakta olan atasözlerinden düşünce ve konu bakımından önemli ölçüde faydalandığı anlaşılıyor. Bunun yanı sıra, derlemeye dayanan Dîvân-ü Lügat-it Türk'teki savlarla, bu iki telif eserdeki manzum

parçalar arasında hem dış hem de iç benzerlikler bulunmaktadır (Oy, 1991: 44). Kutadgu Bilig’de eski devrin büyüklerinden pek çok vecizeler ve tavsiyeler nakledilir. Türk büyükleri, beyleri, hekimleri ve kumandanlarının sözleri ile birlikte Kur’an ayetleri ve hadislere de yer verilmiştir. Yusuf Has Hacib ve Kâşgarlı Mahmut, birbirinden uzak ve birbirlerini tanımamalarına rağmen, ikisi de aynı malzeme üzerinde çalışıp biri, diğerini tamamlamıştır (Aydemir, 2010: 11). Atasözleri yapıtta işlenmiş, eritilmiş, özümlemişlerdir. İve kılmış işler ökinçi yarın: Acele işin sonu pişmanlıktır anlamında. Negü ekse, yirke yana ol önür; Negü birse, evre anı ok alır: Ne ekersen, onu biçersen, anlamında. Serinse bulur, er mesel kökke yol: İnsan sabrederse, göğe bile yol bulur, anlamında bir hikmet, bir sav, bir atasözü (Acaroğlu, 1992: 53).

Dede Korkut kitabının giriş bölümünde bir takım atasözleri sıralanmıştır. Bu atasözleri, Oğuzların günlük hayatına dair gözlemleri bize vermekte olup kişilerin ahlâkını düzeltmek yolunda öğütlerle birlikte kötü insanların niteliklerini anlatır. Bunlar tenkit veya alay üslubuna bürünmüşlerdir (Gökyay, 2004: CCXLVII). Ergin (1969: XIII), Dede Korkut’un dilini tam bir destan dili olarak Türkçenin emsalsiz bir şaheseri olarak tanımlar ve dili bakımından mukaddes kitapların diline benzetir. Bu dil, milletin ağzında asırlarca süzüle süzüle âdetâta atasözleri ve vecizeler dizisi haline gelmiş bir dildir. Dede Korkut kitabının giriş kısmında ve hikâyelerde geçen atasözlerinden bir kaçını aktarırsak, “Ağır yükler zahmın katır bilür; Allah Allah dimeyinçe, işler onmaz; Ecel vade ırmeyince, kimse ölmez; Ezelden yazılmasa, kul başına kaza gelmez; Konşu hakkı, Tanrı hakkı; At işler, er öginür; Aldayuban er tutmak, avrat işidir; Alp er, erden adın yaşurmak ayıp olur; Alp ere korku virmek ayıp olur; Ana hakkı, Tanrı hakkı; Arafat’ta irkek kuzı kurban için, baba-oğul kazanur ad için; Aslan enügi, yine aslandır; At işler, er öginür; yayan erün umudı olmaz; Baş esen olsa börk bulunmaz mı olur” (Oy, 1972: 163-167).

Halk edebiyâtı mahsulleri, eski ataların pürüzsüz zevk ve ince görüş mahsulü olan kıvrak manâlı, keskin ifadeli sözleri gibi temiz, açık ve sadedir. Bu şiirlerin hemen hepsinde vezin Türk, söz Türk, fikir Türk, zevk Türk, ruh Türk, her şey Türk ve Türkçedir. Zayıf ve geçici tesirlere kapılıp aruz vezniyle şiirler yazan şairler de olmuştur. Bunun taklitten ibaret olduğunu söylemek gerekir. Şiirlerini çoğunlukla hece vezni ile yazmış oldukları için atasözlerini hiç örselemeden, ezip bozmadan kullanabilmişlerdir. Halkın her türlü etkilenmeden uzak olarak, zevkine, ruhuna uygun

bir tarzda ve kendi diliyle söylenmiş en eski atasözleridir. Levnî'nin Atalarsözü Destanı en güzel örneklerindedir. Mir'ati, Mengüşü, Fiğani, Bedri, Şikari, Lutfi, Yesari gibi şairler istisna edilecek olursa geri kalanların hiç birisi sanat bakımından Levnî'ye yetişememişlerdir (Dilçin, 1945: 34).

Divan edebiyâtında birçok ozanımız, manzumeleri arasına atasözlerini alarak, duygu ve düşüncelerini güçlendirip, şiirlerini süslemişlerdir. Divan edebiyâtının Pend-nâmeleri (öğüt kitapları), siyasetnâmeleri, halk edebiyâtının nasihat (öğüt) destanları, dinsel-ahlaksal yapıtlar, tarihsel destanlar, öyküler vb. gibi kitaplarda bu konu daha genişçe göz çarpar (Acaroğlu, 1992: 27). Pend-nâmeler Feriddün-i Attar'ın Pend-nâme'si örnek alınarak yapılmıştır. Güvâhî, Yavuz Sultan Selim'in Mısır Seferi'ne katılmış, Anadolu'da duyduğu bütün atasözü, deyim, fıkra ve masalları Pend-nâmesine aktarmıştır. Hikâye, fıkra ve masalların sonunda öğüt verirken de doğrudan doğruya Türk atasözlerinden yararlanmıştı. Bu nedenle eskiden beri Güvâhî'nin Pend-nâme'si, atasözleri hazinesi olarak kabul edilmiştir. Atasözlerinin çoğu günümüze kadar gelmiştir (Hengirmen, 1983: 7).

Şiirde atasözü kullanma işi, bir çığır halinde olmak üzere XI. yüzyılda mesnevi şekliyle yazılan Kutadgu Bilig ve XII. yüzyılda Atebetü'l Hakâyık gibi manzum siyasetnamelerle başlamış, XIII.-XIV. yüzyılda Gülşehriiler ile yine mesnevi şeklinde ele aldıkları eserlerinde bu çığır Divan yoluna bağlamışlardır. XV. ve XVI. yüzyıl şairlerinden Safi, Visali, Ahmet Paşa, Zati ve Necati ile özellikle gazel ve kaside kısımlarına sokulmuş olan bu akım, daha sonra yetişen birçok şairin katkılarıyla yavaş yavaş kök salıp gelişmeye başlamıştır. Daha sonraları Nabi, Sabit ve Ragıp Paşa gibi güçlü şairlerin elinde bir ilim gibi inceden inceye işlenmek suretiyle kemâle ulaşmıştır (Dilçin, 1945: XXIX). Atasözleri ve deyimlerin şiirde en çok kullanıldığı yüzyıllar, XVI, XVII ve XVIII. yüzyıllardır. Şiirlerinde atasözleri ve deyimleri en çok kullanan şairler ise XV. yüzyılda Necati, XVI. yüzyılda Yahya Bey, XVII. yüzyılda Sabit, XVIII. yüzyılda Sümbülzade Vehbi, XIX. yüzyılda ise her iki müellif Ahmet Badi ve Şinasi'dir (Beyzadeoğlu, 2003: 35).

XVII. yüzyılda Edirneli şair Hıfzî de atasözlerini Manzûme-i Durûb-ı Emsâl adıyla bir araya toplamıştır. Yalnız Hıfzî, atasözlerinin yalın ve açık söylenişlerini beğenmemiş, onları Arapça ve Farsça sözcüklerle süsleyerek daha güzel bir duruma getirmeye

çalışmıştır. Ne yazık ki sonuç umduğunun tersi olmuş, yalın, açık, kısa ve öz söyleyişlerini yitiren atasözleri, gerçek özelliklerini de yitirmiş ve hiçbir ilgi görmemiştir (Hengirmen, 1983: 11). Şu örnekte görüldüğü gibi “Üzüm üzümüne baka baka kararır” atasözünü “İneb hem-cinsini gördükçe kararır” şeklinde ifade ederek halkın malı olan, sade söyleyişli atasözleri ve deyimleri, biraz da zorlanmak suretiyle mısralar halinde söylemeye çalışmıştır. Atasözleri ve deyimleri bir zorlama sonucu mısralaştırma yolunu seçtiğinden atasözleri ve deyimlerin özelliğini ortadan kaldırmış, böylece de fazla rağbet görmemiştir (Beyzadeoğlu, 2003: 5).

Tanzimat döneminde atasözü derleme alanındaki ilk çalışmayı Vacit yapmıştır. Vacit, Hıfzî adlı şairin tertip ettiği atasözlerinden, çocukların okumasında kolaylık sağlaması amacıyla güzel anlama sahip olmayanları eleyerek 690 kadar atasözü derlemiş, “Durûb-ı Emsâl” adıyla bastırmıştır.

Ondan sonra İbrahim Şinasi, Ebüzziya Tefik, Ahmet Bâdî, Tekezade M. Sait ve Ahmet Vefik Paşa bu dönemde atasözü derleme çalışmaları yapmışlardır. Yine bu dönemde Ahmet Mithat Efendi, atasözleriyle ilgili bir kitap yazmıştır. Şinasi, Kâşgarlı Mahmut’tan yüzyıllar sonra bir eserde Türk atasözlerini toplamış ve bazılarının Arapça, Fransızca tercümelerini de ekleyerek neşretmiştir. Daha sonra atasözlerimizle yakından ilgilenen Ahmet Vefik Paşa, Ahmet Mithat Efendi, Abdülhak Hamit gibi şair ve yazarlarımıza da örnek olmuştur. Atasözlerimizin bazısını şiirlerinde ve yazılarında kullanan Şinasi’nin, bu halk verimlerinden sadelik, vecizlik, açıklık dersi aldığı da söylenmelidir (Kabaklı, 1966: 422). Ebüzziya Tefik, Şinasi’nin Durûb-ı Emsâl-i Osmaniyye’sini üçüncü kez bastırırken kitabın sonuna kendi fikirlerini izah eden bir yazı eklemiştir (Duymaz, 2007: 19). Durûb-ı Emsâl-i Osmaniyye, Şinasi’nin derleyip iki ayrı basımını yaptığı, I. basımında 1500, II. basımın 2500 atasözü ve deyim ihtiva eden eserine Ebüzziya Tefik’in yaptığı 1506 atasözü ve deyim ilavesi sonucu 4006 atasözü, deyim ve 838 beytin yer aldığı büyük bir kaynaktır. İki büyük özelliğe sahiptir. Bu özelliklerden biri, çok sayıda atasözleri ve deyimleri ihtiva etmesi, ikincisi ve en önemli olanı ise bu atasözü ve deyimlerin divan şiirimizde ve nesrimizde örnekleriyle tespitidir (Beyzadeoğlu, 2003: I).

Ahmet Vefik Paşa’nın “Müntehabat-i Durub-i Emsal-i Türkiye” diye adlandırdığı ve kitabın içinde Atalar Sözü başlığı bulunan kitabında elifba sırasına göre dizilmiş 4300

söz vardır (Özön, 1963: X). Ahmet Vefik Paşa değerli eserinde sekiz bine yakın atasözü ve deyim derlemiştir. İstanbul aydınlarına “Millet kitaphanesi” adı ile zengin bir kitaplık armağan etmiş olan Ali Emîrî Efendi, Şinasi'nin “Durûb-i Emsâl-i Osmaniyye”sini esas alarak bir atasözleri kitabı yazmıştır. Şinasi'nin ve Ebû Ziya Tevfik'in derlediği atasözlerini aynen yazarak bunların altına ilaveler yapmış, eskilerin ve kendisinin beyit ve mısraları ile süslemiştir. Eserde beş bine yakın atasözü ve deyim vardır (Tülbentçi, 1977: 11).

Ahmet Mithat Efendi, atasözü derleme çalışması yapmamıştır; Şinasi'nin Durûb-ı Emsâl-i Osmaniyye'sini çok beğendiği için, atasözlerinden on yedi tanesini seçmiş ve onların anlattığı düşünceye uygun birer hikâye yazmıştır (Duymaz, 2007: 22). Ahmet Mithat Efendi'nin bu hikâyeleri yazma amacı, atasözlerinin nereden geldiklerini anlatmak değil, hangi durumda kullanılabileceklerini açıklamak istemesidir.

Türk yazarları, roman ve öykülerde olduğu gibi, tiyatro yapıtlarında da atasözlerini kullanmaya önem ve değer vermişlerdir. Bunların ilk ve en önemli örneklerinden biri, Tanzimat dönemi ozanlarından Abdülhak Hamit Tarhan'ın 1875 yılınca beş bölümlük bir düz yazı oyun olarak yazdığı “Sabr u Sebat” adlı oyundur. Ahmet Vefik Paşa, Tarhan'a atasözlerinden yararlanarak “milli ve mahalli bir tiyatro” yazmasını istemiş, o da bu oyunu kaleme almıştır. Oyun, “Sabrın sonu selamettir” atasözünü doğrular niteliktedir. Recaiade Mahmut Ekrem'in yazdığı “Çok bilen çok yanılır” komedyası da, “Kadının fendi, erkeği yendi” ya da “Ayyar tilki, kış ayağından tutulur” atasözleriyle özetlenebilir (Acaroğlu, 1992: 42-43).

1.1.2. Atasözlerinin Biçim ve Anlam Özellikleri

Atasözleri ve deyimler sözcükbilim (leksikoloji) dilbilim dalının inceleme alanında yer almaktadır. Sözcükbilim (leksikoloji), bir dilin söz varlığını oluşturan birimleri ve bu birimlerin yapılarını ve anlamlarını, birbirleriyle ilişkilerini, zaman içinde yaşadığı değişim ve gelişmeleri araştıran dilbilimi dalı olarak tanımlanmıştır (www.tdk.gov.tr, 2014). Sözcük bilim, dilin söz varlığını, yani sözcüklerini, türetmede görev alan biçimbirimlerini, bileşik sözcük, deyim, atasözü, kalıplaşmış söz gibi öğelerini incelemeye yönelik, bu öğelerin kökenlerini, oluşumlarını araştırarak biçim ve anlam açısından gelişmelerini saptamaya çalışan bir dilbilim dalıdır (Aksan, 2003: 13).

Aksoy'a (1988a: 15) göre, atasözü belli bir kalıp içinde, belli sözcüklerle söylenmiş olan donmuş bir biçimdir. Sözcükler değiştirilip yerlerine -aynı anlamda da olsa- başka sözcükler konulamayacağı gibi sözdiziminin biçimi de bozulamaz. Böyle değiştirmeler yapılırsa ortaya çıkan söz, -anlam değişmese dahi- atalarsözü diye anılmaz. Eserde kati olarak atasözlerindeki sözcüklerin ve sözcük sıralarının değişmesinin mümkün olmadığı, böyle bir durum olsa dahi o sözlerin, atasözü sayılamayacağı vurgulandıktan sonra, kimi atasözlerinin birkaç kalıbının bulunduğu da ifade edilmiştir. Bu kalıplardan her biri ayrı ayrı atalarsözü olarak tanındığından değişikliklerin “donmuş olma” kuralına aykırı sayılamayacağı söylenmiştir. Ayrıca, kimi atasözlerinin, ayrı ayrı bölgelerde değişik biçimler almasının da kuralın bozulmuş olduğu anlamına gelmeyeceği, bu gibi atasözlerinin o bölgelerin kalıplaşmış özel biçimi olduğu belirtilmiştir (Keskin sirke küpüne zarar- Keskin sirke kabına zarardır, Aç tavuk kendini buğday ambarında sanır- Aç tavuk düşünde -rüyasında- darı görür) Yine aynı eserde yüzlerce yıl halk potasında kaynadıktan sonra atasözü niteliği kazanmış olan bir sözün sözcüklerinde sözdiziminde zamanla değişikliklerin olabileceğini söylenmiştir.

Atasözlerinin toplumun ortak olarak kullandığı kalıplaşmış sözler olması sebebiyle herhangi bir kimsenin, atasözlerindeki sözcükleri ya da sözcüklerin sırasını değiştiremeyeceğini belirten Hengirmen örnek olarak ise “Dikensiz gül olmaz” atasözünün “Gül dikensiz olmaz” biçiminde, sözcüklerinin sırası değiştirilerek söylenemeyeceğini vurgulamıştır. Ancak bugün Türk Dil Kurumu'nun çevrimiçi Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü'nde her iki şekil de bulunmaktadır ve atasözünün her iki şekli de halk arasında kullanılmaktadır. Ayrıca atasözlerindeki sözcüklerin ya da sözcük sıralarının değiştirilemeyeceğini belirtildikten sonra, bazı atasözlerinin tarihsel süreç içinde değişikliğe uğradığı (Ayağını yorganına göre köskıl- Güvahi-16.yüzyıl; Ayağını yorganına göre uzat) ve ayrı bölgelerde değişik biçimlerde söylendiği eklenmiştir (Mum dibine ışık vermez/ Çıra dibine ışık vermez / Çıra dibi karanlık olur) (Hengirmen, 2007a: 55-59).

Elçin'e (1997: 422) göre, dil ve düşüncenin birbirine tesiri sonunda sabit bir karakter kazanan söz dizimini değiştirmek, söyleyiş tarzını bozar. “Derdini saklayan derman bulamaz” cümlesinde “derman” yerine “ilaç” kelimesini koyduğumuz takdirde söz, tesir kudretini kaybeder. Ancak aynı atasözünün “Derdini söylemeyen derman bulamaz” şekli de kullanılmaktadır. Türk Dil Kurumu'nun çevrimiçi Atasözleri ve Deyimler

Sözlüğü'ne bakıldığında her iki şeklin de kullanıldığı görülmektedir. “İlaç” kelimesinin kullanılması atasözünün etki gücünü bozarken, “söylemeyen” kelimesinin kullanılması atasözünün etki gücünü değiştirmez.

Görüldüğü üzere, atasözlerinin sahip olduğu kelimeler ya da kelimelerin sıralanışı - atasözünün etki gücünü kaybetmeyeceği şekilde- değişiklik gösterebilmektedir. Ancak burada önemli olan husus, şeklen bir takım değişiklikler olsa da, atasözlerinin bize vermiş olduğu düşünce, felsefe ve dünya görüşünde değişme görülmemesidir. İlle de bir kalıplaşmadan söz edilecekse bu anlam kalıplaşmasıdır. Atasözü, yerine geçen kelimeyle de aynı manâyı ve aynı tesiri veriyorsa sorun gözükmemektedir. Kaldı ki yörelere göre bir takım farklılıkların olmasının doğal olduğu vurgulanmıştır. Muhtelif şekilleri olan bir atasözünün bize anlatmak istediği ana fikir, vermek istediği öğüt birbirinin aynı olmalıdır.

Yöresel olarak farklılık gösteren atasözleri, aynı zamanda, yüzyıllar içerisinde bir takım değişikliklere uğrayabilmektedir. Tamamen unutulmuş atasözleri olduğu gibi, başka şekillere giren ya da yeni kelimelerin eklendiği şekilleri görmek mümkündür. Örneğin, “Tama tama göl olur, düşman gözü kör olur” atasözü, “Damlaya damlaya göl olur” şeklini almıştır. “Dîvân-ü Lügat-it Türk”deki “İyiliği şu ayağında, yanında dile” meseli de “İyilik et, denize at, balık bilmezse, Hâlik bilir” şekline girmiştir (Tülbentçi, 1977: 6). Düşüncelerin ifadesine hizmet etmekten başka vazifesi olmayan kelime ve ek gibi söz kalıplarının değişmesiyle manâyı ve savın aslındaki hükme hâle gelmiş değildir (Dilçin, 1945: XVI).

Atasözleri bir toplumun ve bütün insanlığın yaşam felsefesidir. İnsanlarda bulunan sevgi, kıskançlık, bencillik, dostluk, düşmanlık gibi içgüdüler evrenseldir. Bu nedenle bu içgüdüleri yansıtan atasözleri de evrenseldir. Atasözleri evrensel değerler yanında bir ulusa özgün kültürel değerleri de yansıtır (Hengirmen, 2007a: 34). Türk milletine özgü bazı konular ve kavramlar atasözlerinde sıklıkla kullanılmıştır. Aile, misafirperverlik, yiğitlik, cesaret, akıl, komşuluk, arkadaşlık, dostluk, görgü kuralları, sabırlı olma, kanaatkâr olma, çalışkanlık, söz verme, sözünde durma, onur, doğa, âlim ve ilim bu konu ve kavramlardan bazılarıdır. “Atasözleri, halkın meydana getirdiği bir sanat eseridir. Bu bakımdan her birinde bir doğruyu tespit, bir gerçeği ifade, haksız bir davranışı, bir kötülüğü eleştirme vardır. “Parayı veren düdüğü çalar” atasözüne

baktığımızda, bir durum, bir gerçek anlatılıyor. “Ne üzücü şey ki, parayı veren düdüğü çalıyor, öbür değerlere önem verilmiyor” demek isteniyor. Para her şey demek olmadığı halde, her şeyden üstün tutulduğu gerçeği anlatılıyor” (Su, 1992: 8). Çok geniş ve çeşitli alanlarda kullanılan atasözleri, günlük hayatta en çok başvurduğumuz sözlerdendir. Öğüt vermek , örnek göstermek, sözüme güç katmak, düşüncelerimize delil bulmak, duygu ve görüşlerimizi en kısa yoldan belirtmek istediğimiz zaman atasözlerinden yararlanırız (Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, C1: 215).

Atasözleri, ulustan ulusa geçebilir. Hemen hemen her ulus tarihsel, toplumsal, kültürel ilişkiler sonucunda, başka uluslardan atasözleri almış, öteki uluslara da atasözleri vermiştir. Türkler de yabancı uluslardan atasözleri ve deyimler almıştır. Örneğin, İsa’dan önceki Yunan kaynaklarında “Balık baştan kokar” atasözü var. XIV. yüzyılın başında, Erasmus “Piscis primum a capite foetet” diye bunu Latinceye çevirmiş. Türkçeye nereden ne zaman geldiği, özgün olup olmadığı belli değil (Acaroğlu, 1989: 6).

Atasözleri, “Türk dilini konuşan ve yazarların yaygın olarak kullandığı cümle yapılarını yansıtmaları bakımından da önemli bir inceleme alanıdır” (Altun, 2004: 90). Devrik cümle ile kurulan atasözlerinde güçlü bir anlatım gücü görülmektedir. Genellikle geniş zaman kipi kullanılmakla beraber, doğrudan tavsiye veren atasözlerinde ise emir kipi kullanılmıştır. “Damlaya damlaya göl olur” misalinde görüleceği üzere umumiyetle geniş zamanlı fiillerle kurulurlar. Bazen bu sözler, ikinci şahıs emir kipini alırlar. “Ayağını yorganına göre uzat” misalinde olduğu gibi (Elçin, 1997: 422).

Dil ekonomisi veya kelime seçimi yönüyle bakıldığında, atasözlerinde kısıklık, düşünceyi mümkün olan en az kelime ile en olgun ölçüler içinde vermek âdeta şaşmaz bir kuraldır. Bu nedenle atasözlerinde gereksiz bir kelimeye bile rastlanmaz (Çobanoğlu, 2004: 22). Atasözlerimiz tıpkı deyimler gibi, anlatımı etkileyici ve kalıcı kılan birtakım şiir öğelerinden yararlanmaktadır. Bunlar arasında, arka arkaya gelen sıralı tümcelerde ya da önermelerde hece sayısı eşliğiyle bir tür ölçü (vezin) ve ritm sağlama, uyaklardan yararlanma, çeşitli yinelemelere başvurma gibi öğeler bulunmaktadır (Aksan, 2001: 146). Saz eşliğinde söz söylemeyi Asya’dan beri gelenek halinde sürdüren atalar, o zamanlar “sav” dedikleri bu ince, nükteli öğüt ve yorumları belki de koşuklar arasında söylüyorlardı (Ergüzel, 2007: 204).

Atasözlerinin içerisinde birbirine zıt tavsiyeler verenler vardır. “Derdini söylemeyen derman bulamaz” atasözü sıkıntılarımızı dostlarımızla paylaşarsak bir çare bulabileceğimizi söylerken, “Açma sırrını dostuna, o da söyler dostuna” atasözü de sırrımızı kimseyle paylaşmamamız gerektiğini tavsiye eder. Su’ya (1992: 8) göre, atasözü bir toplumun yaşantısından, denemesinden, özleminden süzülüp geldiğine; günlük yaşantılarda, olaylarda da türlü çelişkiler, zıtlıklar olduğuna göre atasözleri de bu durumu yansıtacaktır. Tülbentçi (1977: 7) ise, dünyada iyi insanlar olduğu gibi kötü insanların olduğunu, bu sebeple iyi atasözü gibi kötüsünün de olacağını söylemektedir. Savlar gerek rahmanî gerek şeytanî olsun halkın sağduyusudur; zekâsının imbiğinden geçen damlalar gibidir; yağı ile kokusu ile ulusal kültürün dokularına sinmiştir (Eyüboğlu, 1973: 24).

Atasözlerinin çoğunda sözcükler kendi anlamında kullanılmaz. Cümleler kurulurken genellikle konular somutlaştırılır. Kısa ve özlü bir anlatımla konu daha güzel, etkili ve çarpıcı bir biçimde sunulur. Genellikle sözcükler benzetme, örnekleme yoluyla başka anlamlarda kullanılarak anlatıma şiirsel bir güzellik katılır. “Sakla samanı, gelir zamanı” atasözünde saman sözcüğü gerçek anlamda kullanılmamıştır. Bu atasözünde, en değersiz şeylerin bile saklandığı zaman günün birinde işe yarayabileceği belirtilmektedir. “Yuvayı yapan dişi kuştur” atasözünde ev düzeniyle ilgilenen kadın, yuvayı yapan dişi kuşa benzetilmiştir (Hengirmen, 2007a: 36). “Ağaç yaşken eğilir” cümlesinin ilk manâsı açıktır. Taze bir fidanı eğmek kolaydır. Bu fidan kartlaşınca eğmesi, bükmesi, kırması zorlaşır. İkinci manâyı biz manevî, zihnî hayatımıza nakletmek suretiyle icat ederiz. Çocuğu küçükken terbiye etmek lazımdır, düşüncesi bizde yerleşir (Elçin, 1997: 417).

1.2. Deyim Nedir?

Deyim, Türk Dil Kurumu’nun çevrimiçi sözlüğünde, genellikle gerçek anlamından az çok ayrı, kendine özgü bir anlam taşıyan kalıplaşmış söz öbeği, tabir şeklinde tanımlanmıştır. Tabir ise, deyiş, anlatım, ifade, deyim kelimeleri ile açıklanmaya çalışılmıştır (www.tdk.gov.tr, 2015). Deyimler, “Bir gramer şekli ya da çekici bir anlatım kılığı taşıyan ve çoğunun öz anlamında ayrı bir anlamı bulunan kalıplaşmış söz”lerdir (Türk Ansiklopedisi, C13: 196). Gerçek anlamı dışında kullanılarak yeni bir

anlam ifade eden ve bir düşünceyi dile getiren iki veya daha fazla kelimedenden oluşan kalıplaşmış söz dizisidir (Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, C2: 283).

Türkçede deyim terimi dil devriminden önce (tâbir) sözcüğü ile karşılanmakta idi. Ahmed Vefik Paşa, Şemseddin Sami, Muallim Naci gibi Tanzimat dilcilerinin sözlüklerinde (ibare ile beyan, ıstılah...) sözleriyle tanımlanmış olan bu kelime (düş yorumu) anlamına gelen bir kavram niteliği de taşımakta, ayrıca cinas, istiare, teşbih gibi kavramları içeren bir kelime özelliği kazanmakta idi (Eyüboğlu, 1975: 5).

Aksoy (1988a: 52), deyimleri, bir kavramı, bir durumu, ya çekici bir anlatımla ya da özel bir yapı içinde belirten ve çoğunun gerçek anlamlarından ayrı bir anlamı bulunan, kalıplaşmış sözcük topluluğu ya da tümce şeklinde tanımlamıştır.

Hengirmen'e (2007b: 7) göre, genellikle gerçek anlamının dışında kullanılan, anlatımı daha güzel ve etkileyici yapan, toplum tarafından ortak olarak benimsenen kalıplaşmış sözlere deyim denir. Deyim, birden fazla kelimenin meydana getirdiği anlamdır: Bir hükümün ifadesi, bir his veya özel bir fikrin tercümesidir. Deyimlerin esas unsuru bir hal ifade etmektir; bunlarda genellikle hüküm bulunmaz. En belirli özellikleri birşey veya bir hadisenin tasviridir (Emir, 1972: 9).

Deyimler de atasözleri kadar bir milletin kültüründen izler taşır. Bir milletin tarihinin en samimi tanığı deyimlerdir. Deyim, bir dili konuşan toplumun dünya görüşünü, yaşam biçimini, çevre koşullarını, gelenek, görenek ve inançlarını, önem verdiği varlık ve kavramları, kısacası, maddî ve manevî kültürünü yansıtan, o toplumun düşünce biçimini, hatta nükte ve buluşlarını ortaya koyan, dilbilim açısından olduğu kadar yazın ve halkbilim açısından da önemli olan sözlerdir. Dilci ve halkbilimciler, yalnızca deyimlerine dayanarak bir toplumun bütün kültürünü inceleyebilir, önemli sonuçlar çıkarabilirler (Aksan, 2013: 91).

Zengin bir dil malzemesinin ürünü olan deyimler, bireyin dil kullanımına ve yatkınlığına katkılar sunmaktadır. Dil öğrenme alanlarında okuma, konuşma, yazma gibi anlama-anlatım faaliyetlerinde yoğun bir şekilde deyim kullanımı söz konusudur. Toplumun tarihi geçmişini, yaşam biçimini, geleneklerini, göreneklerini, tutumlarını, davranışlarını, alışkanlıklarını ve çeşitli özelliklerini belirten önemli ipuçları verirler (Bulut, 2013: 570).

Bizdeki eskiden sav, mesel, tabir diye anılmış olan ve eski, yeni konuşma dillerinde, manzum, mensur yazılar arasında kullanılmış ve kullanılmakta bulunan atasözleriyle deyimler, birçok kimselerce derlenmiş ve kitap olarak yayımlanmış ise de ne gibi özellikleri bulunan söze atasözü, ne gibi özellikleri bulunan söze deyim denilmek gerektiği ciddi olarak incelenmemiştir. Bu karışıklık sürüp gitmektedir. Her iki söz çeşidinin ortak niteliği olan “özlü, kalıplaşmış, hoş giden bir anlatım aracı olmak”, bu sözleri birbirine karıştırmanın başlıca nedenidir (Aksoy, 1988a: 13).

Deyimlerde, atasözlerinde olduğu gibi bir öğüt verme ya da bilgece sözler söyleme çabası yoktur. Birçok atasözü, deyim olarak kullanılır. Ancak deyimler genellikle atasözü olarak kullanılmazlar. “Ne ekersen onu biçersen” atasözü bir konuşma ya da yazıda “Hamdi ektiğini biçti” biçiminde kullanıldığında deyim olur (Hengirmen, 2007b: 55-56). “Et tırnaktan ayrılmaz” bir atasözüdür, bir hüküm bildirmekte, bir doğruyu belirtmektedir. “Et tırnak olmak” ise bir deyimdir, “Çok yakın ilgi kurmak” anlamındadır (Su, 1992: 9). Deyimler de atasözleri gibi yüzlerce yıllık deneyimlerden geçerek kalıplaşmış ve dilin öz malı olmuştur. Atasözleri ile ortak yönü her ikisinin de halk tarafından ortak olarak benimsenen sözler olmasıdır (Hengirmen, 2007b: 6).

Cümle biçimindeki deyimlerle atasözleri birbirine karıştırılmamalıdır. Atasözleri genel kural niteliği taşır, yani yalnız özel durum karşısında değil, her zaman doğrudur. Deyimler ise genel kural niteliği taşımaz, sadece özel bir durum karşısında doğrudur (Özdemir, 2009b: 6).

Tanzimat döneminde basılmış olan ilk derleme kitap, Şinasi'nin Durûb-ı Emsâl-i Osmaniyye'sine eklemeler yapan Ebüzziya Tefvik eserinde, atasözleri ve deyimlerin birbirinden farklarını anlatmıştır. Her lisanda atasözleri ile atasözleri kuvvetinde bir takım tabirler vardır. Fransızlar onlara expression derler. Lisanımızda ise yerine göre ıstılah (terim) ve yerine göre tabir (deyim) ile tarif olunabilir. Deyim, bir duyguyu veya hususi bir düşünceyi tercüme etmek ve anlatmaktan ibarettir. Bundan dolayı atasözleri ile meşhur deyimleri birbirinden ayırmak gerekir. Atasözü bir olayı veya bir hikmeti (felsefe düşüncesini) ifade ederek insana bir işi gösterir ve onu uyarır. Deyimde atasözünde bulunan hüküm yoktur. Atasözlerini derleme geleneğinde atasözü ile deyimlerin aynı kitapta karışık olarak gösterilmesi, genelde Cumhuriyet dönemine kadar devam etmiştir. Bu dönemde deyim kelimesinin sözlüklere girmesinden ve sözlük

anlamının yanında bir de dilbilgisi terimi anlamı kazanmasından sonradır ki atasözü derleme çalışmalarında bu iki dil unsuru ayrı ayrı kitaplarda gösterilmeye başlanmıştır (Duymaz, 2007: 20-34).

1.2.1. Deyimlerin Doğuşu ve Kaynakları

Deyimler, bir dilin anonim sayılan öğelerindendir. Ancak bunların büyük bir bölümünün, başlangıçta bir kişi tarafından türetilerek kullanıldığı, dile sonradan yerleştiği akla yakındır. Nitekim ilk kez bir devlet adamı, bir yazar, bir bilgin ya da bir düşünür tarafından oluşturulup kullanıldığı bilinen deyimler vardır. Ancak çoğunlukla, deyimleri ilk kullananların kimler olduğu bilinmez ya da unutulur (Aksan, 2001: 97). Yeni durumlar, yeni koşullar, Türkçenin kullanım özelliklerini kuyumcu ustalığı ile işlemesini bilen sanatçıların dile özel tasarrufları, hemen her dönemde dile yeni deyimlerin katılmasını sağlamıştır. Bunun yanı sıra kimi deyimler ancak sınırları belirli bir bölgede kullanım olanağına kavuşmuş; kimi deyimler kullanımdan düşerek dilin genel çevriminden çıkmıştır (Çotuksöken, 1988: 7).

Halk dili ve ağızları deyimlerle, özellikle çok canlı imajları yansıtan deyimlerle doludur: Pişmiş aş su katmak, iğne ile kuyu kazma, saman altından su yürütmek, içinin yağı erimek, koyun kaval dinler gibi dinlemek, aba altından değnek göstermek, göz boyamak, diş geçirememek...gibi. Anlatılması güç durumları, olayları çok somut bir biçimde dile getirebilen bu gibi sözlerin büyük bir bölümü yazı diline geçmiş ve yerleşmiştir. İşte bu türlü, canlı ve sanatlı deyimlerin Köktürk yazıtlarında yer almış olması, bunların dilde yaygın ve yazı dilinde de kullanılır olduklarını göstermektedir (Aksan, 1976: 138).

Kimi deyimler, eski metinlerde kullanıldığı biçimden bugün daha değişik olarak kullanılmaktadır. Bunlar kuruluşundaki bir sözcüğün eskimesiyle, yerini yaşayan bir sözcüğe bırakmış olan deyimlerdir. ahmak ıslatan < oğuz ıslatan, bıçak kemiğe dayanmak < bıçak sünüğe irmek, başını taşa çalmak < başını taşa döğmek, ağzını havaya açmak < ağzını yile açmak, aklını başına toplamak < öğin başına dirşürmek, el çırpamak < el kakmak, söz dinlememek < söz eslememek ... (Dilçin, 1980: 29). Örneğin, “ölmek, yaşamını yitirmek” anlamında “kergek bolmak”. Dîvân-ü Lûgat-it Türk'te Kâşgarlı Mahmut deyimlerden pek azını göstermiştir. “Anası tewlük (kurnaz, hilekâr) yuwka (ince) yapar; oğlu tetik (akıllı), koşa (çift) kapar.” İki kurnazın, hilekârın bir

araya gelip bir işe giriştikleri zaman davranışlarını, ilişkilerini somut bir biçimde anlatmak üzere kullanılan bu deyimde, ekmeği ince yapan kurnaz annenin çocuğunun onu çift çift kaptığı yolundaki bir benzetmeden yararlanılmıştır. Kâşgarlı Mahmut'un az sayıdaki deyimlerinden "boyun bükmek, itaat etmek" anlamındaki "boyun sumak" da geçmektedir. Kutadgu Bilig'e bugün kullandığımız pek çok deyimle karşılaşıyoruz (köz kulak tutmak-göz kulak olmak; gönül birmek- gönül vermek; tünni künke ulamak-gecesini gündüzüne katmak; gönül sınımak-gönül kırmak) (Aksan, 2001: 115-117).

Dede Korkut kitabında birçok deyimler vardır. Bu deyimlerden bazılarının konuşma dilimizde halen yaşadığını görmekteyiz (El uzatmak, Gözüne durmak, Kanına susamak gibi.) (Gökyay, 2004: CCXLIV).

Selçuklular, Anadolu beylikleri ve Osmanlılarda gerek divan, gerek tarikat, gerekse halk ozanları arasında deyim kullananlar azımsanmayacak kadar çoktur. Bunlardan Yunus Emre, Necati Beğ, Hayali Beğ, Edirneli Nazmi, Pir Sultan, Bâki, Karacaoğlan, Kaygusuz Abdal, Köroğlu, Âşık Ömer, Dirdli, Emrah, Zihnî, Dadaloğlu, Seyrânî gibi isimleri sıralayabiliriz. Yunus Emre ve Necati en dikkat çeken ozanlardır. Yunus'un her yüz beytinden kırk ikisinde bir deyim olduğu gibi divanın her yüz kelimesinde on kelimesi deyimdir. Necati Beğ'e gelince bu oranlar yüzde yirmi altı ile altıdır. Tanzimat döneminin tanınmış büyük şairleri daha çok kişisel, siyasal ve toplumsal düşüncelerin yüklediği eğitimcilik görevini özümsemiş görünür ve içinden yetiştiği ortamı kendi düzeyine yükseltme çabası ile halkına az çok yukardan bakarlar. Fakat daha çok kent halkını kendi dili ile konuşturan en ilginç ve tek şair Safahat yazarı Mehmet Akif'tir. Kullandığı deyimler bakımından bu dönemin en göze batan şairi de O'dur. Cumhuriyet döneminin şairlerinde ise halk ağzı deyimlerin kullanımı günden güne artmaktadır. En yaşlısından en gencine kadar Türk deyimleri ile güçlenen yeni şiir, bu bilincin tanığıdır. Bu nedenle folklor değerlerini düz yazıda ve şiirde en çok canlandıran yeni dönem aydını için atasözleri ve deyimler tükenmez bir esin kaynağı olacaktır (Eyüboğlu, 1975: 8-10).

1.2.2. Deyimlerin Biçim ve Anlam Özellikleri

Deyimlerin de atasözleri gibi kalıplaşmış olması hususunda bazı karışıklıklar vardır. Bir deyimden sözcükleri değiştirilip yerlerine -aynı anlamda da olsa- başka sözcüklerin

konulamayacağını söyleyen Aksoy (1988a: 38-45), birkaç sayfa sonra, ayrı ayrı bölgelerde değişik biçimlerle kullanımların mevcut olduğunu belirtmiş ve örneklendirmiştir (ayıkla pirincin taşını- ayıkla bulgurun taşını). Hengirmen (2007b: 9) de, deyimlerde kalıplaşmış olarak kullanılan sözcükleri ve bu sözcüklerin sırasını kimse değiştiremez dedikten hemen sonra, bölge ağızlarında pek çok deyim değişik biçimlerde kullanıldıkları bir gerçektir diyerek, farklı kullanım örnekleri sıralamıştır (fena gözle bakmak-kötü gözle bakmak; avuç açmak-el açmak). Bu değişikliklerin kişiden kişiye değil, yöreden yöreye olması dolayısıyla deyim temel yapısını bozmadığı düşünülmektedir. Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi açısından değerlendirildiğinde, yöresel kullanımlardan ziyade, en sık kullanılan İstanbul Türkçesindeki şekiller tercih edilmelidir.

Deyimler, genellikle bir durumu, karşılaşılan olayların özelliklerini, insan karakter ve davranışlarını, insanların çeşitli fiziksel ve ruhsal niteliklerini betimlemek üzere, birden çok sözcükle oluşturulur. Atasözlerinde görülen yargıları içermez. Buna karşılık çeşitli benzetmelerden, aktarma adını verdiğimiz anlam olaylarından yararlanır (Aksan, 2001: 95). Somutlaştırma, ad aktarması (Mecaz-ı Mürsel), anlam aktarmaları (deyim aktarması) aktarma türlerindedir.

Deyimlerde sıklıkla karşımıza çıkan somutlaştırma da bir aktarma türüdür. Somutlaştırma, anlatılmak istenen bir durumun, bir olayın elle tutulur hale getirilmesi, canlı şekilde gözler önüne serilmesidir. Bunun örneklerini deyimlerde çokça görmekteyiz. Örneğin, “Sudan çıkmış balığa dönmek” deyimini zor bir durumla karşılaşp ne yapacağına karar verememek, şaşkınlık geçirmek anlamlarında kullanılır. Denizden çıkmış bir balığın durumunun resmini çizerek gözümüzde canlandırmamızı sağlamaktadır. Deyimlerde somutlaştırmalar, atasözlerinde de görüldüğü gibi benzetmeler yoluyla yapılabilmektedir (Süt dökmüş kedi gibi, zeytinyağı gibi üste çıkmak, kedi gibi dört ayak üstüne düşmek vb). Önce benzetme yoluyla kullanılan bu kelimeler kabul görür ve kullanılmaya devam ederse deyimleşir ve söz varlığının bir parçası haline gelir. Hem atasözleri hem de deyimler için benzetmenin önemi fazladır (Aksan, 2001: 102). Çok kelimeli bazı deyimlerde kelimelerin hiçbiri kendi anlamında değildir. Söz, kelimelerin gerçek anlamlarıyla bir manâ ifade etmez. Ancak toptan, deyim olarak özel bir kavram anlatır (Aksoy, 1953: 208).

Hengirmen'e (2007b: 23) göre, deyimler, duygularımızı, düşüncelerimizi, durum ve olayları anlatırken gözlerimizin önüne renkli tablolar çizer. Bunun için de sözcükler genellikle kendi anlamlarının dışında kullanılır ve anlam aktarmaları yapılır. Deyimlerde somutlaştırma ve anlam aktarması çok görülür. Yüzyıllarca, pek çok insanın beğeni süzgecinden geçerek günümüze dek gelen bu örneklendirme ve benzetmeler, deyimlerde kalıplaşarak dile şiirsel bir güzellik kazandırır. Aktarma türlerinden bir başkası, anlambilimde "ad aktarması" (Yun. Metonümia, Osm. Mecaz-ı Mürsel) adı verilen anlam olayı, bir kavramı doğrudan doğruya değil, onunla ilgili olan bir başka kavram aracılığıyla anlatma yolunda gerçekleşen bir söz sanatıdır. Deyimlerimiz içinde bu söz sanatından yararlanarak güçlü bir anlatıma ulaşan pek çok örnek bulunmaktadır. "Gözü yollarda kalmak" gelmesi beklenen bir kimseyi ya da şeyi beklemeyi aynı yoldan, güçlü bir biçimde dile getiriyor (Aksan, 2001: 100).

Her millet dilini ve kültürünü yüzyıllar boyunca yoğurur. Bu esnada o, akan bir nehir gibi, içinden geçtiği her topraktan bazı unsurları alır. Her medenî milletin konuşma ve yazı dili, karşılaştığı medeniyetlerden alınma kelime ve deyimlerle doludur (Kaplan, 2001: 140). İnsanoğlu hangi toprak parçasında yaşarsa yaşasın, hangi dili konuşursa konuşsun, dünyadaki kimi durumlar, koşullar ve kavramlar karşısında -tıpkı atasözlerinde olduğu gibi- birbirine yakın ya da ortak bir tutum içine girer; bunları dile yansıtmada birbirine eş ya da yakın anlatım yollarına başvurur. Türkler bir işe, bir kimsenin işine karışmak anlamında "burnunu sokmak" deyimine başvururken Fransızlar da aynı benzetmeden yararlanır (mettre le nez dans...) (Aksan, 2003: 36) Atasözleri ve deyimlerde benzeşmelerin görülmesi uluslararası ilişkilerden, alışveriş, komşuluk, büyük göçler ve özellikle kültür üstünlüğünden etkilenmeler sebebiyle olabilmektedir. Bu gibi ilişkilerle yakınlaşan ulusların dillerinde atasözlerinin benzerliği de ayrıca göze batar. Bizde "köprüyü geçinceye kadar ayıya dayı derler" savının Orta Afrika'da karşılığı "suyu geçinceye kadar timsaha küfredilmez" şeklindedir (Eyüboğlu, 1975: 5). Deyimlerde olduğu gibi, atasözlerinde de insanoğlunun belli durumlarda belli yargılara varması, kimi gerçekleri belirleyerek bunları bir özdeyiş biçiminde kesinleştirmek istemesi ve birbirine yakın ya da eş benzetmelere gitmesi sonucunda, dilden dile benzerlik ve eşlikler doğmuştur (Aksan, 2003: 38).

BÖLÜM 2: YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİ

2.1. Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminin Tarihî Süreci

Türkçe tarihi çok eskilere dayanan, büyük ve güçlü bir dildir. Geçmiş dönemlerde siyasî, ekonomik, dinî ve kültürel sebeplerden farklı milletlerden Türkçeyi öğrenme yönünde talepler olmuştur. Bugün de dünyanın dört bir tarafında ve Türkiye’de, Türkçe öğretmek amacıyla açılan kurumlarda, farklı milletlerden insanlar Türkçe öğrenmektedirler. Türk egemenliğinin başlangıcından beri Müslüman dünyasında Türkçeyi öğretmek üzere yazılmış olan pek çok eser arasında bize kadar gelebilenleri, kaybolanları yanında pek azdır. Kaybolanlardan ancak bir kısmının adlarını çeşitli kaynaklardan öğrenebiliyoruz. Adları bilinen eserler yirmiye yakındır (Atalay, 1945: X). Türkçe öğretimi tarihinde önemli bir yere sahip olan bu gramer ve sözlüklerin bir kısmı Türkler, bir kısmı Araplar tarafından kaleme alınmıştır. Birkaç eserde (Et-Tuhfetü’z-Zekiyye Fil-Lûgati’t-Türkiyye, El-Kavânînu’l-Küllîyye Li-Zabti’l-Lûgati’t-Türkiyye vs.) ileri ve akademik düzeyde Türkçeyi öğretmek de hedeflenmiştir (Biçer, 2012: 117).

840 yılında Kırgız saldırısı sonucu koca Uygur devletinin çökmesi üzerine Türk tarihinde yeni bir dönem başlar. Uygurların çöküşü ile Karluklar ve kimi Türk boyları Kâşgar ve yöresine yerleşirler. Başka boyların da katılımı ile Kâşgar yöresinde Türk derlenmesi sürer. Giderek Kâşgar’da yoğunlaşan Türk boyları kendi devletlerini kurarlar. İşte, 10. yüzyıl ortalarında Tanrı dağları çevresinde, yöneticileri kara sanı taşıyan Türk devletinin kısa geçmişi budur. İslamlığı benimseyen ilk Türk devleti olan Karahanlı devleti ve yöneticileri, yeni dinin yayılması konusunda da yoğun bir etkinlik yürütürler. Sırasıyla Yarkent, Hokant gibi Budist uygarlığının eski kalelerini alırlar. İslam kültürü yeni bir çevrede, yeni koşullar altında, değişik boyutta Türk bilim ve yazınına doğurur (Bozkurt, 2005: 160). Onuncu asrın ortalarına değin, Türklüğün altın devri idi; bu devirde Türkler bir yandan Çin sınırlarından Macaristan’a ve Avrupa ortalarına, bir yandan da Kuzey Buz denizlerinden Hindin ve Arabistanın sıcak denizlerine, Sudan’a ve Büyük Okyanus’a dek taşmışlar, hemen her yerde kuvvetli egemenlikler kurmuşlardı. Kendilerini her yerde saydırmışlar, her yerde efendi tanıtmışlardı. Türklüğün hükmü yürüdüğü bu geniş bölgelerde Türk dilinin de üstün tutulacağına, kendileri gibi, dillerinin dahi sayılacağına şüphe yoktur. Birçok kimselerin

Türkçe öğrenmeye çalıştıkları içindir ki bu devirlerde bir hayli kitap yazılmıştır (Atalay: 2013: VIII).

Yabancılara Türkçe konusunda yazılan ilk kitap, Kâşgarlı Mahmut'un Dîvân-ü Lügati't-Türk'üdür. Kâşgarlı Mahmut bu kitabı Araplara Türkçe öğretmek üzere 1072 yılında yazmış ve kitabın önsözünde Araplara, Türklerin büyük bir ulus olduğunu, Türkçeyi öğrenmelerinin ve Türklerle iyi geçinmelerinin kendilerine pek çok yarar sağlayacağını belirtmiştir. XI. yüzyıl (Karahanlı) Türkçesiyle yazılan bu yapıtta Türkçe deyim ve atasözlerine yer verilmiş, Türkçe ses, biçim ve anlam açısından incelenmiş, Türkçenin sözvarlığı üzerinde durulmuş, Türkler hakkında önemli bilgiler verilmiştir (Hengirmen, 1983: 5). Özellikle Türk topluluklarının adlarını açıkladığı maddelerde Kâşgarlı Mahmut'un verdiği ayrıntılı bilgiler dikkat çekicidir. Kâşgarlı Mahmut bu adlarla ilgili olarak kısa tanım yapmak yerine ayrıntılı bilgi vermeye, anlattıklarını atasözleriyle, manzum parçalarla, zaman zaman da hadislerle tanıklamaya özen göstermiştir (Akalin, 2010b: 277). Türkçe sözlerin Arapça karşılıkları verildikten sonra mutlaka kelimelerin içinde bulunduğu bir örnek cümle verilir. Örnekler sık sık bir atasözü veya bir dördlük de olabilmektedir. Daha sonra Arapça karşılığı yazılır. Örnek cümleleri ve açıklamalarıyla Dîvân-ü Lügati't-Türk modern ve ansiklopedik bir sözlük gibidir. Kâşgarlı Mahmut yer yer gramer açıklamaları da yapar. Eser, Araplara Türkçe öğretmek maksadıyla yazılmıştır. Bunun için eserin mukaddimesi ve açıklamaları hep Arapçadır. Yine bunun için madde başları, Arap sözlükçülük geleneğine göre sıralanmıştır (Ercilasun, 2013: 317). Arapça biçimbilgisi ve sözdizimi öğretiminde tündengelimli bir yol izlenmesine karşın, Kâşgarlı Divanı'nda örnekten kurala gidilmektedir (Demircan, 1988: 24). Türkçenin dilbilgisini de yazan fakat bu kitabı henüz ele geçmeyen Kâşgarlı Mahmut, dil öğretimi konusunda çok başarılı bir yöntem izlemiştir. Onun tuttuğu yolun başlıca özellikleri şunlardır:

- 1) Medreselerde yapıldığı gibi önce ve hemen her zaman sadece kural verme değil, önce çok sayıda örneklerden hareket edip kurala ulaşma yolunu izlemiş ve günümüz yabancı dil öğretiminde benimsenen bir yöntem uygulamıştır.
- 2) Dil öğrenmede örneklerin, metinlerin önemini çok iyi fark etmiş, verdiği çok sayıda örnekleri günlük yaşamdan, atasözlerinden, manzum sanat eserlerinden derlemiştir.

- 3) Türkçeyi öğretirken, Türk kültürünü de tanıtmaya, öğretme amacını gütmüş, bu konuya özel bir önem vermiştir.
- 4) Dil öğretiminde tekrarın önemini çok iyi kavradığından, önceden geçen bir kuralı gerektiğinde tekrar hatırlatmaktan çekinmemiştir.
- 5) İzlediği bu başarılı yöntemleri buluncaya kadar çok çaba harcayan yazar, iki yıl içinde eserini üç kez yazıp beğenmemiş, nihayet kesin olarak dördüncü defa yazmıştır (Akyüz, 1982: 30).

Kâşgarlı Mahmud'un *Dîvân-ü Lügati't-Türk* gibi bir dil abidesini kaleme alması ve "Dünya uluslarının yönetim yularını tanrının ellerine verdiği Türklerin dilini öğrenmek çok gereklidir" yargısını vurgulaması, düşünür kesiminin de yeni koşullar içinde kişiliğini koruma içgüdüsünün üzerinde bir ufka sahip olduğunu gösteriyordu. Bu iki yönden gelişen çabalar sonucundadır ki 1277'de Karaman Beyliği'nde "Bugünden sonra, divanda, dergâhta, barigâhta, mecliste, meydanda Türkçeden başka dil kullanılmayacaktır" kararı alınmıştı. Bununla Türkçe, çevresindeki egemen dillere esir olmama kararlılığını belirtiyordu (Koloğlu, 2002: 968).

Moğol akını başladığı zaman, Karahanlı Türkçesi bu dile karşı kendisini başarıyla korudu. Türkçe, Karahanlı ve Harezmi devletlerinde devlet dili olarak kaldı. XV. yüzyılda Çağatay edebiyâtının kurulması, bu dilin de bir devlet dili olmasını sağladı. Bu arada Türkçe, XI. yüzyıldan başlayarak Hindistan Türk-Moğol İmparatorluğu'nda XII-XIV. yüzyıllarda Altınordu'da XIV-XV. yüzyıllarda da Timur İmparatorluğunda, devlet dili olarak kullanıldı. XV. yüzyılın ikinci yarısında Ali Şir Nevaî'nin yazdığı *Muhakemetü'l Lügatayn*'de Türk dilinin Farsçadan üstün olduğunu göstererek şöyle demiştir: "Türkün bilgisiz zavallı gençleri güzel sanarak Farsça şiir yazmaya özeniyorlar; bir insan geniş ve iyi düşünse Türkçede böylesine genişlikler, zenginlikler durup dururken bu dilde şiir söylemenin daha yerinde, daha kolay olacağını anlar. Anadilimin üzerinde düşünmeğe koyuldum. Türkçenin derinliklerine dalınca gözlerime on sekiz bin evrenden daha yüksek bir evren göründü. Bu evrenin aydınlık alanlarında atını koşturdum; sınırsız uzalarında hayalimin hırçın kuşunu havalandırdım" (Dilaçar, 1962: 11).

Bir doğu İran kavmi olan "Hârizm" bu kavmin bir zamanlar yaşamış olduğu Amu Derya (Ceyhun) ırmağının aşağı yatağının sağında ve solundaki bölge için, sonradan

Arap tarihçileri tarafından kullanılan bir yer adı olmuş ve bu bölgede yaşayan halka da “Hârizmî” denilmiştir (Yüce, 1993: 3). Harezmi, Türk, Arap, Fars, Moğol ve saire gibi edebî dillerin inkişâfında merkez rolü oynamıştır. Devrin en ileri gelen ve edebiyâtı yan yana kullanılan bu dilleri ehemmiyetlerine göre, kendi bünyesinde ve yapısında ilk toplayan eser, Zemahşerî’nin “Mukaddimetü’l- Edeb”idir. Türk diline ait içerisine aldığı ve işlediği malzeme itibarıyla bu eser, Kâşgarlı Mahmud’un “Dîvân-ü Lügati’t-Türk”ünden sonra Türkçemizin tarihî gelişmesini göstermesi bakımından büyük bir yer işgal etmektedir (Caferoğlu, 2001: 122). Eser, Arapça öğrenmek isteyenlerin kolaylıkla kullanabilecekleri şekilde hazırlanmış, Arapça kelime ve kısa cümlelerden ibaret olan pratik bir sözlüktür (Yüce, 1993: 7). Zemahşerî eserinin ön sözünde, kitabını, dönemin hükümdarı Atsız’ın dillerden Arapçayı seçmesi nedeniyle, Arapça bilmeyen Türk ve Farslara Arapça öğretmek için yazdığını belirtir. Eserde geçen Arapça cümlelerin altlarına Türkçeleri yazılmıştır (Bayraktar, 2003: 58). Harezmi bölgesindeki Türkçe, Arapça, Farsça ve Moğolca gereçleri toplayan ilk ürün olur. Seçilen sözcük ve tümceler arasında bir bağ bulunmaz. Yapıtın önemi, içerdiği deyim, terim ve kültür sözlerinden gelir (Bozkurt, 2005: 237).

Diğer bir eser, Hilyetü’l-Lisân ve Hulbetü’l-Beyân’dır. 14. yüzyılda İbni Mühennâ tarafından yazılmış Arapça-Türkçe-Moğolca bir sözlüktür. İbni Mühennâ Lügati diye de bilinmektedir. Ercilasun (2013: 381), İstanbul nüshasını Harezmi dönemi içine almanın uygun olduğu fikrindedir. Eserdeki Türkçe kelimeler incelendiğinde, y’li örnekler bulunmasına karşılık diğ arası d’lerin devam ettiği, birden fazla heceli kelimelerde düşme örneklerine de rastlanmakla beraber g’lerin korunduğu görülür. Sözlükte görülen d’li örnekler şüphesiz Oğuz özelliğidir; ancak t’li örnekler çok daha fazladır.

Orta Türkçe döneminin büyük halk topluluklarından biri Kıpçaklardır. Avrupalı kaynaklar onları Kuman, Müslüman yazarlar Kıpçak adı ile anarlar. Kıpçaklar 11. yüzyılda Harezmi ile komşu olurlar. Kâşgarlı Mahmut zamanında güneydoğu sınırı Talas ırmağına dayanır. Türk halkları arasında en geniş alana yayılmış olanıdır (Bozkurt, 2005: 289). Kıpçak döneminde yabancı dil olarak Türkçe öğretimi konusunda büyük ilerlemeler kaydedilmiştir. Belirli bir sistematığe dayanan, nitelikli Türkçe öğretim kitapları bu dönemde hazırlanmıştır. Memluk devletinin yönetici ve ordu kesimi Türk olduğu için Türkçeye ve Türkçenin öğretimine oldukça fazla önem verilmiştir. Bu dönemde Türkçeye olan ilginin artması Arapların da Türkçeyi

öğrenmelerini sağlamıştır (Biçer, 2011: 14). Kıpçak Türkçesi ile yazılan eserleri şu şekilde sıralayabiliriz: Codex Cumanicus, Bülğatü'l-Müştâk fî Lûğati't-Türk ve'l-Kıfçak, Kitâb-ı Mecnû-ı Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugalî, El-Kavânînu'l-Küllîyye li-Zabtî'l- Lûğati't- Türkiyye, Et- Tuhfetü'z-Zekiyye fi'l-Lûğati't- Türkiyye, Kitâbü'l-İdrâk Li-lisâni'l- Etrâk, Ed-Dürretü'l-Mudiyye fi'l-Lûğati't-Türkiyye.

Codex Cumanicus, Karadeniz'in kuzeyindeki Kıpçak (Kuman) Türklerinden İtalyanlar ve Almanlar tarafından 14. yüzyılda derlenmiş iki bölümlük bir eserdir. Yazı dilini değil, o zamanki Kıpçakların konuşma dilini, ağızlarını yansıtır. Metinler, İncil'den parçalar, ilahîler, bilmece ve atasözlerinden oluşur (Ercilasun, 2013: 382). Eserin dil yönünden taşıdığı asıl büyük önem, Latin harfleriyle yazılmış olması ve bu bakımdan gerek Kıpçakçanın gerek Orta Türkçenin diğer sahaları ile Eski Türkçenin fonetik yönden tespitinde kaynak oluşturmasıdır (Özgür, 2002: 1269). Eserde yer alan malzeme ve dönemin dil özellikleri ünlülerin de gösterilebildiği bir alfabe ile verilmiştir. Bu dil tarihi açısından son derece önemlidir. Eserde ticaretle ve insanların yaşayışları ile ilgili kelimelerin yer alması kültür tarihi açısından önem taşımaktadır. Hıristiyanlık ile ilgili Orta Çağ'a ait ilahilerin ve vaaz metinlerinin eserde yer alması ise din tarihi açısından önemlidir (Demirci, 2002: 1289). Eserin birinci kısmında Latince-Farsça-Kumanca olarak birbirine paralel üç sütundan oluşan bir sözlük yer almaktadır. Bunun yanında Kuman Türkçesinin belli başlı gramer kuralları, çeşitli kavram gruplarına ait kelimeler, dinî, ticarî ve sanatla ilgili kelime kuralları sınıflandırılmıştır. Bu kısmın İtalyanlar tarafından yazılmasından dolayı eserin bu bölümüne “İtalyan bölümü” adı verilmiştir. İkinci bölümü ise Kıpçakça Hristiyanlığa dair metinleri, atasözleri, bilmeceyi içeren bir malzemeyi ve Kıpçakça-Latince, Kıpçakça-Almanca bir sözlüğü ihtiva etmektedir. İkinci bölümü “Alman bölümü” olarak adlandırılmıştır (Özyetgin, 2001: 55). Bugün Venedik'te San Marco Katedrali kitaplığında saklanan bu yazma, bilim çevrelerinde ara sıra Petrarca kodeksi diye anılır. Çünkü bu yazmayı İtalyan şairi Petrarca, 1362'de Venedik Cumhuriyetine armağan etmişti. Yazmanın başında 1303-1362 tarihi geçer. Bu bakımdan yazmanın 1303-1362 yılları arasında yazıldığı anlaşılıyor (Eren, 1998: 23).

Kitâbü'l-İdrâk li-Lisâni'l-Etrâk, Ebû Hayyan Muhammed bin Yusuf tarafından 1312'de yazılmış bir gramer ve sözlüktür. Sözlük, tasrif (morfoloji) ve nahiv (sentaks) olmak üzere üç bölümde düzenlenmiştir. Sözlük bölümünde isim ve fiiller karışık olarak, Arap alfabesine göre düzenlenmiştir (Ercilasun, 2013: 384). Eserin öğretim yöntemi

tümevarımdır. Yabancı dil öğretim yöntemlerinden dil bilgisi çeviri yöntemi, yapısalcı yaklaşımla kullanılmıştır (Bayraktar, 2003: 62). Türk dilinin en eski sözlük ve gramer kitaplarından biridir.

Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugalî, 1343 yılında Halil bin Muhammed el-Konevî adlı Konyalı bir Türk tarafından yazılmış ve istinsah edilmiş bir sözlük ve gramerdir. 63 yaprağı Arapça-Türkçe sözlük ve gramer, 13 yaprağı Moğolca-Farsça sözlüktür. Eserde 2000 civarında Türkçe kelime vardır (Ercilasun, 2013: 386). Birinci kısımda kısa bir ses bilgisi girişinden sonra isimlerin ve fiillerin ayrı bölümler haline verildiği Arapça-Kıpçakça bir sözlük ve daha sonra Kıpçakça fiil çekiminin, zamirlerin, isim çekimlerinin, edatların ve eklerin kısaca anlatıldığı gramer bahsi gelmektedir (Özyetgin, 2001: 56). Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugalî'nin birinci kısmı Hollandalı müsteşriklerden Utrecht Üniversitesi Doğu Dilleri profesörlüğünde bulunmuş olan Martin Theodor Houtsma tarafından işlenerek "Ein türkisch-arabisches Glossar" adı ile 1894 yılında yayımlanmıştır. Bu yayının, önsöz, gramer özeti, Arap harflerine göre yapılmış metinden ibarettir (Toparlı ve diğerleri, 2000: VI).

Et-Tuhfetü'z-Zekiyye fi'l-Lügati't-Türkiyye, iki kısımdan meydana gelmektedir. İlk kısmı sözlük, ikinci kısmı Türk dilinin grameridir. Araplara Türk dilini öğretmek amacıyla yazıldığından kurallarının çoğu, Arap kurallarına uydurulmak suretiyle bildirilmiş ve Arapça kelimelere Türkçe karşılıklar gösterilmiştir. Benzer eserlerde, bir Arapça kelimeye bir Türkçe karşılık verildiği halde burada bir Arapça kelimeye üç dört, beş Türkçe karşılık verilmesi de eserin özelliklerinden biridir. Her harfte önce isimler, sonra fiiller sıralanmıştır. Arapça kelimeler siyah, Türkçe kelimeler kırmızı mürekkep ile yazılmıştır. Eserde 3000'e yakın Türkçe kelime vardır (Atalay, 1945: XV). Kıpçak şivesi ile yazıldığı mukaddimesinde belirtilen bu eserin müellifi bilinmemektedir. Baş ve son taraflarındaki ilave kayıtlardan Mısır'da yazıldığı anlaşılan eserin yazılış tarihi de belli değildir. Ancak eserde bulunan bir kayıttan hareket edilerek 1425 yılından önce yazıldığı tahmin edilmektedir (Toparlı, 2002: 1560).

Bülgatü'l-Müştâk fi Lügati't-Türk ve'l-Kıfçak, 14. yüzyılın ikinci yarısında veya 15. yüzyıl başlarında Cemâleddin et-Türkî tarafından yazılmış olan Arapça-Türkçe bir sözlüktür. Yazar eserin mukaddimesinde kitabını "Türk Dilinin Tercümanı" olarak

zikreder. Eser, baklava biçiminde oluşturulmuştur. Baklavanın bir ucunda Türkçe, bir ucunda Arapça kelimeler yer almaktadır. Baklavanın dört kenarında da kelimeler bulunur. Arapça kelimeler siyahla, Türkçe kelimeler kırmızı ile yazılmıştır. Tümevarım yöntemiyle yazılmış eser, günlük konuşma Türkçesini öğretmeyi amaçlamaktadır.

El-Kavânînü'l-Küllîyye li-Zabtî'l- Lügati't- Türkiyye'nin, 15. yüzyılın başlarında Kahire'de yazıldığı anlaşılan tek yazma nüshası İstanbul Süleymaniye Kütüphanesi Şehit Ali Paşa bölümünde 2659 numara ile kayıtlı bulunmaktadır. Toparlı (1999:VIII)'nın eserine aynen aldığı, Köprülü'nün, Kilisli Rıfat Bilge'nin¹ neşrine yazmış olduğu Mental kısmında, üçüncü sayfada müellifin sözlerine yer verilmektedir. Müellifin, “Ben ne Türküm, ne de Türk oğullarımdım, onların ülkelerine de gitmedim. Benim bilgim; onlarla çok düşüp kalkmam ve birlikte olmam sebebiyle kendilerinden duyduklarıma dayanmaktadır” sözleri, onun Türk olmadığı, hatta Türk memleketlerini görmediğini, yalnız Türklerle çok ihtilât etmek sayesinde Türkçeyi öğrendiğini anlatmaktadır.

14. veya 15. yüzyılda yazılmış bir diğer Arapça-Türkçe sözlük “Türk Dilinin Parlayan İncisi” anlamına gelen Ed-Dürretü'l-Mudiyye fi'l-Lügati't-Türkiyye'dir. Eser aynı zamanda konuşma kılavuzu özelliği taşır. Eserin yazılış tarihi belli değildir. 24 yapraktan meydana gelen eserde, Türkçe kelimeler Arapça kelimelerin altında yer alır, Türkçe kelimeler kırmızı mürekkep ile yazılmıştır. Türk dili ve edebiyâtı sahasında değerli çalışmalarıyla tanınan Ananiasz Zajackowski, 1963 Eylülünde Venedik'te toplanan II. Milletler Arası Türk Sanatları Kongresine katılmak üzere İtalya'ya gittiğinde, Şark el yazmalarını incelerken bu eseri bulmuştu (Toparlı, 2003: V).

Çağatayca, Kutadgu Bilig ile başlayan Orta Asya Türkçesinin üçüncü evresini oluşturur. Cengiz ölümünden önce topraklarını dört oğlu arasında paylaşır. Türkistan ikinci oğlu Çağatay'a düşer. 14.yüzyılda burada Türkleşmiş bir Çağatay devleti kurulur (Bozkurt, 2005: 257). Çağatay döneminde Ali Şir Nevaî'nin Muhakemetü'l Lügatayn eseri büyük önem taşımaktadır. “İki dilin muhakemesi” anlamına gelen eserde, Türkçenin Farsçaya olan üstünlüğü anlatılmaya çalışılmıştır. “Arap dili bütün dillerden fesahat âyini ile seçkin, belâgat süslemesi ile mucizevidir. Hiç kimsenin bunda iddiası yoktur. Sözü doğruluk ve işi tevekküldür. Çünkü her şeyi bilen ulu ve yüce Tanrı'nın düzgünlüğü, insanı şaşkırtan Kelâm'ı o dil ile nâzil, Hz. Peygamberin (sav) mutluluk getiren hadisleri

¹ Kilisli Rıfat Bilge. (1928). El-Kavânînü'l-Küllîyye Li-Zabtî'l-Lügati't-Türkiyye. İstanbul: Evkaf Matbaası.

o söz ile vârid olmuştur.” diyerek Kur’an dili olması bakımından bütün diller arasında Arapçanın üstünlüğünü hissiyâtına dayanarak tartışmasız kabul eden Nevaî, bu dilin ardından üç dili; Türk, Fars ve Hind dillerini önemli görür ve diğer dillere bu üç dilin kaynaklık ettiğini söyler. Hind dilini geriliğinden, Arap dilini üstünlüğünden dolayı aradan çıkardıktan sonra geriye kalan dillerin; Türkçe ve Farsçanın birbirlerine üstünlüğü tartışmasını yapar (Özönder, 1996: 4). Nevaî, Farsçanın çarşıda pazarda konuşulduğu, Türk şairlerince edebî dil olarak Türkçeden üstün tutulduğu bir ülkede, edebî dili Farsça ile boy ölçüşecek kararlı bir hale getirmek istiyordu. Nevaî bu isteğini gerçekleştirmiş, kendinden önce gelen Sekkâki, Haydar, Atayî, Mukimî, Yakinî, Emirî, Gedaî, Lutfi gibi şairlerce kullanılan, fakat yeter derecede işlenmemiş olan Türk dilini işleyerek, onu daha kıvrak, daha canlı, olgun ve Orta Asya’da hâkim edebî dil haline getirmiştir (Levend, 1965: 1985). Nevaî, bir taraftan Türk dilinin Farsçaya üstünlüğünü ispata kalkışırken, bir taraftan da kendi Türkçesinin, fonetik ve morfolojik hususiyetlerini belirtmiştir. O, Arap imlâsı kaidesi üzerine aynî şekilde yazılarak, semantik yönden başka başka manâlarda kullanılan kelimeleri sıralarken, açık bir surette, edebî Çağatay şivesinin fonetik bünyesini de meydana koymuştur (Caferoğlu, 2001: 210).

Nevaî’nin Muhakemetü’l Lugateyn eserinde öne sürdüğü düşünceleri şunlardır: “Türk Sart’tan daha tez anlayışlı, daha yüksek kavrayışlıdır. Yaratılışı daha saf, daha temizdir. Sart da akılda ve bilgide daha ince ve derindir. Bu hal Türklerin doğruluklarıyla iyi niyetlerinden, Sartların da bilim ve fende eserlerinden anlaşılır. Ancak her ikisinin de dillerindeki olgunluk ve noksanlıktan dolayı aralarında geniş ayrılıklar vardır. Kelimelerde ve cümlelerin tertibinde Türk Sart’tan üstündür. Türk’ün Sart’tan daha zeki olduğu şundan anlaşılır ki, Türk’ün büyüğünden küçüğüne, işçisinden beyine kadar hepsi Sartçayı bilir, bu dille konuşur. İçlerinde çok iyi konuşanlar da az değildir. Türk şairleri arasında Farsça şiir söyleyenleri de vardır. Fakat Sartlardan hiçbiri Türkçe konuşmaz; konuşulanları da anlayamaz. Yüzde, hatta binde biri bu dili öğrenip de söylemek istese, onun Sart olduğu hemen anlaşılır. Sartlar, Türkçenin belirttiği kavramı kendi dilleriyle belirtmezler. Çünkü Türkçede en küçük kavramlar için kelimeler vardır. Bunlar bilginler tarafından açıklanmadıkça anlaşılmaz (Levend, 1965: 191). Köprülü (1989: 147), Çağatay döneminde Ali Şir Nevaî’nin, Çağataycanın sade bir klasik şiir dili değil, nazım ve nesrin her nevini, her şeklini ifade kudretine mâlik ve

Farsça ile her hususta rekabete muktedir bir kültür dili olduğunu parlak misallerle gösterdiğini vurgulamaktadır.

Selçuklu ailesinin önderliğinde kuvvetli bir siyasî teşekkül haline gelen Oğuzlar; 1064'ten itibaren Kars'a ve Kuzey Azerbaycan'a; 1071'den itibaren de Anadolu'ya girmeye başlamışlardı. Malazgirt'in hemen akabindeki yıllarda, Marmara ve Adalar denizine dayanan Oğuz Türkleri, Haçlı seferlerinin başlamasıyla gerilemişler; ancak Orta ve Doğu Anadolu'ya sahip olabilmişlerdi. 13. yüzyıl başlarında Cengiz'in zuhuru, doğudan batıya doğru, bütün dünyayı sıkıştırırken, Türkistan'da kalmış diğer Oğuzları da Azerbaycan'a ve Anadolu'ya atıyor, böylece bu iki ülke, önlenemez şekilde ikinci bir Türk anayurdu haline geliyordu. Cengiz ve çocuklarının baskısı, Anadolu Selçuklularını zayıflatmış; fakat Anadolu'daki Türk nüfusunu birden bire hızla çoğaltmıştı. Oğuz nüfusunun tesiriyle Anadolu'da birçok beylikler ortaya çıkar. İlhanlıların yıkılışıyla beylikler istiklal kazanır. 1243'te Moğollara tabi olan Anadolu Selçukluları ise gittikçe zayıflayarak 1308'de son bulur (Ercilasun, 2013: 431).

Selçuklular döneminden başlayarak, Beylikler dönemini içine alan, Osmanlı döneminin ilk zamanlarını da kapsayan bu dönem için farklı isimlendirmelerde bulunulmuştur. Ancak en yaygın kullanılan ismiyle "Eski Anadolu Türkçesi", 13. yüzyılda başlayıp, 16 yüzyılın başlarına kadar devam eden dönemin adıdır.

Selçuklu döneminde bilim dili olarak Arapça, edebiyât ve devlet dili olarak Farsça kullanılmıştır. Ancak halk kendi öz dili Türkçeyi kullanmaktaydı. Bu dönemde yabancı dil olarak Türkçe öğretimi açısından değerlendirilebilecek bir eser bulunmamaktadır. Akabinde gelen beylikler döneminde, boy beyleri Arapça ve Farsça bilmemekteydi. Bu sebeple Türkçenin önemi arttı ve Türkçe bilen şair ve edipler teşvik edildi. Bu dönemde gerçekleşen en önemli olay, Karamanoğlu Mehmet Bey'in 1277'de "Şimden gerü hiç gimesne divanda, dergâhda, bergâhda ve dahı her yerde Türk dilinden özge söz söylemeye" buyruğudur. Anadolu'ya gelmeden önce Müslüman olan Türkler Dîvân-ü Lügati't-Türk, Kutadgu Bilig gibi ilk İslamî eserler dediğimiz eserleri yazma kudreti göstermişler. Fakat Anadolu'da çok uzun bir zaman dilimi içerisinde herhangi bir eser yazamadıkları gibi ortada bir yazı dilleri bile yoktu. Türkçenin Anadolu'da yazı dili haline gelmesini geciktiren belki de en önemli sebep Büyük Selçuklu Devleti'nde olduğu gibi Anadolu Selçuklularının başındaki hükümdarların da Arapça ve Farsçaya

öncelik vermeleridir. Selçuklu devleti yıkılınca Anadolu’da hâkimiyet, Türkçeden başka dil kullanmayan Anadolu beyliklerinin eline geçmiştir (Çiftçi, 2008: 560-562). Selçuklu Anadolusunda, henüz resmî dil Türkçe değildir. Din ve medrese dili olarak Arapça, edebiyât dili ve divan dili olarak da Farsça yerleşmiş bulunmaktadır. Selçuklu devleti yıkıntısı üzerine kurulmuş olan Anadolu Beylikleri devri ise, doğrudan doğruya Türkçeye dayalı yerli ve millî bir yazı diline geçiş devridir. Selçuklu Anadolusundaki, yalnız halka yararlı olacak eserleri Türkçe yazma eğilimine karşı, bu devirde Türkçeyi bütünü ile ve şuurlu olarak bir yazı dili haline getirme hedefi ağır basmış bulunmaktadır (Korkmaz, 1981: 420).

16. yüzyılda Osmanlı Türkçesi denilen dönem başlar; Osmanlı’nın hâkim olduğu bütün sahalarda edebî dil olarak kullanılır ve 20. yüzyıl başlarında Genç Kalemler hareketinin yarattığı terkipsiz Türkçeyle sona erer. Eski Oğuz Türkçesi² döneminde dilin henüz ölçünlü (standart) hale gelmediğini, farklı özellikleri bir arada barındırdığını, dolayısıyla bu dönemin Osmanlı ve Azerbaycan Türkçeleri edebî dilleri için bir geçiş dönemi olduğunu söyleyebiliriz (Ercilasun, 2013: 457).

Bu dönemde yabancılara Türkçe öğretimi ilk olarak, Osmanlı ordusu içinde devşirmelere, acemi oğlanlara ve Enderun'a alınan gençlere Türkçe öğretilmesidir. Avrupalıların Türkçe öğrenmeleri, Osmanlı Devleti’yle ticarî ve siyasî kurmalarıyla birlikte başlamış, birçok üniversitelerde Türkoloji bölümleri açılmıştı. Fener Patrikhanesi öteden beri, tercüman yetiştirmek amacıyla, özel olarak belli sayıda Rum gencine Türkçe öğretmiş, Tanzimat’tan sonra, azınlık çocuklarına Türk okullarına giriş izni verilmişti. Yabancı okul programlarında Türkçe derslerine yer verilmiştir (Demircan, 1988: 89).

XVII. yüzyıl başında, Osmanlı Türklerinin güçlerinin doruğuna eriştikleri ve Avrupa işlerine doğrudan doğruya karışmaya başladıkları yıllarda Türkiye’ye ve özellikle Türk diline karşı duyulan ilgi bir kat daha artmıştır. XVI. yüzyıl sonunda ve XVII. yüzyıl başında birtakım özel eğitim kuruluşları (ilk tercüman okulları) ortaya çıkmıştır (Eren, 1998: 32). Venedik Cumhuriyeti kendi uyuşundan olan doğu dilleri ve özellikle de Türkçe bilen tercümanlarını yetiştirmek amacıyla, 1551 yılında İstanbul’daki elçiliğinin bünyesinde, ilk dil oğlanları (giovani della lingua) okulunu kurmuştur. Venedik

² Ercilasun (2013: 430), “Eski Anadolu Türkçesi” teriminin Azerbaycan’ı dışarda bıraktığını düşünerek bu isimlendirmeye itiraz eder ve “Eski Oğuz Türkçesi” terimini kullanmayı tercih eder.

Cumhuriyeti İstanbul'daki dil oğlanları okulu örneğini, 1669 yılında Fransa, 1754 yılında Avusturya, 1766 yılında Polonya ve son olarak 1814 yılında İngiltere izlemiştir (Timur Ağıldere, 2010: 695).

XVI. yüzyıl sonunda Venedik'te Yakın Doğu dillerini öğretmek için bir okul açılmıştır. Bu okulun öğrencileri öğrenimlerini sürdürmek ve bütünlemek üzere İstanbul'da bir koleje (Collegio dei Armeni) gönderiliyordu. Polonya kralı I. Sigismund, 1621'de Osmanlı İmparatorluğunun merkezinde Türkçe, Arapça ve Farsça öğretimi yapılan bir tercüman okulu kurmuştur. 1627'de Roma'da kurulan Collegium de Propaganda Fide, doğu ülkelerinde görev alacak misyonerler için bu dillerin öğretimine büyük ağırlık vermiştir. Osmanlı İmparatorluğu ile aktif ilişkiler kuran Fransa gereken tercümanların yetiştirilmesini düşünmek durumunda kalmıştır (Eren, 1998: 32). Bu amaçla Venedik Cumhuriyeti Doğu Dilleri Oğlanları Okulunu (1551) örnek alan Fransız Hükümeti 1669'da İstanbul'da Doğu Dilleri Oğlanları okulunu kurmuştur. Hiç kuşkusuz adı geçen okullar Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesi tarihinin yapı taşlarını oluşturmaktadır. Doğu dilleri okulunun en önemli özelliği Fransız uyruklu öğrencilerine küçük yaşlardan itibaren İstanbul'da Türk dili ve kültürünü öğretmektir. Söz konusu öğrenciler ilerleyen yıllarda uluslararası ilişkilerde diplomat ve çevirmen olarak önemli görevler almış ve Osmanlı kültürü ile Avrupa kültürü arasında köprü oluşturmuşlardır (Timur Ağıldere, 2010: 702).

Rusya'da Türklere ve Türk diline karşı duyulan ilgi çar Deli Petro döneminde bir kat daha artmıştır. Daha çok siyasî gelişmelere bağlı olan bu ilgi karşısında Türk dili öğretimine büyük ağırlık verilmeye başlanmıştır. Başlangıçta Türk dilinin pratik olarak öğretilmesi ve özellikle Türkçe tercümanların yetiştirilmesi için birtakım kararlar alınmıştır. Rus çarının Yakın Doğu siyasetinin gelişmesi ve özellikle 1711 Prut Seferi üzerine Türkçe, Farsça ve Arapça bilen tercümanların yetiştirilmesi gerçek bir ihtiyaç değeri kazanmıştır (Eren, 1988: 83). Bunun sonucu olarak I. Petro Bilimler Akademisi (1724-1725) kurulmuş ve bu çatı altında Şarkiyat ve Türkoloji çalışmalarına ayrı bir önem verilmiştir. Moskova, Kazan ve Harkov Üniversitelerinde kurulan Doğu dilleri kürsüleri içerisinde Türkoloji'nin ayrı bir yeri vardır (Açık, 2011: 7). Türkoloji kürsülerinde sadece Türk incelemeleri yapılmamış, aynı zamanda Türkçe Öğretimi üzerinde de çalışılmıştır. Türkoloji'nin temelini teşkil eden Türkçenin öğretiminde

yabancı Türkologlar tarafından tercih edilen metot da daha ziyâde gramer-tercüme metodu olmuştur (Adıgüzel, 2001: 30).

Bismarck'ın buyruğu ile 1887'de Berlin'de kurulan *Ausland-Hochschule: Seminar für Orientalischen Sprachen*; Kral VII. Edward zamanında Londra'da kurulan *School of Oriental Studies* (Doğu Araştırmaları Okulu, 1906); 1940'ta Cenevre'de açılan *École des Interprètes* vb. XIX. yüzyılda Avrupa'da ve Amerika'da genel olarak Türkçeyi de programlarına alan birçok Doğu Kurumları meydana getirilmiştir: 1821'de Paris'teki *Société Asiatique*; 1823'te Londra'daki *Royal Asiatic Society*; 1825'te Budapeşte'deki *Magyar Tudományos Akadémie*; 1842'de Baltimore'daki *American Oriental Society*; 1845'te Leipzig'deki *Deutsche Morgenländische Gesellschaft*; 1862'de Prag'daki *Orientální Ustav* (Doğu Kurumu); 1883'te Helsinki'deki *Suomalais-Ugrilainen Seura* (Fin-Ugor Kurumu); 1947'de Viyana'da *Wiener Sprachgesellschaft*, 1947'de İstanbul'da kurulan *Milletlerarası Şark Tetkikleri Cemiyeti* (Dilaçar, 1968: 208).

Yabancıların Türkçe öğrenmesi maksadıyla açılan bu okullarda okutulmak üzere bazı ders kitaplarının hazırlanması da zorunluluk haline gelmiştir. Bu eserlere 1850 yılından sonra rastlamaktayız. Hengirmen (1993: 6)'e göre Kâşgarlı Mahmut'tan sonra 1850 yılına kadar yabancı dil olarak Türkçe öğretmek için Türk yazarlar tarafından hazırlanan bir yapıta rastlanmaz. 1850 yılında J.P. Sinan'ın "Alphabet turc suivi d'une méthode" adlı kitabının yayınlandığını söyledikten sonra, diğer eserlerin isimlerini de şöyle sıralar: E. Güzeloğlu'nun "Dialogues Français-Turcs, Précédés d'une Vocabulaire", 1852; J.P. Sinan'ın "Abrégé de Grammaire Turque", 1854; Fuad Efendi ve Cevdet Efendi'nin, "Grammatik der Osmanischen Sprache", 1855; Mehmet Mihri'nin, "Kitabü't-Tuhfetü'l-Abbasiyetü'l Medreset el Aliyetü't-Tevfikiye", 1884; Mehmet Ruhi'nin, "Conversazione in Lingua Turca Elkaliona", 1983. Türkçe gramerler hazırlayan yabancı bilim adamlarına örnek olarak Alman Hieronymus Megiserus önemlidir. Megiser (1553-1618), "Institutiones linvae turcicae libri quatuor" adlı Türkçe gramerini yayımlamıştır. Bu eser, Avrupa'da çıkan ilk Türk grameridir. Bu eser, birkaç bölüme ayrılmıştır: I. altı alt bölüme ayrılan giriş bölümünde Türk dilinin fonetiği üzerine bilgi verilmiştir; II. Etimoloji (yeni terminolojiye göre morfoloji) bölümünde isimlerin çekimi, sıfatlar, söz yapımı, sayı adları, zamirler, fiiller, fiillerin çekimi, pasif fiiller, fiillerin yapısı, edatlar... üzerinde durulmuştur. III. Türkçe metinler (bu örnekler

arasında Türkçe atasözleri, deyişler, Hristiyan dualarının Türkçe çevirileri vb. vardır).
IV. Latince-Türkçe ve Türkçe-Latince sözlük (Eren, 1998: 30).

Atatürk döneminde üniversite Türkoloji bölümleri daha çok tarihsel ve kültürel çalışmalara, eski belgelerin incelenip değerlendirilmesi çalışmalarına, Türk Dil Kurumu ise, tüzüğündeki amaca uygun olarak, daha çok sözlük ve terim çalışmalarına ağırlık verdiği için, Türk dilinin bugünkü yapısı üzerindeki çalışmalar yabancı dil öğretimi açısından yeterli olmamıştır (Demircan, 1988: 95).

Günümüzde Türkçe öğrenimine olan ilginin artması sebebiyle Türkçe öğretim merkezleri kurulmasına ihtiyaç duyulmuştur. Bu süreçte, “önce Ankara Üniversitesi TÖMER (1984), daha sonra Gazi Üniversitesi TÖMER (1994), Bolu İzzet Baysal Üniversitesi ve Ege Üniversitesi’ne bağlı TÖMER’ler faaliyete geçirildi” (Yüce, 2005: 86). Uzun yıllardan beri ana dili olarak öğretilen Türkçe hâlihazırda yabancı dil olarak da öğretilmekte olup gerek yurt dışında ve gerekse yurt içinde pek çok kurum ve kuruluş ile özel dil merkezleri yabancı dil olarak Türkçe öğretmektedir. Yurt içinde yabancı dil olarak Türkçe öğreten merkezlerin başında üniversiteler bünyesinde kurulan Türkçe öğretim merkezleri gelmektedir” (Boylu ve Başar, 2016: 309).

Yabancılara Türkçe öğreten başlıca kurumlar; enstitüler, kültür merkezleri, özel kurslar, Türkoloji bölümleri ve üniversitelerde kurulan TÖMER’lerdir. 2009 yılında kurulan ve şu an dünyanın çeşitli yerlerinde otuz ikiden fazla merkezi bulunan Yunus Emre Enstitüsünün açtığı Yunus Emre Kültür Merkezleri, Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesine yeni bir boyut kazandırmakta ve bu alanda önemli bir eksiği tamamlamaya çalışmaktadır (Boylu, 2014: 336). Yabancı dil olarak Türkçenin öğretildiği ülkelerde gerek o ülkedeki Büyükelçilikler gerekse üniversiteler bünyesinde açılmış birçok Türk dili ve kültürü merkezinin varlığı bilinmektedir. Bu merkezlerin gerek eğitim öğretim materyalleri gerekse teknik malzeme ihtiyaçlarının büyük bölümü Dışişleri Bakanlığı, Başbakanlık, TİKA (Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı) ve Yunus Emre Enstitüsü gibi resmi kurumlar tarafından karşılanmaktadır (Yıldız, 2015: 991).

Yunus Emre Enstitüsü bünyesindeki Türkçe eğitimi birimi, uluslararası standartlarda ve bilimsel yöntemler ışığında yurt içi ve yurt dışında Türkçeyi bir dünya dili olarak öğretmekte; bu çerçevede gerekli her türlü araç-gereç ve eğitim-öğretim materyallerini

hazırlamaktadır. Kültür merkezlerindeki Türkçe kursları için gereken her türlü bilimsel alt yapı ve eğitim standartlarının oluşturulması, okutman olarak hizmet veren personelin belirli periyodlarla eğitime tâbi tutulması, yurt içi ve yurt dışında “Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi” sertifika programları düzenlenmesi gibi görevleri de yürütmektedir. Yurt dışındaki devlet okullarında Türkçenin seçmeli yabancı dil olarak müfredata dâhil edilmesi, Yabancılara Türkçe Öğretimi alanında faaliyet gösteren diğer kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapılması, Türkçe Yaz Okulu programının planlanması ve organize edilmesi gibi alanlar birimin görevleri arasındadır (<http://www.yee.org.tr/tr/turkceegitimbirimi>, 2016). Diğer önemli bir kurum olan “TİKA (Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı) ise 25 Aralık 1991 tarihinde Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği’nin dağılmasının ardından, Orta Asya ve Kafkasya’da birçok devletin bağımsızlığını kazanmasıyla başlayan süreçte, o bölgelerde yapılacak faaliyetleri ve dış politika önceliklerini uygulamak, koordine etmek üzere bir organizasyon ihtiyacının doğmasıyla 1992 yılında kurulmuştur” (<http://www.tika.gov.tr/tr/sayfa/hakkimizda-14649>, 2016). Pek çok projenin yanı sıra “Türkoloji, Dil ve Kültür Projeleri” kapsamında gerçekleştirilen projeler ile seçkin üniversitelerin bünyesinde faaliyet gösteren Türkoloji bölümlerinden öğretim görevlileri ve asistanlar istihdam edilmiş, kitap ve eğitim araç gereçleri temin edilmiş, mobilya ve donanım desteği sağlanmıştır (Ukrayna Proje ve Faaliyet kitapçığı, 2015: 21, <http://www.tika.gov.tr/upload/2015/Prestij%20Eserler/Ukrayna-kitapcik.pdf>).

Alyılmaz (2010) Türkçe öğretimi ile ilgili adı ön plana çıkan kurumların / merkezlerin / birimlerin önde gelenlerini; Dolunay (2005) ise Türkiye Türkçesinin öğretildiği ülkeleri ve merkezleri sıralamıştır. Bu konuda güncel tespitlerden biri Boylu ve Başar (2016)’a aittir. Çalışmalarında Türkiye’de üniversiteler bünyesinde kurulan 16’sı İstanbul’da olmak üzere 85 Türkçe öğretim merkezinin listesini vermişlerdir. Türkiye’de eğitim vermeye devam eden Türkçe öğretim merkezleri şu şekildedir;

Abant İzzet Baysal Üniversitesi (TÖMER), Adana Bilim ve Teknoloji Üniversitesi (Adana BTÜ TÖMER), Adıyaman Üniversitesi (ADYÜ TÖMER), Adnan Menderes Üniversitesi (ADU-TÖMER), Afyon Kocatepe Üniversitesi (TÖMER), Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi (TÖMER), Ahi Evran Üniversitesi (AEÜ TÖMER), Akdeniz Üniversitesi (TÖMER), Aksaray Üniversitesi (ASÜ TÖMER), Ankara Üniversitesi

(Ankara TÖMER), Ardahan Üniversitesi (TÖMER), Atatürk Üniversitesi (DİLMER), Bahçeşehir Üniversitesi (BAÜ TÜRKMER), Balıkesir Üniversitesi (BAÜN-TÖMER), Başkent Üniversitesi (BÜDAM), Bayburt Üniversitesi (BAYÜ-TÖMER), Bilgi Üniversitesi (TÜRMER), Boğaziçi Üniversitesi (DİLMER), Bozok Üniversitesi (BODAM), Bursa Orhan Gazi Üniversitesi (BOU TÖMER), Bülent Ecevit Üniversitesi (Karaelmas TÖMER), Cumhuriyet Üniversitesi (TÖMER), Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi (ÇOMÜ TÖMER), Çankaya Üniversitesi (SEDAM), Çankırı Karatekin Üniversitesi (UDOM), Çukurova Üniversitesi (Çukurova TÖMER), Dicle Üniversitesi (DİLMER), Dokuz Eylül Üniversitesi (DEDAM), Dumlupınar Üniversitesi (TÖMER), Düzce Üniversitesi (TÖMER), Ege Üniversitesi (TDAE), Erciyes Üniversitesi (ERSEM), Erzincan Üniversitesi (TÖMER), Eskişehir Osman Gazi Üniversitesi (TÖMER), Fatih Üniversitesi (Fatih TÖMER), Fatih Sultan Mehmet Üniversitesi (TÜMER), Fırat Üniversitesi (TÖMER), Gazi Üniversitesi (Gazi TÖMER), Gaziantep Üniversitesi (GAÜN TÖMER), Gaziosmanpaşa Üniversitesi (TÖMER), Gediz Üniversitesi (TEM), Giresun Üniversitesi (GRÜ TÖMER), Hacettepe Üniversitesi (HÜ TÖMER), İnönü Üniversitesi (İnönü TÖMER), İstanbul Aydın Üniversitesi (Aydın TÖMER), İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi (İZÜ TÖMER), İstanbul Üniversitesi (DİLMER), İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi (TÜRÖMER), İzmir Katip Çelebi Üniversitesi (İKÇÜ TÖMER), Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi (KSÜ TÖMER), Karabük Üniversitesi (TÖMER), Karadeniz Teknik Üniversitesi (KTU TÖMER), Kastamonu Üniversitesi (TÖMER), Kırıkkale Üniversitesi (KÜ TÖMER), Kırklareli Üniversitesi (TÖMER), Kilis 7 Aralık Üniversitesi (DÖMER), KTO Karatay Üniversitesi (TÖMER), Kültür Üniversitesi (İKÜ TÖMER), Maltepe Üniversitesi (MASEM), Mardin Artuklu Üniversitesi (MAÜTÖMER), Marmara Üniversitesi (Marmara TÖMER), Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi (TÖMER), Mersin Üniversitesi (TUAM), Mevlana Üniversitesi (MEVÜTEM), Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi (MUDİL), Namık Kemal Üniversitesi (NKÜ TÖMER), Necmettin Erbakan Üniversitesi (KONDİL), Nevşehir Hacı Bektaş-ı Veli Üniversitesi (NEU TÖMER), Niğde Üniversitesi (NÜ TÖMER), Okan Üniversitesi (TÖMER), Ondokuz Mayıs Üniversitesi (OMÜ TÜRKÇE), Pamukkale Üniversitesi (PADAM), Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi (TÖMER), Sakarya Üniversitesi (Sakarya TÖMER), Selçuk Üniversitesi (TÖMER), Süleyman Demirel Üniversitesi (TÜDAM), TOBB Üniversitesi (TOB-ETÜ

TÖMER), Trakya Üniversitesi (TÜDEM), Turgut Özal Üniversitesi (Turgut Özal TÖMER), Uludağ Üniversitesi (ULUTÖMER), Uşak Üniversitesi (TÖMER), Üsküdar Üniversitesi (ÜTEM), Yıldırım Beyazıt Üniversitesi (DİLMER), Yüzüncü Yıl Üniversitesi (YYÜ TÖMER), Zirve Üniversitesi (ZÜSEM). Bu üniversitelere ek olarak Kocaeli Üniversitesi (KOÜ DİLMER), Siirt Üniversitesi (SİÜ TÖMER) ve Yıldız Teknik Üniversitesi (Yıldız TÖMER) bulunmaktadır (http://www.dilbilimi.net/tomer_ve_dil_merkezleri.html, 2016). Toplam Türkçe öğretim merkezi sayısı 88'dir.

2.2. Yabancı Dil Öğretiminde Kullanılan Yöntemler ve Teknikler

2.2.1. Yabancı Dil Öğretim Yöntemleri

Yöntem, yaklaşım ve teknik kavramları çoğu zaman birbirine karıştırılmaktadır. Türk Dil Kurumu çevrim içi sözlüğünde yaklaşım, “Bir sorunu ele alış, ona bakış biçimi” şeklinde tanımlanırken; yöntem, “Bir amaca erişmek için izlenen, tutulan yol, usul, sistem, prosedür, politika” şeklinde tanımlanmaktadır (www.tdk.gov.tr, 2015). Bir yaklaşım uygulama aşamasına taşınmak istendiğinde belirlenen gerekli yol, yöntemdir. Yaklaşım, dil öğretiminin ve öğreniminin doğasına ilişkin bir dizi birbiri ile bağlantılı hipotezdir. Yöntem, tümü de seçilen yaklaşım ile uyum içinde olan ve bu yaklaşıma dayanan dil malzemesinin düzenli bir sunuluş planıdır. Teknik, uygulamaya yönelik özellik taşır: sınıfta gerçekleşenlerle ilgilidir. Belirlenmiş bir hedefe ulaşmak için kullanılan bir yol, strateji ya da plandır (Anthony, 1963, Aktaran: Gür, 1995a: 30). Bu kavramları somut olarak şöyle örneklendirebiliriz: Balık tutmak isteyen bir insanın, balığı denizde mi, gölde mi yoksa nehirde mi tutacağı yaklaşımdır. Balığı tekneyle mi, kayıkla mı tutacağı yöntem; ağla mı, oltayla mı tutacağı ise teknik olarak düşünülebilir (Arıcı, 2006: 299).

Yabancı dil öğretiminde kullanılan pek çok yöntem vardır. Bu yöntemler, genellikle mevcut yöntemin eksiklerini tamamlamak amacıyla ortaya çıkarılmışlardır. Yabancı dil öğretiminde en iyiyi bulmak adına ortaya çıkarılan bu yöntemlerin, her birinin, olumlu ve eksik tarafları öğretici tarafından bilinmeli ve uygulamalarda dikkate alınmalıdır. Dil öğretim yöntemi belirlenmeden önce ihtiyaçlar göz önüne alınmalıdır. Yabancı dil öğretim yöntemleri, bir yabancı dili öğrenme, bilgi birikimini kazandırma aracı olmanın ötesinde öğretim çalışmalarında öğrenciyi daha yetkin bir öğrenen haline getirmenin

yolunu gösterme çabasında olan sistemlerdir. Dil öğretiminde yöntem, öğrenciyi eğitimin amaçlarına en çabuk ve en güvenilir olarak ulaştıracak olan bir öğretim unsurudur (Memiş ve Erdem, 2013: 298).

Yabancı dil öğretiminde kullanılan yöntemlerden bazıları şunlardır;

1. Dilbilgisi-Çeviri Yöntemi (Grammar- Translation Method)
2. Doğrudan Yöntem (Direct Method)
3. Kulak-Dil Alışkanlığı Yöntemi (Audio-Lingual Method)
4. Bilişsel Yöntem (Cognitive- Code Method)
5. İletişimsel Yöntem (Communicative Method)
6. Doğal Yöntem (Natural Method)
7. Seçmeci Yöntem (Eclectic Method)
8. Telkin Yöntemi (Suggestopedia)
9. Topluluk ile Dil Öğretimi Yöntemi (Community Language Learning)
10. Sessizlik Yöntemi (The Silent Way)
11. Tüm Fiziksel Tepki Yöntemi (Total Physical Response)
12. İşitsel-Görsel Yöntem (Audiovisual Method)

2.2.1.1. Dilbilgisi-Çeviri Yöntemi (Grammar- Translation Method)

Dilbilgisi-çeviri yöntemi yeni bir yöntem değildir. Uzun yıllardan beri kullanılan bu yöntem farklı isimlerle anılmıştır. Klasik dillerin (Latin ve Yunan) öğretildiği zamanlarda klasik yöntem olarak isimlendirilmiştir (Larsen-Freeman ve Anderson, 2011: 32). Bu yöntemin gelişmesini sağlayan kişi Karl Plötz'dür. Çevirinin doğru yapılması hedefine odaklanan bu yöntemde telaffuz çok fazla önem taşımaz. 1970 yılına kadar yabancı dil olarak Türkçe öğretimi alanında yazılan bütün kitaplarda bu yöntem kullanılmıştır. “Bu yöntemde benimsenen amaç, yabancı dil kurallarının öğrenilmesi ve bunların çeviride uygulanması olmuştur. Dilbilgisi kurallarının anlaşılıp anlaşılmadığını, sözcüklerin diğer dilde karşıtlarının öğrenilip öğrenilmediğini ölçmek için de öğrencilere sürekli olarak çeviri yaptırılmıştır” (Ekmekçi, 1983: 106).

Bu yöntemde öğrencilere ilk öğretilen gramer kurallarıdır. Konuşma becerisinin kazandırılması geri planda kalmaktadır. Gramer öğretimi tümevarım yoluyla öğretilir. Dilin kurallarının öğrenilmesi amacıyla metin incelemeleri yapılır. Metinler üzerinden öğrencilerin grameri ayrıntılarıyla öğrenmesi sağlandıktan sonra hatasız çeviriler

yapılması mümkün olacaktır. Kullanılan metinlerin hangi konularla alakalı olduğunun yani metnin içeriğinin bir önemi bulunmamaktadır. Bu metinler gramer kurallarının öğretilmesinde kullanılır. Öğrencinin hedef dilin gramerini öğrenebilmesi için, kaynak dilin gramerine de hâkim olması gerekir, aksi takdirde bu yöntemden beklenen başarı sağlanamaz. Çevirilerin kolayca ve hatasız yapılabilmesinin bir şartı da öğrencilerin kelime bilgilerinin yeterli olmasıdır. Seçilen metinlerdeki anlamı bilinmeyen kelimelerin anlamlarının bulunup ezberlenmesi yoluyla öğrencilerin kelime hazineleri geliştirilmeye çalışılır.

Bu yöntemle yabancı dili öğrenen bir kimse daha çok okuma ve yazma yönünde gelişmektedir. Buna karşın dinlediğini anlayamamakta, günlük dili konuşamamaktadır. Telaffuz konusunda da oldukça yetersiz kalmaktadır (Hengirmen, 1996: 19).

2.2.1.2. Doğrudan Yöntem (Direct Method)

Düzvarım yöntemi, dolaysız yöntem, direkt yöntem gibi farklı isimleri bulunan bu yöntem, 1950’li yıllarda dilbilgisi-çeviri yöntemine tepki olarak geliştirilmiştir. “Psikolog Gestalt’ın bütüncül, Herbart’ın eğitim ve Humboldt’un dil ve kültür görüşleri doğrultusunda oluşturulmuştur” (Tosun, 2006: 81). Dört temel beceri; dinleme, konuşma, yazma ve okumaya önem verilir. Ancak ilk altı hafta içinde kitap kullanılmaz. Daha çok sınıfta ve çevrede bulunan şeyler öğretilir. Bu yöntemin uygulayıcılarından biri olan H. Berlitz doğrudan yöntem terimini hiç kullanmamış, yöntemden Berlitz yöntemi olarak söz etmiştir (Hengirmen, 1996: 21). Dil bilgisi, konuşma ve okumayı tamamlayıcı bir öge olarak ele alınır ve dolaylı olarak öğretilir. Metinleri çevirme çalışmalarına yer verilmez. Metinleri çevirme yerine anlamaya ağırlık verilir (Güneş, 2011: 128). Tümevarım yoluyla dilbilgisi öğretimi yapılır. Öğrencinin yetersiz dilbilgisi yapısı ve sınırlı sayıda kelime bilgisiyle konuşmaya çalışması sonucunda hatalar yapması doğaldır. Bu yöneme göre, insan anadilini öğrenme sürecinde onu dilbilgisi aracılığıyla öğrenmemektedir. İnsan kendini ifade ederken kuracağı cümle ile içinde bulunduğu durum arasında bir bağ kurmakta ve belli bir sıraya göre öğrenmektedir. Yabancı dil de bu esasa ve bu sıraya göre öğrenilmelidir (Gömlüksiz, 1999: 259).

Bu yöntemin eleştirilen bir yönü, anadili öğrenimi ve yabancı dil öğrenimi arasında farklılık bulunmasıdır. Öğretmen, öğrenciye bir nesne gösterdiğinde, öğrenci öncelikle

kendi dilinde nesnenin karşılığı olan kelimeyi hatırlayacaktır ve dolayısıyla zihninde bir çeviri süreci yaşayacaktır. Ancak bir dili, anadili olarak öğrenen bir çocukta, o nesnenin zihninde herhangi bir karşılığı olmadığından, kelimeyi ya da dil yapısını öğrenmesi çok daha kolaydır. Bu yöntemin başarısı hedef dilin konuşulduğu ülkede artış gösterebilir. Öğrenci, içinde yaşadığı ülkede zaman içerisinde doğru şekilleri defalarca duyacak ve hatalarını düzeltme imkânına kavuşacaktır. Eleştirilen bir başka yönü, öğretmen merkezli bir yöntem olmasıdır. Öğretmen, nesnelerin kendilerini ya da resimlerini göstererek, anadili kullanmadan, kelime öğretimi yapmalıdır. Tanımlamalardan yararlanabilir. Öğretmenin hedef dile olan hâkimiyeti çok önemlidir. Öğretmen kadar öğrencinin de aktif olması gerekmektedir. Öğrencinin sınıf içi etkinliklere katılması, öğrendiği kadarıyla hedef dili konuşması gerekmektedir. Dil bilgisi, konuşma ve okumayı tamamlayıcı bir öge olarak ele alınmakta ve dolaylı olarak öğretilmektedir. Metinleri çevirme çalışmaları yerine anlama çalışmalarına ağırlık verilmektedir.

2.2.1.3. Kulak- Dil Alışkanlığı Yöntemi (Audio-Lingual Method)

II. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla birlikte yabancı dile hâkim insan sayısının oldukça az olduğu saptanmış ve yabancı dil bilen insanlara olan ihtiyaç giderek artmıştır. Bu amaçla 1941-1943 yılları arasında birçok metod geliştirilmiş; dinlemeye dayalı, yoğunlaştırılmış kurslar açılmıştır. Savaş sonrası dönemde ise uluslararası ticaretin ve turizmin gelişmesi, bilimsel ve kültürel etkileşimin artması ile farklı dilleri bilmek bir ihtiyaç hâline gelmiş, artık lüks olmaktan çıkmıştır (Şahin ve Acar, 2013: 63). İşitsel-Dilsel yöntem ismiyle de bilinen bu yöntem, öğrenme psikolojisi açısından davranışçı (Skinner), dilbilim bakımından yapısalcı (Bloomfield, Nelson Brooks ve Lado) görüşler etkisinde gelişmiştir. Dilin doğal öğrenimi önce dinleme ile başladığını daha sonra konuşma, okuma ve yazma becerilerinin kazanıldığını savunur. Bu sebeple yöntem dinlemeye-anlamaya ve konuşmaya diğer becerilerden daha çok önem verir (Memiş ve Erdem, 2013: 303). Yapısalcılığın ve davranışçılığın dil öğretimine yansımada ve yayılmasında Bloomfield'in rolü büyüktür. Bloomfield bir yandan yazısız Kızılderili dillerini incelerken bir yandan da yabancı dil öğretimiyle yakından ilgilenmiş; o zamanlar yaygın olan, yazılı dile dayalı dilbilgisi çeviri uygulamalarını eleştirmiş; bunların bir yabancı dil öğretme yöntemi olamayacağını savunmuştur. Yazısız Kızılderili dillerini öğrenme ve betimleme uğraşları sürecinde edindikleri deneyimler ve

gözlemler o sıralar yayılmakta olan deneysel ve davranışsal ruh bilimin yoğun etkisinde kalan Bloomfield ve arkadaşlarını yabancı dil öğretimine usçu yaklaşımlardan tümüyle koparmış; işitsel-sözsözsel dediğimiz davranışçı yaklaşımların başlamasına yol açmıştır. Böylece dilin öncelikle sözsözsel bir davranış olduğu, bu davranışın sözlü uyaran-karşılık koşullanmasının bir sonucu olarak kazanıldığı görüşü, deneysel ruhbilim ve betimsel dilbilim işitsel-sözsözsel yabancı dil öğretimi yönteminin temelini oluşturmuş oldu. Yeni yöntem kısa zamanda yayılarak dilbilgisi-çeviri yönteminin yerini aldı; etkisi son yıllara kadar da sürdü (Tura, 1983: 11).

İşitsel-dilsel yöntem, dil öğretiminin, dil bilgisi ve psikolojiden türediğini açıkça savunan ilk dil öğretim yöntemidir. Bu yöntemi savunanlar, yöntemin bilimsel bir temele oturduğunu iddia ederler. Bilimsel disiplinlerden alınan prensiplerin kesin ve kullanılabilir bir form halinde dil öğretim malzemelerine ve günlük uygulamalara yansıyabileceğini gösterme çabasındadırlar (Gür, 1995d: 43). Dilin yapısı öğrencilere kural anlatmak ve ezberletmekle değil, alıştıırma yaptıırarak öğretilir. Alıştıırmalar, öğrencilerin kuralları örneksene yoluyla kendi başlarına kolayca bulup anlayabilecekleri biçimde düzenlenir. Öğrencinin kendi gözlemleriyle vardığı sonuçlara daha çok önem ve değer verdiğine, onun için de bunları uzun süre unutmadığına inanılmaktadır. Öğretmen herhangi bir yanlış öğrenmeye yer bırakmamak amacıyla ve ancak alıştıırmanın gereğı gibi tamamlanmasından sonra varılmak istenen genellemeyi kısaca açıklamalı, böylece öğrencilerin kendi kendilerine bulduklarını doğrulamalıdır (Sebüktekin, 1973: 96).

Diğer yöntemler gibi bu yöntemin de eleştiriye açık tarafları vardır. Örneğın, bu yöntemde öğrenciler dinleyip sürekli tekrar ettikleri için dili mekanik olarak öğrenirler. Bu da dili yalnızca kalıplar dâhilinde konuşabilmeye neden olur. Dili tekrar yoluyla belli kalıplar içinde öğrendikleri için, onu yaratıcı bir biçimde kullanamazlar (Memiş ve Erdem, 2013: 303). Aslında öğrencilerden beklenen tam olarak budur. Ezberledikleri kalıplardan yola çıkarak yeni cümleler oluşturmaları beklenmektedir. Bu başarıyı gösterememeleri halinde kendilerine güvensiz hissetmeleri durumu söz konusu olabilmektedir.

2.2.1.4. Bilişsel Yöntem (Cognitive-Code Method)

Bu yöntem Noam Chomsky'nin üretimsel dönüşümlü dilbilim kuramı sonucunda ortaya çıkmıştır. Bu yönteme göre bir dilde sonsuz sayıda cümle üretilebilir ve bunların hepsini öğrenmek mümkün değildir. Oysa bu cümleleri üretecek düzeni, yani dilbilgisini öğrenmek gerekir. Yapısal dilbilim bir dilde sadece üretilmiş yapıları inceler ve yüzey yapıya yansıyan ilişkileri betimler. Oysa üretimsel dönüşümlü dilbilim dilin hem yüzey yapısını, hem de derin yapısını inceler. Bu nedenle öğretim ilkelerinde yapısal dilbilimi esas alan işitsel-dilsel yöntem, yabancı dil öğretiminde yeterli değildir (Hengirmen, 1996: 26). Betimsel (yapısalcı) dilbilim kuramının ve işitsel-sözsözsel yöntemin en başat olduğu 1950'lerde bunların dille ve öğrenmeyle ilgili görüşlerine karşı çıkan yeni akımlar başladı. Bu akımlar bilişsel ruhbilim kuramlarından kaynaklanmaktaydı. Bilişsel ruhbilimciler öncelikle öğretim tekniklerinin dayandığı uyaran-karşılık öğrenme kuramını tartışmaya başladılar. Bu dönemde ruhbilimde davranışçılık kuramı yerini bilişsellığe bırakırken, dilbilimde yapısalcılık ve betimsel dilbilgisi kuramı da yerini Chomsky ile beliren ve az çok değişik doğrultularda günümüze dek gelen dönüşümcülük ve üreticiliğe bırakmıştır (Tura, 1983: 12).

Yöntemin amacı, öğrencilere, anadilini konuşanları gibi yabancı dil becerileri kazandırmaktır. Buna göre, öğrenciler, belirli cümle kalıplarını öğrenmek yerine daha önce karşılaşmadıkları durumlarda da uygun cümleleri oluşturabilecek bir yeteneği geliştirmelidir (Tosun, 2006: 82).

Bilişsel yöntemde öğrencinin duyduğunu anlaması yeterlidir, telaffuz içinse ayrıca bir eğitim verilmez. Gramer kuralları hem tümevarım hem tümdengelim yoluyla öğretilir. Dört temel dil becerisi eşit oranda önemlidir. Öğrenci öğretimin merkezindedir ve öğretmen sadece yönlendirici konumdadır. Her türlü yazılı, görsel ve işitsel materyalden yararlanılmaya çalışılır.

2.2.1.5. İletişimci Yöntem (Communicative Method)

İletişimsel yöntem ismiyle de bilinen yöntem, dilin iletişim olduğu teorisinden yola çıkan iletişimsel yaklaşıma dayanır. Aslında iletişimsel dil öğretimi, bir yöntemden çok, bir yaklaşım olarak görülmektedir.

Bu yaklaşım 1970’li yıllarda Fransa’da işitsel-sözel ve görsel-işitsel yöntemlere karşı olarak geliştirilmiştir. O yıllarda İngiltere’de durumsal yaklaşım (approche situationnelle), ABD’de ise Chomsky’nin geliştirdiği üretici-dönüşümsel (transformational-generative grammar) yöntem uygulanıyordu. Chomsky hem Fransa’da hem de İngiltere’de uygulanan yöntemi şiddetle eleştiriyordu. Diğer taraftan Avrupa yoğun göç alıyor ve göçmen yetişkinlerin dil sorunları sürekli tartışılıyordu. Çoğu dilci, eğitimci, sosyolog ve psikolog yeni bir toplum oluşturan göçmen yetişkinlerin dil sorunlarının kolayca çözülmesi için çalışıyordu. Böyle bir süreçte iletişimsel yaklaşım gündeme gelmiştir (Güneş, 2011: 134).

İletişimci yöntemde, çoğu kez ortada bir metin yoktur, dilbilgisi kuralları sunulmaz, sınıf düzenlemesi standart dışıdır, öğrenenlerin öğretmenle iletişime geçmek yerine öncelikle birbirleri ile iletişimde bulunmaları istenir ve hataların düzeltilmesi ya hiç yoktur ya da çok az düzeydedir (Gür, 1995b: 30).

Öğretim materyalleri ve etkinlikler öğrenciler için özel hazırlanır. Etkinliklerde genellikle karşılıklı diyalogla, grup çalışmalarıyla, sunumlarla, röportajlarla, canlandırmalarla ve çeşitli oyunlarla öğretim amaçlanmaktadır. Gramer öğretimi ayrıca yapılmaz, etkinliklerin içerisinde öğrenilmesi sağlanır. Öğrenci merkezli bir öğretim söz konusudur ve öğrencilere doğru cümleler kurdurulmaya çalışılır. Öğretmen hem anadili hem de hedef dili çok iyi bilmelidir ve gerektiğinde çeviriye başvurabilir. Öğretmen, öğrencilerin birbirleriyle iletişim kurmaları için yönlendirmeler yapmalıdır. Öğrenciye sınıf içerisinde ya da sınıf dışında uygulanabilecek, uygulattırılacak birçok etkinlik çeşidi mevcuttur.

2.2.1.6. Doğal Yöntem (Natural Method)

Dilbilgisi çeviri yöntemine tepki olarak ortaya çıkarılan doğal yöntem, klasik yapıtların diline karşılık “yaşayan” dilin, yazılı dile karşılık “konuşma” dilinin öğretimini amaç edinmiştir (Demircan, 2013: 175). F. Gouin, dil bilgisi çeviri yöntemiyle dil öğrenmeye çalışan Almanların sorunlarını çözmek amacıyla bu yöntemi geliştirmiştir. F. Gouin’e göre dil öğrenme ihtiyacı, insanların diğer insanlarla iletişim kurma ve kültürel engelleri ortadan kaldırma ihtiyacından doğmaktadır. Bu nedenle önce sözlü ardından yazılı dil öğretilmelidir (Güneş, 2011: 127). Bu yöntemde dilbilgisi öğretimi yoktur. Okuma ve yazma becerilerini geliştirmeye yönelik herhangi bir etkinlik uygulanmaz. Konuşulan

dilin öğretilmesi amaçlanır. Dinleme ve konuşma becerileri ön plandadır ve sadece dinleme-konuşma etkinliklerine yer verilir. Öğretmen odaklı bir yöntemdir, öğretmen sürekli konuşur, öğrenciler dinler. Öğretmenin ana dili konuşucusu olması önemlidir. Öğrencilerin kelimelerin yazılı şekillerini görmeleri gerekmez, duymaları yeterlidir. Öğrencinin kelimenin anlamını bilmesi de gerekmez. Öğretmeni taklit eder, telaffuzunu öğrenir.

Sözcük öğretiminde varsa öncelik eş asıllı kelimelere verilir. Daha sonra, öğrenciye yabancı dilde sık kullanılan sözcükler seçilerek bir bağlam içinde öğretilir. Bağlam yoluyla sözcük öğrenme, öğrenciye sözlüğe başvurmadan, metinden anlam çıkarma becerisini kazandırır. Okuma parçaları yüksek sesle okutulur. Seçilen metin görselleştirmeye uygun olarak seçilir. Böylece öğretmen her cümleden sonra onun anlamını yansıtan bir görselle cümlenin anlaşılmasını kolaylaştırır (Memiş ve Erdem, 2013: 302). Sık kullanılan kelimelerin öğretimde önceliğinin olması yönünden bu yöntem dikkat çekicidir. Doğal yöntemde öğrenciler özellikle konuşmada ve öğrendikleri dili telaffuz etmekte başarılı olmaktadır. Buna karşın okuma ve yazma becerileri yetersiz kalmaktadır. Sözcük öğretimi sınırlı olmakta, konuşma dilinin dışına çıkıldığında öğrenci zorlanmaktadır (Hengirmen, 1996: 20).

2.2.1.7. Seçmeci Yöntem (Eclectic Method)

Seçmeli ya da seçmeci yöntem olarak isimlendirilen bu yöntem, tek bir yöntemin yetersiz olduğu görüşünü savunur. Bu görüşü savunan Henry Sweet ve Harold Palmer'a göre bir yonteme bağlı kalmadan, tüm yöntemlerin iyi yönleri alınıp kullanılmalıdır. Dil öğretimi yapmak amacıyla gerekli görülen yöntem seçilir ve faydalanılır. Dört temel dil becerisi de aynı derecede öneme sahiptir. İyi bir yöntem her şeyden önce, geniş boyutlu ve seçmeci olmalıdır. Dilbilimin tüm bilgilerine dayanmalıdır (Sweet, 1899, Aktaran: Gür, 1995a: 36). Bu yöntemin başarılı olabilmesi için öğretmenin diğer tüm yöntemlere olumlu ve olumsuz taraflarıyla birlikte hâkim olması ve hangi yöntemin hangi beceriyi geliştirmek için etkili olduğunu bilmesi gerekmektedir. Aynı zamanda sınıf içerisindeki öğrencilerin eksikliklerini iyi anlaması, eksikliklere uygun etkinlikler hazırlayacak kadar sınıfa hâkim bulunması gerekir. Öğrencilerin bireysel farklılıklarına, ihtiyaçlarına göre hazırlanmayan ders içi etkinlikleri fayda sağlamayacaktır.

Bu yöntemde, iletişim olanağı sağlayacak alıştırmalar tercih edilir. Öğrenciyi sıkan, sürekli tekrar içeren alıştırmalara yer verilmez. Dört temel dil becerisinin de eşit miktarda öğretilmesine dikkat edilir. Öğretmen, dersi önceden, öğrencilerin ihtiyaçlarına göre programlamaktadır. Basitten karmaşığa bilinenden bilinmeyene şeklinde etkinlikler planlanır. Derslerde bir seferde tek bir yapı sunulmaktadır.

2.2.1.8. Telkin Yöntemi (Suggestopedia)

Telkin yöntemi, Bulgar psikiyatrist-egitimci Georgi Lazanov tarafından geliştirilmiştir. Telkin yönteminin dikkat çekici özellikleri; mekanın dekorasyonu, malzemeler ve sınıfın hazırlanmasıyla kullanılan müzik ve öğretmenin güven verici davranışlarıdır (Richards ve Rodgers, 1986: 142). Yabancı dil öğretimine getirdiği en önemli katkı sınıf içi iletişimin rahat bir ortamda yapılmasını sağlamasıdır. Bu amaçla yabancı dil sınıfları rahat iletişim kurulacak şekilde düzenlenmekte ve en etkili ders aracı olarak da müzikten yararlanılmaktadır. Derse başlamadan önce her öğrenciye yeni bir isim ve yeni bir kimlik kazandığı telkin edilmekte, yabancı dildeki günlük konuşmalar müzik eşliğinde öğretilmektedir (Demirel, 1999a: 61). Yöntemin mistik bir yönü vardır. Dil öğretmek amacıyla yoga teknikleri kullanılır. Sınıf ortamı bu yöntem için özel olarak hazırlanır. Diyaloglar yoluyla dil öğretilmeye çalışılır. Öğrencilerin müzik eşliğinde öğrendikleri bu diyalogları ezberlemeleri istenir. Lazanov'a (1978: 27) göre, telkin yöntemi ile yapılan ezber, geleneksel yöntemlerle yapılandırılan 25 kat daha hızlıdır (Aktaran: Gür, 1996a: 17). Derse başlamadan önce öğrencinin yeni bir isme ve kimliğe kavuştuğunun telkin edilmesi, kendini daha güvende hissetmesini sağlar. Öğrenci kendini ne kadar güvende hissederse o kadar iyi bir öğrenme sağlanacaktır. Telkinin ardından özel olarak hazırlanmış sınıf ortamında müzikle bir eğitim uygulanır. Ders ortamının hazırlanması emek ister. Öğrencilerin oturdukları koltukların rahatlığından, ışıklandırmanın ayarlanmasına kadar tüm detaylar düşünülür. Bu yöntemi uygulayacak öğretmenin bilgili, becerikli ve nitelikli olması gerekmektedir.

Suggestopedia, kalabalık olmayan sınıflar için ideal olan bir dil öğretim yöntemidir. Stresin ve kaygının en aza indirgenmesi esastır. Öğrencilerin kendini özgür hissetmesi çok önemlidir. Bu sayede hata yapma korkusundan kurtulan öğrencinin farkında bile olmadığı öğrenme potansiyelini keşfetmesi ve verilen bilgiyi uzun süreyle hatırlaması

sağlanır. Bu yöntem sayesinde öğrencinin cesaret ve motivasyonu üst seviyelere taşınır (İşcan, 2011b: 1320).

2.2.1.9. Topluluk ile Dil Öğretim Yöntemi (Community Language Learning)

Grupla dil öğretim yöntemi, danışmanlı dil öğretim yöntemi isimleriyle de bilinmektedir. Amerikalı bir psikoloji profesörü Curran'ın psikolojik danışmanlık tekniklerini öğrenmeye uygulayışı “Danışarak Öğrenme” teorisinin dil öğretme amacıyla kullanılması toplulukta dil öğrenme yöntemini ortaya çıkarmıştır.

Danışmanlık bir kişinin, bir sorunu ya da bir şekilde gereksinimi olan bir başka kişiye öneri, rehberlik ve destek sağlamasıdır. Toplulukta dil öğrenme yöntemi dil öğrenme sınıfındaki öğretmenin danışman ve öğrencilerin danışanlar rollerini yeniden tanımlarken danışmanlık benzetmesinden yola çıkmaktadır. Böylece, toplulukta dil öğrenme yönteminin temel noktalarının danışman-danışan kişi ilişkisinden türediği görülebilir (Gür, 1996d: 63). Bu yöntemde öğrenciler ders işleyişi yapılırken çember şeklini oluştururlar. Öğretmen bu çemberin dışında yer alır. Öğrenciler gruplara ayrılırlar. Her grubun içinden bir öğrenci danışman seçilir. Bu öğrenci grubun danışmanıdır. İlk derste ses kayıt cihazları kullanılarak hedef dilde kayıtlar yapılır. Anadille yapılan kayıtlarda öğretmen devreye girer ve hedef dile tercüme yapar. Derslerin işleyişi genellikle bu şekildedir. Öğrenciler tarafından belli konular tespit edilerek tartışmalar yapılabilir. Önemli husus dersteki konuşmaların kayda alınmasıdır. Alınan bu ses kayıtları ders sonlarında tekrar dinlenir.

Danışmanlı dil öğretim yönteminin iki evresinden biri “yatırım” (investment) ötekisi ise “yansıtma” (reflection) adını alır. Yatırım evresinde öğrenci katıldığı topluluğun öteki üyeleriyle olabildiğince çok konuşmaya çalışır. Yansıtma evresinde ise, bir yana çekilmeksizin, topluluğun bir üyesi olarak yatırım evresinde söylediklerini düşünür (Demircan, 2013: 248).

2.2.1.10. Sessizlik Yöntemi (The Silent Way)

Sessiz yöntem ismiyle de anılan dil yöntemi, Caleb Gattegno tarafından oluşturulmuştur. Bu yöntem öğretmenin sınıfta olabildiğince sessiz olması ve öğrencilerin olabildiğince fazla üretimde bulunmaya yöreklendirilmesi temeline

dayanmaktadır. Öğrenmeyi problem çözmeye dayalı, yaratıcı, keşfetmeye yönelik bir eylem olarak, öğrenciyi de edilgen bir dinleyici değil de baş oyuncu olarak görür. Çubuklar ve renk kodlu telaffuz tabloları (Fidel tabloları) bir yandan öğrencinin öğrenmesi için sosyal ortam sağlarken bir yandan da öğrencilerin hatırlaması için akılda kalıcı simgeler oluştururlar (Gür, 1996b: 30-31). Bu yöntemin temel prensibi “öğretme”nin “öğrenme”den önce gelmesidir. Gattegno “öğretim”in bir hakimiyet kurma şeklinde değil, öğrenim sürecine katkıda bulunacak şekilde olması gerektiğini savunur (Larsen-Freeman ve Anderson, 2011: 32).

Sınıf içi uygulamalarda öğretmen sadece birkaç renkli çubuk kullanır. Başka bir araç kullanmaya gerek duyulmamaktadır. Öğretmen derse çubukları tanıtmakla başlar. Daha sonra çubukların renklerini öğretir. Her renk bir sesi sembolize eder. Çubuklar yardımıyla öğretmenin verdiği komutların öğrenciler tarafından sessiz bir ortam içinde anlaşılması istenir. Daha sonra yoğun bir şekilde kelime öğretimine geçilir. Öğrencilerden öğrendikleri kelimelerle cümle kurmaları istenir (Demirel, 1999a: 63).

2.2.1.11. Tüm Fiziksel Tepki Yöntemi (Total Physical Response)

Tüm fiziksel tepki yöntemi fiziksel aktiviteler ile dil öğretme amacıyla olan; konuşma ve eylemin uyumlu çalışmasıyla oluşturulmuş bir dil öğretim yöntemidir (Richards ve Rodgers, 1986: 87). Psikoloji anabilim dalı profesörü Asher’in kendi alanındaki iz kuramından yola çıkarak geliştirdiği bir yöntemdir. İz kuramına göre, bir durum sıkça gerçekleşiyorsa ve hafızada büyük bir etki bırakıyorsa hatırlanması kolay olacaktır. Öğrenci de bir kelimeyi ya da gramer yapısını ne kadar sık duyarsa ve kullanırsa, ne kadar etkili şekilde öğrenirse, unutması zorlaşmakta, hatırlaması kolaylaşmaktadır.

Asher, yetişkinlerin ikinci dil öğrenimini çocuğun birinci dil edinimine paralel olarak görmektedir. Asher’a göre çocuğa yönelik konuşma temelde komutlardan oluşur ve çocuk da bunlara sözel tepkiler vermeden önce fiziksel tepkilerde bulunur. Bu düşünceden yola çıkıldığında, yetişkinlerin, çocukların anadili edinirken kullandıkları süreçleri tekrarlamaları gerektiği sonucuna ulaşılmaktadır (Gür, 1996c: 22). Öğretmen, dil öğretmeye emir öğretimi ile başlar. Öğrenci, basit emir cümlelerini öğrenir ve bu cümlelere fiziksel bir tepki göstererek cevap verir. Etkinlikler tek öğrenci üzerinden planlanabildiği gibi bütün sınıfları kapsayan etkinlikler de uygulanabilir. Öğretmen emir

cümlesi kurar, öğrenciler öğretmenin isteğini gerçekleştirir. Öğretmenin komutlarına uymak yoluyla dil öğretimi gerçekleştirilir. Başlangıçta herhangi bir ders materyaline ihtiyaç yoktur. Öğretmen sınıf içindeki her türlü görsel materyali kullanabilir. İleri seviyede dil öğretimi için bu yöntemin uygun olduğunu söylemek güçtür. “İlk aşamalarda uygulanabilir görülen bu yöntem, fazla zaman kaybı ve tek düzeliği ve fazla tekrarlar nedeniyle pek tutulmamıştır (Tosun, 2006: 83).

2.2.1.12. İşitsel-Görsel Yöntem (Audiovisual Method)

İşitsel-görsel yöntem 1960 sonrasında, öncelikli olarak Fransızcanın öğretimi için geliştirilmiştir. Bu yöntemi diğer yöntemlerden ayıran en önemli detay teknolojik aletleri dil öğretiminin temel araçlarından biri haline getirmesidir. Dil öğretimi dil laboratuvarında, taşınabilir kasetçalar-CD vb., ses kayıtları, ses kayıt cihazları ve kısa film şeritli projeksiyon kullanılarak yapılır. Yöntem farklı kaynaklarda Credif yöntemi veya St. Claud yöntemi isimleriyle de anılmaktadır (Memiş ve Erdem, 2013: 313). Görsel-işitsel yöntemde dinleme, konuşma, okuma ve yazma öğrenme alanlarındaki becerilerin öğretilmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla öncelik sözel dile verilmekte ardından yazılı dile geçilmektedir. Aynı zamanda duygu ve heyecanların ifadesi, beden dili gibi öğelere de yer verilmiştir. Öğrenme teorisi olarak Gestalt teorisi ele alınmış, anlamlı parçaların zihinde bütünleştirilmesine, bütün oluşturulmasına ve dilin bütün olarak algılanmasına dayandırılmıştır. Öğretim sürecinde ses ve görüntüye, kulağa ve göze ağırlık verilmiştir. Dil ses ve görüntünün birleşimi olarak ele alınmış, dil bilgisi, dil bütünleri ve dışardan gelen uyarıcıların zihinde daha çabuk bütünleştirilmesi amaçlanmıştır (Rodriguez Seara, 2004; Puren, 2004; Aktaran; Güneş, 2011: 132).

Bu yöntemde özel olarak dil bilgisi öğretimi yapılmaz. Öğretmen sınıfta genellikle soru-cevap tekniğini kullanır. Dil öğretiminin üç aşaması bulunmaktadır. Birinci aşamada yalnızca günlük konuşma dili öğretimi yapılır. İkinci aşamada günlük konuları ele alan gazete ve dergilerdeki basit metinler ele alınır. Üçüncü aşamada ise çeşitli uzmanlık alanlarına yönelerek öğretim yapılır. İşitsel-görsel yöntemin daha ziyade birinci aşamada faydası görülmektedir. Bu yöntemin diğer bir özelliği dil öğretiminin ilk altı ayında okuma ve yazmaya yer verilmemesidir. Daha sonra bu süre kısaltılmıştır.

İşitsel-görsel yöntem, dil öğretiminde çağdaş eğitim ve öğretim araçlarından geniş ölçüde yararlandığı için dil öğretiminde büyük kolaylıklar sağlamıştır. Ancak günümüzde tüm yöntemler işitsel, görsel araçlardan yararlanmaya önem vermektedir. Böyle bir yaklaşım, öğretim yönteminden çok öğretim tekniği alanına girer. Dilbilgisine önem vermemesi, okuma ve yazmayı ertelemesi yöntemin eksik yanlarıdır (Hengirmen, 1996: 29).

2.2.2. Yabancı Dil Öğretim Teknikleri

Dil öğretiminde sınıf içerisinde kullanılabilecek tekniklerden bazıları şunlardır;

2.2.2.1. Gösteri (Demonstration)

Gösteri, öğretmen ya da kaynak kişilerin, sınıf içerisinde izleyici öğrencilerin önünde bir işin nasıl yapılacağını göstermeleri temeline dayanan bir tekniktir. “Bir başka deyişle, öğretmenin bir konuyu öğrencilere birtakım araçları göstererek ya da kullanarak anlatmaya çalışması gösteri tekniğini uygulaması demektir” (Güzel, 2010b: 144).

Bu teknikte başarı elde edilebilmesi için hedefin belirlendikten sonra iyi bir hazırlık yapılması gerekmektedir. Gösteri tekniğinde slaytlar, posterler, resimler, basit çizimler, videolar hatta gerçek nesnelere kullanılabilir. Öğrencilerin hepsinin görmesi ve duyması sağlanmalıdır. Kelime öğretiminde kullanılabilir. Özellikle başlangıç seviyelerindeki öğrencilerde nesnelere resimleri ya da kendileri gösterilmek suretiyle öğretim yapılır. Bunun yanı sıra konuşma ve yazma etkinliklerinde kullanılır. Üzerinde yorum yapabilme imkânı bulunan bir resim ya da karikatür seçilerek, resimde görülen ile ilgili olarak okuma ya da yazma etkinliği yaptırıldığında bu teknikten yararlanılmış olunmaktadır. Resim ya da karikatür yerine kısa videolar ya da kısa filmler de tercih edilebilir. “Gösteri tekniğinde asıl aktif olan, deneyi yapan veya bazı ders araçlarını gösteren ve açıklayan öğretmendir. Öğrenciler dinleyici, seyirci ve bilgileri hazır alıcı durumundadır. Bununla birlikte gösteri tekniği, daha çok duyu organının uyardığı ve öğrencilerin ilgi ve dikkatlerini çektiği için, öğrenmeyi kolaylaştıran bir öğretim metodu olarak kabul edilmektedir (Güzel, 2010b: 144). Gösteri tekniğinde öğrencinin ilgisi çekileceği için öğrenmenin kalıcılığı artmaktadır. Çalışmamızda filmlerle atasözü ve deyim öğretim öğretimi yapılırken gösteri tekniği kullanılmıştır.

2.2.2.2. Soru-Cevap (Question and Answer)

Sınıf içinde sıklıkla başvurulan ve öğrencinin sorulan sorulara cevap verme gerekliliği hissetmesi sebebiyle konuşmayı geliştiren bir tekniktir. “Sokrat yöntemi olarak da adlandırılır. Bunun yanı sıra öğretmenin bir konuyla ilgili öğrencilere birtakım sorular sorması ve aldığı cevapları eleştirerek öğretim yapmasına dayanır” (Güzel, 2010b: 145).

Soru-cevap tekniği, öğrenciyi konuşmaya güdüler, okuduğunu ya da dinlediğini ifade etme imkânı yaratır. Bu tekniğin etkili kullanılmasının bazı ipuçları mevcuttur. Her öğrenciyi düşünmeye sevk etmek için sorular tüm sınıfa sorulmalıdır. Eğer tek bir öğrenciye soru sorulacaksa, bu öğrenci tamamen rastlantısal olarak seçilmelidir. Öğrencilerin sınıf içindeki durumlarına göre kolay sorular daha yavaş öğrenen öğrencilere sorulmalıdır. Yanlış verilen cevaplar düzeltilmelidir. Doğru cevabı bulamayan öğrenciye yan sorularla yönlendirme yapılmalı, doğru cevabı bulması sağlanmaya çalışılmalıdır.

Öğrencilerin ilgilerini derse çekmek ve katılımını sağlamak bakımından oldukça faydalı bir tekniktir. Başarısız öğrenciler de bu teknik sayesinde kendilerine yöneltilecek uygun sorularla daha iyi bir seviyeye getirilebilirler (Arıcı, 2006: 305).

2.2.2.3. Drama ve Rol Yapma (Drama and Role-Play)

Rol yapma, öğrencilerin hedef dili kullanmalarına imkân sağlayan bir tekniktir. Diyaloglar yoluyla öğrencinin konuşma becerisi geliştirilir. Konuşabildiğini gözlemleyen öğrencinin kendine güveni artar. Bir lokantada garson-müşteri, bir mağazada tezgâhtar-müşteri, hastanede hasta-doktor diyalogları sınıf içinde öğrenciler tarafından canlandırılabilir. Belli diyalogları öğrenmeleri ve bu diyalogları sosyal ortamlarda kullanabilir hale gelmeleri sağlanır.

Rol yapma öğrencilerin belli bir rolü üstlenerek gerçek yaşam ortamındaki durumlara benzer kavramları ve hareketleri sahnelendirmeleridir. Bu amaçla öğrencilere bir durum verilerek bu duruma uygun rol yapmaları istenebilir. Roller öğrencilere sözlü veya yazılı olarak verilebilir, daha sonra vurgu, tonlama, jest ve mimiklerin de yardımıyla bu rolleri sınıf içinde iletişim amaçlı uygulamaları sağlanır (Tuncay, 1996: 7). Bu tekniğin uygulanmasında, öğrencilere rol dağıtırken dikkatli olunmalı, özellikle ilk uygulama

için gönüllü ve başarılı öğrencilerin rol almasına özen gösterilmelidir. Roller ve oynayacak kişiler belirlendikten sonra sahne düzeni ya da durum öğrencilere açıklanır (Demirel, 1999b: 92). Sosyodrama olarak da adlandırılan rol yapma, dram tekniklerinden faydalanan deneysel bir eğitim metodudur. Sosyodramda birey oyuna, kendisi olarak değil, başka birini temsil etmek üzere katılır. Bu temsil durumu ona insan ilişkileri, tavırları hakkında daha iyi anlayışlar kazandırır (Alaylıoğlu ve Oğuzkan, 1968: 338).

Drama, öğrencilerin ders konularıyla bağlantılı değişik araçlar kullanma becerisini geliştirerek gruptaki arkadaşları ile çözüm stratejilerini tartışma, beden dilini kullanma, grup içinde canlandıracağı nesnenin rolünü kendi kavramlarını geliştirip birleştirerek oynamasını sağlar. Böylece özellikle ders esnasında bireylerin enerjilerini öğrenmeye yönlendirerek öğrenci merkezli etkinlikleri geliştirmek drama yoluyla kolay ve eğlenceli olabilir (Tüm, 2010: 1900). Drama tekniği, etkili ve dikkatli dinleme yeteneğini geliştirir. Kişinin kendine güvenini artırır. Anlama yeteneğini ve yaratıcılığını artırır. Dilin pratiğini yapmaya olanak sağlar ve akıcı konuşmayı geliştirir. Dile hakimiyeti ve iyi ifade etme yeteneğini geliştirir. Bilgilerin etkin kullanımını sağlayarak onları pekiştirir (Güzel, 2010b: 147).

2.2.2.4. Benzetim (Simulation)

Gerçek araç ve olaylara ulaşmanın güç olduğu, tehlike ve maliyetin fazla olduğu durumlarda, öğrencilerin bir olayı gerçekmiş gibi ele alıp üzerinde eğitici çalışma yapmalarına olanak sağlayan bir öğretim tekniğidir (Güzel, 2010b: 145). Diğer bir tanımla, öğrenmeyi desteklemek üzere gerçeğe uygun olarak geliştirilen bir model üzerinde yapılan bir öğretim yaklaşımıdır (Demirel, 1999b: 95). Benzetim tekniğinde dilin konuşulduğu ortam sınıfa taşınmalıdır. Öğrenci odaklı bir tekniktir. Gerçek hayattan bir konu, bir sorun öğrencilere sunulur ve bu durumlar karşısında neler yapabileceklerini ortaya koymaları istenir. Kendi aralarında tartışabilirler, bu yolla hedef dili kullanma olanağına sahip olurlar. Öğretmen, öğrencileri gözlemler, bazı ipuçları vererek hatırlatmalarda bulunur. Dilini öğrendikleri toplumda yaşayan insanların bu durumlar karşısında söylediklerini öğrenirler. Çevre, dil öğreniminde önemli bir etkidir.

Gerçeğe en yakın ortam, kuşkusuz katılımcıların gerçekliğe inanmaları ve buna uygun davranışlar sergilemesi için önemli bir güdü unsurudur. Eğer bir konser benzetimi uygulanacaksa sınıfı gerçek bir konser alanına dönüştürmek gerekmez. Bunun yerine sınıf, konser amacına uygun olarak dizayn edilir. Duvarlara şarkıcıların veya müzik grubunun posterleri asılır, müzik aletleri getirilir, mikrofon vb. teknik ekipmanlar kurularak benzer çevre oluşturulur (Tabak ve Göçer, 2014: 82). Benzetimin özünde eylem vardır ve her benzetim büyük ölçüde etkileşim, etkileşim de dil kullanımı içerir. Benzetimde dil tutarlı ve işlevseldir. Katılımcılar, etkinliğe karşıt açılardan başlasalar bile hareket onları bir araya getirir. İncelemek, tartışmak, düşünce önermek, soru sormak, yanıtlamak, onaylamak ve karar vermek için güdülenirler. Etkileşim ilerledikçe güdülenme çoğalır. İşlev ve görev kaynaklı güdü benzetimin önemli bir bileşenidir (Peçenek, 1998: 48).

2.2.2.5. İkili Çalışmalar ve Grup Çalışmaları (Pair Work and Group Work)

İki ya da daha çok öğrencinin bir araya gelerek yaptıkları çalışmalara grup çalışmaları denilmektedir. Gruplardaki öğrenci sayısı yapılacak etkinliğin özelliğine göre öğretmen tarafından belirlenmektedir. İki öğrenciyle yapılan grup çalışmaları genellikle diyalog etkinliklerinde kullanılır. Öğrenciler birbirlerine isimlerini, yaşlarını, nereli olduklarını sorabilirler. Bu şekilde hem öğrencilerin iletişimleri artacak hem de diyalogları öğrenmeleri kolaylaşacaktır. Daha kalabalık grup çalışmalarında, gruplar 3-4 kişiyi geçmemelidir. Gruplar belirlenirken öğretmen öğrencilerin seviyelerini göz önünde tutmalı ve dengeyi korumalıdır. Çok iyi öğrencileri bir gruba ya da daha yetersiz öğrencileri başka bir gruba toplamamaya dikkat etmelidir. Öğrencilere bir konu verilip, bu konu hakkında zıt fikirleri savunmaları söylenebilir. Bu tür çalışmalar daha ileri seviyelerde mümkün görünmektedir. “İkili ve grup çalışması büyük ölçüde etkinliğine ve işbirliğine dayanır. Her iki çalışmada da öğrenci-öğrenci arasındaki öğretim ön plandadır. Öğrenciler farkında olarak ya da olmayarak birbirlerinden öğrenirler. Bir anlamda kendi öğrenmelerinden sorumludurlar. Etkinlikler sırasında, birbirlerinin yanlışlarını düzeltir ve birbirlerini kontrol ederler. Öğrencilerin birbirlerini desteklemeleri ve yardımlaşmaları güven duygusu yaratır” (Peçenek, 1997: 52). Grup çalışmaları ders esnasında birçok etkinlikte kullanılabilir.

Kelime kartları ile oluşturulan farklı oyunlar grup çalışmaları için çok uygundur. Kelime kartlarıyla oluşturulan etkinliklerde, öğrenciler dili kullanma imkanına sahip olurlar, yeni kelimeler öğrenirken eski bilgilerini pekiştirirler. Kelime oyunlarında öğretmen önceden hazırlık yapmalıdır. “Kelimeler kartların üzerine yazılabilir ve bir şapkanın içine atılabilir. Öğrenci şapkadan bir kelime çektiğinde, çektiği kelimeyle bir cümle kurabilir. Diğer bir etkinlik, öğrenciler kartlara kelimeleri anlatan doğru ve yanlış tanımlamalar yazabilirler. Rakip takımın oyuncuları, o kelime için, hangi tanımın yanlış hangi tanımın doğru olduğunu tahmin etmeye çalışır (Harmer, 2007: 150). Grup çalışmasında öğretmen öğrencilere farklı konular vererek, seçtikleri konu hakkında grup olarak düşüncelerini kaleme almalarını isteyebilir, sözel olarak düşüncelerini iletmelerini isteyebilir, giriş kısmını verdiği hikayenin tamamlanmasını isteyebilir. Hikaye tamamlama etkinliği ile beyin fırtınası tekniği de kullanılmış olur. Grup çalışmalarında beyin fırtınası tekniği sıklıkla kullanılmaktadır.

2.2.2.6. Beyin Fırtınası (Brain Storm)

Beyin fırtınası, çok sayıda fikri, bir grup insandan kısa sürede elde etmek tekniklerinden biridir. Aynı zamanda bir soruna çözüm getirmek ve çeşitli konularda fikir üretmek için kullanılır (Ünalın, 2001: 122). Bu teknikte önemli olan nokta, yaratıcı düşünce ve sorunlara değişik çözümler getirmektir. Özellikle dersin ölü bir noktaya geldiği durumlarda sınıfın dikkatini soruna çekmek, yaratıcı düşünceyi tetiklemek için çok etkili bir tekniktir (Akpınar, 2010: 134). Gruplar oluşturulur. Her grubun başkanı belirlenir. Başkan aynı zamanda not tutma işlevini de üstlenir. Gerekirse öğretmen gruplara yardım eder ve beyin fırtınası kuralları ve zaman dikkate alınarak seans başlatılır (Ünalın, 2001: 122). Farklı fikirler geliştirme imkânına kavuşan öğrenciler aynı zamanda dili kullanma imkânına da erişirler. Yabancı dil öğretiminde yazma ve konuşma becerilerinin gelişimi için faydalıdır. Grup çalışması tekniğinin ve beyin fırtınası tekniğinin beraber kullanıldığı pek çok etkinlik üretilebilir.

2.2.2.7. Eğitsel Oyunlar (Educational Games)

Eğitsel oyunlar, öğrencilerin eğlenceli ve rahat bir sınıf ortamında öğrendiklerini pekiştirmeleri için kullanılan tekniklerdendir. Özellikle sınıfta derslere pek katılmayan, çekingen davranan öğrencileri hareketlendirmek adına oyunlar çok etkilidir. Oyunların

seçiminde, herkesin anlayabileceği ilgi çekici oyunlar tercih edilmelidir. Öğretmen, sınıf içi motivasyonun düştüğünü hissettiğinde oyunlar yardımıyla öğrencilerin dikkatini tekrar derse yönlendirebilir. Konuşma becerisini geliştirmek maksadıyla oyunlardan faydalanılabildiği gibi, gramer yeteneklerini geliştirmek için de oyunlar kullanılabilir. Gramer oyunlarında amaç daha öncesinde öğretilen gramer kurallarını tekrar etmek ve pekiştirmektir. Resimli kartlar ya da kelime kartları öğrencilerin kelime hazinesinin geliştirilmesini sağlar. Yeni kelimeler öğrenebilirler ya da bildikleri kelimeleri tekrar etme imkanına ulaşırlar. “Resimli kartlar ya da kelime kartları bir çok etkinlikte kullanılabilir. Örneğin, üzerinde kelimelerin yazılı olduğu kartlar hazırlanabilir. Öğrencilerden bu kartları doğru bir şekilde sıralamalarını istenebilir. Kartların bir yüzünde resimler, diğer yüzünde de resme ait kelimeler yer alabilir. Kart oyunları grup çalışmaları için çok elverişlidir. Kartlar dayanıklı, sert ve bir tür plaka ile kaplı olmalıdır. Böylece tekrar kullanabilmek mümkün olacaktır” (Harmer, 2007: 253). Oyunlar, öğrencilerin dinleme, konuşma, okuma ve yazma temel dil becerilerinin gelişmesini sağlarken bu temel becerilere destek olan sözcük hazinesini ve gramer bilgilerini de geliştirir. Dil demek, etkileşim demektir. Bireyler arasında etkileşimin olabilmesi için bireylerin o dili kendi aralarında anlaşılabilir seviyede konuşuyor olmaları gerekir. Oyun da bireyler arasındaki etkileşimi hızlandıran, bireyi cesaretlendiren, etkileşime zorlayan eğlenceli ve eğitici bir aktivitedir (Kara, 2009: 410).

BÖLÜM 3: FİMLERLE ATASÖZÜ VE DEYİM ÖĞRETİMİ

Türkçe tarihi çok eskilere dayanan, büyük ve güçlü bir dildir. Geçmiş dönemlerde siyasî, ekonomik, dinî ve kültürel sebeplerden farklı milletlerden Türkçeyi öğrenme yönünde talepler olmuştur. Bugün de yabancı dil olarak Türkçe öğretimine olan talep gözle görülür şekilde artmıştır. Bu durumun sonucu olarak, dünyanın dört bir tarafında ve Türkiye’de, Türkçe öğretmek amacıyla açılan kurumlarda, farklı milletlerden insanlar Türkçe öğrenmektedirler.

Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde sosyo-kültürel dil unsurları olan atasözleri ve deyimlerin öğretiminin önemi yadsınamaz. “Atasözleri ve deyimlerde bir milletin kültürünü, düşüncelerini, hayat tecrübesini, geleneklerini, ahlak anlayışını ve dünyaya bakışını bulmak mümkündür. Atasözleri ulusların zekâlarındaki keskinliği, hayallerindeki genişliği, duygularındaki inceliği belirten en değerli örneklerdir. Her atasözü, kendi ulusunun damgasını taşır” (Aksoy, 1988a: 27). Deyimler de atasözleri kadar bir milletin kültüründen izler taşır. Bir milletin parmak izleridir. Atasözleri ve deyimlerin öğretiminin önemi taşıdıkları bu anlam derinliğinden kaynaklanmaktadır.

Dil öğretimi aynı zamanda kültür aktarımıdır. Türkçenin kültürel unsurlarından olan atasözleri ve deyimlerin öğretilmesi, dil ile birlikte kültürün kazandırılması sürecidir. “Kültür aktarımı konusunda çalışmalar yapan araştırmacılara göre, Türkçe öğrenen yabancılara kültürümüzün anlatılması ve aktarılması dilimizi daha iyi öğrenmelerine vesile olmaktadır” (Arslan ve Durukan, 2014: 253). Filmler yoluyla, bu kültürel unsurlar, yabancı dil olarak Türkçe öğrenmek isteyenlere aktarılabilir. Filmler içerisinde gündelik dilde kullandığımız pek çok atasözü ve deyme rastlanır. Film, işitsel-görsel bir sanat olarak –millî ruhu yansıtan düşünce ve duygularla şekillenen- toplumun kültürel ve estetik imgelerini gerçekçi bir şekilde yansıtır. Film, gerçek yaşamı, popüler kültürü ve sanatı yansıtan bir aynadır (İşcan, 2011a: 939). Doğal dil kullanımının sınıf ortamına yansıtılması, Türkçenin doğru, etkili ve iletişime dönük olarak öğretilmesi açısından önem taşımaktadır. Eğitimde uzun süre çok ortamlı öğretimin temelini öğretmen ve ders kitabı oluşturmuştur. Bugün ise çağdaş teknoloji imkânlarından eğitimde yararlanılması sebebiyle öğretmen-ders kitabı ikilisinin yanı sıra değişik kaynaklar sınıf içindeki çok ortamlı öğretimin sağlanmasına yardımcı olmaktadır (Barın, 2007: 191). İngilizce ve Almanca gibi dünya çapında yabancı dil olarak

öğretilen dillerde birçok video materyali bulunurken, Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde video kullanımı çok gerilerde kalmıştır (Gür, 1997: 26). Bu amaçla yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılmak üzere işitsel-görsel materyallerin hazırlanması ihtiyacı doğmaktadır. Bu materyallerin başında filmler yer almaktadır. “Filmler, her yaşta bireyin dikkatini çeken ve ilgi duyduğu işitsel-görsel materyaller olduğundan dil eğitimi sürecinde eğlenceli ve motive edici bir öğretim ortamı oluşturarak bireylerin konuya odaklanmasını kolaylaştırır” (Yılmaz ve Ertürk, 2014: 57).

Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi ile ilgili bazı yayınlarda işitsel-görsel materyaller olarak film, dizi-film ve video kavramları, birbirlerinin yerine kullanıldığından bir kavram karışıklığı söz konusu olmuştur. Türk Dil Kurumu’nun çevrim içi sözlüğünde film, “sinemalarda gösterilen eser”; dizi film, “bölümler hâlinde yayımlanan ve çoklukla aralarında konu bütünlüğü olan film, dizi, televizyon dizisi”; video ise, “Manyetik bantlar üzerinde yer alan veya sayısal olarak derlenmiş hareketli resimler dizisi, videoteyp” şeklinde tanımlanmaktadır (www.tdk.gov.tr, 2015). Bu tanımın yanı sıra, video denildiğinde özel amaç için hazırlanmış kısa filmler de akla gelmektedir. Filmler ve dizi filmler arasında süre ve konu bütünlüğü dışında belirgin bir fark bulunmadığından, kapsayıcı kavram olarak “film” kullanılmaktadır. Gerek kısa filmler, gerek bölümlerden oluşan dizi filmler, gerek de konu bütünlüğü bulunan sinema filmleri, dil öğretimi maksadıyla kullanıldığında fayda sağlamaktadır.

Filmler yoluyla yapılan dil öğretiminde öğrenciler yaşayan dili öğrenme imkânına kavuşurlar. Dinleme becerileri gelişir. Filmler, derslerde daha çok duyu organının kullanılmasını sağladığından öğretimde başarıyı artırmaktadır. “Dersin işlenmesi sırasında ne kadar çok duyu organının katılımı sağlanırsa öğrenme o ölçüde kolay, unutmada da o ölçüde zorlaşır. Konunun görülerek, gözlem ve deneylerle incelenmesi, duyuların etkinliği ile yaşanmış bilgilerle öğrenilmesidir. Bu tür çalışmalarda öğrencinin duyu organlarıyla birlikte duyguları da işe katılacağından, öğrendikleri tam, sağlam ve doğru olur. Bu bilgiler kalıcı ve uzun ömürlü olacağı gibi, uygulaması da kolay bilgilerdir” (Küçükahmet, 1999: 45, Aktaran: Barın, 2010: 129).

Öğrenilen dilin iletişim görüntüsü video filmleriyle öğrencilere somut ve canlı bir şekilde verilebilir. Öğrenci bir diyalog içinde rol alan kişilerin cinsiyetini, kıyafetlerini,

birbirlerine olan yakınlıklarını, sosyal statülerini, ne yaptıklarını ve ne hissettiklerini rahatça görebilir. Bunların yanı sıra yüz ifadelerini, el hareketlerini ve ses tonlarını tüm davranışlarını gözleyebilir ve olayı daha iyi anlayabilirler. Bu yönleri ile video yabancı dil öğretiminde son yıllarda en çok kullanılan öğretim araçlarından, video ile öğretim de en önemli tekniklerden biri olmuştur (Demirel, 1999a: 111). Bir sözcük veya deyim, sadece kendi başına bellendir de uzun süre sonra doğrudan-doğruya kullanılırsa, bunların ilk başta kullanıldığı durumlar unutulmuş olacağından, belki yanlış ve yersiz bir konuşma ortaya çıkabilir. Bu bakımdan, her türlü dil-birimi öğrenilirken, bunların sadece kendileri değil, belki de bunlardan daha-az önemli olmamak üzere, bunları kullanan kişilerin birbiri ile olan ilişkileri, birbirlerine göre toplumsal durumları ile, bu birimlerin kullanıldığı durumlar, bir soruya cevap olarak mı, yoksa doğrudan doğruya mı kullanıldıkları da izlenip bellenmelidir (Başkan, 1969: 66).

Öğrencilerin her biri farklı zekâ türlerine sahip olabilirler, bu sebeple öğrenme şekilleri de farklı olacaktır. Filmlerle, hem görsel hem de işitsel duyulara hitap etmek mümkün olduğundan farklı zekâ türlerine sahip öğrencilere ulaşılabilir. Filmler, eğlendirici yönlerinin bulunması sebebiyle derslerde öğrencilerin güdülenmesini artırmaktadır. Güdülenmesi yükselen öğrenciler, filmler yoluyla sıkılmadan, hatta eğlenerek atasözleri ve deyimler gibi öğrenilmesi zor yapıları kolayca öğrenebilirler. Filmlerin, öğrencilerin güdülenmesini artırdığı ve güdülenmesi artan öğrencilerin öğrenimde kolaylıklar yaşadığı farklı araştırmalarda da dile getirilmiştir (Stoller, 1990: 68; Wang, 2014: 25; Woottipong, 2014: 202).

Atasözleri ve deyimlerin öğretilmesi amacıyla yapılan film seçimlerinde bazı ölçütler bulunmaktadır. Filmlerin atasözü ve deyim içeriği yönüyle yeterli olması gerekmektedir. Gösterimi yapılacak filmlerin sürelerinin çok uzun olmaması dikkat edilmesi gereken hususlardan biridir. 30-35 dakikayı geçen filmler motivasyonun düşmesine yol açmaktadır. Türkçe dublajlı yabancı filmlerden ziyade, Türkçe altyazılı Türkçe filmlerin tercih edilmesi gerekmektedir. Kendi kültürümüzün ürünü dizi filmler ya da filmler yardımıyla dil öğretimi yapılması fayda sağlayacaktır. Öğreticinin filmleri vakit geçirme malzemesi olarak görmemesi, gerektiği yerlerde filmi durdurarak açıklamalarda bulunması gerekmektedir. Baştan sona durdurulmadan izletilen bir film, öğretim açısından bir fayda sağlamayacaktır. Dersin sonunda öğretilen deyim ve

atasözlerinin tekrar edilmesi, benzerlikler ve farklılıklar hakkında konuşulması kalıcılığı artırmaktadır.

Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde, sosyo-kültürel dil unsurları olan atasözleri ve deyimlerin öğretilmesi amacıyla pek çok teknik kullanılmaktadır. Ancak bu tekniklerin ne denli başarılı olduğu yönünde somut veriler bulunmamaktadır. Uygulanan tekniklerin başarılarının ölçülmesiyle, başarıya olumlu etkileri olan tekniklerin belirlenmesi ve öğretimde bu tekniklere öncelik kazandırılması gerekmektedir.

3.1. Yöntem

3.1.1. Araştırma Tasarımı

Araştırma deneysel desende tasarlanmıştır. Araştırmada öntest sontest deney-kontrol gruplu deneysel desen kullanılmıştır. Deneysel desen, değişkenler arasındaki neden-sonuç ilişkilerini belirlemek amacıyla kullanılan araştırma desenleridir (Büyüköztürk, 2007: 19). Deneysel desen genellikle deney ve kontrol grubu olarak iki grup üzerine kurulmaktadır. Deney grubuna bir eğitim programı uygulanır ve değerlendirilir. Kontrol grubunda ise mevcut eğitim programı devam eder. Deneysel desen uygulaması sonrasında deney grubunun eğitim öncesi ve eğitim sonrası başarıdaki değişimi, kontrol grubunun eğitim öncesi ve eğitim sonrası başarıdaki değişimi istatistiksel olarak incelenir. Aynı zamanda gruplar arası ön test başarı farkı, son test başarı farkı istatistiksel olarak incelenir. Elde edilen bulgulara göre uygulanan eğitim programının etkisi belirlenir. Deney grubundaki başarı farkının kontrol grubuna göre daha fazla olması uygulanan programın başarılı olduğunu göstermektedir.

Araştırmada iki farklı eğitim programı için iki ayrı deneysel desen tasarlanmıştır. Birinci deneysel desen filmler yoluyla atasözü ve deyim öğretmeye yönelik tasarım, ikinci deneysel desen ise hikâyeler yoluyla atasözü ve deyim öğretmeye yönelik tasarımdır. Her iki deneysel desen ayrı bölümler halinde ayrıntılarıyla sunulmuştur. Araştırmanın bu bölümünde filmler yoluyla atasözü ve deyim öğretmeye yönelik deneysel desen uygulanmıştır.

3.1.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın verileri, Fatih Üniversitesi TÖMER ile Gazi Üniversitesi TÖMER’de öğrenim gören B2 kur seviyesindeki 137 yabancı uyruklu öğrenciden elde edilmiştir. Araştırmada iki ayrı çalışma grubu belirlenmiştir. Deney ve kontrol grupları rastgele seçilmiştir. Film uygulamasında deney grubuna 81 öğrenci, kontrol grubuna 56 öğrenci alınmıştır. Film uygulamasında öğrencileri tanımlayan özellikler aşağıda verilmiştir.

Tablo 3. 1
Film Uygulaması Öğrencilerinin Tanımlayıcı Özellikleri

		Deney		Kontrol		p
		n	%	n	%	
Cinsiyet	Kadın	28	%34,6	22	%39,3	X ² =0,318 p=0,350
	Erkek	53	%65,4	34	%60,7	
Uyruk	Avrupa	9	%11,1	6	%10,7	X ² =0,875 p=0,928
	Afrika	19	%23,5	10	%17,9	
	Orta Asya	6	%7,4	4	%7,1	
	Ortadoğu	37	%45,7	27	%48,2	
	Uzakdoğu	10	%12,3	9	%16,1	

Cinsiyet ile grup arasında anlamlı ilişki bulunmamıştır (X²=0,318; p=0,350>0.05). Deney grubunun 28'inin (%34,6) kadın, 53'ünün (%65,4) erkek; kontrol grubunun 22'sinin (%39,3) kadın, 34'ünün (%60,7) erkek olduğu görülmektedir.

Uyruk ile grup arasında anlamlı ilişki bulunmamıştır (X²=0,875; p=0,928>0.05). Deney grubunun 9'unun (%11,1) Avrupalı, 19'unun (%23,5) Afrikalı, 6'sının (%7,4) Orta Asyalı, 37'sinin (%45,7) Ortadoğulu, 10'unun (%12,3) Uzakdoğulu; kontrol grubunun 6'sının (%10,7) Avrupalı, 10'unun (%17,9) Afrikalı, 4'ünün (%7,1) Orta Asyalı, 27'sinin (%48,2) Ortadoğulu, 9'unun (%16,1) Uzakdoğulu olduğu görülmektedir.

3.1.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada Fatih Üniversitesi TÖMER ile Gazi Üniversitesi TÖMER’de öğrenim gören B2 kur seviyesindeki 137 yabancı uyruklu öğrencinin ön test- son test sorularına verdikleri cevaplar kullanılarak deyim ve atasözlerini kullanım yeterlilikleri sorgulanmıştır. Ön test ve son test sorularının hazırlanması aşamasında dizi filmlerde yer alan her atasözü ve deyim, bir defa soruda, bir defa da şıklarda olmak üzere en az iki defa kullanılmıştır. Filmlerde geçmeyen hiçbir atasözü ve deyim testlerde yer almamıştır. Ön test ve son test soruları her atasözü ve deyimin iki defa sorgulandığı 24 sorudan oluşmaktadır. Ön test ve son test soruları aynı olmakla birlikte, sunuluş sıraları farklılık göstermektedir. Ön testte birinci sırada yer alan soru, son testte 24. sırada yer almaktadır. Film uygulaması başarı testi için güvenilirlik katsayıları hesaplanmıştır. KR21 katsayısı 0,877 olarak çok yüksek, KR20 katsayısı 0,886 olarak çok yüksek bulunmuştur.

3.1.4. Deneysel Desenin Uygulanması

Araştırmada, atasözü ve deyim yönünden yeterli içeriğe sahip bir dizi film belirlenmiştir. Eğitim süresi boyunca konu bütünlüğü sağlanması amacıyla dizi filmler tercih edilmiştir. Tüm uygulamanın bir ders saatinde bitirilebilmesi için dizi film, anlam bütünlüğü bozulmayacak biçimde kesilmek suretiyle kısaltılmıştır. 30-35 dakika süresine düşürülen dizi filmin senaryosu deşifre edilmiş, içinde yer alan atasözleri ve deyimler belirlenmiştir. Deşifre edilen metin yardımıyla, Türkçe altyazılar hazırlanmış ve dizi filmin içine bu altyazılar eklenmiştir. B2 kur seviyesinde Türkçe yeterliliğe sahip öğrenciler arasından deney ve kontrol gruplarını oluşturacak öğrenciler rastgele belirlenmiştir. Öğrencilerin hedef atasözleri ve deyimler yönünden eğitim öncesi yeterliliklerinin ölçülebilmesi için ön test uygulanmıştır. Ön test uygulaması sonrasında deney ve kontrol grupları farklı süreçlerden geçmektedirler. Ön test sonrasında deney grubuna atasözü ve deyim öğretmek amacıyla sekiz hafta boyunca dizi filmler yoluyla bir öğretim programı uygulanmıştır. Bu süreçte deney grubuna 40 atasözü ve deyim öğretimi yapılmıştır. Her hafta film gösterimi uygulamasına başlamadan önce, o derste öğretilmesi hedeflenen atasözleri ve deyimlerin bilgilendirme dokümanı öğrencilere dağıtılmıştır. Hazırlanan bu dokümanlarda, filmde geçen atasözleri ve deyimlerin açıklamaları, film içerisinde yer aldıkları dakikalar ve cümle örnekleri bulunmaktadır.

Öğrencilerin hedef atasözü ve deyimleri anlamlarıyla okumaları istenmiştir. Atasözü ve deyimlerin geçtiği dakikalarda film durdurulmuş ve gerekli açıklamalar yapılmıştır. Uygulama sonrasında, dizi filmde atasözleri ve deyimlerin geçtiği sahnelerin ekran görüntüleriyle oluşturulmuş sunumlar ile tekrar hatırlatma yapılmıştır. Kontrol grubunda ise mevcut müfredat devam ettirilmiş, atasözü ve deyim öğretmek amacıyla herhangi bir öğretim programı uygulanmamıştır. Kontrol grubuna hedef atasözü ve deyimlerin yer aldığı listeler dağıtılmıştır. Kur sonunda deney ve kontrol gruplarına son test uygulanmış, eğitim öncesi ve eğitim sonrası başarılarındaki değişim gözlenmiştir.

3.1.5. Verilerin İstatistiksel Analizi

Araştırmada elde edilen veriler SPSS (Statistical Package for Social Sciences) for Windows 22.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Verilerin değerlendirilmesinde tanımlayıcı istatistiksel yöntemleri olarak sayı, yüzde, ortalama, standart sapma kullanılmıştır. Araştırma değişkenleri normal dağılım gösterdiğinden dolayı araştırmada parametrik istatistik yöntemleri kullanılmıştır. İki bağımlı grup arasında (tekrarlı ölçüm) niceliksel sürekli verilerin karşılaştırılmasında eşleşmiş grup t-testi kullanılmıştır. İki bağımsız grup arasında niceliksel sürekli verilerin karşılaştırılmasında t-testi, ikiden fazla bağımsız grup arasında niceliksel sürekli verilerin karşılaştırılmasında Tek yönlü (One way) Anova testi kullanılmıştır. Anova testi sonrasında farklılıkları belirlemek üzere tamamlayıcı post-hoc analizi olarak Scheffe testi kullanılmıştır. Elde edilen bulgular %95 güven aralığında, %5 anlamlılık düzeyinde değerlendirilmiştir.

3.2. Bulgular

Bu bölümde film uygulamasına ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Bununla birlikte uygulamalarda elde edilen verilerin, tanımlayıcı özelliklere göre farklılaşma durumlarına ve deney gruplarında doğru yanıtlara ilişkin bulgulara yer verilmektedir. Uygulamanın başarısını belirlemeye yönelik analizlere ilişkin tablolar aşağıda verilmiştir.

Tablo 3. 2
Ön Test Puanlarının Gruplara Göre Ortalamaları

	Grup	N	Ort	Ss	t	p
Ön Test Başarı	Deney	81	11,120	4,802	-0,347	0,729
Puanı Toplam	Kontrol	56	11,410	4,717		

Araştırmaya katılan öğrencilerin ön test puan ortalamalarının grup değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır ($t_{(1-135)}=-0,347$; $p=0,729>0,05$). Tablo 3.2.'de, deney ve kontrol gruplarındaki öğrencilerin ön test sorularında birbirlerine yakın puan aldıkları, uygulama öncesinde eşit bilgiye ve yeterliliğe sahip oldukları görülmektedir.

Tablo 3. 3
Son Test Puanlarının Gruplara Göre Ortalamaları

	Grup	N	Ort	Ss	t	p
Son Test Başarı	Deney	81	18,230	4,902	6,718	0,000
Puanı Toplam	Kontrol	56	12,500	4,925		

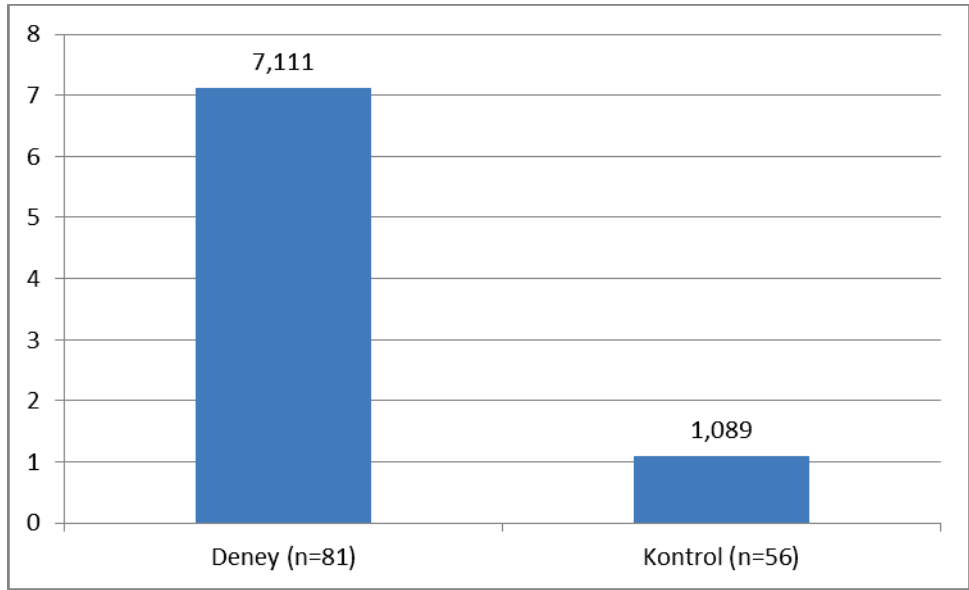
Araştırmaya katılan öğrencilerin son test puan ortalamalarının grup değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($t_{(1-135)}=6,718$; $p=0,000<0,05$). Deney grubunun son test puanları ($\bar{X}=18,230$), kontrol grubunun son test puanlarından ($\bar{X}=12,500$) yüksek bulunmuştur. Bu veriler, deney grubuna uygulanan öğretimin başarı sağladığı yönünde değerlendirilmelidir. Kontrol grubunda ise anlamlı bir ilerleme görülmemiştir.

Tablo 3. 4

Ön Test ve Son Test Puanları Arasındaki Değişimin Gruplara Göre Ortalamaları

	Grup	N	Ort	Ss	t	p
Değişim	Deney	81	7,111	3,997	10,659	0,000
	Kontrol	56	1,089	1,643		

Araştırmaya katılan öğrencilerin değişim puanları ortalamalarının grup değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda, grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($t_{(1-135)}=10,659$; $p=0,000<0,05$). Deney grubunun değişim puanları ($\bar{X}=7,111$), kontrol grubunun değişim puanlarından ($\bar{X}=1,089$) yüksek bulunmuştur. Tablo 3.4.'de ön test ve son test sonuçlarına göre gözlenen puan farkları gösterilmektedir. Şekil 3.1'de deney ve kontrol grubundaki değişim ortalamaları görülmektedir.

Şekil 3. 1: Deney ve Kontrol Grubundaki Değişim Ortalamaları

Deney grubunda ön test ile son test arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan analiz sonrası bulgular aşağıda verilmiştir.

Tablo 3. 5

Deney Grubu Ön Test ve Son Test Puanları Arasındaki Farkın Anlamlılığı

Ölçümler	Önce		Sonra		N	t	p
	Ort	Ss	Ort	Ss			
Ön Test – Son Test	11,120	4,802	18,230	4,902	81	-16,013	0,000

Deney grubunda ön test ile son test ortalamalarının anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan eşleştirilmiş grup t-testi sonucunda, aritmetik ortalamalar arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($t_{(1-135)}=-16,013$; $p=0,000<0,05$). Ön test ortalaması ($\bar{X}=11,120$), son test ortalamasından ($\bar{X}=18,230$) düşüktür.

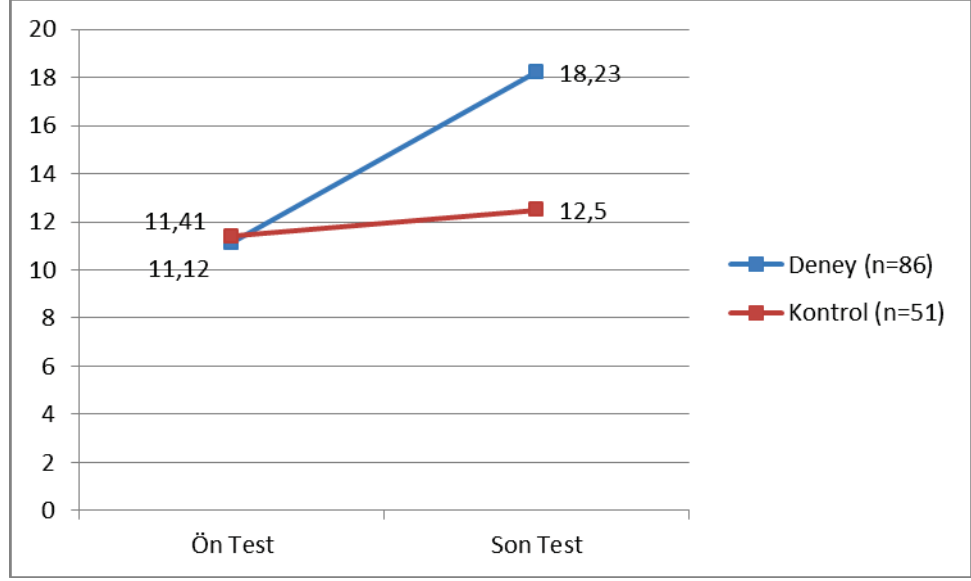
Kontrol grubunda ön test ile son test arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan analiz sonrası bulgular aşağıda verilmiştir.

Tablo 3. 6

Kontrol Grubu Ön Test ve Son Test Puanları Arasındaki Farkın Anlamlılığı

Ölçümler	Önce		Sonra		N	t	p
	Ort	Ss	Ort	Ss			
Ön Test - Son Test	11,410	4,717	12,500	4,925	56	-4,960	0,000

Kontrol grubunda ön test ile son test ortalamalarının anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan eşleştirilmiş grup t-testi sonucunda, aritmetik ortalamalar arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($t_{(1-135)}=-4,960$; $p=0,000<0,05$). Ön test ortalaması ($\bar{X}=11,410$), son test ortalamasından ($\bar{X}=12,500$) düşüktür.

Şekil 3. 2: Deney ve Kontrol Grubunda Ön Test ve Son Test Puanları Arasında Değişim Diyagramı

Şekil 3.2’de, film uygulaması öncesi deney grubu ve kontrol grubunun başarı seviyelerinin eşit olduğu görülmektedir. Öğretim süreci sonunda deney grubunda başarı seviyesi yükselmiştir. Kontrol grubunun başarı seviyesinde de yükselme görülmüştür. Deney grubundaki değişim ve kontrol grubundaki değişim incelendiğinde, deney grubundaki değişim miktarının kontrol grubuna göre yüksek olduğu saptanmıştır. Bu bulgular, deney grubunda yapılan filmlerle atasözü ve deyim öğretimi uygulamasının klasik yönleme göre daha başarılı olduğunu göstermektedir.

3.2.1. Başarı Ölçümlerinin Tanımlayıcı Özelliklere Göre Değerlendirilmesi

Tablo 3. 7

Deney Grubu Ön Test Puanlarının Uyuğa Göre Ortalamaları

	Grup	N	Ort	Ss	F	p	Fark
Ön Test Başarı Puanı Toplam	Avrupa	15	10,670	6,411	4,620	0,002	
	Afrika	29	14,030	5,609			2 > 1
	Orta Asya	10	10,900	3,725			2 > 4
	Ortadoğu	64	10,970	3,821			2 > 5
	Uzakdoğu	19	8,530	3,272			4 > 5

Araştırmaya katılan öğrencilerin ön test puan ortalamalarının uyruk değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($F_{(1-135)}=4,620$; $p=0.002<0.05$). Farklılıkların kaynaklarını belirlemek amacıyla tamamlayıcı post-hoc analizi yapılmıştır. Afrikalı öğrencilerin ön test puanları ($14,030 \pm 5,609$), Avrupalı öğrencilerin ön test puanlarından ($10,670 \pm 6,411$), Ortadoğulu öğrencilerin ön test puanlarından ($10,970 \pm 3,821$) ve Uzakdoğulu öğrencilerin ön test puanlarından ($8,530 \pm 3,272$) yüksek bulunmuştur. En yüksek ön test puan ortalamasının Afrikalı öğrencilere ait olduğu belirlenirken, en düşük ön test puan ortalamasının ise Uzakdoğulu öğrencilere ait olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 3. 8
Deney Grubu Son Test Puanlarının Uyruğa Göre Ortalamaları

	Grup	N	Ort	Ss	F	p
Son Test Başarı Puanı Toplam	Avrupa	15	14,000	7,397	2,262	0,066
	Afrika	29	18,100	5,434		
	Orta Asya	10	15,400	4,789		
	Ortadoğu	64	16,020	5,063		
	Uzakdoğu	19	13,840	6,021		

Araştırmaya katılan öğrencilerin son test puan ortalamalarının uyruk değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır ($F_{(1-135)}=2,262$; $p=0,066>0.05$). Film uygulaması sonrası öğrencilerin başarı puanları uyruklarına göre benzer bulunmuştur.

Tablo 3. 9
Deney Grubu Ön Test ve Son Test Puanları Arasındaki Değişimin Uyruğa Göre Ortalamaları

	Grup	N	Ort	Ss	F	p
Değişim	Avrupa	15	3,333	3,848	0,699	0,594
	Afrika	29	4,069	3,973		
	Orta Asya	10	4,500	3,979		
	Ortadoğu	64	5,047	4,366		
	Uzakdoğu	19	5,316	5,677		

Araştırmaya katılan öğrencilerin değişim puan ortalamalarının uyruk değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü

varyans analizi (Anova) sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır ($F_{(1-135)}=0,699$; $p=0,594>0,05$). Film uygulaması ile öğrencilerin atasözü ve deyim bilgi düzeyindeki değişim miktarının uyuğua göre benzerlik gösterdiği görülmektedir.

Tablo 3. 10

Deney Grubu Ön Test Puanlarının Cinsiyete Göre Ortalamaları

	Grup	N	Ort	Ss	t	p
Ön Test Başarı Puanı Toplam	Kadın	50	11,080	5,591	-0,299	0,782
	Erkek	87	11,330	4,228		

Araştırmaya katılan öğrencilerin ön test puan ortalamalarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır ($t_{(1-135)}=-0,299$; $p=0,782>0,05$). Film uygulaması öncesi öğrencilerin başarı puanlarının erkek ve kadınlarda benzer olduğu saptanmıştır.

Tablo 3. 11

Deney Grubu Son Test Puanlarının Cinsiyete Göre Ortalamaları

	Grup	N	Ort	Ss	t	p
Son Test Başarı Puanı Toplam	Kadın	50	15,060	6,186	-1,307	0,193
	Erkek	87	16,370	5,301		

Araştırmaya katılan öğrencilerin son test puan ortalamalarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır ($t_{(1-135)}=-1,307$; $p=0,193>0,05$). Film uygulaması sonrası öğrencilerin başarı puanlarının erkek ve kadınlarda benzer olduğu saptanmıştır.

Tablo 3. 12**Deney Grubu Ön Test ve Son Test Puanları Arasındaki Değişimin Cinsiyete Göre Ortalamaları**

	Grup	N	Ort	Ss	t	p
Değişim	Kadın	50	3,980	4,565	-1,356	0,177
	Erkek	87	5,035	4,274		

Araştırmaya katılan öğrencilerin değişim puan ortalamalarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır ($t_{(1-135)}=-1,356$; $p=0,177>0,05$). Kadın ve erkek öğrenciler öğretim sonrasında yakın oranlarda başarı artışı göstermiştir. Cinsiyet yönünden bir farklılık tespit edilmemiştir.

3.2.2. Deney Grubunda Sorulara Verilen Yanıtlardaki Değişimlere İlişkin Bulgular**Tablo 3. 13****Soru 1 Ön Test ve Son Test Dağılımları**

		Ölçüm		
Soru 1		Ön Test	Son Test	Toplam
Yanlış	Sayı	25	19	44
	Yüzde	%30,9	%23,5	%27,2
Doğru	Sayı	56	62	118
	Yüzde	%69,1	%76,5	%72,8
Toplam	Sayı	81	81	162
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0

Öğrencilerin ön testte 25'inin (%30,9) yanlış, 56'sının (%69,1) doğru; son testte 19'unun (%23,5) yanlış, 62'sinin (%76,5) doğru yanıt verdikleri görülmektedir.

Tablo 3. 14
Soru 2 Ön Test ve Son Test Dağılımları

		Ölçüm		
Soru 2		Ön Test	Son Test	Toplam
Yanlış	Sayı	39	18	57
	Yüzde	%48,1	%22,2	%35,2
Doğru	Sayı	42	63	105
	Yüzde	%51,9	%77,8	%64,8
Toplam	Sayı	81	81	162
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0

Öğrencilerin ön testte 39'unun (%48,1) yanlış, 42'sinin (%51,9) doğru; son testte 18'inin (%22,2) yanlış, 63'ünün (%77,8) doğru yanıt verdikleri görülmektedir.

Tablo 3. 15
Soru 3 Ön Test ve Son Test Dağılımları

		Ölçüm		
Soru 3		Ön Test	Son Test	Toplam
Yanlış	Sayı	53	34	87
	Yüzde	%65,4	%42,0	%53,7
Doğru	Sayı	28	47	75
	Yüzde	%34,6	%58,0	%46,3
Toplam	Sayı	81	81	162
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0

Öğrencilerin ön testte 53'ünün (%65,4) yanlış, 28'inin (%34,6) doğru; son testte 34'ünün (%42,0) yanlış, 47'sinin (%58,0) doğru yanıt verdikleri görülmektedir.

Tablo 3. 16
Soru 4 Ön Test ve Son Test Dağılımları

		Ölçüm		
Soru 4		Ön Test	Son Test	Toplam
Yanlış	Sayı	29	10	39
	Yüzde	%35,8	%12,3	%24,1
Doğru	Sayı	52	71	123
	Yüzde	%64,2	%87,7	%75,9
Toplam	Sayı	81	81	162
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0

Öğrencilerin ön testte 29'unun (%35,8) yanlış, 52'sinin (%64,2) doğru; son testte 10'unun (%12,3) yanlış, 71'inin (%87,7) doğru yanıt verdikleri görülmektedir.

Tablo 3. 17
Soru 5 Ön Test ve Son Test Dağılımları

		Ölçüm		
Soru 5		Ön Test	Son Test	Toplam
Yanlış	Sayı	25	20	45
	Yüzde	%30,9	%24,7	%27,8
Doğru	Sayı	56	61	117
	Yüzde	%69,1	%75,3	%72,2
Toplam	Sayı	81	81	162
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0

Öğrencilerin ön testte 25'inin (%30,9) yanlış, 56'sının (%69,1) doğru; son testte 20'sinin (%24,7) yanlış, 61'inin (%75,3) doğru yanıt verdikleri görülmektedir.

Tablo 3. 18
Soru 6 Ön Test ve Son Test Dağılımları

		Ölüm		
Soru 6		Ön Test	Son Test	Toplam
Yanlış	Sayı	51	22	73
	Yüzde	%63,0	%27,2	%45,1
Doğru	Sayı	30	59	89
	Yüzde	%37,0	%72,8	%54,9
Toplam	Sayı	81	81	162
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0

Öğrencilerin ön testte 51'inin (%63,0) yanlış, 30'unun (%37,0) doğru; son testte 22'sinin (%27,2) yanlış, 59'unun (%72,8) doğru yanıt verdikleri görülmektedir.

Tablo 3. 19
Soru 7 Ön Test ve Son Test Dağılımları

		Ölüm		
Soru 7		Ön Test	Son Test	Toplam
Yanlış	Sayı	36	16	52
	Yüzde	%44,4	%19,8	%32,1
Doğru	Sayı	45	65	110
	Yüzde	%55,6	%80,2	%67,9
Toplam	Sayı	81	81	162
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0

Öğrencilerin ön testte 36'sının (%44,4) yanlış, 45'inin (%55,6) doğru; son testte 16'sının (%19,8) yanlış, 65'inin (%80,2) doğru yanıt verdikleri görülmektedir.

Tablo 3. 20
Soru 8 Ön Test ve Son Test Dağılımları

		Ölçüm		
Soru 8		Ön Test	Son Test	Toplam
Yanlış	Sayı	39	17	56
	Yüzde	%48,1	%21,0	%34,6
Doğru	Sayı	42	64	106
	Yüzde	%51,9	%79,0	%65,4
Toplam	Sayı	81	81	162
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0

Öğrencilerin ön testte 39'unun (%48,1) yanlış, 42'sinin (%51,9) doğru; son testte 17'sinin (%21,0) yanlış, 64'ünün (%79,0) doğru yanıt verdikleri görülmektedir.

Tablo 3. 21
Soru 9 Ön Test ve Son Test Dağılımları

		Ölçüm		
Soru 9		Ön Test	Son Test	Toplam
Yanlış	Sayı	64	32	96
	Yüzde	%79,0	%39,5	%59,3
Doğru	Sayı	17	49	66
	Yüzde	%21,0	%60,5	%40,7
Toplam	Sayı	81	81	162
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0

Öğrencilerin ön testte 64'ünün (%79,0) yanlış, 17'sinin (%21,0) doğru; son testte 32'sinin (%39,5) yanlış, 49'unun (%60,5) doğru yanıt verdikleri görülmektedir.

Tablo 3. 22
Soru 10 Ön Test ve Son Test Dağılımları

		Ölçüm		
Soru 10		Ön Test	Son Test	Toplam
Yanlış	Sayı	37	21	58
	Yüzde	%45,7	%25,9	%35,8
Doğru	Sayı	44	60	104
	Yüzde	%54,3	%74,1	%64,2
Toplam	Sayı	81	81	162
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0

Öğrencilerin ön testte 37'sinin (%45,7) yanlış, 44'ünün (%54,3) doğru; son testte 21'inin (%25,9) yanlış, 60'ının (%74,1) doğru yanıt verdikleri görülmektedir.

Tablo 3. 23
Soru 11 Ön Test ve Son Test Dağılımları

		Ölçüm		
Soru 11		Ön Test	Son Test	Toplam
Yanlış	Sayı	55	30	85
	Yüzde	%67,9	%37,0	%52,5
Doğru	Sayı	26	51	77
	Yüzde	%32,1	%63,0	%47,5
Toplam	Sayı	81	81	162
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0

Öğrencilerin ön testte 55'inin (%67,9) yanlış, 26'sının (%32,1) doğru; son testte 30'unun (%37,0) yanlış, 51'inin (%63,0) doğru yanıt verdikleri görülmektedir.

Tablo 3. 24
Soru 12 Ön Test ve Son Test Dağılımları

		Ölçüm		
Soru 12		Ön Test	Son Test	Toplam
Yanlış	Sayı	46	24	70
	Yüzde	%56,8	%29,6	%43,2
Doğru	Sayı	35	57	92
	Yüzde	%43,2	%70,4	%56,8
Toplam	Sayı	81	81	162
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0

Öğrencilerin ön testte 46'sının (%56,8) yanlış, 35'inin (%43,2) doğru; son testte 24'ünün (%29,6) yanlış, 57'sinin (%70,4) doğru yanıt verdikleri görülmektedir.

Tablo 3. 25
Soru 13 Ön Test ve Son Test Dağılımları

		Ölçüm		
Soru 13		Ön Test	Son Test	Toplam
Yanlış	Sayı	45	25	70
	Yüzde	%55,6	%30,9	%43,2
Doğru	Sayı	36	56	92
	Yüzde	%44,4	%69,1	%56,8
Toplam	Sayı	81	81	162
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0

Öğrencilerin ön testte 45'inin (%55,6) yanlış, 36'sının (%44,4) doğru; son testte 25'inin (%30,9) yanlış, 56'sının (%69,1) doğru yanıt verdikleri görülmektedir.

Tablo 3. 26
Soru 14 Ön Test ve Son Test Dağılımları

		Ölçüm		
Soru 14		Ön Test	Son Test	Toplam
Yanlış	Sayı	48	23	71
	Yüzde	%59,3	%28,4	%43,8
Doğru	Sayı	33	58	91
	Yüzde	%40,7	%71,6	%56,2
Toplam	Sayı	81	81	162
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0

Öğrencilerin ön testte 48'inin (%59,3) yanlış, 33'ünün (%40,7) doğru; son testte 23'ünün (%28,4) yanlış, 58'inin (%71,6) doğru yanıt verdikleri görülmektedir.

Tablo 3. 27
Soru 15 Ön Test ve Son Test Dağılımları

		Ölçüm		
Soru 15		Ön Test	Son Test	Toplam
Yanlış	Sayı	35	11	46
	Yüzde	%43,2	%13,6	%28,4
Doğru	Sayı	46	70	116
	Yüzde	%56,8	%86,4	%71,6
Toplam	Sayı	81	81	162
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0

Öğrencilerin ön testte 35'inin (%43,2) yanlış, 46'sının (%56,8) doğru; son testte 11'inin (%13,6) yanlış, 70'inin (%86,4) doğru yanıt verdikleri görülmektedir.

Tablo 3. 28
Soru 16 Ön Test ve Son Test Dağılımları

		Ölçüm		
Soru 16		Ön Test	Son Test	Toplam
Yanlış	Sayı	34	7	41
	Yüzde	%42,0	%8,6	%25,3
Doğru	Sayı	47	74	121
	Yüzde	%58,0	%91,4	%74,7
Toplam	Sayı	81	81	162
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0

Öğrencilerin ön testte 34'ünün (%42,0) yanlış, 47'sinin (%58,0) doğru; son testte 7'sinin (%8,6) yanlış, 74'ünün (%91,4) doğru yanıt verdikleri görülmektedir.

Tablo 3. 29
Soru 17 Ön Test ve Son Test Dağılımları

		Ölçüm		
Soru 17		Ön Test	Son Test	Toplam
Yanlış	Sayı	34	12	46
	Yüzde	%42,0	%14,8	%28,4
Doğru	Sayı	47	69	116
	Yüzde	%58,0	%85,2	%71,6
Toplam	Sayı	81	81	162
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0

Öğrencilerin ön testte 34'ünün (%42,0) yanlış, 47'sinin (%58,0) doğru; son testte 12'sinin (%14,8) yanlış, 69'unun (%85,2) doğru yanıt verdikleri görülmektedir.

Tablo 3. 30
Soru 18 Ön Test ve Son Test Dağılımları

		Ölçüm		
Soru 18		Ön Test	Son Test	Toplam
Yanlış	Sayı	43	16	59
	Yüzde	%53,1	%19,8	%36,4
Doğru	Sayı	38	65	103
	Yüzde	%46,9	%80,2	%63,6
Toplam	Sayı	81	81	162
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0

Öğrencilerin ön testte 43'ünün (%53,1) yanlış, 38'inin (%46,9) doğru; son testte 16'sının (%19,8) yanlış, 65'inin (%80,2) doğru yanıt verdikleri görülmektedir.

Tablo 3. 31
Soru 19 Ön Test ve Son Test Dağılımları

		Ölçüm		
Soru 19		Ön Test	Son Test	Toplam
Yanlış	Sayı	32	10	42
	Yüzde	%39,5	%12,3	%25,9
Doğru	Sayı	49	71	120
	Yüzde	%60,5	%87,7	%74,1
Toplam	Sayı	81	81	162
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0

Öğrencilerin ön testte 32'sinin (%39,5) yanlış, 49'unun (%60,5) doğru; son testte 10'unun (%12,3) yanlış, 71'inin (%87,7) doğru yanıt verdikleri görülmektedir.

Tablo 3. 32
Soru 20 Ön Test ve Son Test Dağılımları

		Ölçüm		
Soru 20		Ön Test	Son Test	Toplam
Yanlış	Sayı	59	39	98
	Yüzde	%72,8	%48,1	%60,5
Doğru	Sayı	22	42	64
	Yüzde	%27,2	%51,9	%39,5
Toplam	Sayı	81	81	162
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0

Öğrencilerin ön testte 59'unun (%72,8) yanlış, 22'sinin (%27,2) doğru; son testte 39'unun (%48,1) yanlış, 42'sinin (%51,9) doğru yanıt verdikleri görülmektedir.

Tablo 3. 33
Soru 21 Ön Test ve Son Test Dağılımları

		Ölçüm		
Soru 21		Ön Test	Son Test	Toplam
Yanlış	Sayı	70	6	76
	Yüzde	%86,4	%7,4	%46,9
Doğru	Sayı	11	75	86
	Yüzde	%13,6	%92,6	%53,1
Toplam	Sayı	81	81	162
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0

Öğrencilerin ön testte 70'inin (%86,4) yanlış, 11'inin (%13,6) doğru; son testte 6'sının (%7,4) yanlış, 75'inin (%92,6) doğru yanıt verdikleri görülmektedir.

Tablo 3. 34
Soru 22 Ön Test ve Son Test Dağılımları

		Ölçüm		
Soru 22		Ön Test	Son Test	Toplam
Yanlış	Sayı	57	30	87
	Yüzde	%70,4	%37,0	%53,7
Doğru	Sayı	24	51	75
	Yüzde	%29,6	%63,0	%46,3
Toplam	Sayı	81	81	162
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0

Öğrencilerin ön testte 57'sinin (%70,4) yanlış, 24'ünün (%29,6) doğru; son testte 30'unun (%37,0) yanlış, 51'inin (%63,0) doğru yanıt verdikleri görülmektedir.

Tablo 3. 35
Soru 23 Ön Test ve Son Test Dağılımları

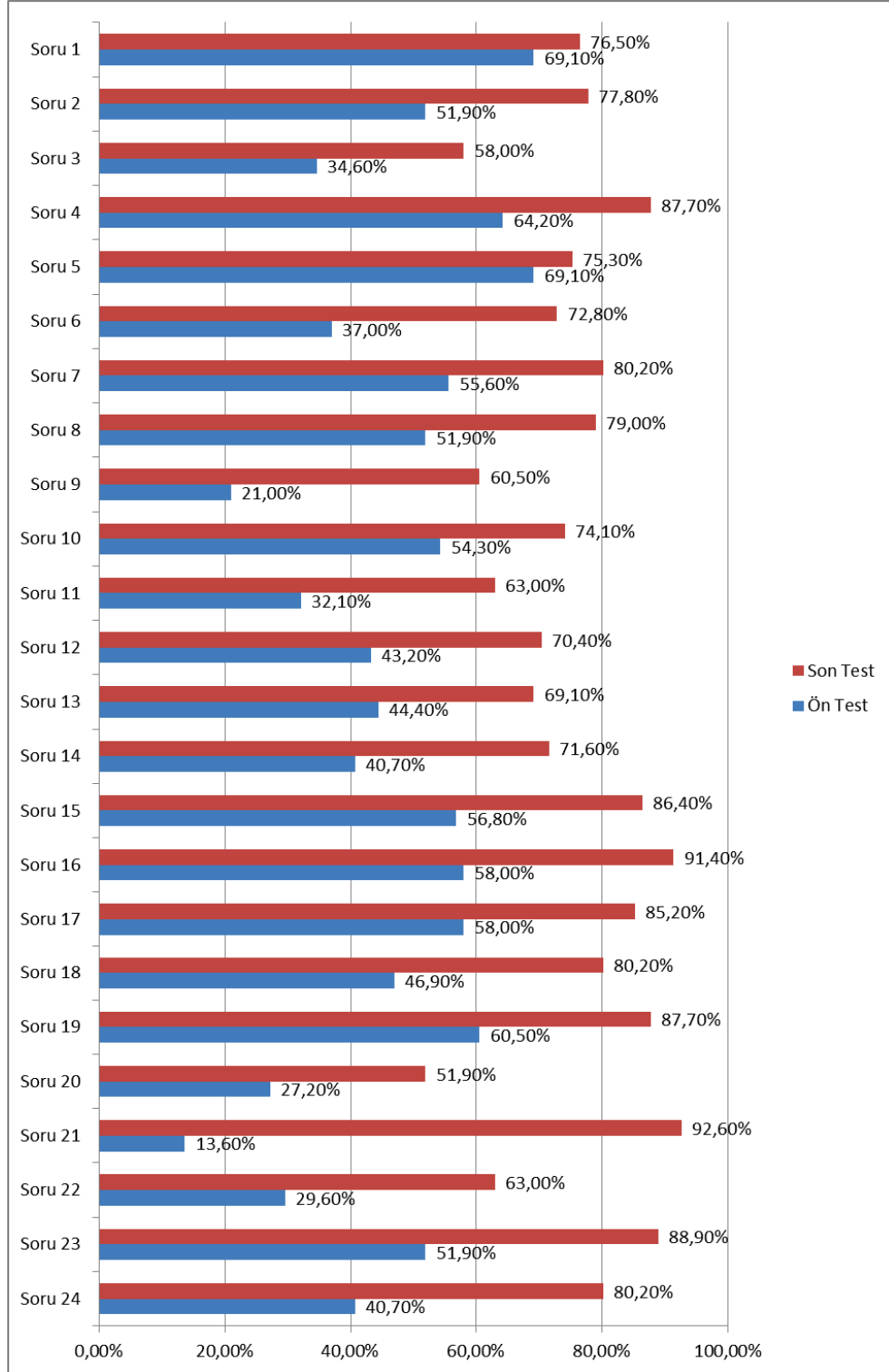
		Ölçüm		
Soru 23		Ön Test	Son Test	Toplam
Yanlış	Sayı	39	9	48
	Yüzde	%48,1	%11,1	%29,6
Doğru	Sayı	42	72	114
	Yüzde	%51,9	%88,9	%70,4
Toplam	Sayı	81	81	162
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0

Öğrencilerin ön testte 39'unun (%48,1) yanlış, 42'sinin (%51,9) doğru; son testte 9'unun (%11,1) yanlış, 72'sinin (%88,9) doğru yanıt verdikleri görülmektedir.

Tablo 3. 36
Soru 24 Ön Test ve Son Test Dağılımları

		Ölüm		
Soru 24		Ön Test	Son Test	Toplam
Yanlış	Sayı	48	16	64
	Yüzde	%59,3	%19,8	%39,5
Doğru	Sayı	33	65	98
	Yüzde	%40,7	%80,2	%60,5
Toplam	Sayı	81	81	162
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0

Öğrencilerin ön testte 48'inin (%59,3) yanlış, 33'ünün (%40,7) doğru; son testte 16'sının (%19,8) yanlış, 65'inin (%80,2) doğru yanıt verdikleri görülmektedir.

Şekil 3. 3: Film Uygulaması Deney Grubu Doğru Yanıt Dağılımları

Film uygulaması deney grubu doğru yanıtlar incelendiğinde uygulama sonrasında her soruda başarının önemli bir seviyede gerçekleştiği görülmektedir. Özellikle bazı sorularda başarı değişimleri önemsenecek düzeyde yüksektir.

BÖLÜM 4: HİKÂYELERLE ATASÖZÜ VE DEYİM ÖĞRETİMİ

Bir milletin dil ile ifade ettiği sözlü, yazılı herşey kültür kavramına girer. Sabahtan akşama kadar evde, sokakta, çarşıda, iş yerinde konuşan halk, farkında olmadan dil tarlasını eker, biçer (Kaplan, 2001: 139). Dil öğretimi, kültür öğretimiyle özdeşleşmiş bir kavramdır; çünkü dil, kültürün aktarıcısı ve yansıtıcısıdır. Kültürü en iyi yansıtan ürünler ise onu yaşatan halkın ürettiği masal, efsane, fıkra gibi türlerdir. Bu türlerin dil öğretiminde kullanılması, hedef dilin kültürel farkındalığını kolaylıkla artırabilir (Akkaya, 2013: 171). Kültür, edebiyâtın beslendiği en önemli hazinelerden biridir. Aynı zamanda edebiyât ürünleri de kültürün tanıtılmasına, benimsenmesine aracılık eden önemli araçlardır. Bir edebî metin içindeki kültürel motiflerle zenginlik kazanır ve aynı zamanda ait olduğu kültürün değerlerin geniş kitlelere ulaşmasını sağlar (Göçer, 2012: 56).

Türkçenin yabancılara öğretiminde, folklor malzemelerinden yararlanarak dilimizin ait olduğu kültür ortamının tanıtılması, dil öğretimi hedeflerimiz arasında sayılmalıdır. Zaten Avrupa Dil Portfolyosu'nun esasını teşkil eden üç temel görüşten birisini de yabancı dil öğretiminde kültürel değerlere yer verilmesi ilkesi oluşturmaktadır (Özdemir, 2013: 158). Bir toplumu oluşturan bireylerin günlük hayatta meydana getirdikleri çeşitli etkinlikleri algılayabilmek için o toplumun kültürüne has temel noktaları bilmek gerekir. Yabancı dil öğrenmede amaç, kültürel yeterlilikleri kazanarak o dili daha iyi anlar konuşur hale gelebilmektir. Bunu yapabilmek için o dilin sözcüklerinin nerede, ne zaman, niçin, kim tarafından hangi ortamda kullanıldığının bilinmesi ve kavranması oldukça önemlidir (Demir ve Açık, 2011: 55).

Bu amaçla yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde öğrencilerin okuma becerilerinin geliştirilmesine yönelik olarak hikâyeler, masallar, fıkralar, şiirler, destanlar gibi edebî türlerden seçilen metinler kullanılabilir. Temel seviyelerde öğrencinin seviyesine uygun basit kelimelerden oluşan metinler ya da diyaloglar tercih edilirken, ileri seviyelerde çeşitli edebî türlerden seçimler yapılabilir. “Başlangıç yani A1- A2 seviyesindeki dil öğretimi, temel dil gereksinimlerinin belirlenip sunulduğu bir düzeydir. Bu nedenle bu düzeyde daha çok bireyin dil ile ilgili birincil ihtiyaçlarını karşılayacak etkinlikler düzenlenmelidir. Hâlbuki orta ve yüksek düzeyler dil ile ilgili

temel ihtiyaçları karşılanmış dil öğrencileri için kültürel unsurlarla yoğrulmuş metinleri sunmanın en uygun olduğu düzeylerdir. Orta ve yüksek düzeyler, ülkemiz kültürünü, ülkemiz insanların dünyayı yorumlama biçimini gözler önüne seren bir boyut içermelidir. Bu noktada edebî eserler zengin bir kaynak niteliğindedir” (Kalfa, 2013: 169).

Edebî metinlerin zihinsel ve dilsel becerilerin gelişimi, değer öğretimi, motivasyonun sağlanması, hayal gücü ve yaratıcılığın geliştirilmesi ve bireylerin sosyalleşmesinde etkileri büyüktür (Ayhan ve Arslan, 2014: 543). Edebî metinlerde sürükleyici hikâye okurda merak uyandırır ve “nasıl devam edecek” sorusu öğrencinin daha dikkatli okuma yapmasını sağlar ve öğrenmeye hazır bulunurluk düzeyini artırır. Edebî metinlerin diğer önemli bir özelliği ise, popüler metinlere göre daha kaliteli olmaları ve dilin özelliklerini daha iyi yansıtma olmalarıdır. Çalakalem yazılan metinlere göre edebî metinler titiz cümle kuruluşlarıyla, sözcük seçimiyle dilin özelliklerini yansıtmada daha başarılıdır (Arak, 2013, 95-96). Edebiyat eserlerini önemli yapan sebeplerden biri de şudur: Yabancı dil öğrenen bir çok öğrencinin dilini öğrendiği ülkeye gidip orada doğal öğrenme şansını yakalayamadığı göz önüne alınırsa, edebiyat eserinin yapay bir ortamda dil öğrenen bireyin elinde o dile ait kullanabildiği ve yapay olmayan tek doğal araç olmasıdır (Tarcan, 2004: 52). Edebî metinlerde, o dilin yaşam dünyasının yansımaları bulabiliriz. Bu yansımaları kavrayan yabancı dil öğrencisi günlük hayatta yabancı dili daha etkin kullanabilir (Kalfa, 2013: 171). Edebî metinler kelime öğretiminde örneklem sunduğu için kelimenin anlamı daha kolay anlaşılır ve kalıcı öğrenme sağlanır (Özbay ve Melanlıoğlu, 2008: 51). Atasözü ve deyim öğretiminde de aynı durum söz konusudur. Öğrenci hikâye metni içinde kullanım şeklini gördüğü ve anlamlandırdığı deyim ve atasözünü unutmayacaktır, konu bütünlüğü içinde kalıcılık sağlanmış olacaktır. “Halk hikâyeleri, masalları, efsaneleri ve fıkraları gibi anlatılar, yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılmak için oldukça yararlı malzemelerdir. Ancak bu konuda uygun metinleri bulmak, alanda çalışanları bekleyen ciddi bir sorun durumundadır” (Özdemir, 2013: 161).

Metinler öğrencinin seviyesine uygun olmalıdır. Bunun yanı sıra “metnin dil ve üslup açısından sade ve akıcı olanı tercih edilmelidir. Süslü, ağıdalı bir dil ve üslup içeren

metin yabancı dil öğrenimini olumsuz etkiler. Metnin okuyucu için ilginç ve sürükleyici olması da dikkat edilmesi gereken hususlardandır (Kasımova, 2010: 579).

Araştırmada farklı edebî türlerden yararlanılarak atasözü ve deyimlerin anlamları açıklanmaya çalışılmış, fablları ve fıkraları da içine alarak hikâyelerle atasözü ve deyim öğretimi yapılmıştır. Hikâye terimi, kullanılan tüm edebî türleri kapsayıcı şekilde kullanılmıştır. Seçilen metinlerin türünden ziyade atasözü ve deyim öğretimine uygun bir metin olup olmadığına dikkat edilmiştir. Bazı atasözleri ve deyimler Nasreddin hoca fıkraları yoluyla açıklanırken, bazıları kısa hikâyeler ya da fabllar yoluyla öğrenciye aktarılmıştır. Çok uzun olmayan, öğrencinin bildiği kelimelerden oluşan ve seviyeye uygun metinler tercih edilmiştir. “Edebî metinlerden olan fıkralar kısa oluşları nedeniyle yabancılar Türkçe öğretiminde kullanılmaya çok uygun metinlerdir. Çeşitli düşündürücü ve komik insanlık durumları üzerine kurulmuş bu kısa metinlerle karşılaşan öğrenciler, genellikle bu tür fıkraların sonunda yer alan mizah yüklü cümleyi anladıklarında, kendilerini metni kavramak için ortaya koydukları tüm zihinsel çabanın ödülünü de almış gibi hissederler” (Özdemir, 2013: 161). Yabancılar Türkçenin öğretiminde Nasrettin Hoca fıkralarının kullanılması, hem öğrencilerdeki öğrenme isteğini artırmakta hem de telaffuz ve kelime hazinesi açısından öğrenene önemli katkılar sunmaktadır (Barın, 2008: 63). Öğrenciler bu fıkraları okuyarak veya dinleyerek, Türk milletinin aile yapısını, komşuluk ilişkilerini öğrenir. Yine Türk milletinin dinî inanışlarını kavrar (Tekşan, 2012: 275). Nasreddin Hoca’dan, onun fıkralarından, onun adına anlatılan fıkralardan günümüze pek çok deyim, telmih gelmiş. Nitekim bunların birçoğunu günlük hayatımızda kullanıyor, işitiyor, okuyoruz (Tokmakçıoğlu, 1981: 41). Yabancı dil öğrenenleri sıkmadan, onların ihtiyaç duydukları söz kalıplarını öncelikle öğretebilmek, öğrenciyi güdülemek ve dolayısıyla dersi zevkli hâle getirmek açısından önemlidir. Dersi zevkli kılan öğeler ise sınıf ortamında yapılan etkinlikler ve öğrenciyi günlük hayatında karşılaşacağı durumları oyunlaştırarak canlandırma tekniğidir. Nasrettin Hoca fıkraları, bu uygulama alanı için biçilmiş kaftandır (Barın, 2008: 61). Kahramanları çocuklukla hayvanlardan seçilen, sonunda ders verme amacı güden hikâyelerden (www.tdk.gov.tr, 2015) olan fabllar da derslerde kullanımı uygun kısa metinlerdir. Kısa, öz ve anlam yükü olan metinler yoluyla atasözü ve deyim öğretimi yapmak öğretimi kolaylaştırmakta, sıkıcılıktan kurtarmakta ve kalıcılığı da artırmaktadır. Öğrenciler bu hikâyeler sayesinde konu

bütünlüğü içinde anlamı keşfetme imkânına erişirler. Okuma ve okudukları üzerinden yorumlama becerileri gelişir. Bunun yanı sıra kültürel unsurlar taşıyan hikâyeler öğrencilerin ilgisini çekerek motivasyonlarının yükselmesini sağlamaktadır. Kendi kültürleriyle mukayese yapabilmekte, ortaklıkları ve farklılıkları görebilmektedirler.

4.1. Yöntem

4.1.1. Araştırma Tasarımı

Araştırma deneysel desende tasarlanmıştır. Araştırmada öntest sontest deney-kontrol gruplu deneysel desen kullanılmıştır. Deneysel desen, değişkenler arasındaki neden-sonuç ilişkilerini belirlemek amacıyla kullanılan araştırma desenleridir (Büyüköztürk, 2007: 19). Deneysel desen genellikle deney ve kontrol grubu olarak iki grup üzerine kurulmaktadır. Deney grubuna bir eğitim programı uygulanır ve değerlendirilir. Kontrol grubunda ise mevcut eğitim programı devam eder. Deneysel desen uygulaması sonrasında deney grubunun eğitim öncesi ve eğitim sonrası başarıdaki değişimi, kontrol grubunun eğitim öncesi ve eğitim sonrası başarıdaki değişimi istatistiksel olarak incelenir. Aynı zamanda gruplar arası ön test başarı farkı, son test başarı farkı istatistiksel olarak incelenir. Elde edilen bulgulara göre uygulanan eğitim programının etkisi belirlenir. Deney grubundaki başarı farkının kontrol grubuna göre daha fazla olması uygulanan programın başarılı olduğunu göstermektedir. Araştırmanın bu bölümünde hikâyeler yoluyla atasözü ve deyim öğretmeye yönelik deneysel desen uygulanmıştır.

4.1.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın verileri, Fatih Üniversitesi TÖMER ile Gazi Üniversitesi TÖMER’de öğrenim gören B2 kur seviyesindeki 97 yabancı uyruklu öğrenciden elde edilmiştir. Araştırmada iki ayrı çalışma grubu belirlenmiştir. Deney ve kontrol grupları rastgele seçilmiştir. Hikâye uygulamasında deney grubuna 57 öğrenci, kontrol grubuna 40 öğrenci alınmıştır. Hikâye uygulamasında öğrencileri tanımlayan özellikler aşağıda verilmiştir.

Tablo 4. 1
Hikâye Uygulaması Öğrencilerinin Tanımlayıcı Özellikleri

		Deney		Kontrol		p
		n	%	n	%	
Cinsiyet	Kadın	22	%38,6	8	%20,0	X ² =3,805 p=0,041
	Erkek	35	%61,4	32	%80,0	
Uyruk	Avrupa	18	%31,6	7	%17,5	X ² =8,565 p=0,073
	Afrika	13	%22,8	6	%15,0	
	Orta Asya	2	%3,5	1	%2,5	
	Ortadoğu	16	%28,1	23	%57,5	
	Uzakdoğu	8	%14,0	3	%7,5	

Cinsiyet ile grup arasında anlamlı ilişki bulunmuştur (X²=3,805; p=0,041<0.05). Deney grubunun 22'sinin (%38,6) kadın, 35'inin (%61,4) erkek; kontrol grubunun 8'inin (%20,0) kadın, 32'sinin (%80,0) erkek olduğu görülmektedir.

Uyruk ile grup arasında anlamlı ilişki bulunmamıştır (X²=8,565; p=0,073>0.05). Deney grubunun 18'inin (%31,6) Avrupalı, 13'ünün (%22,8) Afrikalı, 2'sinin (%3,5) Orta Asyalı, 16'sının (%28,1) Ortadoğulu, 8'inin (%14,0) Uzakdoğulu; kontrol grubunun 7'sinin (%17,5) Avrupalı, 6'sının (%15,0) Afrikalı, 1'inin (%2,5) Orta Asyalı, 23'ünün (%57,5) Ortadoğulu, 3'ünün (%7,5) Uzakdoğulu olduğu görülmektedir.

4.1.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada Fatih Üniversitesi TÖMER ile Gazi Üniversitesi TÖMER'de öğrenim gören B2 kur seviyesindeki 97 yabancı uyruklu öğrencinin ön test- son test sorularına verdikleri cevaplar kullanılarak deyim ve atasözlerini kullanım yeterlilikleri sorgulanmıştır. Ön test ve son test sorularının hazırlanması aşamasında hikâyelerde yer alan her atasözü ve deyim, bir defa soruda, bir defa da şıklarda olmak üzere en az iki defa kullanılmıştır. Hikâyeler yoluyla öğretilmeyen hiçbir atasözü ve deyim testlerde yer almamıştır. Ön test ve son test soruları her atasözü ve deyim iki defa sorgulandığı 24 sorudan oluşmaktadır. Ön test ve son test soruları aynı olmakla birlikte, sunuluş sıraları farklılık göstermektedir. Ön testte birinci sırada yer alan soru, son testte 13. sırada

yer almaktadır. Hikâye uygulaması başarı testi için güvenilirlik katsayıları hesaplanmıştır. KR21 katsayısı 0,804 olarak çok yüksek, KR20 katsayısı 0,819 olarak çok yüksek bulunmuştur.

4.1.4. Deneysel Desenin Uygulanması

Araştırmada, deyim ve atasözü hikâyelerinin yer aldığı muhtelif hikâye kitaplarından öğrencilerin seviyelerine uygun, kolaylıkla anlayabilecekleri atasözü ve deyim hikâyeleri seçilmiştir. B2 kur seviyesinde Türkçe yeterliliğe sahip öğrenciler arasından deney ve kontrol gruplarını oluşturacak öğrenciler rastgele belirlenmiştir. Öğrencilerin hedef atasözleri ve deyimler yönünden eğitim öncesi yeterliliklerinin ölçülebilmesi için ön test uygulanmıştır. Ön test uygulaması sonrasında deney ve kontrol grupları farklı süreçlerden geçmektedirler. Ön test sonrasında deney grubuna atasözü ve deyim öğretmek amacıyla sekiz hafta boyunca hikâyeler yoluyla bir öğretim programı uygulanmıştır. Bu süreçte deney grubuna 40 atasözü ve deyim öğretimi yapılmıştır. Kontrol grubunda ise mevcut müfredat devam ettirilmiş, atasözü ve deyim öğretmek amacıyla herhangi bir eğitim programı uygulanmamıştır. Kontrol grubuna hedef atasözü ve deyimlerin yer aldığı listeler dağıtılmıştır. Kur sonunda deney ve kontrol gruplarına son test uygulanmış, eğitim öncesi ve eğitim sonrası başarılarındaki değişim gözlenmiştir. Her hafta hikâye uygulamasına başlamadan önce, o derste öğretilmesi hedeflenen atasözleri ve deyimlerin hikâye metinleri öğrencilere dağıtılmıştır. Okuma etkinliğine başlamadan önce hedef atasözü ve deyimler tahtaya yazılmıştır. Öğreticinin metni okumasının ardından öğrencilere hikâyeler okutturulmuş, bilmedikleri kelimeler, deyimler ve atasözleri açıklanmıştır. Öğrendikleri üzerinden düşüncelerini sağlamak ve kalıcılığı artırmak amacıyla, kendi kültürlerinde benzer atasözü ya da deyimlerin neler olduğu hakkında konuşulmuştur.

4.1.5. Verilerin İstatistiksel Analizi

Araştırmada elde edilen veriler SPSS (Statistical Package for Social Sciences) for Windows 22.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Verilerin değerlendirilmesinde tanımlayıcı istatistiksel yöntemleri olarak sayı, yüzde, ortalama, standart sapma kullanılmıştır. Araştırma değişkenleri normal dağılım gösterdiğinden dolayı araştırmada parametrik istatistik yöntemleri kullanılmıştır. İki bağımlı grup arasında (tekrarlı ölçüm)

niceliksel sürekli verilerin karşılaştırılmasında eşleşmiş grup t-testi kullanılmıştır. İki bağımsız grup arasında niceliksel sürekli verilerin karşılaştırılmasında t-testi, ikiden fazla bağımsız grup arasında niceliksel sürekli verilerin karşılaştırılmasında Tek yönlü (One way) Anova testi kullanılmıştır. Anova testi sonrasında farklılıkları belirlemek üzere tamamlayıcı post-hoc analizi olarak Scheffe testi kullanılmıştır. Elde edilen bulgular %95 güven aralığında, %5 anlamlılık düzeyinde değerlendirilmiştir.

4.2. Bulgular

Bu bölümde hikâye uygulamasına ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Bununla birlikte uygulamalarda elde edilen verilerin tanımlayıcı özelliklere göre farklılaşma durumlarına ve deney gruplarında doğru yanıtlara ilişkin bulgulara yer verilmektedir. Uygulamanın başarısını belirlemeye yönelik analizlere ilişkin tablolar aşağıda verilmiştir.

Tablo 4. 2
Ön Test Puanlarının Gruplara Göre Ortalamaları

	Grup	N	Ort	Ss	t	p
Ön Test Başarı Puanı Toplam	Deney	57	9,370	3,115	-2,114	0,037
	Kontrol	40	10,720	3,105		

Araştırmaya katılan öğrencilerin ön test puan ortalamalarının grup değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($t_{(1-95)}=-2,114$; $p=0,037<0,05$). Kontrol grubunun ön test puanları ($\bar{X}=10,720$), deney grubunun ön test puanlarından ($\bar{X}=9,370$) yüksek bulunmuştur.

Tablo 4. 3
Son Test Puanlarının Gruplara Göre Ortalamaları

	Grup	N	Ort	Ss	t	p
Son Test Başarı Puanı Toplam	Deney	57	16,350	4,307	3,680	0,000
	Kontrol	40	12,780	5,235		

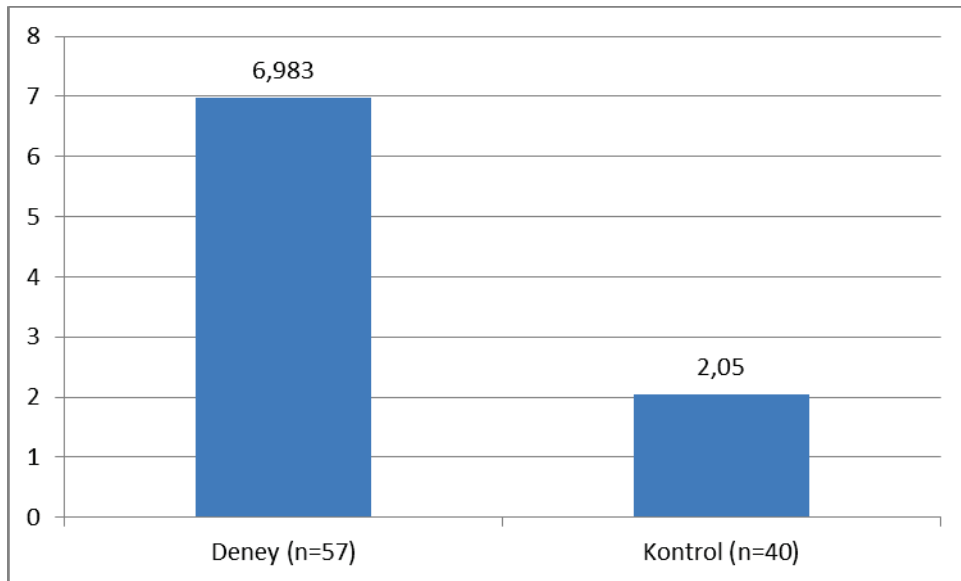
Araştırmaya katılan öğrencilerin son test puan ortalamalarının grup değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($t_{(1-95)}=3,680$; $p=0,000<0,05$). Deney grubunun son test puanları ($\bar{X}=16,350$), kontrol grubunun son test puanlarından ($\bar{X}=12,780$) yüksek bulunmuştur. Bu veriler, deney grubuna uygulanan öğretimin başarı sağladığı yönünde değerlendirilmelidir.

Tablo 4. 4

Ön Test ve Son Test Puanları Arasındaki Değişimin Gruplara Göre Ortalamaları

	Grup	N	Ort	Ss	t	p
Değişim	Deney	57	6,983	3,603	5,804	0,000
	Kontrol	40	2,050	4,766		

Araştırmaya katılan öğrencilerin değişim puanı ortalamalarının grup değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($t_{(1-95)}=5,804$; $p=0,000<0,05$). Deney grubunun değişim puanları ($\bar{X}=6,983$), kontrol grubunun değişim puanlarından ($\bar{X}=2,050$) yüksek bulunmuştur. Tablo 4.4.'te ön test ve son test sonuçlarına göre gözlenen puan farkları gösterilmektedir. Şekil 4.1'de deney ve kontrol grubundaki değişim ortalamaları görülmektedir.

Şekil 4. 1: Deney ve Kontrol Grubundaki Değişim Ortalamaları

Deney grubu ön test ile son test arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan analiz sonrası bulgular aşağıda verilmiştir.

Tablo 4. 5

Deney Grubu Ön Test ve Son Test Puanları Arasındaki Farkın Anlamlılığı

Ölçümler	Önce		Sonra		N	t	p
	Ort	Ss	Ort	Ss			
Ön Test - Son Test	9,370	3,115	16,350	4,307	57	-14,631	0,000

Deney grubunda ön test ile son test ortalamalarının anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan eşleştirilmiş grup t-testi sonucunda, aritmetik ortalamalar arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($t_{(1-95)}=-14,631$; $p=0,000<0,05$). Deney grubunda ön test ortalaması ($\bar{X}=9,370$) son test ortalamasından ($\bar{X}=16,350$) düşüktür.

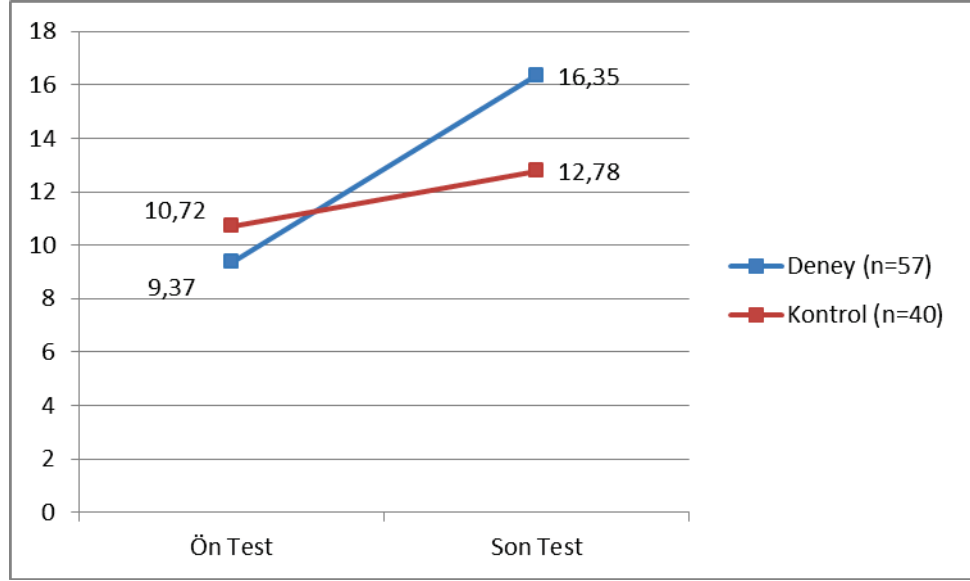
Kontrol grubunda kontrol grubu ön test ile son test arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan analiz sonrası bulgular aşağıda verilmiştir.

Tablo 4. 6

Kontrol Grubu Ön Test ve Son Test Puanları Arasındaki Farkın Anlamlılığı

Ölçümler	Önce		Sonra		N	t	p
	Ort	Ss	Ort	Ss			
Ön Test - Son Test	10,720	3,105	12,780	5,235	40	-2,720	0,010

Kontrol grubunda ön test ile son test ortalamalarının anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan eşleştirilmiş grup t-testi sonucunda, aritmetik ortalamalar arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($t_{(1-95)}=-2,720$; $p=0,010<0,05$). Kontrol grubunda ön test ortalaması ($\bar{X}=10,720$) son test ortalamasından ($\bar{X}=12,780$) düşüktür.

Şekil 4. 2: Deney ve Kontrol Grubunda Ön Test ve Son Test Puanları Arasında Değişim Diyagramı

Şekil 4.2’de hikâyeler ile atasözü ve deyim öğretimine ilişkin değişimler görülmektedir. Deney grubu kontrol grubuna göre eğitim öncesi düşük puanla başlamasına rağmen, eğitim sonrası farkı kapattığı ve daha başarılı olduğu saptanmıştır. Ön test ve son test başarı puanları arasındaki pozitif değişimlerin gruplar arasında anlamlı farklılık göstermesi ve deney grubunun lehine yüksek olması bu sonucu desteklemektedir. Tüm bu bulgulara göre yapılan hikâye uygulamasının başarılı olduğu tespit edilmiştir.

4.2.1. Başarı Ölçümlerinin Tanımlayıcı Özelliklere Göre Değerlendirilmesi

Tablo 4. 7

Deney Grubu Ön Test Puanlarının Uyuğa Göre Ortalamaları

	Grup	N	Ort	Ss	F	p
Ön Test Başarı Puanı Toplam	Avrupa	18	9,780	2,691	0,874	0,486
	Afrika	13	8,230	2,088		
	Orta Asya	2	10,000	4,243		
	Ortadoğu	16	9,120	3,722		
	Uzakdoğu	8	10,620	3,926		

Araştırmaya katılan öğrencilerin ön test puanları ortalamalarının uyruk değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır ($F_{(1-95)}=0,874$; $p=0,486>0.05$). Hikâye uygulaması öncesi öğrencilerin başarı puanları uyruklarına göre benzer bulunmuştur.

Tablo 4. 8
Deney Grubu Son Test Puanlarının Uyruğa Göre Ortalamaları

	Grup	N	Ort	Ss	F	p
Son Test Başarı Puanı Toplam	Avrupa	18	17,390	3,109	0,631	0,643
	Afrika	13	15,230	3,320		
	Orta Asya	2	18,500	2,121		
	Ortadoğu	16	16,060	5,157		
	Uzakdoğu	8	15,880	6,446		

Araştırmaya katılan öğrencilerin son test puanları ortalamalarının uyruk değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır ($F_{(1-95)}=0,631$; $p=0,643>0.05$). Hikâye uygulaması sonrası öğrencilerin başarı puanları uyruklarına göre benzer bulunmuştur.

Tablo 4. 9
Deney Grubu Ön Test ve Son Test Puanları Arasındaki Değişimin
Uyruğa Göre Ortalamaları

	Grup	N	Ort	Ss	F	p
Değişim	Avrupa	18	7,611	3,013	0,673	0,614
	Afrika	13	7,000	3,582		
	Orta Asya	2	8,500	2,121		
	Ortadoğu	16	6,938	3,855		
	Uzakdoğu	8	5,250	4,713		

Araştırmaya katılan öğrencilerin değişim puanları ortalamalarının uyruk değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan tek yönlü varyans analizi (Anova) sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır ($F_{(1-95)}=0,673$; $p=0,614>0,05$). Hikâye uygulaması ile öğrencilerin atasözü ve deyim bilgi düzeyindeki değişim miktarının uyruğa göre benzerlik gösterdiği görülmektedir.

Tablo 4. 10
Deney Grubu Ön Test Puanlarının Cinsiyete Göre Ortalamaları

	Grup	N	Ort	Ss	t	p
Ön Test Başarı Puanı Toplam	Kadın	22	9,770	2,894	0,774	0,442
	Erkek	35	9,110	3,261		

Araştırmaya katılan öğrencilerin ön test puanları ortalamalarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır ($t_{(1-95)}=0,774$; $p=0,442>0,05$). Hikâye uygulaması öncesi öğrencilerin başarı puanlarının erkek ve kadınlarda benzer olduğu saptanmıştır.

Tablo 4. 11**Deney Grubu Son Test Puanlarının Cinsiyete Göre Ortalamaları**

	Grup	N	Ort	Ss	t	p
Son Test Başarı Puanı Toplam	Kadın	22	17,140	4,063	1,093	0,279
	Erkek	35	15,860	4,440		

Araştırmaya katılan öğrencilerin son test puanları ortalamalarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır ($t_{(1-95)}=1,093$; $p=0,279>0,05$). Hikâye uygulaması sonrası öğrencilerin başarı puanlarının erkek ve kadınlarda benzer olduğu saptanmıştır.

Tablo 4. 12**Deney Grubu Ön Test ve Son Test Puanları Arasındaki Değişimin
Cinsiyete Göre Ortalamaları**

	Grup	N	Ort	Ss	t	p
Değişim	Kadın	22	7,364	3,485	0,630	0,531
	Erkek	35	6,743	3,705		

Araştırmaya katılan öğrencilerin değişim puanları ortalamalarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır ($t_{(1-95)}=0,630$; $p=0,531>0,05$). Hikâye uygulaması ile öğrencilerin atasözü ve deyim bilgi düzeyindeki değişim miktarının kadın ve erkeklere göre benzerlik gösterdiği görülmektedir.

4.2.2. Deney Grubunda Sorulara Verilen Yanıtlardaki Değişimlere İlişkin Bulgular

Tablo 4. 13

Soru 1 Ön Test ve Son Test Dağılımları

		Ölçüm		
Soru 1		Ön Test	Son Test	Toplam
Yanlış	Sayı	27	20	47
	Yüzde	%47,4	%35,1	%41,2
Doğru	Sayı	30	37	67
	Yüzde	%52,6	%64,9	%58,8
Toplam	Sayı	57	57	114
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0

Öğrencilerin ön testte 27'sinin (%47,4) yanlış, 30'unun (%52,6) doğru; son testte 20'sinin (%35,1) yanlış, 37'sinin (%64,9) doğru yanıt verdikleri görülmektedir.

Tablo 4. 14

Soru 2 Ön Test ve Son Test Dağılımları

		Ölçüm		
Soru 2		Ön Test	Son Test	Toplam
Yanlış	Sayı	43	18	61
	Yüzde	%75,4	%31,6	%53,5
Doğru	Sayı	14	39	53
	Yüzde	%24,6	%68,4	%46,5
Toplam	Sayı	57	57	114
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0

Öğrencilerin ön testte 43'ünün (%75,4) yanlış, 14'ünün (%24,6) doğru; son testte 18'inin (%31,6) yanlış, 39'unun (%68,4) doğru yanıt verdikleri görülmektedir.

Tablo 4. 15
Soru 3 Ön Test ve Son Test Dağılımları

		Ölçüm		
Soru 3		Ön Test	Son Test	Toplam
Yanlış	Sayı	33	14	47
	Yüzde	%57,9	%24,6	%41,2
Doğru	Sayı	24	43	67
	Yüzde	%42,1	%75,4	%58,8
Toplam	Sayı	57	57	114
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0

Öğrencilerin ön testte 33'ünün (%57,9) yanlış, 24'ünün (%42,1) doğru; son testte 14'ünün (%24,6) yanlış, 43'ünün (%75,4) doğru yanıt verdikleri görülmektedir.

Tablo 4. 16
Soru 4 Ön Test ve Son Test Dağılımları

		Ölçüm		
Soru 4		Ön Test	Son Test	Toplam
Yanlış	Sayı	9	4	13
	Yüzde	%15,8	%7,0	%11,4
Doğru	Sayı	48	53	101
	Yüzde	%84,2	%93,0	%88,6
Toplam	Sayı	57	57	114
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0

Öğrencilerin ön testte 9'unun (%15,8) yanlış, 48'inin (%84,2) doğru; son testte 4'ünün (%7,0) yanlış, 53'ünün (%93,0) doğru yanıt verdikleri görülmektedir.

Tablo 4. 17
Soru 5 Ön Test ve Son Test Dağılımları

		Ölüm		
Soru 5		Ön Test	Son Test	Toplam
Yanlış	Sayı	36	31	67
	Yüzde	%63,2	%54,4	%58,8
Doğru	Sayı	21	26	47
	Yüzde	%36,8	%45,6	%41,2
Toplam	Sayı	57	57	114
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0

Öğrencilerin ön testte 36'sının (%63,2) yanlış, 21'inin (%36,8) doğru; son testte 31'inin (%54,4) yanlış, 26'sının (%45,6) doğru yanıt verdikleri görülmektedir.

Tablo 4. 18
Soru 6 Ön Test ve Son Test Dağılımları

		Ölüm		
Soru 6		Ön Test	Son Test	Toplam
Yanlış	Sayı	42	18	60
	Yüzde	%73,7	%31,6	%52,6
Doğru	Sayı	15	39	54
	Yüzde	%26,3	%68,4	%47,4
Toplam	Sayı	57	57	114
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0

Öğrencilerin ön testte 42'sinin (%73,7) yanlış, 15'inin (%26,3) doğru; son testte 18'inin (%31,6) yanlış, 39'unun (%68,4) doğru yanıt verdikleri görülmektedir.

Tablo 4. 19
Soru 7 Ön Test ve Son Test Dağılımları

		Ölçüm		
Soru 7		Ön Test	Son Test	Toplam
Yanlış	Sayı	20	5	25
	Yüzde	%35,1	%8,8	%21,9
Doğru	Sayı	37	52	89
	Yüzde	%64,9	%91,2	%78,1
Toplam	Sayı	57	57	114
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0

Öğrencilerin ön testte 20'sinin (%35,1) yanlış, 37'sinin (%64,9) doğru; son testte 5'inin (%8,8) yanlış, 52'sinin (%91,2) doğru yanıt verdikleri görülmektedir.

Tablo 4. 20
Soru 8 Ön Test ve Son Test Dağılımları

		Ölçüm		
Soru 8		Ön Test	Son Test	Toplam
Yanlış	Sayı	24	10	34
	Yüzde	%42,1	%17,5	%29,8
Doğru	Sayı	33	47	80
	Yüzde	%57,9	%82,5	%70,2
Toplam	Sayı	57	57	114
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0

Öğrencilerin ön testte 24'ünün (%42,1) yanlış, 33'ünün (%57,9) doğru; son testte 10'unun (%17,5) yanlış, 47'sinin (%82,5) doğru yanıt verdikleri görülmektedir.

Tablo 4. 21
Soru 9 Ön Test ve Son Test Dağılımları

		Ölçüm		
Soru 9		Ön Test	Son Test	Toplam
Yanlış	Sayı	42	16	58
	Yüzde	%73,7	%28,1	%50,9
Doğru	Sayı	15	41	56
	Yüzde	%26,3	%71,9	%49,1
Toplam	Sayı	57	57	114
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0

Öğrencilerin ön testte 42'sinin (%73,7) yanlış, 15'inin (%26,3) doğru; son testte 16'sının (%28,1) yanlış, 41'inin (%71,9) doğru yanıt verdikleri görülmektedir.

Tablo 4. 22
Soru 10 Ön Test ve Son Test Dağılımları

		Ölçüm		
Soru 10		Ön Test	Son Test	Toplam
Yanlış	Sayı	34	26	60
	Yüzde	%59,6	%45,6	%52,6
Doğru	Sayı	23	31	54
	Yüzde	%40,4	%54,4	%47,4
Toplam	Sayı	57	57	114
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0

Öğrencilerin ön testte 34'ünün (%59,6) yanlış, 23'ünün (%40,4) doğru; son testte 26'sının (%45,6) yanlış, 31'inin (%54,4) doğru yanıt verdikleri görülmektedir.

Tablo 4. 23
Soru 11 Ön Test ve Son Test Dağılımları

		Ölçüm		
Soru 11		Ön Test	Son Test	Toplam
Yanlış	Sayı	44	33	77
	Yüzde	%77,2	%57,9	%67,5
Doğru	Sayı	13	24	37
	Yüzde	%22,8	%42,1	%32,5
Toplam	Sayı	57	57	114
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0

Öğrencilerin ön testte 44'ünün (%77,2) yanlış, 13'ünün (%22,8) doğru; son testte 33'ünün (%57,9) yanlış, 24'ünün (%42,1) doğru yanıt verdikleri görülmektedir.

Tablo 4. 24
Soru 12 Ön Test ve Son Test Dağılımları

		Ölçüm		
Soru 12		Ön Test	Son Test	Toplam
Yanlış	Sayı	39	11	50
	Yüzde	%68,4	%19,3	%43,9
Doğru	Sayı	18	46	64
	Yüzde	%31,6	%80,7	%56,1
Toplam	Sayı	57	57	114
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0

Öğrencilerin ön testte 39'unun (%68,4) yanlış, 18'inin (%31,6) doğru; son testte 11'inin (%19,3) yanlış, 46'sının (%80,7) doğru yanıt verdikleri görülmektedir.

Tablo 4. 25
Soru 13 Ön Test ve Son Test Dağılımları

		Ölçüm		
Soru 13		Ön Test	Son Test	Toplam
Yanlış	Sayı	35	26	61
	Yüzde	%61,4	%45,6	%53,5
Doğru	Sayı	22	31	53
	Yüzde	%38,6	%54,4	%46,5
Toplam	Sayı	57	57	114
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0

Öğrencilerin ön testte 35'inin (%61,4) yanlış, 22'sinin (%38,6) doğru; son testte 26'sının (%45,6) yanlış, 31'inin (%54,4) doğru yanıt verdikleri görülmektedir.

Tablo 4. 26
Soru 14 Ön Test ve Son Test Dağılımları

		Ölçüm		
Soru 14		Ön Test	Son Test	Toplam
Yanlış	Sayı	43	23	66
	Yüzde	%75,4	%40,4	%57,9
Doğru	Sayı	14	34	48
	Yüzde	%24,6	%59,6	%42,1
Toplam	Sayı	57	57	114
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0

Öğrencilerin ön testte 43'ünün (%75,4) yanlış, 14'ünün (%24,6) doğru; son testte 23'ünün (%40,4) yanlış, 34'ünün (%59,6) doğru yanıt verdikleri görülmektedir.

Tablo 4. 27
Soru 15 Ön Test ve Son Test Dağılımları

		Ölçüm		
Soru 15		Ön Test	Son Test	Toplam
Yanlış	Sayı	33	12	45
	Yüzde	%57,9	%21,1	%39,5
Doğru	Sayı	24	45	69
	Yüzde	%42,1	%78,9	%60,5
Toplam	Sayı	57	57	114
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0

Öğrencilerin ön testte 33'ünün (%57,9) yanlış, 24'ünün (%42,1) doğru; son testte 12'sinin (%21,1) yanlış, 45'inin (%78,9) doğru yanıt verdikleri görülmektedir.

Tablo 4. 28
Soru 16 Ön Test ve Son Test Dağılımları

		Ölçüm		
Soru 16		Ön Test	Son Test	Toplam
Yanlış	Sayı	38	19	57
	Yüzde	%66,7	%33,3	%50,0
Doğru	Sayı	19	38	57
	Yüzde	%33,3	%66,7	%50,0
Toplam	Sayı	57	57	114
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0

Öğrencilerin ön testte 38'inin (%66,7) yanlış, 19'unun (%33,3) doğru; son testte 19'unun (%33,3) yanlış, 38'inin (%66,7) doğru yanıt verdikleri görülmektedir.

Tablo 4. 29
Soru 17 Ön Test ve Son Test Dağılımları

		Ölçüm		
Soru 17		Ön Test	Son Test	Toplam
Yanlış	Sayı	29	13	42
	Yüzde	%50,9	%22,8	%36,8
Doğru	Sayı	28	44	72
	Yüzde	%49,1	%77,2	%63,2
Toplam	Sayı	57	57	114
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0

Öğrencilerin ön testte 29'unun (%50,9) yanlış, 28'inin (%49,1) doğru; son testte 13'ünün (%22,8) yanlış, 44'ünün (%77,2) doğru yanıt verdikleri görülmektedir.

Tablo 4. 30
Soru 18 Ön Test ve Son Test Dağılımları

		Ölçüm		
Soru 18		Ön Test	Son Test	Toplam
Yanlış	Sayı	36	17	53
	Yüzde	%63,2	%29,8	%46,5
Doğru	Sayı	21	40	61
	Yüzde	%36,8	%70,2	%53,5
Toplam	Sayı	57	57	114
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0

Öğrencilerin ön testte 36'sının (%63,2) yanlış, 21'inin (%36,8) doğru; son testte 17'sinin (%29,8) yanlış, 40'ının (%70,2) doğru yanıt verdikleri görülmektedir.

Tablo 4. 31
Soru 19 Ön Test ve Son Test Dağılımları

		Ölçüm		
Soru 19		Ön Test	Son Test	Toplam
Yanlış	Sayı	38	20	58
	Yüzde	%66,7	%35,1	%50,9
Doğru	Sayı	19	37	56
	Yüzde	%33,3	%64,9	%49,1
Toplam	Sayı	57	57	114
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0

Öğrencilerin ön testte 38'inin (%66,7) yanlış, 19'unun (%33,3) doğru; son testte 20'sinin (%35,1) yanlış, 37'sinin (%64,9) doğru yanıt verdikleri görülmektedir.

Tablo 4. 32
Soru 20 Ön Test ve Son Test Dağılımları

		Ölçüm		
Soru 20		Ön Test	Son Test	Toplam
Yanlış	Sayı	34	32	66
	Yüzde	%59,6	%56,1	%57,9
Doğru	Sayı	23	25	48
	Yüzde	%40,4	%43,9	%42,1
Toplam	Sayı	57	57	114
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0

Öğrencilerin ön testte 34'ünün (%59,6) yanlış, 23'ünün (%40,4) doğru; son testte 32'sinin (%56,1) yanlış, 25'inin (%43,9) doğru yanıt verdikleri görülmektedir.

Tablo 4. 33
Soru 21 Ön Test ve Son Test Dağılımları

		Ölçüm		
Soru 21		Ön Test	Son Test	Toplam
Yanlış	Sayı	33	13	46
	Yüzde	%57,9	%22,8	%40,4
Doğru	Sayı	24	44	68
	Yüzde	%42,1	%77,2	%59,6
Toplam	Sayı	57	57	114
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0

Öğrencilerin ön testte 33'ünün (%57,9) yanlış, 24'ünün (%42,1) doğru; son testte 13'ünün (%22,8) yanlış, 44'ünün (%77,2) doğru yanıt verdikleri görülmektedir.

Tablo 4. 34
Soru 22 Ön Test ve Son Test Dağılımları

		Ölçüm		
Soru 22		Ön Test	Son Test	Toplam
Yanlış	Sayı	47	25	72
	Yüzde	%82,5	%43,9	%63,2
Doğru	Sayı	10	32	42
	Yüzde	%17,5	%56,1	%36,8
Toplam	Sayı	57	57	114
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0

Öğrencilerin ön testte 47'sinin (%82,5) yanlış, 10'unun (%17,5) doğru; son testte 25'inin (%43,9) yanlış, 32'sinin (%56,1) doğru yanıt verdikleri görülmektedir.

Tablo 4. 35
Soru 23 Ön Test ve Son Test Dağılımları

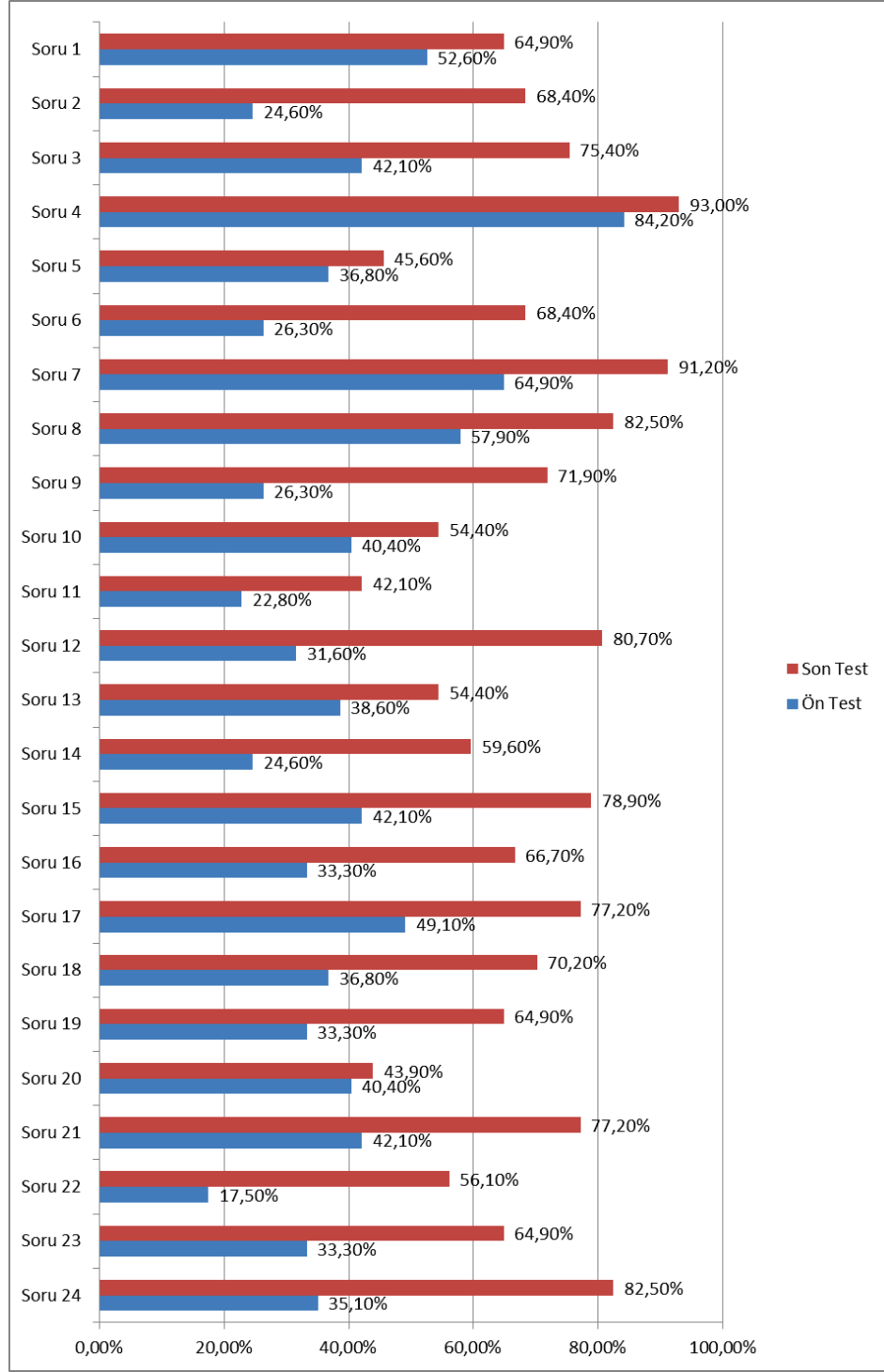
		Ölçüm		
Soru 23		Ön Test	Son Test	Toplam
Yanlış	Sayı	38	20	58
	Yüzde	%66,7	%35,1	%50,9
Doğru	Sayı	19	37	56
	Yüzde	%33,3	%64,9	%49,1
Toplam	Sayı	57	57	114
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0

Öğrencilerin ön testte 38'inin (%66,7) yanlış, 19'unun (%33,3) doğru; son testte 20'sinin (%35,1) yanlış, 37'sinin (%64,9) doğru yanıt verdikleri görülmektedir.

Tablo 4. 36
Soru 24 Ön Test ve Son Test Dağılımları

		Ölçüm		
Soru 24		Ön Test	Son Test	Toplam
Yanlış	Sayı	37	10	47
	Yüzde	%64,9	%17,5	%41,2
Doğru	Sayı	20	47	67
	Yüzde	%35,1	%82,5	%58,8
Toplam	Sayı	57	57	114
	Yüzde	%100,0	%100,0	%100,0

Öğrencilerin ön testte 37'sinin (%64,9) yanlış, 20'sinin (%35,1) doğru; son testte 10'unun (%17,5) yanlış, 47'sinin (%82,5) doğru yanıt verdikleri görülmektedir.

Şekil 4. 3: Hikâye Uygulaması Deney Grubu Doğru Yanıt Dağılımları

Hikâye uygulaması deney grubu doğru yanıtlar incelendiğinde uygulama sonrasında her soruda başarının önemli bir seviyede gerçekleştiği görülmektedir. Bazı sorularda başarı değişimlerinin önemsenecek düzeyde yüksek olduğu görülmektedir.

4.2.3. Uygulama Türüne Göre Puan Ortalamaları

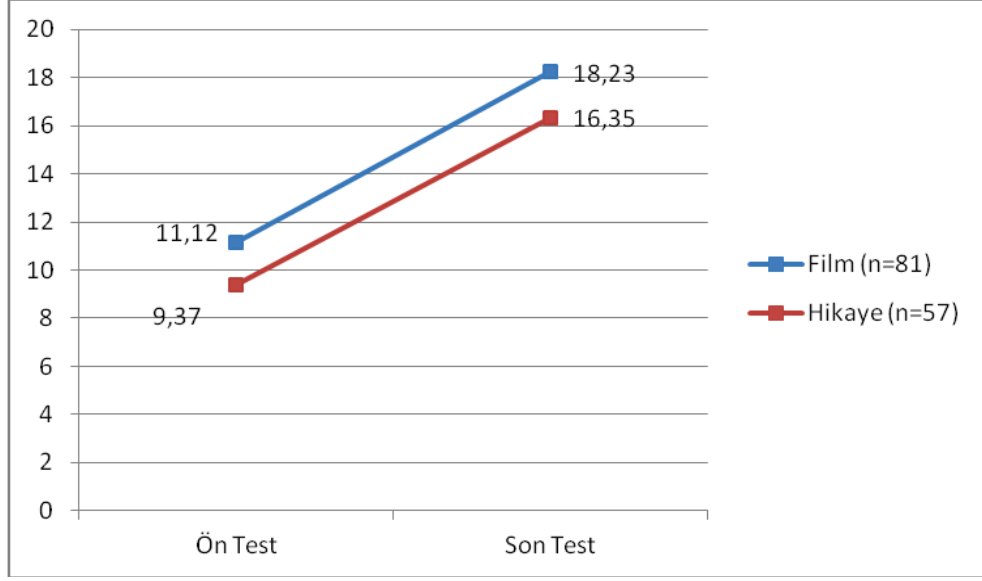
Tablo 4. 37

Film ve Hikâye Uygulamaları Puan Ortalamaları

Gruplar	Film (n=81)		Hikaye (n=57)		t	p
	Ort	Ss	Ort	Ss		
Ön Test	11,120	4,802	9,370	3,115	2,423	0,010
Son Test	18,230	4,902	16,350	4,307	2,335	0,021

Araştırmaya katılan öğrencilerin ön test puanları ortalamalarının uygulama değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($t=2.423$; $p=0.010<0,05$). Film uygulamasının ön test puanları ($\bar{X}=11,120$), hikâye uygulamasının ön test puanlarından ($\bar{X}=9,370$) yüksek bulunmuştur.

Araştırmaya katılan öğrencilerin son test puanları ortalamalarının uygulama değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($t=2.335$; $p=0.021<0,05$). Film uygulamasının son test puanları ($\bar{X}=18,230$), hikâye uygulamasının son test puanlarından ($\bar{X}=16,350$) yüksek bulunmuştur.

Şekil 4.4: Film ve Hikâye Uygulaması Deney Grubu Ön Test ve Son Test Puanları Değişim Diyagramı

Şekil 4.4'te film ve hikâye uygulamalarının ön test ve son test sonuçlarına göre gözlenen puan farkları gösterilmektedir. Her iki uygulamada da başarı seviyesi yükselmiştir. Film ve hikâye uygulaması ile öğrencilerin atasözü ve deyim bilgi düzeyindeki değişim miktarının benzerlik gösterdiği görülmektedir.

SONUÇ

Türkiye'nin içinde bulunduğu konum itibarıyla Türkçenin yabancılara öğretilmesi ihtiyacı her geçen gün biraz daha artmaktadır. Bugün bu ihtiyaç gerek Türkiye'de bulunan yabancılar için gerekse Türkiye dışında Türkçe öğrenmek isteyen yabancılar için daha da belirginleşmiştir. Bu nedenle Türkçenin yabancılara öğretimi konusu, üzerinde önemle durulması gereken bir konudur. Bunun için yabancı dil olarak Türkçe öğretimine yönelik kayda değer araştırma ve incelemeler yapılmalıdır (Göçer ve Moğul, 2011: 808). Üzerinde durulması araştırmalar yapılması gereken önemli konulardan biri de sıklık çalışmalarıdır. Yabancılar için hazırlanan Türkçe kitaplarında, dilin sözcüklerinin kullanılış sıklığı göz önünde bulundurulmadığı için bu kitaplarda sözcük seçimi kişisel görüş ve değerlendirmeye bağlı kalmış, sözcük ve kavram açısından yetersizlikler, eksiklikler doğmuştur. Aynı sorun atasözleri ve deyimlerin öğretilmesinde de mevcuttur. Bu nedenle kelime sıklığı çalışmalarının yanı sıra sık kullanılan atasözleri ve deyimlerin de belirlenmesi gerekmektedir (Yılmaz Atagül, 2015a: 1021). Kelimeler için yapılmış olan kimi sıklık çalışmaları bulunmaktadır (Göz, 2003; Ölker, 2011). Ancak atasözleri ve deyimlerin sıklık analizi için yapılmış müstakil çalışmalar bulunmamaktadır. Bu gerekliliği karşılamak amacıyla Atagül (2015)'ün çalışmasında, alanında uzman öğreticilerden oluşan bir kurul oluşturulmuş ve uzmanların görüşleri sorularak sık kullanılan 150 atasözü ve 150 deyim belirlenmiştir. Sıklık listelerinin belirlenmesinin ardından öğretim aşamasında tercih edilecek tekniğin başarısı da önemlidir. Atasözleri ve deyimlerin öğretilmesi aşamasında pek çok teknik kullanılmaktadır. Ancak bu tekniklerin ne denli başarılı olduğu yönünde somut veriler bulunmamaktadır. Çalışmamızda filmlerle ve hikâyeler yoluyla öğretim tekniklerinin başarıya etkileri ölçülmek istenmiştir. Bu yolla öğrenme başarısını artıran teknikler belirlenerek Türkçe öğretiminde bu tekniklere öncelik kazandırılması amaçlanmıştır. Hedef atasözleri ve deyimlerin başarılı ve kalıcı şekilde öğretilmesi öğretimin kalıcılığı açısından da önem arz etmektedir.

Filmlerle Atasözü ve Deyim Öğretimine İlişkin Sonuçlar

Araştırmaya katılan öğrencilerin ön test puan ortalamaları incelendiğinde deney ve kontrol gruplarındaki öğrencilerin atasözleri ve deyimler ile ilgili yanıtladıkları ön test

sorularında birbirine yakın puan aldıkları, yani uygulama öncesinde eşit bilgiye ve yeterliliğe sahip oldukları sonucu ortaya çıkmıştır.

Son test puan ortalamaları incelendiğinde ise, deney grubunun 11,120 olan ön test puan ortalaması sekiz haftalık eğitim sonrasında 18,230 puan ortalamasına yükselmiştir. Bu bulgular eğitimin başarı sağladığı yönünde değerlendirilmelidir. Herhangi bir eğitim uygulanmayan kontrol grubunda ise 11,410 olan ön test puan ortalamaları 12,500 puan ortalamasına yükselmiştir. Kontrol grubunda anlamlı bir ilerleme görülmemiştir.

Ön test son test puanları arasındaki değişim puanlarına bakıldığında, deney grubunun değişim puanları ($\bar{X}=7,111$), kontrol grubunun değişim puanlarından ($\bar{X}=1,089$) yüksek bulunmuştur. Deney grubundaki değişim ve kontrol grubundaki değişim puanları incelendiğinde, deney grubundaki değişim miktarının kontrol grubu değişim miktarına göre çok yüksek olduğu görülmektedir. Deney grubunda ön test ve son test puanları arasında anlamlı fark saptanmıştır. Ön test ortalaması ($\bar{X}=11,120$), son test ortalamasından ($\bar{X}=18,230$) düşüktür. Kontrol grubunda da ön test ve son test puanları arasında anlamlı fark saptanmıştır. Kontrol grubunda ön test ortalaması ($\bar{X}=11,410$), son test ortalamasından ($\bar{X}=12,500$) düşüktür. Ancak deney grubundaki puan farkı daha fazladır. Bu bulgular deney grubunda yapılan film uygulamasının atasözleri ve deyim öğretiminde klasik yöntemle göre başarılı olduğunu göstermiştir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin uyruk değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan analizler sonucunda ön test puan ortalamalarında uyruğa göre fark gözlenirken, son test puan ortalamalarında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Ön test puan ortalamalarına göre en yüksek puanı Afrikalı öğrenciler alırken, en düşük puanı Uzakdoğulu öğrenciler almıştır. Film uygulaması sonrası ise öğrencilerin başarı puanları uyruklarına göre benzerdir. Deney grubu ön test ve son test puanları arasındaki değişim puanları incelendiğinde ise film uygulaması ile öğrencilerin atasözü ve deyim bilgi düzeyindeki değişim miktarının uyruğa göre benzerlik gösterdiği görülmektedir.

Deney grubunda araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan analizler sonucunda ön

test puan ortalamalarında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Film uygulaması öncesi deney grubundaki öğrencilerin başarı puanlarının erkek ve kadınlarda benzer olduğu saptanmıştır. Aynı şekilde son test puan ortalamaları cinsiyet değişkenine göre ele alındığında, istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunamamış, başarı puanlarının erkek ve kadınlarda benzer olduğu saptanmıştır. Deney grubu ön test ve son test puanları arasındaki değişim puanları incelendiğinde ise film uygulaması ile öğrencilerin atasözü ve deyim bilgi düzeyindeki değişim miktarının cinsiyete göre farklılık göstermediği anlaşılmıştır. Kadın ve erkek öğrenciler öğretim sonrasında yakın oranlarda başarı artışı göstermiştir. Cinsiyet yönünden bir farklılık tespit edilmemiştir.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular ışığında, filmler yoluyla atasözü ve deyim öğretiminin başarılı neticeler sağladığı görülmüştür. Derslerde kullanılacak benzer materyaller hazırlanmalıdır. Böylelikle mevcut olan materyal eksikliğinin giderilmesi yönünde olumlu bir adım da atılmış olunacaktır. Derslerin bir bölümünde ya da planlanan etkinlik saatlerinde işitsel-görsel materyaller yardımıyla öğretim yapılmalı, filmler yoluyla öğretim tekniği klasik yöntemlere tercih edilerek derslerde sıklıkla yer bulmalıdır. Mevcut tekniklerin sınıf içindeki başarılarının tespitine ya da başarılı olacak yeni öğretim tekniklerinin geliştirilmesine çalışılarak, dilin temel taşlarından olan atasözleri, deyimlerin ve genelinde Türkçenin öğretimine gereken özen gösterilmelidir.

Hikâyelerle Atasözü ve Deyim Öğretimine İlişkin Sonuçlar

Araştırmaya katılan öğrencilerin ön test puan ortalamalarına bakıldığında deney ve kontrol gruplarındaki öğrencilerin atasözleri ve deyimler ile ilgili yanıtladıkları ön test soruları sonucunda eşit bilgiye ve yeterliliğe sahip olmadıkları ortaya çıkmıştır. Kontrol grubunun ön test puanları ($\bar{X}=10,720$), deney grubunun ön test puanlarından ($\bar{X}=9,370$) yüksek bulunmuştur.

Son test puan ortalamalarına bakıldığında ise, deney grubunun 9,370 olan ön test puan ortalaması sekiz haftalık eğitim sonrasında 16,350 puan ortalamasına yükselmiştir. Herhangi bir eğitim uygulanmayan kontrol grubunda ise 10,720 olan ön test puan ortalamaları 12,780 puan ortalamasına yükselmiştir. Deney grubu eğitim öncesinde kontrol grubundan düşük puan ortalamasına sahip olduğu halde, eğitim sonrasında

kontrol grubundan yüksek başarı göstermiştir. Bu veriler, deney grubuna uygulanan eğitimin başarı sağladığı yönünde değerlendirilmelidir.

Ön test son test puanları arasındaki değişim puanlarına bakıldığında, deney grubunun değişim puanları ($\bar{X}=6,983$), kontrol grubunun değişim puanlarından ($\bar{X}=2,050$) yüksek bulunmuştur. Deney grubundaki değişim ve kontrol grubundaki değişim puanları incelendiğinde, deney grubundaki değişim miktarının kontrol grubu değişim miktarına göre yüksek olduğu saptanmıştır. Deney grubunda ön test ve son test puanları arasında anlamlı fark saptanmıştır. Ön test ortalaması ($\bar{X}=9,370$), son test ortalamasından ($\bar{X}=16,350$) düşüktür. Kontrol grubunda da ön test ve son test puanları arasında anlamlı fark saptanmıştır. Kontrol grubunda ön test ortalaması ($\bar{X}=10,720$), son test ortalamasından ($\bar{X}=12,780$) düşüktür. Ancak deney grubundaki puan farkı daha fazladır. Bu bulgular deney grubunda yapılan hikâye uygulamasının atasözleri ve deyim öğretiminde klasik yöntemle göre başarılı olduğunu göstermiştir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin uyruk değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan analizler sonucunda ön test ve son test puan ortalamalarında uyruğa göre anlamlı bir fark bulunamamıştır. Hikâye uygulaması sonrası öğrencilerin başarı puanları uyruklarına göre benzer bulunmuştur. Deney grubu ön test ve son test puanları arasındaki değişim puanları incelendiğinde ise hikâye uygulaması ile öğrencilerin atasözü ve deyim bilgi düzeyindeki değişim miktarının uyruğa göre benzerlik gösterdiği görülmektedir.

Deney grubunda araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan analizler sonucunda ön test puan ortalamalarında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Hikâye uygulaması öncesi deney grubundaki öğrencilerin başarı puanlarının erkek ve kadınlarda benzer olduğu saptanmıştır. Aynı şekilde son test puan ortalamaları cinsiyet değişkenine göre ele alındığında, istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunamamış, başarı puanlarının erkek ve kadınlarda benzer olduğu saptanmıştır. Deney grubu ön test ve son test puanları arasındaki değişim puanları incelendiğinde ise hikâye uygulaması ile öğrencilerin atasözü ve deyim bilgi düzeyindeki değişim miktarının cinsiyete göre farklılık göstermediği anlaşılmıştır. Kadın ve erkek öğrenciler öğretim sonrasında yakın

oranlarda başarı artışı göstermiştir. Cinsiyet yönünden bir farklılık tespit edilmemiştir. Uygulama sonrasında deney grubu öğrencilerinin her soru için verdikleri yanıtlar ayrı ayrı incelendiğinde başarılarının önemli derecede gerçekleştiği gözlemlenmiştir.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular ışığında, hikâyeler yoluyla atasözü ve deyim öğretiminin başarılı neticeler sağladığı görülmüştür. Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde atasözleri ve deyimlerin öğretimine gereken özenin gösterilmesi adına uygulanan eğitimin başarısı göz önünde bulundurularak hikâyeler yoluyla öğretim tekniğinin diğer klasik yöntemlere tercihen derslerde yer bulmalıdır.

Her iki tekniğin deney gruplarının ön test ve son test başarı puanları herhangi bir eğitim uygulanmayan kontrol gruplarının ön test ve son test başarı puanlarıyla karşılaştırıldığında, tekniklerin öğretime katkısının büyük olduğu gözlenmiştir. Sonrasında film ve hikâye uygulamaları deney grubu ön test ile son test başarı puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığını belirlenmiştir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin ön test puanları ortalamalarının uygulama değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($t=2.423$; $p=0.010<0,05$). Film uygulamasının ön test puanları ($\bar{X}=11,120$), hikâye uygulamasının ön test puanlarından ($\bar{X}=9,370$) yüksek bulunmuştur.

Araştırmaya katılan öğrencilerin son test puanları ortalamalarının uygulama değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonucunda grup ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur ($t=2.335$; $p=0.021<0,05$). Film uygulamasının son test puanları ($\bar{X}=18,230$), hikâye uygulamasının son test puanlarından ($\bar{X}=16,350$) yüksek bulunmuştur.

Film ve hikâye uygulamalarının ön test ve son test puan ortalamaları incelendiğinde her iki uygulamada da başarı seviyesinin yükseldiği görülmüştür. Film ve hikâye uygulamaları ile öğrencilerin atasözü ve deyim bilgi düzeyindeki değişim miktarı benzerlik göstermektedir. Uygulanan öğretim sonrasında öğrenciler benzer oranda başarı artışı göstermiştir. Filmlerle ve hikâyeler yoluyla atasözü ve deyim öğretimi tekniklerinin her ikisinin de derslerde yer alması öğretim açısından fayda sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

Kitaplar

- ACAROĞLU, T. (1989). *Dünya Atasözleri*, İstanbul: Kaya Yay.
- ACAROĞLU, T. (1992). *Türk Atasözleri*, İstanbul: İletişim Yay.
- AKSAN, D. (2001). *Anadilimizin Söz Denizinde*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- AKSAN, D. (2003). *Her Yönüyle Dil- Ana Çizgileriyle Dilbilim*. Ankara: TDK Yay.
- AKSAN, D. (2013). *Türkçenin Gücü*. İstanbul: Bilgi Yay.
- AKSOY, Ö. A. (1988a). *Atasözleri Sözlüğü*. İstanbul: İnkılap Yayınevi.
- AKSOY, Ö. A. (1988b). *Deyimler Sözlüğü*. İstanbul: İnkılap Yayınevi.
- AKYÜZ, Y. (1982). *Türk Eğitim Tarihi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yay.
- ALAYLIOĞLU, R. ve OĞUZKAN F. (1968). *Ansiklopedik Eğitim Sözlüğü*, İstanbul: Arif Bolat Kitabevi.
- ALBAYRAK, N. (2009). *Türkiye Türkçesinde Atasözleri*, İstanbul: Kapı Yay.
- ATALAY, B. (1945). *Ettuhfet-üz-Zekiyye Fil-Lûgat-it-Türkiyye*, İstanbul: TDK Yay.
- ATALAY, B. (2013). *Divanü Lûgat-it Türk*, Ankara: TDK Yay.
- AYDEMİR, A. (2010). *Kutadgu Bilig ve Divanü Lûgat-it-Türk'te Atasözleri ve Özdeyişler*, Balıkesir: Liva Yay.
- BAHADINLI, Y. Z. (1958). *Deyimlerimiz ve Kaynakları*, İstanbul: Hür Yay.
- BAŞKAN, Ö. (1969). *Yabancı Dil Öğretimi İlkeler ve Çözümler*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yay.
- BATUR, S. (2009). *Öyküleriyle Türkçede Deyimler*. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınları.
- BEYZADEOĞLU, S. (2003). *Durûb-ı Emsâl-i Osmaniye*, İstanbul: MEB Yay.

- BİRTEK, F. (1944). *En Eski Türk Sıvları*, Ankara: Alaeddin Kırıl Basımevi.
- BOZKURT, F. (2005). *Türklerin Dili*. İstanbul: Kapı Yay.
- BÜYÜKÖZTÜRK, S. (2007). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- CAFEROĞLU, A. (2001). *Türk Dili Tarihi*, İstanbul: Alfa Yay.
- ÇOBANOĞLU, Ö. (2004). *Türk Dünyası Ortak Atasözleri Sözlüğü*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yay.
- ÇOTUKSÖKEN, Y. (1988). *Deyimlerimiz*. İstanbul: Varlık Yay.
- DEMİRCAN, Ö. (1988). *Dünden Bugüne Türkiye’de Yabancı Dil*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- DEMİRCAN, Ö. (2013). *Yabancı Dil Öğretim Yöntemleri*. İstanbul: Der Yay.
- DEMİREL, Ö. (1999a). *İlköğretim Okullarında Yabancı Dil Öğretimi*, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- DEMİREL, Ö. (1999b). *İlköğretim Okullarında Türkçe Öğretimi*, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- DİLAÇAR, A. (1962). *Devlet Dili Olarak Türkçe*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- DİLAÇAR, A. (1968). *Dil, Diller ve Dilcilik*. Ankara: TDK Yay.
- DİLÇİN, D. (1945). *Edebiyatımızda Atasözleri*. İstanbul: Klişecilik ve Matbaacılık T.A.Ş.
- DUYMAZ, R. (2007). *Atalar Sözü, Ahmet Vefik Paşa, Müntehabat-ı Durub-ı Emsal*, İstanbul: Gökkuşbe Yay.
- EMİR, S. (1968). *Türk Piyelerinden Derlenen Türk Halk Deyimleri*. İstanbul: Çınar Matbaası.
- EMİR, S. (1972). *Örnekleriyle Açıklamalı Deyimler Sözlüğü*, İstanbul: Emir Yay.
- ELÇİN, Ş. (1997). *Halk Edebiyatı Araştırmaları 2*, Ankara: Akçağ Yay.

- ERCİLASUN, A. B. (2013). *Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- EREN, H. (1998). *Türklük Bilimi Sözlüğü*. Ankara: TDK Yay.
- ERGİN, M. (1969). *Dede Korkut Kitabı*, İstanbul: MEB Yay.
- ERGİN, M. (1973). *Orhun Abideleri*. Boğaziçi Basım ve Yayınevi.
- ERGÜZEL, M., GÜLSEVİN, G., BOZ, E., YAMAN, E. (2011). *Üniversiteler için Türk Dili*. Ankara: Savaş Yay.
- EYÜBOĞLU, K. (1973). *On Üçüncü Yüzyıldan Günümüze Kadar Şiirde ve Halk Dilinde Atasözleri ve Deyimler: Birinci kitap*. İstanbul: Doğan Kardeş Yay.
- EYÜBOĞLU, K. (1975). *On Üçüncü Yüzyıldan Günümüze Kadar Şiirde ve Halk Dilinde Atasözleri ve Deyimler: İkinci kitap*. İstanbul: Doğan Kardeş Yay.
- GÖKKUŞAĞI TÜRKÇE ÇALIŞMA KİTABI 5. İstanbul: Dilset Yay.
- GÖKYAY, O. Ş. (2004). *Dedem Korkudun Kitabı*, İstanbul: MEB Yay.
- GÖZ, İ. (2003). *Yazılı Türkçenin Kelime Sıklığı Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- GÜNDÜZALP, S. (2012a). *Deyimler ve Öyküleri 1*, İstanbul: Zafer Yayınları.
- GÜNDÜZALP, S. (2012b). *Deyimler ve Öyküleri 2*, İstanbul: Zafer Yayınları.
- GÜNDÜZALP, S. (2013a). *Deyimler ve Öyküleri 3*, İstanbul: Zafer Yayınları.
- GÜNDÜZALP, S. (2012c). *Deyimler ve Öyküleri 4*, İstanbul: Zafer Yayınları.
- GÜNDÜZALP, S. (2013b). *Deyimler ve Öyküleri 5*, İstanbul: Zafer Yayınları.
- GÜNDÜZALP, S. (2012d). *Deyimler ve Öyküleri 6*, İstanbul: Zafer Yayınları.
- GÜNDÜZALP, S. (2013c). *Deyimler ve Öyküleri 7*, İstanbul: Zafer Yayınları.
- GÜZEL, A. (2010b). *İki Dilli Türk Çocuklarına Türkçe Öğretimi (Almanya Örneği)*. Ankara: Öncü Kitap.
- HARMER, J. *How to Teach English*. England: Pearson Education.

- HENGİRMEN, M. (1983). *Güvâhî-Pendnâme*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay.
- HENGİRMEN, M. (1996). *Yabancı Dil Öğretim Yöntemleri ve Tömer Yöntemi*. Ankara: Engin Kitabevi.
- HENGİRMEN, M. (2007a). *Atasözleri Sözlüğü*. Ankara: Engin Yay.
- HENGİRMEN, M. (2007b). *Deyimler Sözlüğü*. Ankara: Engin Yay.
- KABAKLI, A. (1966). *Türk Edebiyatı 2*. Ankara: Türkiye Yay.
- KALENDER, H. (2012). *Atasözü Öyküleri*. İstanbul: Uğurböceği Yay.
- KAPLAN, M. (2001). *Kültür ve Dil*. İstanbul: Dergâh Yay.
- KARABEYOĞLU, A .R. (2015). *Dîvânu Lugâti't-Türk'te Savlar ve Kültürel Kavramlaştırma*. İstanbul: Kesit Yay.
- KÖPRÜLÜ, M. F. (1989). *Edebiyat Araştırmaları 2*. İstanbul: Ötüken Yay.
- KRAMER, S. N. (1995). *Tarih Sümer'de Başlar*, haz: Muazzez İlmiye Çığ, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- KÜÇÜKAHMET, L. (1999). *Öğretimde Planlama ve Değerlendirme*, Ankara: Alkım Yayınları.
- LARSEN-FREEMAN, D. ve M. ANDERSON (2011). *Techniques and Principles in Language Teaching*. UK: Oxford University Press.
- LEVEND, A. S. (1965). *Ali Şir Nevai-Hayatı, Sanatı ve Kişiliği*, Ankara: TDK Yay.
- ORKUN, H. N. (1936). *Eski Türk Yazıtları*. İstanbul: Devlet Basımevi.
- OY, A. (1972). *Tarih Boyunca Türk Atasözleri*. İstanbul: İş Bankası Kültür Yay.
- ÖLKER, G. (2011). *Yazılı Türkçenin Kelime Sıklığı Sözlüğü (1945-1950 arası)*. Konya: Kömen Yay.
- ÖZDEMİR, E. (2009a). *Açıklamalı Atasözleri Sözlüğü*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- ÖZDEMİR, E. (2009b). *Açıklamalı-Örnekli Deyimler Sözlüğü*. Ankara: Bilgi Yayınevi.

- ÖZÖN, N. (1963). *Türk Ata Sözlere*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- ÖZÖNDER, S. B. (1996). *Muhâkemetü'l Lugateyn*. Ankara: TDK Yay.
- ÖZYETGİN, M. (2001). *Ebû Hayyân Kitâbu'l İdrâk li Lisâni'l- Etrâk*, Ankara: Köksav Yay.
- RICHARDS, J. C. ve RODGERS, T.S. (1986). *Approaches and Methods in Language Teaching*. USA: Cambridge University Press.
- SU, A. (1992). *Atasözlere Sözlüğü*, İstanbul: Yuva Yay.
- SWEET, H. (1964). *The Practical Study of Languages: A Guide for Teachers and Learners*. London: Oxford University Press. Aktaran: Hakan Gür, Yabancı Dil Öğretiminde Yöntem Sorunu, Dil Dergisi, 28: 30-38.
- TARCAN, A. (2004). *Yabancı Dil Öğretim Teknikleri*. Ankara: Nobel Yayınları.
- TOKMAKÇIOĞLU, E. (1981). *Bütün Yönleriyle Nasrettin Hoca*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yay.
- TOPARLI, R., ÇÖGENLİ, M.S. ve YANIK, N. (1999). *El-Kavânînü'l-Küllîyye Li-Zabti'l-Lügati't-Türkiyye*. Ankara: TDK Yay.
- TOPARLI, R., ÇÖGENLİ, M.S. ve YANIK, N. (2000). *Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugalî*. Ankara: TDK Yay.
- TOPARLI, R. (2003). *Ed-Dürretü'l-Mudiyye Fi'l-Lügati't-Türkiyye*, Ankara: TDK Yay.
- TUNA, O. N. (1990). *Sümer ve Türk Dillerinin Tarihi İlgisi ile Türk Dilinin Yaşı Meselesi*. Ankara: TDK Yay.
- TÜLBENTÇİ, F. F. (1977). *Türk Atasözlere ve Deyimleri*, İstanbul: İnkılap-Aka Yay.
- UYSAL, M. (2010). *Hikâyelerle Atasözlere ve Deyimler*. İstanbul: Uysal Yayınevi.
- ÜNALAN, Ş. (2001). *Türkçe Öğretimi*. Ankara: Nobel Yay.
- YETİŞ, K. (1993). *Türkçenin Nakışları*. İstanbul: Kubbealtı Neşriyat.
- YURTBAŞI, M. (2012). *Sınıflandırılmış Atasözlere Sözlüğü*. İstanbul: Excellence Publishing.

YÜCE, N. (1993). *Mukaddimetü'l Edeb*. Ankara: TDK Yay.

Sürelî Yayınlar

ADIGÜZEL, M.S. (2001). Yabancılara Türkçe Öğretimi ve Gramer Tercüme Metodu. *Bilig*, 16, 25-46.

AĞILDERE TİMUR, S. (2010). XVIII. Yüzyıl Avrupa'sında Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminin Önemi: Osmanlı İmparatorluğu'nda İstanbul Fransız Dil Oğlanları Okulu (1669-1873). *Turkish Studies*. 5(3). 693-704.

AKALIN, Ş. H. (2010a). Türk Dili Dünya Dili. *Türk Dili Dergisi*, 195-204.

AKALIN, Ş.H. (2010b). Sözlüğün Tarihi. *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, C.XCVIII (699). 268-279.

AKKAYA, A. (2013). Yabancılara Türkçe Öğretimi Kapsamında Fıkralar: Nasreddin Hoca Fıkraları. *Milli Folklor*. 25(100).171-181.

AKSAN, D. (1976). Eski Türk Yazı Dilinin Yaşı ile İlgili Yeni Araştırmalar. *TDAY Belleten*, 133-141.

AKSOY, Ö. A. (1953). Atasözleri ve Deyimler Hakkında III. *TDAY Belleten*, 205-208.

ALTUN, M. (2004). Türk Atasözleri Üzerine Sentaktik Bir İnceleme. *Akademik Araştırmalar Dergisi*. 6(21). 79-91.

ALYILMAZ, C. (2010). Türkçe Öğretiminin Sorunları. *Turkish Studies*. 5(3). 728-749.

ANTHONY, E. M. (1963). Approach, Method and Technique. *English Language Teaching*. 17: 63-67. Aktaran: Hakan Gür, Yabancı Dil Öğretiminde Yöntem Sorunu, *Dil Dergisi*, 28: 30-38.

ARICI, A. F. (2006). Türkçe Öğretiminde Kullanılan Strateji-Yöntem ve Teknikler. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 299-308.

ARSLAN, N. ve DURUKAN, E. (2014). Yabancılara Türkçe Öğretimi Ders Kitaplarında Söz Varlığı Unsurlarının İncelenmesi. *International Journal of Language*. 2 (4). 247-265.

AYHAN, M.S. ve ARSLAN, M. (2014). Edebî Metin Olarak Masalların Yabancılara Türkçe Öğretiminde Dilsel Ve Kişisel Becerilerin Gelişimine Etkisi. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 7(2). 543-559.

- BARIN, E. (2008). Yabancılara Türkçe Öğretiminde Nasrettin Hoca Fıkralarının Yeri. *Türk Yurdu Dergisi*. 255. 61-63.
- BARIN, E. (2010). Yabancılara Türkçe Öğretimi Amacıyla Yazılan “Ecnebilere Mahsus” Elifbâ Kitabı Üzerine. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 27(27), 121-136.
- BAŞ, B. (2002). Türkçe Temel Dil Becerilerinin Öğretiminde Atasözlerinin Kullanımı. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 12.60-68.
- BAYRAKTAR, N. (2003). Yabancılara Türkçe Öğretiminin Tarihsel Gelişimi. *Dil Dergisi*. 119. 58-71.
- BİÇER, N. (2012). Hunlardan Günümüze Yabancılara Türkçe Öğretimi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*. 1(4).107-133.
- BOYLU, E. (2014). Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğrenen Temel Seviyedeki İranlı Öğrencilerin Yazma Problemleri. *Journal of World of Turks*. 6(2). 335-349.
- BOYLU, E. ve BAŞAR, U. (2016). Türkçe Öğretim Merkezlerinin Güncel Durumu ve Standartlaştırılması Üzerine. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 4(24). 309-324.
- BULUT, M. (2013). Türkçe Eğitimi ve Öğretiminde Dil ve Kültür Aktarımı Aracı Olarak Atasözleri ve Deyimlerin Önemi, *Turkish Studies*. 8(13). 559-575.
- ÇOBANOĞLU, Ö. (2003). Karşılaştırmalı Atasözleri Bağlamında Türk Dünyası Atasözlerinde Sosyo-Kültürel Süreklilik ve Değişme Üzerine Tespitler. *Türkbilig*. 5.3-12.
- DEMİR, A. ve AÇIK, F. (2011). Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Kültürlerarası Yaklaşım ve Seçilecek Metinlerde Bulunması Gereken Özellikler. *TÜBAR*. III. 51-72.
- DİLÇİN, C. (1980). Türkiye Türkçesinin Sözvarlığı ve Tarihsel Sözlüğü. *TDAY Belleten*. 23-38.
- EKMEKÇİ, F. Ö. (1983). Yabancı Dil Eğitimi Kavram ve Kapsamı, *TDAY Belleten*, 106-115.
- GÖÇER, A. ve MOĞUL, S. (2011). Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi İle İlgili Çalışmalara Genel Bir Bakış. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*. 6 (3). 797-810.
- GÖÇER, A. (2012). Dil-Kültür İlişkisi ve Etkileşimi Üzerine. *Türk Dili*. 729. 50-57.

- GÖMLEKSİZ, M. N. (1999). Yabancı Dil Öğretiminde Kullanılan Yöntemler ve Yöntem Sorunu. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 253-264.
- GÜNEŞ, F. (2011). Dil Öğretim Yaklaşımları ve Türkçe Öğretimindeki Uygulamalar. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 8(15). 123-148.
- GÜR, H. (1995a). Yabancı Dil Öğretiminde Yöntem Sorunu. *Ankara Üniversitesi Dil Dergisi*. 28. 30-38.
- GÜR, H. (1995b). Dil Öğretim Yöntemleri (4): İletişimsel Dil Öğretimi. *Ankara Üniversitesi Dil Dergisi*. 36. 18-34.
- GÜR, H. (1995d). Dil Öğretim Yöntemleri (2): 1. Okuma Yöntemi, 2. İşitsel-Dilsel Yöntem. *Ankara Üniversitesi Dil Dergisi*. 34. 42-47.
- GÜR, H. (1996a). Dil Öğretim Yöntemleri (8): Telkin Yöntemi. *Ankara Üniversitesi Dil Dergisi*. 41. 17-26.
- GÜR, H. (1996b). Dil Öğretim Yöntemleri (9): Sessiz Yöntem. *Ankara Üniversitesi Dil Dergisi*. 42. 30-41.
- GÜR, H. (1996c). Dil Öğretim Yöntemleri (6): Toplu Fiziksel Tepki. *Ankara Üniversitesi Dil Dergisi*. 39. 22-32.
- GÜR, H. (1996d). Dil Öğretim Yöntemleri (10): Toplulukta Dil Öğrenme. *Ankara Üniversitesi Dil Dergisi*. 44. 62-75.
- GÜR, H. (1997). Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Videonun Kullanılması. *Ankara Üniversitesi Dil Dergisi*. 61. 26-32.
- HENGİRMEN, M. (1993). Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi. *A.Ü. TÖMER Dil Dergisi*. 10.5-9.
- İŞCAN, A. (2011a). Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Filmlerin Yeri ve Önemi. *Turkish Studies*, 6(3). 939-948.
- İŞCAN, A. (2011b). Yabancılarla Türkçe Öğretiminde Suggestopediannın (Telkin Yöntemi) Kullanımı, *Turkish Studies*. 6(1). 1317-1322.
- KALFA, M. (2013). Yabancılarla Türkçe Öğretiminde Sözlü Kültür Unsurlarının Kullanımı. *Milli Folklor*. 25(97). 167-177.

- KARA, M. (2009). Oyunlarla Yabancılara Türkçe Öğretimi. *Türklük Bilimi Araştırmaları*. 27(27). 407-421.
- KORKMAZ, Z. (1981). Anadolu Yazı Dilinin Tarihî Gelişmesinde Beylikler Devri Türkçesinin Yeri. *Türk Dili Üzerine Araştırmalar*, C1, 419.
- KORKMAZ, Z. (1989). Yazılı Devirlerdeki Gelişmelere Göre Eski Türkçenin Yaşı. *TDAY Belleten*, 353-370.
- MEMİŞ, M. R. ve ERDEM, M. D. (2013). Yabancı Dil Öğretiminde Kullanılan Yöntemler, Kullanım Özellikleri ve Eleştiriler. *Turkish Studies*. 8/9. 297-317.
- ÖZBAY, M. (2002). Kültür Aktarımı Açısından Türkçe Öğretimi. *Türk Dili*. 602. 112-120.
- ÖZBAY, M. ve MELANLIOĞLU, D. (2008). Kelime Öğretiminde Örneklemenin Önemi ve Divanü Lügat-it Türk, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 5(10). 49-58.
- ÖZDEMİR, C. (2013). Dil-Kültür İlişkisi: Folklor Ürünlerinin Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Yeri ve İşlevi. *Milli Folklor*, 25(97), 157-166.
- PEÇENEK, D. (1998). Yabancı Dil Öğretiminde Benzetim Tekniği. *A.Ü. Dil Dergisi*. 73. 45-50.
- SEBÜKTEKİN, H. (1973). Yabancı Dil Öğretiminde Yöntem. *Boğaziçi Üniversitesi Dergisi*. 95-100.
- STOLLER, F. L. (1990). Films And Videotapes in The Content-Based ESL/EFL Classroom. *In English Teaching Forum*. 32. 10-44.
- TABAK, G. ve GÖÇER, A. (2014). Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Benzetim Tekniği. *Batı Anadolu Eğitim Dergisi*. 5(10). 77-102.
- TEKŞAN, K. (2012). Türkçe Dersi Öğrenme Alanları Açısından Nasrettin Hoca Fıkralarının Kullanılabilirliği. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 9(17). 271-287.
- TOSUN, C. (2006). Yabancı Dil Öğretim ve Öğreniminde Eski ve Yeni Yöntemlere Yeni Bir Bakış. *Çankaya Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Journal Of Arts And Sciences*. 5. 79-88.

- TUNCAY, H. (1996). Yabancı Dil Öğretiminde Rol Yaparak Öğrenme (Role-Play) Çalışmasının Sözlü İletişime Olan Etkisinin Yetişkin ve Çocuklar Açısından İncelenmesi, *Ankara Üniversitesi Dil Dergisi*, 39. 7-15.
- TURA, S. S. (1983). Dilbiliminin Dil Öğretimindeki Yeri. *Türk Dili Dil Öğretimi Özel Sayısı*. 379-380. 8-17.
- TÜM, G. (2010). Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Drama Tekniğinin Rolü. *Turkish Studies*. 5(3). 1898-1920.
- WANG, Z. (2015). An Analysis on the Use of Video Materials in College English Teaching in China. *International Journal of English Language Teaching*. 2(1). 23-28.
- WOOTTIPONG. K. (2014). Effect of Using Video Materials in the Teaching of Listening Skills for University Students. *International Journal of Linguistics*. 6(4). 200-212.
- YAHŞİ CEVHER, Ö., YILMAZ ATAGÜL, Y.ve ENSER, R (2016). Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimlerinin Yabancı Dil Olarak Türkçe Edinimine Etkisi. *International Journal of Human Sciences*. 13(1). 277-284.
- YILDIZ, Ü. (2015). Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Bağlamında Türk Dili ve Kültürü Merkezlerinin İşlevselliği, *Turkish Studies –International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*. 10(4). 983-1004.
- YILMAZ ATAGÜL, Y. (2015a). Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Atasözleri ve Deyimlerin Sıklık Analizi, *Turkish Studies –International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*. 10(7). 1021-1036.
- YILMAZ ATAGÜL, Y. (2015b) ve YAHŞİ CEVHER, Ö. Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Hal Eki Sorunsalı (Sakarya Üniversitesi Örneği). *TÜRÜK Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*. 3 (5). 294-332.
- YILMAZ ATAGÜL, Y. (2016). Using Films to Teach Proverbs and Idioms for Lifelong Learning. *Anthropologist*. 24(1). 373-379.
- YILMAZ, F. ve ERTÜRK Ş.Y. (2014). Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Kalıp Sözlerin Etkinliklerle Öğretimi. *Asya Öğretim Dergisi*. 2(1).53-63.
- YÜCE, S. (2005). İletişim ve Dil: Yöntemler, Avrupa Dil Portföyü Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi. *Journal of Language and Linguistic Studies*. 1(1).81-88.

İnternet Kaynakları

TDK. Çevrim içi Türkçe Sözlüğü. <http://www.tdk.gov.tr>, 2014.

TDK. Çevrim içi Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü. <http://www.tdk.gov.tr>, 2014.

TÖMER ve Dil Merkezleri Listesi.

http://www.dilbilimi.net/tomer_ve_dil_merkezleri.html, 2016.

Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı,

<http://www.tika.gov.tr/tr/sayfa/hakkimizda-14649>, 2016.

Yunus Emre Enstitüsü, Türkçe Eğitim Birimi,

<http://www.yee.org.tr/tr/turkceegitimbirimi>, 2016.

Diğer Yayınlar

AÇIK, F. (2011). Türkçe Öğretimi Üzerine Yabancı Yazarların Hazırladığı Ders Kitaplarında Söz Dağarcığı ve Kültürel Unsurlar: “A Practical Grammar of the Turkish Language”, “Turkish Literary Reader” ve “Gramatika Turetskogo Yazıka” Örneklerinde. *1. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Bildirileri*. Muğla: Muğla Üniversitesi.

AKPINAR, M. (2010). Deyim ve Atasözlerinin Yabancılara Türkçe Öğretiminde Kullanımı Üzerine Bir Araştırma. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

ARAK, H. (2013). “Yabancı Dil Öğretiminde Edebiyatın Yeri”, Yusuf Şahin (Ed.), Farklı Boyutlarıyla Yabancı Dil Öğrenimi ve Öğretimi içinde, Konya: Eğitim Kitapevi.

BARIN, E. (2007). Yabancılara Türkçe Öğretiminde Kısa Filmlerin Yeri. Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi, *Türkiye’de Yabancı Dil Eğitimi Ulusal Kongresi, Kongre Bildiriler Kitabı*, Ankara, 191-195.

BİÇER, N. (2011). Kıpçak Dönemi Eserlerinin Yabancılara Türkçe Öğretimi Açısından İncelenmesi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

ÇİFTÇİ, Ö. (20-21 Kasım 2008). Türkçenin Anadolu’da Teşekkülü Tarihi. *1. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Bildirileri*. Ankara: Başkent Üniversitesi, s. 557-563.

DEMİRCİ, J. (2002). Codex Cumanicus. *Türkler Ansiklopedisi*, C3, 1282-1291.

DOLUNAY, S. K. (28-30 Eylül 2005). Türkiyedeki ve Dünyadaki Türkçe Öğretim Merkezleri ve Türkoloji Bölümleri Üzerine Bir Değerlendirme, *XIV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi Kongre Kitabı*, II. Cilt. 286-292.

ERGÜZEL, M. (2007). “Atasözleri ve Deyimlerimizdeki Söz Varlığı”, Dil ve Kültür Yazıları 1 içinde, İstanbul: Türk Edebiyatı Vakfı Yay.

GÜZEL, A. (16-18 Aralık 2010a). Türkçenin Dünya Dili Oluşunda Türk Devlet Adamları- Şâîr- Mutasavvıf ve Yabancı Bilim Adamlarının Düşünceleri Üzerine, *III. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu*, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, s. XLVII-LI.

İSLAM ANSİKLOPEDİSİ (1991). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yay.

KARPUZ, H. Ö. (5-7 Nisan 2001). *Türk Atasözlerindeki Yapısal Benzerlik Üzerine Dizibilim ve Dizibilim Bakımlarından Bir İnceleme*, I. Dil, Yazın, Değişibilim Sempozyumu, Denizli, 236-242.

KASIMOVA, L. (16-18 Aralık 2010). Yabancılara Türkçe Öğretiminde Mustafa Kutlu Hikâyesinin Yeri, *III. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu*, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, s. 578-584.

KOLOĞLU, O. (2002). Osmanlıdaki Türk Olmayan Cemaatlerde Türkçenin Yeri. *Türkler Ansiklopedisi*, C11, 967-977.

KORKMAZ, Z. (16-18 Aralık 2010). Bir Dünya Dili Olma Açısından Türkçemiz Üzerinde Genel Bir Değerlendirme, *III. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu*, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, s. XXXIX-XLVII.

OY, A. (1991). Atasözü. *İslam Ansiklopedisi*. C4. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.

ÖZGÜR, C. (2002). Kıpçakların Dili. *Türkler Ansiklopedisi*, C3, 1267-1281.

PEÇENEK, D. (1997). İletişimci Yaklaşımda Öğretim Teknikleri. *Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Sosyal Bilimler Enstitüsü.

ŞAHİN, Y. ve ACAR, Y. (2013). “Yabancı Dil Öğrenim ve Öğretim Yöntemleri”. Yusuf Şahin (Ed.), *Farklı Boyutlarıyla Yabancı Dil Öğrenimi ve Öğretimi içinde*, Konya: Eğitim Kitapevi.

TOPARLI, R. (2002). Kıpçak Dili ve Edebiyatı. *Türkler Ansiklopedisi*, C5: 1557-1575.

TÜRK ANSİKLOPEDİSİ (1966). Ankara: Milli Eğitim Basımevi.

TÜRKLER ANSİKLOPEDİSİ (2002) Ankara: Yeni Türkiye Yayınları

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANSİKLOPEDİSİ Devirler/ İsimler/ Eserler / Terimler (1977). İstanbul: Dergah Yay.

EKLER

EK 1: Atasözleri ve Deyimlerin Metin İçi Kullanımları (Leyla ile Mecnun örneği)

Senaryosunu Burak Aksak'ın yazdığı, genel yönetmenliğini Onur Ünlü'nün yaptığı Leyla ile Mecnun, Eflatun Film tarafından yapılan TRT 1'de yayınlanan komedi türünde Türk televizyon dizisidir.

Karakterler:

Leyla: Mecnun'un Leyla'sı.

Mecnun: Leyla'nın Mecnun'u.

Metin: Leyla'nın babası.

Sevim: Leyla'nın annesi.

İskender: Mecnun'un babası.

Pakize: Mecnun'un annesi.

Arda: Leyla'nın eski erkek arkadaşı.

Aksakallı Dede: Mecnun'un rüyasına giren dede. İlerleyen zamanlarda rüyalarından çıkarak gerçek hayatına girmiştir.

Hırsız Yavuz: Mahallenin sevimli hırsız, Mecnun'un arkadaşı.

Erdal bakkal: Mahallenin paragöz bakkalı. İskender'in arkadaşı.

Nurten: Erdal bakkalın eşi.

İsmail abi: Mecnun'un arkadaşı.

Zeynep: Yavuz'un kız arkadaşı.

Kaan: Mahallenin akıllı çocuğu. Erdal bakkalın da çırağı.

Arzu: Leyla'nın arkadaşı.

Sema: Leyla'nın arkadaşı.

Kamil: Mahalle sakini gençlerden biri, sporcu.

BÖLÜM 1 (Hedef Deyimler: Hali vakti yerinde olmak, Haddini bilmek, Dalga geçmek, İçi yanmak, Yüreği ağzına gelmek)

1 Mecnun'a kız istemeye giderler

Pakize: İskender! Çiçek almayı unuttuk. Eyvah eyvah. Açık çiçekçi bulabilecek miyiz acaba, ha?

İskender: Ben aldım çiçek, arabada duruyor.

Pakize: Oh, oh. Tamam. Tatlı. Çikolata almadık. Lokum mu alsak acaba? Yok, şambali daha iyi olur.

İskender: Aldım bir paket çikolata. Duruyor arabada.

Pakize: Tamam aldım desene, niye beni telaşlandırıyor sun?

İskender: Konuşturuyorsun ki! Geldiğinden beri dır dır dır dır... Seni istemeye geldiğimde bile bu kadar telaşlı değildin. Ne oluyor sana?

İskender: (Mecnun'a) Vay vay vay. Damada bak. Bu ne şıklık be.

Mecnun: Baba, ne olur üstüme gelme ya. Hâle bak. Bu nedir ya? Nedir bu ya?

İskender: Ne var oğlum hâlinde? İlk defa şık bir adam oldun. Birazcık.

2

Pakize: İskender, doğru eve geldiğimize emin misin sen? Burası pek bir pahalı eve benziyor.

İskender: Doğru, doğru. Ben adrese baktım, Pakize. Maşrapa 9. Hatta basıyorum zile.

Pakize: Haydi, hayırlısı inşallah.

Mecnun: Açmıyorlar işte. Yoklar demek. Haydi gidelim.

İskender: Sus, dur durduğun yerde, vallahi içeride de böyle yaparsan anan bile elimden alamaz ha.

Pakize: İskender, İskender ya. Ayıp.

İskender: Sırt, gülümse biraz, sırt.

Mecnun: Sırt ne ya?

Pakize: Merhaba, merhaba. Tanımadı bana bak. Pakize ben, Pakize. İskender.

3

Pakize: İskender.

İskender: Hı?

Pakize: Doğru yere geldiğimize emin misin? Bunlar çok zengin ayol.

İskender: Pakize, benim bildiğim bu adam mühendisti. Fakat son zaman almış yürümüş demek ki bir şekil.

Pakize: Bir sen durduğun yerde durdun zaten, İskender.

İskender: Laf sokma da, iki dakika şey yapalım.

Metin: Tekrar hoş geldiniz.

İskender: Hoş bulduk. Efendim, sebab-i ziyaretimiz...

Pakize: Öhö!

İskender: Yo... Evet, daha kahve içecektik. Ya Pakize, ben çok gerildim ya. Evde böyle değildim ben. Niye böyle... Herif karşımda pijamayla oturuyor. Gerildim ben.

Pakize: Ee Sevim Hanımcım, daha daha nasılsınız?

İskender: Güzel, bak oradan girdin, hoşbeş güzel.

Sevim: Nasıl olsun Pakize Hanım, uğraş dur işte.

Pakize: Hep öyle. Hep.

Metin: Siz nasılsınız İskender Bey?

İskender: Sağ olun, iyiyiz vallahi, iş güç, koşuşturmaca.

Sevim: Kusura bakmayın, böyle pijamalarla karşıladık ama, ev hâli...

Pakize: Aman canım, ne olacak ki, hiç önemli falan değil yani.

Metin: İskender Bey arayıp, en kıza zamanda sizi ziyaret edeceğiz dedi ama bu kadar kısa zamanda olacağını hiç düşünmemiştim vallahi.

İskender: Biz bir an önce gelelim, aradan çıksın dedik. Oğlan da çok ısrar edince, bir an önce çıkalım, gelelim dedim.

Sevim: Ne kadar da büyümüş, maşallah. Koca delikanlı olmuş Mecnun.

İskender: Büyüdü, büyüdü. Maşallah. Biz etini sütünü hiç eksik etmiyoruz. Allah'a şükür, HALİMİZ VAKTİMİZ DE YERİNDE OLDUĞU için... Bir de damatlığını görürsek inşallah. (Pakize'ye) Bak, güzel. Buradan yürürüm. Hazır gaza gelmişken isteyeyim mi kızı? İstedik, istedik.

Pakize: Daha kahve içeceğiz, İskender.

Sevim: Çay içer misiniz? Bir çay demleyeyim hemen.

İskender: Çay mı? Biz onu kahve diye düşündük ama...

Sevim: Olur, kahve de yaparım.

Pakize: Yok canım, siz niye yapıyorsunuz? Leyla kızımız yapar bize.

Sevim: Leyla evde değil, arkadaşları ile dışarı çıktı.

İskender: Oh... Oho... Bu saatte...

Sevim: Ne var ki saatte?

İskender: Nasıl ya? Bu saatte, kız çocuğu bir başına sokaklarda...

Metin: Sana ne oluyor, efendi? Babası burada kızın. Bir şey söylenmesi gerekiyorsa ben söylerim.

İskender: Söylersin de, kendin söyler kendin dinlersin herhalde. Sen söylüyorsun ama kız bu saatte sokakta yani. Kız, fink atıyor sokakta.

Metin: HADDİNİ BİL Efendi, HADDİNİ. Hem sen kim oluyorsun da karışyorsun? Ayrıca ben izin verdim kızıma. Arkadaşlarıyla dışarı çıkmış. Ne var bunda?

İskender: Ne var bunda? Ne var bunda? Ne var bunda? Ne diyor duyuyor musun? Ne var bunda diyor. Olur mu ya? Bu saatte kız çocuğu nasıl sokakta kendi başına ya?

Metin: Ne diyor bu Sevim bu böyle?

Sevim: Ay anlamadım ki, sarhoş galiba. O ne öyle, o elindeki? Araba teybi mi?

İskender: Kalk gidelim ya, kalk gidelim. Bizim oğlumuz kız mı yok ya.

Metin: Ha anladım. Leyla'yı istemeye geldi bunlar. Haydi efendi haydi. Yok bizde size verecek kız. Haydi.

İskender: Seni tanıdığım güne lanet olsun be. Senin yüzünden bu yavruya ben Mecnun ismini taktım be. Keşke rahmetli babamın ismini koysaydım. Yarından tezi yok gidiyoruz Nüfus İdaresi'ne, değiştiriyoruz oğlanın ismini. Ali Nazik koyuyoruz. Aslanlar gibi!

Leyla: Ne oluyor baba, ne bu gürültü?

İskender: Kalk, kalk, kalk. Al çikolatayı, çiçeği. Gidiyoruz. Kalk. Kalk la. Kalk. Al şu çiçeği. Çikolatayı falan al.

Mecnun: Baba, ayıptır ya. Gelmişken isteyelim şu kızını.

İskender: Yok ya, bırak ya. Ben sana daha güzelini alırım. Kalk.

Mecnun: Baba...

Mecnun: Bu kız çok güzel.

İskender: Lan anan da güzeldi, ne oldu bak? Kalk!

Pakize: İskender! Kalk oğlum, kalk.

4 İsmail iş arar

İskender: Hayırdır İsmail, yine iş güç yok herhalde?

İsmail abi: Yok vallahi abi. Senin işler nasıl?

İskender: İyi Allah'a şükür, idare ediyoruz.

İsmail abi: İskender abi.

İskender: Ne?

İsmail abi: Ben akşamları senin arabayla işe çıksam ya taksiyle. Sen böyle bir başına böyle çok yoruldun be abi, hep yalnız.

İskender: DALGA MI GEÇİYORSUN İsmail?

5 İskender eskiyi hatırlar

İskender: İsmail ne bu hâl?

İsmail abi: İyi akşamlar, İskender abi. Kusura bakma, ben böyle bir saatte rahatsız ettim ama taksinin anahtarlarını getireyim dedim.

İskender: Sen kaza mı yaptın?

İsmail abi: Yok abi. Yani kaza denemez. Yani ufak bir şey.

İskender: Araba nerede?

İsmail abi: Hangi araba?

İskender: Hangi araba olacak İsmail? Benim araba.

İsmail abi: Ha. Ben kafayı çarptım. Kafayı çarpınca tabii... Neyse. Ezan okundu mu? Teraviyi mi kaçırdım ben? Teravi bu ay... önümüzdeki ay da mı var? Bu... hep... ne... hep karış... # Sev, çünkü sevmek en kolay #

6 Mecnun'u uyku tutmaz

İskender: Ne oldu, uyumadın mı sen daha?

Mecnun: Uyku tutmuyor be baba.

İskender: Ha, efkârlısın yani. Mecnun, bana bak. Düşünme artık o kızı oğlum. Ya sen genç adamsın, daha bin tane bulursun öyle.

Mecnun: Yok baba öyle değil bu, başka bir şey ya. Bu böyle... Sanki bu böyle nasıl diyeyim. İÇİM YANIYOR be, İÇİM YANIYOR.

İskender: Yanar, bilirim. Yanar, yanar. Bir gün biri çıkar karşına, bütün dünyanın altüst olur. Ne diyeceğini, ne söyleyeceğini şaşırırsın. Doğru düzgün düşünemezsin bile.

Bütün dünyanın o olur. Yanındayken bile bir gün ÇEKİP GİDECEK diye korkarsın. Ağlamak istersin, ağlayamazsın.

Mecnun: Vay be, babama bak be. Sende ne büyük bir aşk varmış be baba.

İskender: Ah ah ah!

Mecnun: Seninki ama yukarıda mışıl mışıl uyuyor baba. Oğlun ne yapsın? Ben ne yapayım baba?

İskender: Kim uyuyor be?

Mecnun: Nasıl kim ya? Annemi demiyor musun ya?

İskender: Ne annesi lan, gevşek. Sana kırk defa anlattık. Anneni zorla verdiler bana.

Mecnun: Ee sen ne anlatıyorsun o zaman deminden beri, böyle aşklı meşkli? Ayıptır be.

7 Mecnun kâbus görür

Mecnun: Leyla!!! Ne oluyor ya?

İskender: Ne oldu yavrum? Yavrum ne oldu, niye bağırdın? Hırsız mı girdi, nerede hırsız?

Mecnun: Çok pis baba. Çok pis bir kâbus gördüm ya.

İskender: Kâbus mu gördün? Yahu kâbus gördü diye, bağırır mı insan? Yüreğime iniyordu, kalp krizi geçiriyordum az kalsın.

Mecnun: Çok kötü korktum ya, çok kötü korktum.

İskender: Ben her sabah uyandığımda ananı görüyorum yanında. Bağılıyor muyum hiç?

Pakize: İskender. Hırsız gitti mi İskender?

İskender: Ya ne hırsız? Gevşek oğlun kâbus görmüş.

Pakize: Korkma, korkma bir şey olmaz. Ay, YÜREĞİM AĞZIMA GELDİ.

İskender: Pakize bu ne?

Pakize: Şey bu, bu.. Hırsız geldi sandım.

İskender: Yastık savaşı mı yapacaktın hırsızla?

Pakize: Aman, sen de...

BÖLÜM 2 (Hedef Deyimler: Peşine düşmek, Alıcı gözle bakmak, Ekmek parası, ileri geri konuşmak; Hedef atasözü: Her işte bir hayır vardır)

1 Mecnun aşkını göstermeye çalışırken yanlışlıkla Leyla'nın oturduğu sokağı yakar

Ak sakallı dede: Öyle sokağı ateşe vermekle olmaz bu işler. Kaç defa söylüyorum ama dinleyen kim? Neyse işte bak! HER ŞERDE BİR HAYIR VARDIR evlat! Bundan böyle aşkınla yaşayacaksın artık. Kavuşursan meşk olur, kavuşamazsan aşk olur derler. Evlilik aşkı öldürür. Ben bunu bilir bunu söylerim evlat!

Mecnun: Ben gidiyorum ya! Gideceğim karşısına dikileceğim. Adam gibi. Diyeceğim böyle böyle böyle. Ben seni seviyorum diyeceğim. Delikanlı gibi anlatacağım her şeyi. Nedir ya!

Ak sakallı dede: Evladım gece gece nereye gidiyorsun? Çok soğuk. Sabah gidersin.

Mecnun: Gideceğim gerekirse kapısında yatacağım sabaha kadar anlatabiliyor muyum? Kafayı yiyeceğim ya! Delirdim ya!

Ak sakallı dede: Çok soğuk evladım, donarsın!

Mecnun: Çok mu soğuk olur hakikaten ya! Çok soğuk olur mu şimdi? O zaman sabah mı gideyim? Şimdi oturayım o zaman. Sabah kalkarım adam gibi giderim.

Ak sakallı dede: Ben de onu söylüyorum.

Mecnun: Sabahtan halledeyim o işi ben. Nedir ya!

2 Mecnun Leyla'yı etkilemeye çalışır

Mecnun: Adam diyor ki bana senin derdinin dermanı bende. Ben de ne yapayım DÜŞTÜM PEŞİNE.

Mecnun: Abi merhaba.

Hırsız Yavuz: Naber koç? Ben de plan üstünde çalışıyordum. Sen de bir bak. Kafan karışmasın sonra.

Mecnun: Bu ne planı ya?

Hırsız Yavuz: Kızın çantasını çalacağız.

Mecnun: Kızın çantasını niye çalıyoruz abi?

Hırsız Yavuz: Bak şimdi burası kızın oturduğu ev. Biz bu köşede kızın evden çıkmasını bekleyeceğiz. Kız evden çıkar çıkmaz, ben koşacağım, çantayı kaptığım gibi kaçacağım. Sen de PEŞİME DÜŞECEKSİN. Çıkmaz sokakta buluşacağız. Ben sana çantayı vereceğim. Sen de çantayla dönünce, kızın gözünde kahraman olacaksın. Sonrası sana kalmış.

Mecnun: Haa.. Bu ben miyim?

Hırsız Yavuz: Yok. O uzun olan. Sen kısa olansın.

Ak sakallı dede: Öyle çanta çalmakla olacak iş değil bu.

Mecnun: Heh işte, ben de aynı şeyi söyledim.

Ak sakallı dede: Öyle mi? Ne dedin?

Mecnun: Öyle çanta çalmakla olacak iş değil bu, dedim.

Ak sakallı dede: İyi demişsin. Peki ne yaptın?

Mecnun: E işte sonra beraber çantayı çalmaya gittik.

Hırsız Yavuz: Aha çıktı çıktı. Tut şunu. Tut şunu. Konuştuğumuz gibi.

Mecnun: Ya ne konuştuk ki ya?

Hırsız Yavuz: Bak ben çantayı kapıp kaçıyorum. Sen de arkamdan geliyorsun. Çıkmaz sokakta beni yakalıyorsun. Yakaladın yakaladın. Yakalamazsan ben kaçır giderim. Meslek alışkanlığı.

Mecnun: Abi kız o tarafa gidiyor.

Hırsız Yavuz: B planı! B planı!

Mecnun: B planı nedir?

Hırsız Yavuz: Şişt, bana bak.

Mahalle Sakinleri: Yakalayın! Yakalayın!

Mecnun: Abi ne oldu öyle ya? İyi misin?

Hırsız Yavuz: Arkadaş, ben bu yaşıma geldim, böyle dayak yemedim ya.

3 Leyla düğüne gider

Davetli kadın: Şu ön masadaki kız çok hoşuma gitti. Bizim oğlana göre.

Leyla: Anne! Bu kadınlar niye böyle bakıyorlar bana?

Sevim: Bekâr oğulları vardır. O yüzden ALICI GÖZLE süzüyorlardır.

4 Pakize, Mecnun'a kız bakmak için aynı düğüne gider ancak birbirlerinden haberleri yoktur

Pakize: İskender, ben şöyle kadınların arasına gideyim, belki gelinlik çağına gelmiş kızları falan vardır. Sen de git, damada para tak.

İskender: Pakize deli etme beni, tanımadığım adama para takmam ben.

Pakize: Geline de taksan olur canım.

İskender: 5 liradan fazla takmam.

Pakize: Çok ayıp!

İskender: Kime ayıp? Neye ayıp? Kimseyi tanımıyoruz. Tut şunu.

5 İsmail abi de aynı düğünde garson olarak çalışmaktadır

İsmail abi: Aaa! Yenge nasılsın?

Pakize: Aaa! İsmail. Ne yapıyorsun sen? Garsonluk mu yapıyorsun?

İsmail abi: Hee, ne yapalım? EKMEK PARASI işte. İskender abim burada mı?

Pakize: Burada, burada. Takı kuyruğunda.

İsmail abi: Boş masa var orada. Ayarlayım mı?

Pakize: Hiç gerek yok. Biz çok kalmayacağız çocuğum. Gideceğiz zaten.

6 Mecnun düğüne gelir ve Leyla ile Mecnun düğünde buluşurlar

Leyla: Mecnun!

Mecnun: Leyla!

Leyla: Ne işin var senin burada?

Mecnun: Senin için geldim Leyla. Hani biz yemeğe çıkacaktık ya. Ha sen unuttun onu. Ben şimdi bu tarafa müşteri bıraktım. Dedim içeri gireyim, Leyla da ordadır. Sana da hatırlatmak düşüncesiyle, atladım geldim.

Leyla: Hadi kaçalım hemen buradan.

Mecnun: O kadar aç mısın ya? Pastadan vereyim biraz. Bastırır.

Leyla: Bırak, şimdi pastayı. Bir an evvel kaçalım, hadi. Eyvah geliyorlar.

Mecnun: Ne oluyor yaa? Kim bunlar?

Leyla: Beni halay başı yapmak isteyen, tanımadığım akrabalarım.

Mecnun: Ne diyorsun ya? Ne oluyor? İsmail abi!!!

İsmail abi: Ne oluyor lan?

Mecnun: Abi bir yardım be!

İsmail abi: Haa? Dışarı! Hop, tamam, geldim. Takip et beni. Gel, gel, takip et beni. Evet, çok güzel. Köşeyi dön, dön. Naber? Napiyorsun? Gel. Bozma, bozma. Devam, evet, çok güzel.

7 Düğünden kaçan Leyla ile Mecnun Erdal Bakkal'da yemek yerler

Mecnun: Mekân nasıl? Güzel, dimi? Fena değil, yani.

Leyla: Yani..biraz şey gibi ama..

İsmail abi: Şiş, Mecnun, tam böyle oturuyor mu yüzüne yani?

Mecnun: İyi ya iyi. Gayet güzel. Sıcak değil mi? Geliyor sıcak. Gayet güzel ya. Eyvallah, sağol.

İsmail abi: Mecnun ne iş? İnce iş mi?

Mecnun: Abi ne ince işi ya? Yemek yiyoruz arkadaşım.

İsmail abi: Ye tabi, koçum benim ya. Acıma ye tabi ya. Rus mu hatun?

Leyla: Ne Rusu be?

İsmail abi: Aaa! Rus değilmiş. Pardon yenge!

Leyla: Nerden yengen oluyormuşum ben senin?

İsmail abi: Boğuluyordum, vallahi boğuluyordum. Şey, Mecnun abinin manitası olunca dolayısıyla... Daha var mıymış onun içinde su?

8 Leyla İsmail abinin sözlerine üzülür

Mecnun: Leyla! Leyla! Ohh ne koştum! Allah aşkına bir dinle ya, lütfen!

Leyla: Senin söyleyecek sözlerin olabilir ama benim hiç dinleyecek halim yok. Yemek yiyelim dedin. Yedik işte, tamam mı? Hadi görüşürüz.

Mecnun: O değil ya! Eve bırakacaktım hani seni.

Leyla: Gerek yok. Ben kendim giderim.

Mecnun: Nasıl gerek yok? İsmail abi orada, İLERİ GERİ KONUŞMUŞ olabilir, canını sıkmış olabilir, ben de iğreniyorum kendisinden ama gerçekten öyle biri değil o, iyi bir insandır ya. Yani onu öyle yanlış tanımanı istemem, yani beni de yanlış tanımanı istemem.

BÖLÜM 3 (Hedef Deyimler: Ağzını bıçak açmamak, Burnunu sokmak, Gönül almak; Hedef atasözü: Allah'tan ümit kesilmez)

1 İskender taksisini tamirhaneye götürür

İskender: Nedir hocam? Büyük mü sorun?

Tamirci: Durumu kritik. Bu gece müşahede altında tutmamız gerek.

İskender: Arabayı? Sabaha düzelir mi bari?

Tamirci: İskender Bey, açık konuşmamı ister misiniz?

İskender: Tabi, tabi.

Tamirci: Bakın, biz elimizden geleni yapacağız ama fazla umutlandırmak da istemem. Durumu çok kritik. Tabi, yine de ALLAHTAN ÜMİT KESİLMEZ. Dua edin.

2 İskender derdini Pakize'yle paylaşır

Pakize: İskender, senin neyin var Allah aşkına?

İskender: Yok bir şeyim, yok. Boşver.

Pakize: Yok yok. Var bir şey, var. AĞZINI BIÇAK AÇMIYOR. Bir lokma da bir şey yemedin.

İskender: Yaa, araba şey oldu ya. Ona canım sıkıldı.

Pakize: Bu mu sebep?

İskender: Doktor durumu kritik dedi.

Pakize: Doktor mu?

İskender: Doktor mu? He ben doktor mu dedim? Tamirci demek istedim ama doktor gibi adam yani. Hakikaten anlıyor arabanın dilinden.

Pakize: İyi işte, tamam canım. Yaptırırsınız olur biter.

İskender: Öyle deme Pakize. Kaç senedir, gün gün kahrımı çekti benim o araba. Ya düşünsene, neredeyse Mecnun'la aynı yaşta. Biliyor musun? O araba, evin yolunu kendi başına bulabiliyor. Ona bir şey olursa, ben ne yaparım ya?

Pakize: Bak sen. Araba için ettiğin laflara bak ya İskender. Ben bunca yıllık eşnim senin daha benim için böyle şeyler bir defa bile söylemedin. Yazıklar olsun ya yazıklar olsun!

İskender: Yok artık! Abartma sen de. Olur mu söylemişimdir de yani o bizim ekmek tekmemiz ya. Ya o olmazsa, geçinemeyiz ki Pakize.

3 Mecnun Leyla'ya mektup yazmıştır

Öğrenci: Bakar mısınız?

Leyla: Bu ne?

Arda: Şu elden ele dolaşan mektup neymiş ya?

Leyla: Bakıyordum.

Arda: Bir de ben bakayım, dur! Leyla'ya. Mektuba böyle başlanır mı ya? Tıs tıs tıs tıs. Şuraya bak. Bir de böyle kareli kâğıt falan. Defterden falan koparmış herhalde. Yazısı da çirkin. Fakir yani, belli. Sen bunun için mi terk ettin beni? Bu adam için mi bıraktın, yani? Fakir! Adam zengin olsa anlayacağım. Adam zengin yani, sonuçta. Anlayabilirim. Ama fakir. Baksana şuna ya.

Leyla: Arda! Biraz benim işlerime BURNUNU SOKMAYA ara ver de ben nerede hata yaptım diye bir sor kendine.

Arda: Kendime ne soracağım ya? Kolayı varken!

Arda: (Babasına) Ben nerede hata yaptım ya?

Arda'nın babası: Yine her şeyi berbat ettin, dimi?

Arda: Hee, ettim valla.

Arda'nın babası: Asıl ben nerede hata yaptım ki sen böyle beceriksiz bir çocuk oldun. Sana kızla aranı bozma, başka bir şey istemez diyorum. Onu bile beceremiyorsun sen be!

Arda: Baba, istiyorum ben bu kızını. İstiyorum, istiyorum, istiyorum.

Arda'nın babası: Şımarma da kızın evine git. GÖNLÜNÜ AL.

Arda: Alayım, dimi? Nasıl alacağım?

Arda'nın babası: Len onu da ben mi söyleyeceğim?

BÖLÜM 4 (Hedef Deyimler: Ruhu bile duymamak, İçi parçalanmak, Ne hali varsa görmek; Hedef atasözü: Koyun can derdinde; kasap et derdinde)

1 Metin, Leyla'yı bırakması için Mecnun'a para teklif eder. Mecnun'un reddettiği parayı İskender kabul eder. Leyla durumu yanlış anlar, Mecnun'un çeki kabul ettiğini düşünür

Leyla: Bir daha yüzünü bile görmek istemiyorum zaten.

Sema: Ooo anlaşıldı. İzleyemeyeceğiz bu filmi. Kızım âşık mısın, sen bu çocuğa?

Leyla: Ne aşkı ya! Saçmalama.

Sema: Ee niye o zaman kafana takıyorsun?

Arzu: Haklı valla Sema.

Leyla: Ama yazdığı şeyler, o kadar samimiydi ki.

Arzu: Senin sorunun bu işte. Herkese hemen güveniveriyorsun. Babanın verdiği çeki kabul ettiğine göre demek ki çocuğun gözü sende değil, paranda. Takma artık kafana. Üzme kendini. Bak, ne mal olduğu çıktı işte ortaya.

Arzu: Sen bugün ne güzel konuşuyorsun Sema ya. Arda da böyle kandırdı bunu. Başkalarıyla dolaştı, bunun RUHU BİLE DUYMADI. Safsın kızım sen, saf.

2 Erdal bakkal ve Ak sakallı dede özel bir içecek hazırlamak isterler

Ak sakallı dede: Hazır mısın?

Erdal bakkal: Hazırım hocam.

Ak sakallı dede: Güzel, o zaman, zerdeçal. Şimdi Kantaron. Az az, evet. Rezene. Onu bolca atabilirsin. Evet evet, iyi. Şimdi çikolata.

Erdal bakkal: Çikolata burada hocam.

Ak sakallı dede: İyi tamam, ben onu hallederim. Sen şimdi, bunu yavaş yavaş karıştıracaksın. Ondan sonra da şişelere boşaltırsın.

Erdal bakkal: Bir adı var mı bunun hocam? Bu karışımın?

Ak sakallı dede: Adı.. var! Olmaz olur mu var tabi. Bunun adı, ak sakallı dedenin mucizevi karışımı. Nasıl? Güzel, değil mi? Böyle bir de fotoğrafımı çekersiniz. Şu şişenin üstüne yapıştırırsınız şöyle. Bak, böyle.

Erdal bakkal: Yok hocam, yok. O fazla uzun oldu. Akılda kalmaz. Böyle daha kısa ve akılda kalıcı bir şey olması lazım.

Ak sakallı dede: Mesela?

Erdal bakkal: Mesela, erdali.

Ak sakallı dede: Erdali?

Erdal bakkal: Erdali.

Ak sakallı dede: Hey ya Rabbim, bu nasıl ego? Herif kendi adını, ürünün üstüne yazıyor.

3

Mecnun: Ne yapıyorsun, İsmail abi?

İsmail abi: Ne olsun Mecnun. Beni biliyorsun işte. İş güç yine.

Mecnun: İyi.

İsmail abi: Çok güzel kâğıt mendilim var. Vereyim mi bir tane?

Mecnun: Mendil mi satıyorsun abi?

İsmail abi: Ne yapayım, EKMEK PARASI.

Mecnun: Valla?

İsmail abi: Valla. Bak çok güzel 1.kalite.

Mecnun: Yok abi sağol. Lazım değil ya. O nedir ya?

Erdal bakkal: Erdali.

Mecnun: Erdali mi? Abi içeceğe, kendi adını mı verdin?

Erdal bakkal: Ya ne alakası var! Ben dükkânın ismiyle uyumlu olsun. Ya sabahtan beri, adı ne adı ne! Allah Allah neyse ne. Dükkânın adı ne? Bir düşündün mü? İçeceksiniz için. İçmeyeceksiniz, çekin gidin ya.

Kamil: Ne oluyor buna ya? Niye bu kadar kızdı şimdi ya?

İsmail abi: İşler çok kesat, Kamil. Ondan morali bozuktur. Kaan! Doldur bakayım İsmail abine bir Erdali daha. Nasılsa Kamil ısmarlıyor.

Kamil: Usta benim üstümde para yok ya. Ben antrenmana gidiyordum, böyle beş kuruşsuz çıktım yani.

İsmail abi: Tamam sorun olmaz. Mecnun ısmarlar o zaman.

Mecnun: Yok abi. Bende de yok ki.

İsmail abi: Ne oldu? İskender abi kesti mi harçlık vermeyi, Mecnun efendi?

Mecnun: Abi ne harçlığı? Ayıptır. Kaç yaşına geldik. Taksiye çıkıyoruz be abi. Kendi paramızı kazanıyoruz yani.

İsmail abi: Ee ne oldu o paralar? Niye parasız kaldın şimdi, kendi parayı kazanıyorsun.

Mecnun: Abi, demin sahilde bir kadın gördüm yanında çocuğu. Duruyorlar böyle. İntihar ediyorlardı. Çocuk çok hastaymış. Ağır böyle. Ameliyatlık hastaymış. Para lazım dedi kadın. 3 aylık ömrü kalmış çocuğun. Böyle İÇİM PARÇALANDI. Cebimdeki bütün parayı verdim, ne yapayım?

Mecnun: Ne bakıyorsunuz ya?

Kaan: Sen de yedin bu numarayı abi.

Kamil: Hastalığı neymiş peki çocuğun?

Mecnun: Hastalığını, şey yapmadım. Sormadım. Yani, ameliyatlık bir hasta olduğuna göre mühim bir hastalığı demek ki.

Kaan: En klasik numaradır o abi.

İsmail abi: Bak gözlüklü çocuk biliyor, sen bilmiyorsun ya.

Mecnun: Allah Allah. Hala numara diyor ya.

Kamil: Âlemsin valla.

Mecnun: Abi ne âlemim ya.

Kamil: Üç aylık diyorsun. Kolay gelsin.

İsmail abi: Mecnun çok zor durumdayım ya. Bana ne olur bir erdali daha ısmarla. 3 aylık ömrüm kaldı. Ölüyorum.

4 Çekin karşılıksız olduğunu öğrenen İskender, parayı alabilmek için Mecnun'un hasta olduğunu ve üç aylık ömrünün kaldığını söyler. Leyla bu yalanı duyar ve Mecnun'un öleceğini düşünür

Metin: Senin ne işin var burada?

İskender: Bir zamanlar çek verdiğin orta halli ve gururlu bir taksi şoförü vardı. Ne çabuk unuttun? Bu çek, niye karşılıksız?

Metin: Senden kurtuluş yok mu, efendi?

İskender: Bu çekin karşılığını nakit olarak ver. İşim var gideceğim ben.

Metin: Hadi oradan. Sana beş kuruş para vermem.

İskender: Nasıl vermezsin ya? Nasıl vermezsin kardeşim? Bu çek ne peki? Kardeşim, bu para benim hakkım. Ben hakkımı istiyorum ya.

Metin: O çeki ben oğluna verdim. Kabul etmedi. Sana oğlunu ikna et, parayı al, dedim. Ama o hala kızımın peşini bırakmadı.

İskender: Metincim, yavaş yavaş bırakacak. Öyle birden bire olmuyor ki bu işler. En sağlıklısı o.

Metin: Ben anlamam. Yakamızdan düşmediğiniz sürece para mara alamazsın benden.

İskender: Vay arkadaş ya! Üç kuruş parayı ödememek için şu attığın taklalara bak. Ayıp bir şey ya. Çok ayıp bir şey, Metin ya. Benim çocuğum hasta ya. 3 aylık ömrü kaldı. Ben bu çeki, onun tedavisi için şey yaptım ya. Yoksa ne yapayım ben senin kirli paranı.

Metin: Hasta mı gerçekten?

İskender: Olsa verecek misin parayı?

Metin: Vermezdim.

İskender: Ama ya iki saat, ne oyalıyorsun adamı? Ohoo, baştan söyle abicim bunları. Şimdi gidiyorum. Ama geri geleceğim ve bu parayı senden söke söke, çatır çatır alacağım. Göreceksin, süründüreceğim seni.

5 Erdali için herkes hastalanır. Bu arada Mecnun, Leyla'ya doğruyu söylemez, babasının yalanını sürdürür

Pakize: Heh, şundan da içtin mi tamamdır.

Mecnun: Anne o ne artık ya?

Pakize: E şurup oğlum. Allah Allah. Şimdi bundan bir ölçek içtin mi hiçbir şeyin kalmayacak.

Mecnun: Bulduğunu tıktın ağzıma. Bulduğunu tıktın ağzıma. Sağlık ocağı gibi kokuyorum ya. Ver şunu ya. Var mı başka? Var mı? Getir. Ver, ver onları da içeyim.

Pakize: Oğlum, ne yaptın sen? İlaç bu. Bir yığın yan etkisi var bunun. NE HALİN VARSA GÖR. Karışmıyorum ben. Böyle, elin yüzün kıpkırmızı dolaşırsın. NE HALİN VARSA GÖR. Aa, dikti kafaya ya?

Pakize: Mecnun, kapı çalıyor.

Mecnun: Dede, kapı çalıyor.

Ak sakallı dede: Hee, duydum.

Mecnun: Hastayım ya. Hasta adam kapı mı açar ya? Hadi bakalım. O son şurubu içmeyecektik. Diktik kafaya, hayal görmeye başladık.

Leyla: Merhaba.

Mecnun: Hee, merhaba. Ulan nasıl ilaçmış ya. Etkisinden önce yan etkisini gösterdi be. Kimbilir, kimi Leyla diye görüyorum. Baba sen misin?

Leyla: Baba mı?

Mecnun: Baba mı? Ses de bak, aynı. Leyla. Kim? İsim nedir?

Pakize: Oğlum, kiminle konuşuyorsun? Leyla kızım, hoş geldin.

Leyla: Merhaba, hoş bulduk.

Mecnun: Leyla mı? Leyla mı?

Pakize: Dur oğlum, dur dur. Tövbe tövbe. Hay Allah! Kızım kusura bakma sen buna. Hoş geldin yavrum. Gel, geç içeri.

Leyla: Teşekkürler. Rahatsız etmiyordum, inşallah.

Pakize: Yok kızım olur mu öyle şey? Geç kızım geç. Geç şöyle. Geç karşıya otur yavrum. (Mecnun'a) Mecnun, oğlum. Mecnun! Hadi çocuğum. Kalk. Misafirimiz var. Mecnun! Hadi çocuğum, kalk bak. Leyla geldi.

Mecnun: Leyla mı? Leyla mı geldi? Sürpriz, sürpriz. Çok büyük sürpriz oldu ya. Yuh ne uyumuşum ben de. Sabahtan beri yatıyorum şurada. Kafamı kaldıramadım. İnsan bir uyandırır. Aşkolsun anne. Anne sen bir çam demlemiştin. Çay mı koysan ya hemen? Şöyle iki bardak.

Pakize: Tamam, hadi bir çay yapayım size o zaman.

6

Leyla: Ya şey ben hasta olduğumu duydum da geçmiş olsun demeye gelmiştim.

Mecnun: Ne çabuk duydun ya? Yok ya! O kadar büyük bir şeyim yok. İyiyim yani.

Leyla: Eve babamın yanına uğramıştım. Senin baban da oradaydı. Onlar konuşurken duydum. Gerçekten o çeki sen almamışsın. Özür dilerim.

Mecnun: Çok şey değil ya. Olur böyle şeyler, yani önemli değil. Ne yapalım. Ben şeye üzüldüm. Böyle beni yalancı gibi düşünmüş olman üzdü biraz beni, yani o. Ki ben yalandan nefret ederim.

Leyla: Üç aylık ömrün kaldığını da o zaman duydum işte.

Mecnun: Kaç?

Leyla: Üç, duydum ama kaç? İyi misin Mecnun? Yani... Nasıl hissediyorsun kendini? Ağrın falan var mı?

Kötü İç ses: Ağrılardan yerimde duramıyorum, de. Çok kötüyüm, de. Hastayım, de.

İyice abart hastalığını, yer bu. Bana biraz sevgi göster, de. Sevginle iyileştir beni, de. Yürü koçum, saldır yani. Bak böyle bir fırsat her zaman insanın ayağına gelmez. Ben söyleyeyim sana!

Leyla: Mecnun iyi misin?

Mecnun: (İyi İç sese) Sen bir şey diyor musun?

İyi İç Ses: Valla etik olarak, yalan söylemek, doğru bir davranış değil bence. Ama işin gerçeği, sen bu kızı başka türlü elde edemezsin. O yüzden saldır bence de, doğruya doğru, hiç durma.

Leyla: Mecnun iyi misin?

Mecnun: İyi değilim ya Leyla, iyi değilim. Çok kötüyüm, kötü durumdayım. 3 aylık ömrüm kalmış Leyla benim. Üç ay, üç ay ne demek ya? Üç ay nedir yani? Boru mu, üç ay? Şubat, Nisan, Mart. Şubat, Mart, Nisan.

7 İskender çeki tahsil etmesi için mafyaya verir. Mafya Leyla'yı kaçıtır. Mecnun Leyla'yı kurtarmak ister

Mecnun: Dede bizim acelemiz var. Leyla'yı kurtarmamız lazım.

İskender: Araba hemen kapıda, fırla!

Mecnun: Valla, hadi yürü yürü.

Mecnun: Neydi o mahallenin adı? Nereye gidiyorduk? Sahrayıcedit miydi? Neydi?

İsmail abi: Bas sen, bas! Beş dakikaya ordayız.

Mecnun: Bu yol dümdüz gidiyor böyle. Nasıl gideceğiz Sahrayıcedit'e? Tabela yok mu?

İsmail abi: Tamam, işte bu yol Sahrayıcedit'in merkezine iner. Bas sen, bas. Soru sorma.

Mecnun: Bu da basmıyor ki ya!

İsmail abi: Açıl açıl! Hasta var içerde, görmüyor musun?

Mecnun: Bas bas hastamız var.

İsmail abi: Geldik işte. Hee, işte geldik.

Mecnun: Ne, burası mı?

İsmail abi: Biraz geç kaldım ama inşallah kesmezler maaştan Mecnun. Gerçi üç bin lira maaş alıyorum, kesseler ne olacak ki?

Mecnun: Ne maaşı abi ya? Ne diyorsun abi? Leyla'yı kurtarmaya gelmedik mi biz buraya?

İsmail abi: Ne Leylası oğlum? Ben işe geldim buraya. İşim var benim, işim.

Mecnun: İş mi?

İsmail abi: Sen o adresi hatırlıyorsundur. Halledersin meseleyi artık.

Mecnun: İşe mi geldin abi?

İsmail abi: Evet.

Mecnun: Abi Leyla'yı kurtarmaya gelmedik mi o kadar yol? Koyun, kasap, Allah kahretsin abi ya! KOYUN CAN DİRDİNDE, KASAP ET DİRDİNDE! Yuh be abi! Yuh be abi! Hala maaş diyor ya, yuh be abi!

BÖLÜM 7 (Hedef Deyimler: Demir almak, Dik dik bakmak, Koynunda yılan beslemek, Ara bozmak, Ağzından çıkamı kulağı duymamak, Aklına yatmak)

1 Leyla kaza geçirmiştir ve hastanede yatmaktadır.

Doktor: Ne oluyor burada? Ne bu gürültü?

Metin: Doktor Bey kızım kurtulacak mı?

Doktor: Utanmıyor musunuz ya koskoca adamlar kavga ediyorsunuz, hem de hastanede. Kızınıza bir araba çarpmış. Hastaneye getirildiğinde bilinci yerinde değildi. Kızınızın başka bir hastalığı var mıydı?

Metin: Yok doktor.

Doktor: Hımm

Metin: "Hımm" demekle ne demek istiyorsunuz doktor?

Doktor: Valla bilemiyorum ki.

İskender: Bilemiyorum ne ya!! Bilemiyorum ne? Sen ne biçim doktorsun. Yap bir iğne, yaz bir reçete. Alalım kızı gidelim bu.

Doktor: Durumun farkında değilsiniz galiba beyefendi. Kendisi şu anda komada. Ayrıca, ALLAHTAN ÜMİT KESİLMEZ.

2 Mecnun Leyla'yı uyandırmak için rüyalarda gezer ve yedi kapının anahtarını toplamaya çalışır. İsmail abinin rüyasına girer

Mecnun: Yok dede, vallaha girmem ben bunun rüyasına. Bir tipe baksana, kim bilir ne görüyor rüyasında. Hadi gidip başkasını bulalım.

Ak sakallı dede: Allah Allah, sana da rüya beğendiremez olduk. Yavrurum, Leyla bekliyor seni içeride. Hadi gir, gir!

Mecnun: Hey Allahım ya!

Mecnun: İsmail abiiii!

İsmail abi: Hooop! Ne İsmail abisi ulan! Kaptan diyeceksin, kaptan! Ne biçim tayfasın sen be!

Mecnun: Nasıl?

İsmail abi: Ne biçim tayfasın sen be! Tembellik yapma da DEMİR AL! Hadi gidiyoruz bu denizlerden.

Mecnun: Baş üstüne kaptan!

3 Mecnun hırsız Yavuz'un rüyasına girer.

Mecnun: Abi aslında bizim durumumuz şöyle, bilmiyorum nasıl anlatılır ama?

Hırsız Yavuz: Hayırdır, söyle.

Mecnun: Abi eğer müsaitse, biz senin rüyana girmek istiyoruz abi?

Hırsız Yavuz: Nasıl olacak? İkiniz de mi?

Mecnun: Vallaha, ikimiz problem olacaksa, ben tek de girebilirim.

Hırsız Yavuz: Yok, problem olmaz da nasıl olacak bu iş yani?

Mecnun: Abi şöyle bir şey yapıyoruz. Şu.

Hırsız Yavuz: Ne o? Ne ola ki o?

Mecnun: Hafif bir kokluyorsun.

Hırsız Yavuz: Nasıl kokluyorum? Nasıl bir şey ki o?

Mecnun: E tamam, bu çok kolay oldu. Dede ben de kaçıyorum şimdi. Bir çevrimiçi olayım ben. Sen bir tezgâha mukayyet ol, tamam mı dedecim? Ben şimdi geliyorum.

Ak sakallı dede: Efendim, oğlumuz işinde gücünde, eli para tutan, gözü tok, gönlü bol bir insan. Zenginden alır, fakire verir. Böylesine de bir mütevazı insandır. Ayrıca evine çok bağlıdır. Eminim kızınıızı saraylarda yaşatacak.

Kral: Benim kızım zaten sarayda yaşıyor.

Ak sakallı dede: Anlıyorum. Saray? Bence vermeyecek kızı, ayak yapıyor. Hadi kalkın, gidelim.

Mecnun: Dede, tamam bırak takılma, adam rüyasını bu şekilde kurmuş. Kahveler de geldi. Hadi dedecim, sen olaya gir istiyorsan, kahvemizi de içelim.

Hırsız Yavuz: Hop! Sen ne yapıyor? Ayıp ayıp!

Mecnun: Abi ne alakası var ya? Anahtara bakıyorum, anahtarı gördüm.

Hırsız Yavuz: Sen DİK DİK BAKIYOR. Arkadaş dedik, KOYNUMDAKİ YILAN!

Mecnun: Abi ne yılanı ya? Maksudım, yengeyle alakası yok ki bunun. Ben anahtara baktım. O benim ilgimi çekti. Ne konuştuk biz abi seninle gelirken rüyaya? Niçin böyle yapıyorsun Yavuz abi ya? Dedecim, sen de ister misin şu kızı lütfen, hemen!

Ak sakallı dede: Efendim? Efendim, işte biz öyle yani. Allah'ın emri, peygamberin kavliyle kızınızı istiyoruz.

Mecnun: Çok istiyoruz ama hemen alıp gitmemiz mümkün mü acaba, paşam?

Hırsız Yavuz: Oh, damn!

Mecnun: Off ya! Kızı vermediniz bari izin verin, baş başa bir yerde yalnız konuşayım şu kızla ya?

Hırsız Yavuz: Sen ne demek oluyor? Ne yapıyor? Ne demek yalnız konuşayım kızla? Zaten içeride DİK DİK BAKIYOR kıza. Ha? Amaç ne?

Mecnun: Yavuz abi, Allah aşkına niye böyle yapıyorsun ya? Niye DİK DİK BAKAYIM? Kızın boynuna bakıyorum. Anahtar var orada. Ona bakıyorum. Bilmiyormuş gibi. Bir de senin rüyandaki prensesle ne işim olur benim. Ben halk tipi bir adamım.

Ak sakallı dede: Tamam tamam. Ne yapıyoruz şimdi?

Hırsız Yavuz: Kaçıracağız kızı! Evet, kaçıracağız. Siz askerleri oy alıyor, ben saraya arka taraftan dolanıyor.

Mecnun: Saray diyor ya. Yavuz abicim, Allah'ın adını vereceğim artık. Bak, Asmalı Yalı Sokak, 10 numara diyor ya! Buranın saraya benzer bir hali mi var? Benim için benim prenses nere, saray ora!

Prenseler: Yavuz! Hadi babam görmeden kaçalım buradan, hadi!

Mecnun: Yenge Hanım, yenge! Allah rızası için şu anahtarı alabilir miyim? Çok acil işimiz var onunla.

Mecnun: Tamam, süper süper! Bu da tamam.

4 Mecnun İskender'in rüyasına girer

Taksi: Neyin var, Mike?

İskender: Mike kim lan?

Taksi: Affedersin, bir abiye benzettim.

İskender: O ne ya? Mecnun değil mi, o? Hayırdır oğlum, ne işin var senin burada?

Mecnun: Durum biraz karışık baba ya. Bunu ben sana nasıl anlatırım, onu da bilemiyorum ki.

İskender: Anahtar için mi geldin?

Mecnun: Hadi canım! Allah aşkına nereden biliyorsun ya?

İskender: Sarı, anahtar!

Taksi: Her şeyi benden bekleme, abi. Anahtar vitesin yanında, aliver bir zahmet.

İskender: Öf be sarı!

Mecnun: Baba sen demin arabayla mı konuştun?

İskender: Al bakalım.

Mecnun: Öylesine. Şu anda bana veriyor musun? Aksiyona falan girmeyecek miyiz?

İskender: Olur mu be oğlum? Mecnun, sen benim evladımsın. Bak. (Arabaya yaslanır)

Taksi: Abi, ayıp oluyor ama!

İskender: Pardon sarı, pardon. Bak Mecnun, biliyorum. Seni sevdiğimi sana yeterince gösteremiyorum. Sen benim bağıırıp çağırduğıma bakma. Seni gerçekten çok seviyorum. Ne yapabilirim? Biz de böyle yetiştirilmişiz. Ayrıca, Leyla ile ARANI BOZDUĞUM için de çok üzgünüm. Hadi, hadi git. Kurtar Leyla'yı.

Mecnun: Ya baba, ben seni bu şekilde hiç ciddiye alamıyorum ya. İki saniye beklersen eğer. Al şunu, al baba şunu. Al, al.

İskender: Bu ne?

Mecnun: Koy şuraya bir tane. İndir.

İskender: Nasıl ya?

Mecnun: İndir, indir bir tane. Uyanmam lazım hemen.

İskender: Mecnun yapamam. Ben sana nasıl vurayım ya?

Mecnun: Baba vur ya, merak etme, bir şey olmayacak. Vur bir tane. Acilen uyanmam lazım. Vur!

İskender: Öyle mi diyorsun?

Mecnun: Tabi, tabi.

İskender: E iyi madem.

Ak sakallı dede: Ne çabuk döndün? Alabildin mi anahtarı?

Mecnun: Aldım, aldım. Çekil şöyle ya. Baba?

İskender: Ne oldu lan? Hırsız mı girdi? Deprem mi oldu? Deprem..

Mecnun: Yok yok, bir şey yok, sakin ol. Sana bir şey söylemek için geldim. Ya baba, geri zekâlî gibi davrandım. Özür dilerim ya. Öyle insanların içinde bağırdım çağırdım falan. Özür dilerim gerçekten.

İskender: Bunu söylemek için mi uyandırdın uykumdan?

Mecnun: Ya baba ben de çok seviyorum seni ya?

İskender: Git!! Ne biçim konuşuyorsun sen babayla öyle? AĞZINDAN ÇIKAN lakırtıyı KULAĞIN DUYUYOR mu? Annene bile ben öyle şeyler söylemedim. Yürü git. Git yerine yat.

5 Mecnun Arda'nın rüyasına girer

Mecnun: Eh be kardeşim, ne üzümüş!! Yiye yiye bitiremediniz. Yiye yiye bitiremediniz şunu be!

Arda: Senin ne işin var burada?

Mecnun: Anahtar almaya geldim hacı. Alayım anahtarı, kaçacağım hemen.

Arda: Demek anahtarı almaya geldin ha?

Mecnun: Evet, anahtarı almaya geldim.

Arda: Anahtar?

Mecnun: Anahtar almaya.

Arda: Anahtar. Anahtarı almaya geldin?

Mecnun: Evet. Anahtar. Ne oluyor ya?

Arda: Al sana anahtar. Alsana anahtar.

Mecnun: Bu ne be?

Arda: Anahtar.

Mecnun: Bu nerenin anahtarıymış ki böyle.

Arda: Haremin anahtarı. Bak, bu kıyağı da kimseye yapmam oğlum, he. (Güler) Tıs tıs tıs tıs.

Mecnun: Hava mı kaçırıyorsun sen ya?

Arda: Ne biçim konuşuyorsun sen? Götürün bunu. Tez tez tez, vurun kellesini.

Mecnun: Korkmuyorum ben be! Korkmuyorum. Senden mi korkacağım? Korkmuyorum. Vurun lan kellemi. Vur! Kellemi vurun. İsmail abi. İsmail abi, ne yapıyorsun ya?

İsmail abi: Ne İsmaili be!

Mecnun: Ya bırak! Ya İsmail abi, buraya da mı geldin? Buraya niye geldin abi? Buraya niçin geldin abi ya?

İsmail abi: Ne yapacaksın Mecnun EKMEK PARASI.

Mecnun: Allah Allah! Kafamı mı keseceksin sen benim? Abi celladım mı olacaksın sen benim? Vallahi bravo, vallahi bravo, İsmail abi. Senden de korkmuyorum. Senden de korkmuyorum ya. Valla, vurun kellemi. Hadi.

Arda: Çok cesurmuşsun.

Mecnun: Fena değilim.

Arda: Hiç fena değilsin. Tez uçurun kellesini.

İsmail abi: Onun kellesini nasıl uçuracağız ama ya?

Arda: Ne biliyim lan? Onu da ben mi söyleyeceğim? Her zaman nasıl uçuruyorsanız, öyle uçuracaksınız.

İsmail abi: Hayır işte. Onu diyorum. Hiç uçurmadık ki. Sen hep diyorsun ya, hemen kesin kellesini. Zaten giderken kalpten ölüyor. Korkudan, kalpten. Hiçbir şey de yapamıyoruz yani.

Arda: Tamam o zaman, tez aslanlara atın. Bir güzel yesinler.

İsmail abi: Aslan mı?

Arda: Aslanlar.

İsmail abi: Aslan mı?

Arda: Aslan. Aslan ya, hiç aslanımız yok mu?

İsmail abi: Yok aslan, yok.

Arda: Nasıl? Hiç aslanımız yok mu?

İsmail abi: Hiç almadık bu sene.

Arda: Haa? Ne yapacağız? Ya niye üzüyorsunuz beni ya? Ben istediğimi yapamayacak mıyım? Bu benim rüyam ya! Bak burası benim babamın sarayı, tamam mı? Attırırım hepimizi, kovdururum buradan.

Mecnun: Harbi, o kadar problem olacaksa, şey yapalım. Ben gideyim o zaman.

Arda: Git ya git!! Görmek istemiyorum seni. Al anahtarı da. NE HALİN VARSA GÖR. Al, git başımdan. Pis!! Çok mutsuzum ya. Acayip üzgünüm yani. Şu anda acayip üzgünüm, gerçekten.

Mecnun: Ne oluyor buna ya? İsmail abi, ne yapıyorsun ya? Bu ne, suratın falan? Ne yaptın öyle?

İsmail abi: Ya kötüyüm ben.

Mecnun: Ya bırak Allah aşkına. Halin, kılığın falan? Allah Allah!

Mecnun: Tamam, bu da tamam.

6 Mecnun Leyla'yı uyandırmayı dener

Metin: Doktor çıkıyor.

Sevim: Durumu nedir doktor bey? Bir gelişme var mı?

Doktor: Maalesef yok hanımefendi.

Metin: Tıp bu kadar ilerlemişken, nasıl olur da kızımı uyandıramazsınız. Aklım almıyor.

Doktor: Ne işiniz var sizin burada?

Mecnun: Doktor bey, biz Leyla'yı uyandırmaya geldik.

Doktor: Bak, hala!

Mecnun: Metin amca, biliyorum. Söyleyeceklerim çok saçma ama bir dinle bak. Söyledim ya hani içerdeyken biz beyaz bir odadaydık dedim. 7 tane kapı var dedim. İşte onun 6 kapısını açtık biz anahtarlar elimizde. Bir taneyi açamadık. Onun için de bir adam getirdik. Arkadaşımız Yavuz, Metin amca. Şimdi Yavuz, bu işin ehli. Bütün kapıları açabiliyor. 10 numara bir adam. Eğer izin verirseniz o kapıyı açacak Yavuz. Bu şekilde kurtaracağız Leyla'yı.

İsmail abi: Bu neymiş ya?

Doktor: Alternatif tıbbı duydum ama bu kadar da alternatifini duymadım. Hadi çabuk buradan gidin. Hadi hadi!

Metin: Doktor, tamam. Bırak denesin çocuklar.

Doktor: Ya Metin Bey, böyle bir işin, işe yarayacağı sizin AKLINIZA YATIYOR mu?

Metin: Aklım durdu benim artık. Bırakın çocuklar denesinler. Kızımın uyanmasını istiyorum artık ben.

BÖLÜM 8 (Hedef Deyimler: Evde kalmak, Kalp kırmak, İlk göz ağrısı; Hedef Atasözleri: Tencere yuvarlanmış, kapağını bulmuş; Baba oğluna bir bağ bağışlamış, oğul babaya bir salkım üzüm vermemiş)

1 Leyla kazadan sonra hafızasını kaybeder. İskender tekrar Leyla'yı Mecnun'a ister

İskender: Pakize ya, bunlar ne kadar erken yatıyorlar. Bu saatte uyunur mu?

Pakize: Sen sussana İskender ya. Açtırma şimdi benim ağzımı. Allah Allah. Geçmiş olsun Sevim hanımcım. Nasıl oldu Leyla?

Sevim: İyi iyi uyandı ya, buna da şükrediyoruz.

Pakize: Oh oh oh çok şükür.

İskender: Kafa gidik mi hala?

Metin: Sen ne biçim konuşuyorsun efendi?

Sevim: Ben bir çay koyayım.

Pakize: İskender ya! Ben de yardım edeyim, Sevim hanımcım.

İskender: Metin, gel gel! Şimdi ben diyorum ki Leyla zaten hiçbir şey hatırlamıyor ya hâlihazırda. Şu kızını ver bizim oğlana be, ver be.

Metin: Sen hasta mısın be adam! Durmadan kız istenir mi? Sana verilecek kızım yok benim!

İskender: Ya Metincim, ben senin kızının iyiliği için söylüyorum, be kardeşim. Şunu kabul et. Kafa gidik zaten. Artık bu saatten sonra kim alacak onu be. EVDE KALIR ya, kalmasın. Biz alalım, biz alalım şey yapma. Metin Metin. Bende kal, bende kal. Metin alalım be, alalım.

2 İsmail abi Leyla'yı iyileştirmek için eflatun mantar toplamaya dağa çıkar

İsmail abi: Mecnun naber, çak. Dede naber?

Ak sakallı dede: İyi iyi sağol.

İsmail abi: Mecnun, var mı yengede herhangi bir gelişme?

Mecnun: Yok da, sen nasıl girdin içeri abi ya?

İsmail abi: Senin evin, benim evim. Benim evim, senin evin Mecnun.

Mecnun: Ha eyvallah.

İsmail abi: Mecnun bak, yani herhangi bir gelişme yok diyorsun, öyle mi?

Mecnun: Abi yok bir şey ya.

İsmail abi: Benim yapabileceğim bir şey varsa eğer, tamam mı? Benim yapabileceğim bir şey varsa lütfen çekinme, söyle, sen benim kardeşimsin. Ben senin için icabında buradan kalkar. Şu an, mesela, sana net, spesifik bir örnek veremeyebilirim tamam mı? Ama ben senin için, her yere gider, her şeyi yaparım.

Ak sakallı dede: Var var, senin yapabileceğin bir şey var.

İsmail abi: Hemen söyle dede. Hemen yapayım. Ne yapacağız yoksa ya senin üç aylık maaşı mı çekeceğiz?

Ak sakallı dede: Benim için değil. Mecnun için daha doğrusu, Leyla için yapabileceğin bir şey var.

Mecnun: Ne diyorsun ya? Ne var, ne o?

Ak sakallı dede: Leyla'nın hafızasını yerine getirebilmemiz için eflatun mantarı yemesi gerekiyor.

İsmail abi: Ya ama dede, sende bir kere mantıklı bir şey söyle. Nerede abuk subuk fikir, nerede abuk subuk düşünce, hep sende. Ben nereden bulup getireyim sana mantarı?

Ak sakallı dede: Ben söylerim nereden bulacağını. Şimdi bak, bu böyle, çok çok yüksek tepelerde yetişen çok özel bir mantardır. Eğer Leyla'ya bu mantardan yedirebilirsek, belki kendine gelir.

İsmail abi: Gelir mi, gelebilir mi yani? Kesin gelir mi? Ona göre çıkayım ben çünkü tepelere. Tamam Mecnun yanlış anlama. Sen benim kardeşimsin falansın filansın. Ben senin için her şeyi yaparım, ederim ama. E adam yüksek tepe diyor ama ya.

Mecnun: Yüksek tepe dediği de, bayağı dağ biliyorsun dimi?

İsmail abi: İşte insan tedirgin oluyor kardeşim. Ben zaten yüksekten korkuyorum.

Ak sakallı dede: Bak, eğer Leyla bu eflatun mantardan yerse, kesin iyileşir.

İsmail abi: Heeh, işte bak bana böyle, bunlarla gel. Bana böyle kesin ve net cevaplarla gel. Bana öyle varsayımlarla gelmeyin Mecnun. O zaman kafam karışıyor benim, tamam mı? Tamam o zaman. O eflatun mantarı gideceğim, bulacağım ve buraya getireceğim Mecnun. Aha bak, buraya da yazıyorum. Hadi görüşürüz.

Ak sakallı dede: Hadi uğurlar olsun.

3

İsmail abi: Hayırlı işler, Erdal abi.

Erdal Bakkal: Aa, İsmail, tenceren düştü, İsmail.

İsmail abi: TENCERE YUVARLANMIŞ, KAPAĞINI BULMUŞ, Erdal abi.

Erdal Bakkal: İsmail sana, bu ne hal, diyemiyorum. Ne oldu diyorum.

İsmail abi: Lütfen beni lafa tutma, Erdal abi. Çok önemli bir işim var. Çok önemli bir görev üstlendim. Dağa çıkıyorum. Erzak almaya geldim.

4 Mecnun ile Arda yer değiştirirler

Mecnun: Selam millet, naber? Arda ben.

Arzu: Mecnun!

Mecnun: Mecnun kim ya? Arda ben, Arda. Ardayım yani.

Sema: E Arda'nın arabası bu zaten.

Mecnun: Arda ben. Ne olur Leyla'ya çaktırmayın ya.

Leyla: Beklettim mi?

Mecnun: Leyla naber? Arda ben. Toplanmışsınız kızlar. Takılıyor musunuz?

Leyla: Takılıyoruz.

Mecnun: Nereye gidiyorsunuz?

Leyla: Okula gidiyoruz.

Mecnun: Okul mu? Yok ki bugün okul. Tatil bugün okul ya.

Arzu: Ne tatili be?

Mecnun: Öğretmenler toplantısı varmış. Dersler boş. Ne yapalım? Dolaşalım mı biraz.

Takılalım. Gelsenize. Böyle, takılırız biraz.

Arda: Naber kızlar?

Arzu: Arda bu ne hal?

Arda: Arda değil, Mecnun'um ben.

Arzu: Bir şeyler dönüyor Sema.

Arda: Leyla.

Leyla: Mecnun?

Arda: Merhaba Leyla.

Leyla: Merhaba.

Mecnun: Yürü git buradan. Giymiş bunu. Böyle giyilip sokağa çıkılır mı ya? Böyle sokağa çıkılır mı ya? Ayıptır be. Ya bak ben ne giyiyorum? Sen ne giymişsin? Bunu yapma işte. Bunu niye yapıyorsun?

Arda: Haklısın beyim. Çok şıksın gerçekten. Ben işimin başına döneyim en iyisi. Rahatsız ettim. Kusura bakmayın.

Leyla: Yok, yok hayır. Öyle. Ne yapıyorsun Arda? Ne biçim.. Çocuğun KALBİNİ KIRDIN.

Mecnun: Eyvallah Leyla. Eyvallah, eyvallah. Ama bir baksana. Şu nedir ya? Şu kıyafetle sokağa çıkılır mı? Şu kıyafetle sokağa çıkılır mı ya? Çok ayıp.

Leyla: Çok ayıp. Çok ayıp. Senin yaptığın çok ayıp.

5 İsmail abi eflatun mantarı bulur.

İsmail abi: Mecnun, Mecnun! Buldum. Mantarları buldum, eflatun mantarları. Papatya topladım.

Mecnun: Abi nasıl buldun ya? Dede, hani yoktu eflatun mantar diye bir şey?

İsmail abi: Nasıl yoktu ya? Dede, nasıl yoktu ya? Ben boşu boşuna mı çıktım o dağların tepelerine. Ben boşu boşuna mı uğraştım el âlemin delisiyle. Ben kolumu kaybettim.

Mecnun: Siz nereden buldunuz bunu? Kuş yuvalamış buna, günah bunu niye kestiniz?

Ak sakallı dede: Evladım, onu Leyla'ya yedireceğiz şimdi.

Mecnun: Ya dede, bu zehirli olmasın.

Ak sakallı dede: Hiçbir şey olmaz. Merak etme. Bu zaten yolda gelirken, yarısını yedi.

İsmail abi: Ya Mecnun, ben ömrü hayatımda bu kadar güzel, bu kadar lezzetli bir şey yemedim. Muhteşem bir lezzet ya.

Mecnun: İsmail abi ne diyorsun? Çiğ çiğ mi yedin bunları?

İsmail abi: Hee namnamnam namnamnam 4 kilo yemişim yine.

Mecnun: Abi, ne diyo..! Allah belanı vermesin İsmail abi. Bu yenir mi çiğ çiğ? Pişirelim şunu. Nasıl pişireceğiz?

Hırsız Yavuz: Ne oldu, hayırdır?

Mecnun: Abi, az bir haşlasak yeterdi. Ne yaptın abi? Abartmadık mı biraz?

Hırsız Yavuz: Mecnun, işime karışma. Ben çok güzel sote yaparım. Yenge parmaklarını yiyecek ya şunu görünce.

Erdal bakkal: Ben de içecek bir şeyler veririm. Boş gitme kızın yanına öyle.

Mecnun: Eyvallah abi sağ olun ya. Valla çok sağ olun.

6 Mecnun yemeği Leyla'ya götürmek için yola çıkar

İskender: Sen şimdi, Leyla bu yemeği yiyince, iyileşecek diyorsun, öyle mi?

Mecnun: Bilmiyorum ki baba, bakacağız işte.

İskender: Ya oğlum sen, adam gibi gidip, dersine çalışacağın yerde. Niye böyle abuk sabuk işlerle uğraşıyorsun. Mantarla tedavi mi olur?

Mecnun: Ne mantarı baba ya? Mantar değil ki bu. Bu eflatun mantar.

İskender: Ne? Kim?

Mecnun: Bilmiyor musun eflatun mantar? Bir de adam gitti dağlardan, taşlardan topladı yani. Birazcık şey düşün. Emeğe saygı baba.

İskender: Koktu he. Ver bakayım şuradan bir parça. Bir parça ver bakayım.

Mecnun: Baba, Allah aşkına. Baba lütfen ama.

İskender: Oğlum benim de son zamanlarda, hafızam falan kötü biliyor musun? Belki işe yarar. Hımmm, çok güzel. Ver bakayım.

Mecnun: Ya baba, önüne bak. Valla çarpacağız bir yere.

İskender: Koktu diyorum. Bir dakika ya, aç şunu.

Mecnun: Baba koktu da önüne bak. Direksiyonu tutsana.

İskender: Suyuna banıyorum, bir şey yok.

Mecnun: Allah Allah ya. Lütfen baba ama.

İskender: Arkadaş ne kıymetli yemeğin varmış. Ya bir tadına baktık. Ben sana bir şey söyleyeyim mi? Bak bir laf vardır, derler ki... BABASI OĞLUNA BAĞ VERMİŞ, OĞLU ONA BİR ÜZÜM VERMEMİŞ.

Mecnun: Baba ne anlatıyorsun? İlaç bu, ilaç. Reçetesiz antibiyotik aldın mı hiç? Allah aşkına ya. Bir önüne bak.

7 Gerçekler ortaya çıkıyor.

Metin: Kapı çalıyor Sevim.

Arda: Ben bakayım, Metin amca.

Arda: (Mecnun'a) Yine mi sen ya? Arkadaşım ben sana gelmeyeceksin, demedim mi buraya?

Mecnun: Benim Leyla'yı görmem lazım.

Arda: Leyla'yı falan göremezsin. Çıkar mısın dışarı? Çıkar mısın dışarı?

Mecnun: Yürü git ya! Çıkar mısın diyor. Çekil şuradan. (Metin'e) Metin amca, Leyla'nın bundan bir tabak yemesi lazım. Çok iyi gelecek Leyla'ya. Onun hastalığı için. Tedavi maksatlı yani.

Arda: Güzel de koktu.

Mecnun: Sen ne diyorsun, şahane. Aç kapağı bak. Oğlum, eflatun mantar ya.

Arda: Eflatun mantar mı?

Mecnun: Deli misin oğlum, nasıl güzel.

Mecnun: Ya ben Leyla'ya yalan söylemiyorum. Arkadaşım sen bu kıza, kendini Mecnun diye tanıttın mı tanıtmadın mı? İşte, ben de kafası karışmasın diye kıza kendimi Arda diye tanıttım. Benim fikrim değildi ki bu. Baban zorladı. Yalvardı bana ya. Getir nüfus kâğıdını. Seni dedi. Kütüğüme alacağım dedi. Neler neler ya.

Arda: Baba, doğru mu bu duyduklarım? Hani ben senin biricik oğlundum. Hani sen ölünce, bütün mirasımı bana verecektin. Hani ben senin İLK GÖZ AĞRINDIM.

Arda'nın babası: Sen de kendini Mecnun diye tanıtmıydın Leyla'ya. Eğer bir hata yaparsan, sonuçlarına katlanırsın.

Arda: Ya Metin amca gaza getirdi beni. Gaza getirdi beni. Dedi ki, sen dedi şimdi git dedi. Mecnun gibi davran dedi. Leyla dedi, seni dedi, Mecnun zannedince dedi. Hemen dedi, evlenirsiniz dedi. Oh dedi, mis dedi.

Mecnun: Metin amca, Metin amca. Metin amca, doğru mu bu duyduklarım? Hani ben senin ilk damat adayındım, Metin amca. Hani İLK GÖZ AĞRIN bendim Metin amca. Ne oldu? Hani Leyla'yı bana veriyordun?

Metin: Ben öyle bir şey demedim.

Mecnun: Ağzın öyle demedi ama gözlerin öyle diyor gibiydi sanki.

Metin: Ben serseriye kız vermem.

Mecnun: Niçin ya, niçin Metin amca?

Arda'nın babası: Kaybetmeye mahkûmsun delikanlı. Sadece güçlü olanlar ayakta kalır.

BÖLÜM 14 (Hedef Deyimler: Sudan ucuz, Dört ayak üstüne düşmek, Hesap sormak, Dişini sıkmak; Hedef Atasözü: Yorgan gitti, kavga bitti)

1 Leyla çalışmaya başlar

Mecnun: Leyla, ne yapıyorsun sen burada? 1 milyoncuda mı çalışmaya başladın?

Leyla: Aaa, aşk olsun. 1 milyoncu olur mu hiç? Şu anda, bu koca mağazanın satış sorumlusuyla konuşuyorsun. Binlerce kişilik mülakattan geçtim. Çok zorluydu.

Mecnun: Kaçlarca kişi? Binlerce kişi mi? Binlerce insan. Ben İsmail abiyle konuştum. Öyle bir şey demedi ama o.

Leyla: Sen konuştun İsmail abiyle... O, işi alamadığı için tabi, ayıp oldu ona da. Çok üzüldü.

Mecnun: Alsa ne olacak ki? Burada ne satacak adam ya? Şunu mu satacak? Şu pembeş kurdelalı şeyleri mi satacak? Ne satacak adam burada? (Hayal eder)

İsmail abi: Gel vatandaş, gel! Porselende, tabakta, çanakta. Yemin ediyorum, SUDAN UCUZ diyorum. Kırılmıyor! Atıyorum, vuruyorum! Duvardan vuruyorum, havadan atıyorum. Yook! Kırılmıyor, kırılmıyor. İnanılmaz! (Mecnun'a) Mecnun benim bu halim ne ya? Benim bu halim ne? Beni koyduğun yerlere bak. Senin kafanda, bu kadar saçma bir adam mıyım?

Mecnun: Yok ya, adam haklı. Düşünmek bile istemiyorum. Ne satacak adam burada?

2 Arda'nın babası, mahalledeki bütün evleri satın alır

Kamil: Kolay gelsin, Erdal abi.

Erdal bakkal: Sağ ol Kamil, sağ ol.

Kamil: Fırsatın büyüğü ayağına geldi. Değerlendirecek misin şimdi sen bu fırsatı?

Erdal bakkal: Ne fırsatıymış o?

Kamil: Benim yeni çalıştığım şirketin sahipleri buraları hep satın alıyor. Anladın mı? Sana da bir teklif getirecekler. Senin dükkânınla da ilgileniyorlar. Yani, yırttın. Anladın? DÖRT AYAK ÜSTÜNE DÜŞÜYORSUN. Fırsat bu, ayağına gelen bu.

Erdal bakkal: Yok oğlum, ben satmam dükkânı. Olur mu öyle şey? Ekmek tekнемiz bizim. Peki ev ne olacak?

Kamil: Ev mi?

Erdal bakkal: Evet.

Kamil: Bu ev mi? Ev falan değil ya. Adamlar büyük bir site yapıyorlar. Onun içinden de, iki tane ev verecekler sana. Bir tanesinde sen oturursun. İkincisini de kiraya verirsin. Ohh! Mutlu mesut geçinirsiniz ya. Ne diyorsun?

Erdal bakkal: Ciddi misin sen Kamil?

Kamil: Havuzu bile var. Düşünsene. Marketten çıkıyorsun. Atlıyorsun havuza. İki kulaç, hemen evdesin. Saadete bak.

Erdal bakkal: Ya iyi de. Çabuk mu olurmuş böyle şeyler ya?

Kamil: Böyle güzel şeyler bazen çabuk olur, Erdal abicim. Sen de şimdi, çabucak şuraya bir imza at. Hemen şuraya bir imza at. Ondan sonra, bu güzellikleri beraber yaşayalım. At bakalım, at, at. Düşün, iki tane daire, havuz. Koskocaman bir market. Erdal market. Erdal market zincirleri. At, at, at, at. Bir tane de şuraya.

3 Arda'nın babası tarafından dolandırıldıklarını anlarlar

Hırsız Yavuz: Offf! Al sana havuzlu villa işte, bak.

Zeynep: Ne oldu havuz mu yok?

Hırsız Yavuz: Ne havuzu Zeynep? Ortada havuz yok, villa yok. Yaşam belirtisi yok.

Erdal bakkal: Bir de ben bakayım, bir de ben. Bir dakika abla. Bir dakika. Allah Allah. Şu güzelliğe bakın ya. Nurten, şu güzelliğe bak.

Nurten: Hangi güzelliğe Erdal?

Hırsız Yavuz: Hangi güzellik Erdal abi?

Erdal bakkal: Hakikaten ya? Havuz nerede?

Hırsız Yavuz: Ne havuzu be abi? Görmüyor musun? Havuz yok, villa yok. Kandırmışlar sizi ya.

Erdal bakkal: Villa mı?

Hırsız Yavuz: Haa, villa. Kamil herkese evinin karşılığında villa vermiş ya.

Erdal bakkal: Aa, size villa sözü mü verdi?

Zeynep: Benim eve karşılık villa dedi, havuzlu.

Hırsız Yavuz: Hiçbir şey yok ortada. Görmüyor musun?

Erdal bakkal: Hakikaten ya! Hiçbir şey yok. Kamil, bunun HESABINI SORARIM ben senden.

Nurten: Erdal, biz bir eve gidelim. Ben sana öyle bir HESAP SORACAĞIM ki.

4

Erdal bakkal: Ne oldu? Dükkânım ne hale gelmiş? Ne hale getirmişler dükkânımı? Ne oldu buraya? Nasıl oluyor bu?

İsmail abi: Ben de anlamıyorum. Nasıl oluyor bu? Bu nasıl oluyor? Hee, sen dükkânla evi sattın ya, Erdal abi. Adamlar da geldi, boşalttı haliyle.

Erdal bakkal: Ama site falan yok burada.

İsmail abi: Site mi? Hee, işte okumuyorsunuz ki. Şunu bir okusanız. Sözleşmeyi okumadan hemen lappss diye imzayı basıyorsunuz. Adamlar site yapılmayacak demiyor ki.

Erdal bakkal: Ne diyor?

İsmail abi: Al. 2030'da teslim edilecek diyor. Al.

Zeynep: Ne?

Hırsız Yavuz: Ver şunu İsmail, ver.

Erdal bakkal: E biz ne yapacağız o zamana kadar?

İsmail abi: Artık biraz dayanacaksın Erdal abi. DİŞİNİ SIKACAKSIN yani. Ne kaldı şurada 2030'a ya!

5 İskender evini satmaz, bütün mahalle İskender'in evine sığınır. İskender, Erdal bakkal ve İsmail abi aynı yatakta yatmak zorunda kalırlar

İskender: Erdal, Erdal! Ne yapıyorsun sen ya? Niye yorganın hepsini topluyorsun ya?

Erdal bakkal: Abi sen de hepsini üstüne alıyorsun ya! Allah Allah yarım açıkta burada ya!

İskender: Erdal! Erdal! Erdal! O zaman yorganınla gelseydin evden. Rahatsız ediyorsak gideriz o zaman.

İskender: Yaa bak şimdi. Ben öyle bir şey mi dedim? Erdal ben öyle bir şey mi ben o tarz bir insan mıyım Erdal? Öyle mi dedim ben? Öyle mi dedim? Öyle mi dedim ben? Ben o tarz mı konuştum?

İsmail abi: Yaa, napıyorsunuz, Allah aşkına. Napıyorsunuz koca adamlar?

İskender: O çekiyor.

İsmail abi: İskender abi bu yorgan mı sorun oldu şimdi? Ver şunu! Erdal abi, valla bak, ben sinirli oluyorum uyumadığım zaman. Bırak şunu diyorum. İskender abi, lütfen.

İskender: Napıyorsun?

İsmail abi: Hah! YORGAN GİTTİ, KAVGA BİTTİ. Hadi Allah rahatlık versin.

İskender: Gözlükle mi uyuyacaksın sen?

İsmail abi: E, rüya görüyorum.

İskender: Allah'ım ben ne kabahat işledim ya Rabbi ya?

BÖLÜM 15 (Hedef Deyimler: Göz kulak olmak, İş başa düşmek, Eliyle koymuş gibi bulmak, Gönül eğlendirmek; Hedef Atasözü: Kaza geliyorum demez)

1 Arda'nın babası mahalledeki bütün evleri satın almıştır. Leyla ile Arda'nın evlenmesini istemektedir. Mahalleli sözleşmelerin peşine düşer

Erdal bakkal: Biz bu sözleşmeleri nasıl kurtaracağız? Onu söyleyin siz.

İskender: Bakkal, geçtik evlerimize oturuyoruz. Leyla ile Arda evlendiği vakit sözleşmeleri verecekler bize. Bitti, gitti.

Erdal bakkal: Yaa, tabi evlenirse.

İskender: Ne demek tabi evlenirse?

Erdal bakkal: Abi bence Mecnun bu kızın peşini bırakmayacak. Gidecek, tüm oyunu bozacak. Biz de evlerimizden olacağız, maazallah.

İskender: Arkadaş ne yapayım? Gideyim oğlumu mu vurayım?

Erdal bakkal: Yapar mısın gerçekten?

İskender: Ya sen hasta mısın, Erdal? Bir bardak çayı içirmedin ağız tadıyla. Daha da yapar mısın diyor ya?

Hırsız Yavuz: Bana niye bakıyorsun? Ben adam madam vurmam. Hırsızım ben hırsız!
Erdal bakkal: Ya hemen nasıl da yanlış anlamaya müsaitsiniz insanı arkadaş ya. Ben gidip sanki Mecnun'u vuralım diyorum. İşi bozmasına engel olalım diyorum.

Hırsız Yavuz: Nasıl engel olacağız ya?

Erdal bakkal: Git sürekli takip et adamı. Peşinde ol. Kıza yaklaşmasına engel ol. En azından şu sözleşmeleri geri alana kadar Leyla'ya yaklaşmasın yeter. Tamam yani, Mecnun bizim de oğlumuz İskender ama evler elden gidiyor abi.

İskender: Yani şimdi tabi o da doğru. Ya sen şu oğlana GÖZ KULAK OLSAN da bir delilik yapmasa be Yavuz!

Hırsız Yavuz: İyi tamam ben takip ederim onu.

Erdal bakkal: Tamam hadi kalk git o zaman. Hadi kalk sen git.

Hırsız Yavuz: Abi ne yapıyorsun? Çay içiyorum ya.

Erdal bakkal: Ya kalk git yürü yolda içersin. İstiyorsan üstüne ismini yazayım, daha havalı olur.

Hırsız Yavuz: Hay Allah! Aman be! Aman be! Bir çay içirmedin. Al al.

2 İsmail abi yine iş bulur

İskender: Bak kim geliyor, bak! Bak gelene bak, bak! İsmail hayırdır oğlum?

İsmail abi: Sigortacı oldum ben, sigortacı. Ne yapayım, EKMEK PARASI.

İskender: Hiç bana bakma! Boğazıma kadar borç içindeyim. Aha! Yavuz! Gel, nedir durum? Ne oldu?

Hırsız Yavuz: Tamam, sorun yok. Ayrıldılar.

İskender: İyi güzel. Ne senin bu halin?

Hırsız Yavuz: Aman ne bileyim abi? Onları öyle görünce üzüldüm ya! Sözleşmeleri de sorun etme, ben halledeceğim o işi.

İskender: Nasıl halledeceksin?

Hırsız Yavuz: Halledeceğim abi. Var kafamda bir plan. Gidip çalacağım sözleşmeleri.

İsmail abi: Hee, git çal o sözleşmeleri de senin ağzını burnunu bir güzel kırsınlar. Kim karşılayacak senin hastane masraflarını?

Hırsız Yavuz: Kim?

İsmail abi: Kim? İsmail abinin çalıştığı sigorta şirketi.

Hırsız Yavuz: İskender abi, bu pullu ne diyor?

İskender: Sen şimdi ona hiç cevap verme. Hiç bulaşma. O kendi kendini kapatıyor o vakit.

3

Zeynep: Yavuz, neyin var senin?

Hırsız Yavuz: Yok bir şey, yok.

Zeynep: Var, var bir şey.

Hırsız Yavuz: Yok bir şey.

Zeynep: Sesinden belli. Ne oldu? Ev meselesine mi canın sıkkın?

Hırsız Yavuz: Canım falan sıkkın değil ya? Ayrıca o ev meselesini de ben çözeceğim kökünden.

Zeynep: Nasıl?

Hırsız Yavuz: Nasıl, nasıl? Çözeceğim var bir planım ya.

Zeynep: Aptalca bir şey yapmayacaksın, değil mi?

Hırsız Yavuz: Niye aptalca bir şey yapayım? Gideceğim, çalacağım sözleşmeleri.

Zeynep: Al işte, bak. Aptalca bir şey yapacakmışsın.

Hırsız Yavuz: Nesi aptalca? Her gün yapıyorum. İşim bu benim.

Zeynep: Leyla'yla bir de ben mi konuşsam acaba? Belki vazgeçer Arda'yla evlenmekten.

Hırsız Yavuz: Vallaha mı? Sen vazgeçirebilir misin onu ya?

Zeynep: Denerim en azından. Ama sen onu buraya getirebilir misin?

Hırsız Yavuz: Ben getiririm her türlü. O kolay, sen sorun etme.

4 Zeynep Leyla'yı ikna etmeye çalışır

Leyla: Canım çok teşekkür ederim. O kadar iyi geldi ki inanılmaz rahatladım. Kalkayım ama artık. Görüşürüz.

Zeynep: Hoşça kal.

Hırsız Yavuz: Eh be Zeynep ya. Ne bitmek bilmez konuşmamış. İyice goygoya bağladınız. Akşam oldu ya.

Zeynep: Oldu mu, o kadar?

Hırsız Yavuz: Oldu tabi, sonuç ne?

Zeynep: Sonuç, Leyla, yarın akşam Arda'yla evleniyormuş.

Hırsız Yavuz: Ne diyorsun ya? Ne aceleymiş bu? Sen hani vazgeçirecektin?

Denedim ama olmadı. Bir de o zaten, Mecnun'la konuşmayı denemiş ama Mecnun dinlememiş onu. Bir de Leyla'nın nikâh şahidi olacağım ben.

Hırsız Yavuz: Af buyur.

Zeynep: Nikâh şahidi olacağım. Çok sevdi beni, ben de onu sevdim. Şahidim olur musun dedi, kıramadım ben de işte.

Hırsız Yavuz: Eh be Zeynep ya! Ben seni evlenmekten vazgeçir diye getiriyorum. Nikâh şahitliği noktasına! İŞ yine BAŞA DÜŞTÜ. Nikâha 24 saat var. Benim 24 saat içinde o sözleşmeleri çalmam lazım.

5 Zeynep nikâh şahitliğinden vazgeçer. Mecnun'u nikâha götürmeye karar verir

Mecnun: Yuh! Bu kim ya? Alacaklı gibi. Bu kim ya? Zeynep? Ne yapıyorsun burada ya? Anneme falan mı bakmaya geldin. Anneme baktıysan eğer annem yok evde.

Zeynep: Yok yok. Sana baktım ben.

Mecnun: Bana mı bakmaya geldin? Hayırdır?

Zeynep: Mecnun?

Mecnun: Evet.

Zeynep: Sen ne biçim bir adamsın?

Mecnun: Zeynep sen ne sanıyorsun, Allah aşkına. Ben dün gece az daha yüzerek Kız Kulesi'ne gidiyordum ya. Yani ben nerede olduğunu bilsem, şu an evde durur muyum sence?

Zeynep: Ben biliyorum nerede olduğunu.

Mecnun: Biliyor musun? Nerede?

Zeynep: Leyla'nın yanından geliyorum ben. Akşam için hazırlanıyorlar.

Mecnun: Allahım! İnanamıyorum. Şu anda Leyla'nın yerini bilen tek kişi bu kız, onun da gözleri görmüyor. Bu nasıl bir bahtsızlık?

Zeynep: Biraz ayıp olmuyor mu?

Mecnun: Yalan mı ama? Çok özür dilerim Zeynepcim. Şu an ne dediğimi bilmiyorum tam olarak.

Zeynep: Mecnun! Bak! Ben bir gittiğim yeri bir daha asla unutmam. Tamam mı?

Mecnun: Vallaha mı?

Zeynep: Evet. ELİMLE KOYMUŞ GİBİ BULURUM.

6 Zeynep nikâh yerini eliyle koymuş gibi bulur (!)

Zeynep: Yine mi olmadı?

Mecnun: Ya biz sana bir navigasyon mu ayarlasak acaba? Bu şekilde olmayacak çünkü.

Zeynep: Şeyde hata yaptım galiba...

Ak sakallı dede: Zeynep! Evladım, bak, istersen biz seni eve bırakalım kızım. Bir şekilde buluruz yolumuzu. Sen yorulma daha fazla.

Zeynep: Yok yok gerek yok. Ben eve gidebilirim. Mecnun! Ya çok özür dilerim. Hep karıştırdım yolları, biliyorum. Sonra görüşürüz, size bol şans.

Mecnun: Tamam ya, problem değil. Eyvallah.

7 Leyla'nın nikâhını basarlar

İsmail abi: Miskete düş, miskete gel. Hadi Erdal. Erdal hadi.

Mecnun: Kız kaçırmaya geldim. Niye girdin miskete şimdi ya?

Erdal bakkal: Kız kaçırmaya mı? Allah Allah! Hiç dışarda kaçırmak falan demedin. Kız kaçırmak demedin.

Mecnun: Kaçıracağız!

8

Arda: Can düşmanım Mecnun!

Mecnun: Düşman naber ya ne yaptın?

Arda: İyi düşman, ne yapayım? Sen ne yaptın?

Mecnun: İyi ne yapayım ben de. Düğünü basmaya geldik.

Arda: Tabii, hiç şaşırmadım. Bekliyordum senden böyle bir şey.

Mecnun: Eyvallah.

Arda: Bir şeyi merak ediyorum. Şimdi sözleşmeler benim babamda olduğu için, biz, sizin evi yıkabiliyoruz. Babamda sözleşmeler var ya yıkabiliyoruz, yani o yüzden yıkabiliriz yani. Sizin mahalleyi yıkabiliyoruz.

Mecnun: Valla, bilmiyorum ki ya. Onunla ilgili tam net bir şey düşünmedik biz. Dalacağız mevzuya, doğaçlama bir şeyler takılacağız, dimi İsmail abi?

İsmail abi: Düşünmedim ama yani. Oradaki etkileşime göre, onun getirdiği şeyleri doğaçlarız. İşte bakalım etkileşimle. Ona göre davranacağız yani.

Arda: Etkileşime göre, biz mesela, evleri yıkarsak, problem olmaz yani.

Mecnun: Yıkmasanız iyi olur da yani. (Leyla'ya) Leyla, Arda'yla evleniyorsun. Tehlikenin farkında mısın?

Hırsız Yavuz: Mecnun! Mecnun! Mecnun!

Mecnun: Yavuz anne!

Hırsız Yavuz: Sözleşmeleri buldum.

Mecnun: Bu ne hal ya? Bu halin ne senin? Ne yaptın kendine?

Hırsız Yavuz: Ne bileyim, içeri girmek için, kadın kıyafeti giydim. Olmamış mı?

Mecnun: Olmamış. Olmamış. Bu ne halin var?

Erdal bakkal: Hani işe yaramaz diyordunuz bak! Kadın kılığında girmiş içeri işte.

Hırsız Yavuz: Girdim.

Mecnun: Ben senden çok özür dilerim Erdal abi ya.

Arda: Abi işe yaramasını boşver. Çocuk sahibi olacak adam ya. Şu yaşa baksana. Şu hale bak. Bir şey söyleyeceğim. O sözleşmeleri nereden buldun sen ya?

Hırsız Yavuz: Babasının arabasında buldum.

Mecnun: Babasının arabası mı?

Hırsız Yavuz: Onun arabası var.

Mecnun: Güzel mi?

Hırsız Yavuz: Güzel.

Arda: Şoförü de var.

Mecnun: Özel mi?

Arda: Özel.

Mecnun: Ama yani, onlar arabada tutulur mu geri zekâlı?

Arda: Düğün telaşına falan geldi, bilirsin, işte. Ben onları alabilir miyim?

Hırsız Yavuz: Hee, bak alırsın canım, bak alırsın.

Mecnun: Ne biçim konuşuyorsun ya şu kıyafetle?

Arda: O zaman bir dakika, şöyle bir şey yapabiliriz. Biz bunları zaten alırsınız. İstesek alırsınız. Neden alırsınız? Çünkü kalabalığız. Zorla alırsınız. Döverek alırsınız ama biz bunları alırsınız.

Hırsız Yavuz: Biz de az değiliz, şekerim.

9 Arda'nın eski kız arkadaşının abisi de düğünü basar

Kızın abisi: Arda! Oğlum, ne yapıyorsun sen? Oğlum, sen benim kız kardeşimi bırakıp bu kızla nasıl evlenirsin?

Arda: Yanlış anlama oldu herhalde.

Kızın abisi: Vurayım mı lan?

Arda: Şimdi şöyle. Ben kız kardeşinle zaten GÖNÜL EĞLENDİRİYORDUM. Yani, çünkü ben öyle biriyim yani. Kötü biriyim, biraz. Arda'yım ya ben, ondan.

Kızın abisi: Arda diyor lan hala!

Mecnun: (Leyla'nın önüne atlar) Leyla!

Leyla: Hop!

Hırsız Yavuz: Mecnun!

Mecnun: Hop!

Ak sakallı dede: Yavuz!

Hırsız Yavuz: Hop!

İsmail abi: Dede!

Ak sakallı dede: Hop!

Erdal bakkal: İsmail!

İsmail abi: Erdal abi. Erdal abi. Napıyorsun? Hayır, napıyorsun? Kocaman adam! Allah aşkına, napıyorsun? Bana bir açıkla.

Erdal bakkal: Ben mermiyi havada yakalayayım dedim, biraz havalı olur dedim ama olmadı.

Mecnun: Zamanlamasını oturtacaktın Erdal abi. Hepimiz rahatlayacaktık burada. Atladın öyle önümüze. (Yavuz'a) Yavuz abi önüme geçtin bir de. Kadın kılığındasın ve "Mecnun" diyerek atladın önüme. Kadın kılığındasın. Millet sevgili sanacak. Tipe bak!

Hırsız Yavuz: Saçmalama benim maksadım o muydu?

Kızın abisi: Bitti mi lan? (Silah patlar)

İsmail abi: Ah ben mi öldüm? İnşallah sen ölmüşündür.

Leyla: Mecnun!

Kızın abisi: Hay Allah ya!

Mecnun: Abi bir şey sorabilir miyim? Çok önemli. Şu kalabalığın içinde, beni nasıl buldun acaba?

Kızın abisi: Valla kardeşim kusura bakma ya.

Mecnun: Okey, tamam problem değil ya.

İsmail abi: Ah be kardeşim! Ah be kardeşim! Ah be Mecnun! Ah be kardeşim! Ben sana bin defa dedim ama.

Mecnun: Ne dedin ya?

İsmail abi: Yaptır Şu sigortayı dedim. Yaptırmadın.

Mecnun: İsmail abi, Şu anda vuruldum, ölüyorum. Ne sigortası, Allah aşkına? Geç kaldık bir de ayrıca.

İsmail abi: Evet! Siz de gördünüz. Kaza her zaman, her yerde başımıza gelebilir.

[KAZA GELİYORUM DEMEZ] Her zaman, barlarda, diskolarda, sokaklarda, yürüyüşlerde, eğlencelerde her zaman başınıza kazalar gelebilir. Evet bu sürprizlere karşı yanınızda birileri var.

Herkes: Kim?

İsmail abi: Tabi ki İsmail'in çalıştığı sigorta Şirketi.

EK 2: Atasözleri ve Deyimlerin Altyazı Ekran Görüntüleri

Ek 2.1: Hali vakti yerinde olmak

Ek 2.2: Haddini bilmek

Ek 2.3: Dalga geçmek

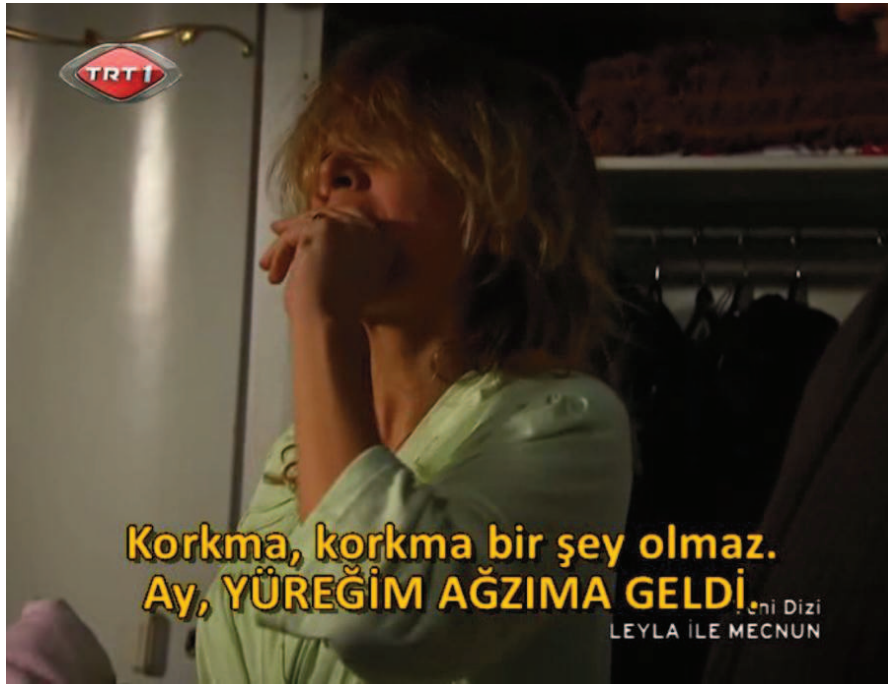
Ek 2.4: İçi yanmak

Ek 2.5: Çekip gitmek

Ek 2.6: Yüreği ağzına gelmek

Ek 2.7: Her şerde bir hayır vardır

Ek 2.8: Peşine düşmek

Ek 2.9: Alıcı gözle bakmak /süzmek

Ek 2.10: Ekmek parası

Ek 2.11: İleri geri konuşmak

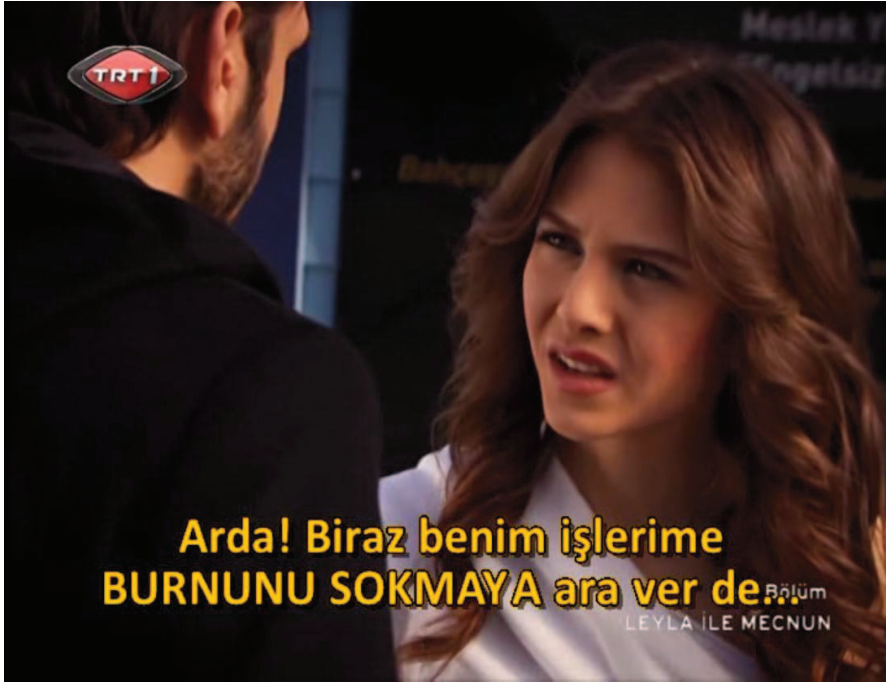
Ek 2.12: Allah'tan ümit kesilmez

Ek 2.13: Ağzını bıçak açmamak

Ek 2.14: Burnunu sokmak

Ek 2. 15: Gönül almak

Ek 2.16: Ruhu bile duymamak

Ek 2.17: İçi parçalanmak

Ek 2.18: Ne hali varsa görmek

Ek 2.19: Koyun can derdinde, kasap et derdinde

Ek 2.20: Demir almak

Ek 2.21: Dik dik bakmak

Ek 2.22: Koynunda yılan beslemek

Ek 2.23: Ara bozmak

Ek 2.24: Ağızdan çıkan kulağı duymamak

Ek 2.25: Aklına yatmak

Ek 2.26: Evde kalmak

Ek 2.27: Tencere yuvarlanmış kapağını bulmuş

Ek 2.28: Kalp kırmak

Ek 2.29: Baba oğluna bir bağ bağışlamış, oğul babaya bir salkım üzüm vermemiş

Ek 2.30: İlk göz ağrısı

Ek 2.31: Sudan ucuz

Ek 2.32: Dört ayak üstüne düşmek

Ek 2.33: Hesap sormak

Ek 2.34: Dişini sıkamak

Ek 2.35: Yorgan gitti, kavga bitti

Ek 2.36: Göz kulak olmak

Ek 2.37: İş başa düşmek

Ek 2.38: Eliyle koymuş gibi bulmak

Ek 2.39: Gönül eğlendirmek

Ek 2.40: Kaza geliyorum demez

EK 3: Film Etkinliği Ön test Soruları

1. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde “yüreği ağızına gelmek” deyimini yanlış kullanılmıştır?
 - A) Sokakta havlayan köpekleri görünce Ayşe'nin yüreği ağızına geldi.
 - B) Gece deprem olunca, mahalledeki herkesin yüreği ağızına geldi.
 - C) Lokantada yediğim yemek o kadar kötüydü ki yüreğim ağızıma geldi.
 - D) Babam kalp krizi geçirince hepimizin yüreği ağızına geldi.

2. Aşağıdaki cümlelerdeki altı çizili deyimlerden hangisi yanlış anlamda kullanılmıştır?
 - A) Hiç evlenmeyen kız olur mu, evde kalmış mı dedirteceksin kendine.
 - B) Babam, ilk göz ağrısı olan bu arabayı satmaya kıyamıyor.
 - C) Annesi düğündeki bütün kızlara alıcı gözle bakıyordu.
 - D) Kardeşim bana göz kulak olduğu için hastalandım.

3. Aşağıdaki cümlelerde geçen deyimlerden hangisi yanlış anlamda kullanılmıştır?
 - A) Onun ihaneti beni çok üzdü, bunca yıl koynumda yılan beslemişim.
 - B) Evden gizlice çıkınca, peşine düşüp onu takip ettim.
 - C) Yeni açılan mağazadaki her şey sudan ucuzdu.
 - D) Ayşe'nin ileri geri konuşmasını salondaki herkes alkışladı.

4. “Gönül eğlendirmek” deyiminin anlamı aşağıdakilerden hangisinde doğru olarak verilmiştir?
 - A) Sevgi göstererek, güzel vakit geçirmek.
 - B) Geremediği halde her işe karışmak.
 - C) İnsanlara karşı kibar davranmak.
 - D) Sevdiklerine güzel hediyeler almak.

5. Aşağıdaki ifadelerden hangisi “Çekip gitmek” deyiminin anlamı değildir?
- A) Uzaklaşmak.
 - B) Ayrılmak.
 - C) Saklanmak.
 - D) Terk etmek.
6. Aşağıdaki deyimlerden hangi ikisi anlamca birbirine yakındır?
- A) Hesap sormak- Haddini bilmek.
 - B) İçi yanmak- İçi parçalanmak.
 - C) Ara bozmak-Kalp kırmak.
 - D) Demir almak-Gönül almak.
7. “Trafik kazası yaptım ama hiç yaralanmadım, sanırım bu sefer dört ayak üstüne düştüm.” cümlesinde altı çizili deyim anlamı hangisinde doğru verilmiştir?
- A) Zarar görmeden kurtulmak.
 - B) İşi ters gitmek.
 - C) Şanssızlık yaşamak.
 - D) Aniden fenalaşmak.
8. “Çocukken oturduğumuz evi, şimdi, elimle koymuş gibi bulabilirim.” cümlesinde geçen altı çizili deyim anlamı nedir?
- A) Satın almak.
 - B) Araştırıp öğrenmek.
 - C) Kolayca bulmak.
 - D) Hatırlayıp özlemek.

9. “Kırılan bir kimseyi güzel bir davranışla mutlu etmek” anlamında kullanılan deyim aşağıdakilerden hangisidir?
- A) Alıcı gözle bakmak.
B) Gönül almak.
C) Gönül eğlendirmek.
D) Göz kulak olmak.
10. “Gerekmeden her işe karışmak” anlamında kullanılan deyim aşağıdakilerden hangisidir?
- A) Eliyle koymuş gibi bulmak.
B) Burnunu sokmak.
C) Haddini bilmek.
D) Hali vakti yerinde olmak.
11. “Tavsiye dinlemeyenler için ne yaparsa yapsın, beni ilgilendirmez anlamında kullanılan söz” aşağıdakilerden hangisinde verilmiştir?
- A) Koynunda yılan beslemek.
B) Ruhunu bile duymamak.
C) Ne hali varsa görmek.
D) İleri geri konuşmak.
12. “En kötü durumda bile mutlaka bir umudun olduğunu” anlatan atasözü aşağıdakilerden hangisidir?
- A) Tencere yuvarlanmış, kapağını bulmuş.
B) Allahtan ümit kesilmez.
C) Yorgan gitti, kavga bitti.
D) Her işte bir hayır vardır.

13. Aşağıdaki deyimlerden hangisinin açıklaması **yanlış** verilmiştir?

- A) **Ekmek parası:** Geçinmek için kazanılan para.
- B) **Peşine düşmek:** Yoğun bir şekilde çalışmak.
- C) **Kalp kırmak:** Birini üzecek şekilde davranmak.
- D) **İleri geri konuşmak:** Rahatsız edici konuşmak.

14. Aşağıdaki deyimlerden hangisinin açıklaması **yanlış** verilmiştir?

- A) **Aklına yatmak:** Doğruluğunu kabul etmek.
- B) **Ara bozmak:** İki kişi arasındaki ilişkiyi bozmak.
- C) **Demir almak:** Geminin limanda kalması.
- D) **Dalga geçmek:** Eğlenmek, alay etmek.

15. “Babam işten geldiğinden beri hiç konuşmuyor,”

Bu cümle aşağıdaki deyimlerden hangisiyle en uygun şekilde tamamlanabilir?

- A) Ağzını bıçak açmıyor.
- B) Dik dik bakıyor.
- C) Dişini sıkıyor.
- D) Ağzından çıkanı kulağı duymuyor.

16. “Karakter olarak birbirlerine çok benziyorlar. Bu yüzden çok iyi anlaşıyorlar.

Sanki.....”

Bu cümle aşağıdaki atasözlerinden hangisiyle en uygun şekilde tamamlanabilir?

- A) Koyun can derdinde, kasap et derdinde.
- B) Tencere yuvarlanmış, kapağını bulmuş.
- C) Yorgan gitti, kavga bitti.
- D) Her işte bir hayır vardır.

17. “Baba oğluna bir bağ bağışlamış, oğlu bir salkım üzüm vermemiş” atasözünün anlamı aşağıdakilerden hangisinde doğru olarak verilmiştir?

- A) Baba fedakârlık yapabilir ama çocuklar yapmazlar.
- B) Çocuklar fedakârlık yapabilir ama babalar yapmaz.
- C) Aile için fedakârlık yapılmamalıdır.
- D) Fedakârlık her zaman gerekli değildir.

18. Aşağıdaki deyimleri anlamlarıyla eşleştirdiğimizde hangisi doğru olur?

1. İş başa düşmek.	a. Haberi olmamak, anlamamak.
2. Hali vakti yerinde olmak.	b. Kendi işini kendi halletmek.
3. Ne hali varsa görmek.	c. Nasıl biliyorsa öyle yapmak.
4. Ruhu bile duymamak.	d. Paraca durumu iyi, zengin olmak.
- A) 1b / 2d / 3c / 4a
 - B) 1d / 2b / 3c / 4a
 - C) 1b / 2d / 4c / 3a
 - D) 1d / 2b / 4c / 3a

19. Aşağıdaki deyimleri anlamlarıyla eşleştirdiğimizde hangisi doğru olur?

1. Dalga geçmek.	a. Bir konuda açıklama istemek.
2. Dik dik bakmak.	b. Kızın evlenme vaktinin geçmiş olması.
3. Evde kalmak.	c. Çok sert, öfkeli öfkeli bakmak.
4. Hesap sormak.	d. Eğlenmek, alay etmek.
- A) 1d / 2c / 3a / 4b
 - B) 1d / 2c / 3b / 4a
 - C) 1c / 2d / 3b / 4a
 - D) 1c / 2d / 3a / 4b

20. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde deyim, açıklamasıyla birlikte verilmiştir?

- A) Acı çekmesine rağmen sabrediyor, dişini sıkıyordu.
- B) Beş yaşına geldiğinde babası çekip gitmişti.
- C) Sinirle konuştuğu zaman ağzından çıkanı kulağı duymaz onun.
- D) 2 gündür aradığı kitabı, eliyle koymuş gibi buldu.

21. “Kendi işini kendi halletmek” anlamındaki deyim aşağıdakilerden hangisidir?
- A) İş başa düşmek.
 - B) İlk göz ağrısı olmak.
 - C) Yüreği ağzına gelmek.
 - D) İçi parçalanmak.
22. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde altı çizili deyim, açıklamasıyla birlikte verilmemiştir?
- A) Arkadaşının vefat ettiğini öğrenince içi parçalandı, çok üzüldü.
 - B) Mahallenin en yaşlısı Ayşe teyze her şeye burnunu sokuyor, karıştıyordu.
 - C) Sınavdan kötü not aldığından beri ağzını bıçak açmıyor, hiç konuşmuyordu.
 - D) Nasıl oluyor da bu adam her zaman dört ayak üstüne düşüyor?
23. Aşağıdaki hangisinde “çok üzülme” anlamında bir deyim kullanılmıştır?
- A) Abim bütün gün ekmek parası için simit satıyor.
 - B) Arkadaşımın hastalığını öğrenince içim yandı.
 - C) Arkadaşının yaptığı plan Ali’nin aklına yatmıştı.
 - D) Yeni açılan marketteki her şey sudan ucuzdu.
24. “Her zaman dikkatli olmak gerektiğini tavsiye eden” atasözü aşağıdakilerden hangisidir?
- A) Koyun can derdinde, kasap et derdinde.
 - B) Allahtan ümit kesilmez.
 - C) Kaza geliyor demez.
 - D) Tencere yuvarlanmış, kapağını bulmuş.

EK 4: Bilgilendirme Dokümanı Örnekleri

LEYLA İLE MECNUN 1.BÖLÜM

HALİ VAKTİ YERİNDE OLMAK: *Paraca durumu iyi, zengin.*

- Allah'a şükür, halimiz vaktimiz de yerinde olduğu için... (03:48)

HADDİNİ BİLMEK: *Kendi değer ve yeteneğini olduğundan üstün görmemek.*

- Haddini bil efendi, haddini. (04:50)

DALGA GEÇMEK: *Eğlenmek, alay etmek.*

- Dalga mı geçiyorsun, İsmail? (15:37)

İÇİ YANMAK: *Çok üzülme.*

- İçim yanıyor be, içim yanıyor. (18:23)
- Yanar bilirim, yanar, yanar...

ÇEKİP GİTMEK: *Bırakıp gitmek, ayrılmak.*

- Yanındayken bile bir gün çekip gidecek diye korkarsın. (18:52)

YÜREĞİ AĞZINA GELMEK: *Birdenbire çok korkmak.*

- Korkma, korkma bir şey olmaz. Ayy! Yüreğim ağızıma geldi. (22:39)

LEYLA İLE MECNUN 2.BÖLÜM

HER İŞTE BİR HAYIR VARDIR: *Kişi, kötümserliğe kapılmamak için olup biten her işi iyiye yormalıdır.*

- Her şerde bir hayır vardır, evlat. (00.28)

PEŞİNE DÜŞMEK: *Arkasından gitmek, izlemek.*

- Adam diyor ki bana, senin derdinin dermanı bende. Ben de ne yapacağım düştüm peşine. (04.03)
- Kız evden çıkar çıkmaz ben koşacağım, çantayı kaptığım gibi kaçacağım. Sen de peşime düşeceksin. (04.39)

ALICI GÖZLE BAKMAK: *İnceden inceye gözden geçirmek, incelemek.*

- Anne bu kadınlar niye böyle bakıyorlar bana?
- Bekâr oğulları vardır. O yüzden alıcı gözle süzüyorlardır. (17.11)

EKMEK PARASI: *Geçinmek için kazanılan para.*

- Aaa! İsmail. Ne yapıyorsun sen? Garsonluk mu yapıyorsun?
- Hee, ne yapalım? Ekmek parası işte. (19.55)
- Ayrıca benim yavrum, evladım, canım benim şu saatte ekmek parası için direksiyon sallıyor. (21.08)

İLERİ GERİ KONUŞMAK: *Bir kişiyi rahatsız edecek şekilde konuşmak.*

- İsmail abi orada ileri geri konuşmuş olabilir, canını sıkmış olabilir, ben de öğreniyorum kendisinden ama gerçekten öyle biri değil o, iyi bir insandır ya.. (28.43)

LEYLA İLE MECNUN 3.BÖLÜM

ALLAHTAN ÜMİT KESİLMEZ: *En kötü durumda bile bir umut mutlaka vardır.*

- Durumu çok kritik. Tabi, yine de Allah'tan ümit kesilmez. (11.57)

AĞZINI BIÇAK AÇMAMAK: *Üzüntüden konuşacak durumda olmamak.*

- Ağzını bıçak açmıyor. Bir lokma da bir şey yemedin. (13.18)

BURNUNU SOKMAK: *Gerekmeden her işe karışmak.*

- Arda! Biraz benim işlerime burnunu sokmaya ara ver de, ben nerede hata yaptım diye bir sor kendine. (21.51)

GÖNÜL ALMAK: *Kırılan bir kimseyi güzel bir davranışla mutlu etmek.*

- Baba, istiyorum ben bu kızı. İstiyorum, istiyorum, istiyorum.
- Şımarma da kızın evine git. Gönülünü al. (22.22)

LEYLA İLE MECNUN 4.BÖLÜM

RUHU BİLE DUYMAMAK: *Haberi olmamak, hiç anlamamak.*

- Arda da böyle kandırdı bunu. Başkalarıyla dolaştı, bunun ruhu bile duymadı. (01:06)

İÇİ PARÇALANMAK: *Birine acıyarak çok üzülme.*

- Üç aylık ömrü kalmış çocuğun. Böyle içim parçalandı. Cebimdeki bütün parayı verdim, ne yapayım? (06:22)

NE HALİ VARSA GÖRMEK: *Öğüt dinlemeyenler için ne yaparsa yapsın, beni ilgilendirmes anlamında kullanılan bir söz.*

- Ne halin varsa gör. Böyle elin yüzün kıpkırmızı dolaşırsın. (14:22)
- Ne halin varsa gör. Aaa dikti kafaya ya. (14.28)

KOYUN CAN DİRDİNDE, KASAP ET DİRDİNDE: *Bir kişi önemli bir kayıbdan dolayı uğraşırken, diğer kişi kendini düşünmektedir.*

- Abi Leyla'yı kurtarmaya gelmedik mi o kadar yol? Yuh be abi! Koyun can derdinde, kasap et derdinde. (31:32)

LEYLA İLE MECNUN 7.BÖLÜM

DEMİR ALMAK: *Geminin çapasını denizden çekmesi ve gitmeye hazırlanması.*

- Tembellik yapma da demir al! Hadi gidiyoruz bu denizlerden. (12.45)

DİK DİK BAKMAK: *Çok sert, öfkeli öfkeli bakmak.*

- Sen dik dik bakıyor? (15:31)
- Zaten içeride dik dik bakıyor kıza, amaç ne? (16:19)

KOYNUNDA YILAN BESLEMEK: *Bir yakınından ihanet görmek.*

- Arkadaş dedik. Koynumdaki yılan! (15:34)

ARA BOZMAK: *İki kişi arasındaki dostluğu, ilişkiyi bozmak.*

- Ayrıca Leyla'yla aranı bozduğum için de çok üzgünüm. (19:03)

AĞZINDAN ÇIKANI KULAĞI DUYMAMAK: *Sözlerini düşünmeden söylemek.*

- Ne biçim konuşuyorsun babayla sen? Ağzından çıkan lakırtıyı kulağın duyuyor mu? (20:45)

AKLINA YATMAK: *Doğru olduğunu kabul etmek.*

- Ya Metin Bey, böyle bir işin, işe yarayacağı sizin aklınıza yatıyor mu? (25:24)

LEYLA İLE MECNUN 8.BÖLÜM

EVDE KALMAK: *Kızın evlenme vaktinin geçmiş olması.*

- Evde kalır ya, kalmasin. Biz alalım, biz alalım, şey yapma. (01.13)

TENCERE YUVARLANMIŞ, KAPAĞINI BULMUŞ: *Benzeşen iki kişi bir araya gelmiş.*

- Tencere yuvarlanmış, kapağını bulmuş, Erdal abi. (12.03)

KALP KIRMAK: *Birini çok üzecek bir davranışta bulunmak.*

- Ne yapıyorsun Arda? Çocuğun kalbini kırdın. (20.39)

BABA OĞLUNA BİR BAĞ BAĞIŞLAMIŞ, OĞUL BABAYA BİR SALKIM ÜZÜM VERMEMİŞ: *Babalar çocukları için büyük fedakârlıklara katlanırlar ancak çocuklar babaları için fedakârlıkta bulunmazlar.*

- Bir laf vardır, derler ki, *babası oğluna bağ vermiş, oğlu ona bir üzüm vermemiş.* (31.39)

İLK GÖZ AĞRISI: *İlk olma sebebiyle bir şeyin değerli olması.*

- Hani ben senin ilk göz ağrındım. (33.03)
- Hani ilk göz ağrın bendim Metin amca. Ne oldu? (33.35)

LEYLA İLE MECNUN 14.BÖLÜM

SUDAN UCUZ: *Çok ucuz olmak.*

- Gel vatandaş, gel! Porselende, tabakta, çanakta. Yemin ediyorum. Sudan ucuz diyorum. (03. 48)

DÖRT AYAK ÜSTÜNE DÜŞMEK: *Tehlikeli bir durumdan zarar görmeden kurtulma, şanslı olmak.*

- Dört ayak üstüne düşüyorsun, Erdal abicim. Fırsat bu, ayağına gelen bu. (05. 53)

HESAP SORMAK: *Bir konuda açıklama istemek.*

- Kamil, bunun hesabını sorarım ben senden. (08.50)
- Erdal, biz bir eve gidelim. Ben sana öyle bir hesap soracağım ki. (08.53)

DIŞINI SIKMAK: *Sabretmek.*

- Artık biraz dayanacaksın, Erdal abi. Dişini sıkacaksın yani. Ne kaldı şurada 2030'a ya. (12.47)

YORGAN GİTTİ, KAVGA BİTTİ: *"Anlaşmazlık sebebi olan şey ortadan kalktığında anlaşmazlık da sona erdi" anlamında kullanılan söz.*

- İskender abi, bu yorgan mı sorun oldu şimdi? Hah, yorgan gitti, kavga bitti. Hadi Allah rahatlık versin. (19. 53)

LEYLA İLE MECNUN 15.BÖLÜM

GÖZ KULAK OLMAK: *Görme, işitme yoluyla bilgi edinmeye çalışmak; Korumak.*

- Ya sen şu oğlana göz kulak olsan da bir delilik yapmasa be Yavuz! (04.07)

İŞ BAŞA DÜŞMEK: *Kendi işini kendi yapmak zorunda kalmak.*

- Eh be Zeynep ya! Ben seni evlenmekten vazgeçir diye getiriyorum. Nikah şahitliği noktasına... İş yine başa düştü. (12.25)

ELİYLE KOYMUŞ GİBİ BULMAK: *Kolayca, aramadan bulmak.*

- Mecnun! Bak! Ben bir gittiğim yeri bir daha asla unutmam, tamam mı? Elimle koymuş gibi bulurum.

GÖNÜL EĞLENDİRMEK: *Geçici bir sevgi göstererek, hoşça vakit geçirmek.*

- Şimdi şöyle. Ben kız kardeşinle zaten gönül eğlendiriyordum. Çünkü kötü biriyim biraz. (30.08)

KAZA GELİYORUM DEMEZ: *Kazalar hiç beklemediğimiz zamanda olur. Her zaman dikkatli olmamız gerektiğini tavsiye eden bir sözdür.*

- Evet! Siz de gördünüz. Kaza her zaman, her yerde başımıza gelebilir. (31.40)

EK 5: Hikâye Etkinliği Ön Test Soruları

- “Bir konu, iki kişi arasında gizli konuşulsa bile, mutlaka duyulur” anlamına gelen atasözü aşağıdakilerden hangisidir?**
 - Balık baştan kokar.
 - Aç ayı oynamaz.
 - Yerin kulağı var.
 - Yorgan gitti, kavga bitti.
- “Paramıza göre harcama yapmamızı tavsiye eden atasözü” aşağıdakilerden hangisidir?**
 - Davulun sesi uzaktan hoş gelir.
 - Altın yumurtlayan tavuk kesilmez.
 - Ayağını yorganına göre uzat.
 - Parayı veren düdüğü çalar.
- “Yalancının mumu yatsıya kadar yanar.” atasözünün anlamı aşağıdakilerden hangisinde doğru olarak verilmiştir?**
 - Yalanın ömrü çok uzun olabilir.
 - Yalan söylemek tehlikelidir.
 - Yalan bir gün mutlaka ortaya çıkar.
 - Yalan söylemek insanları rahatlatır.
- “Acele işe şeytan karışır.” atasözünün anlamı aşağıdakilerden hangisinde doğru olarak verilmiştir?**
 - Aceleci davranmak zararlı olabilir.
 - Aceleci olmak güzel bir özelliktir.
 - Acele etmek zaman kazandırır.
 - Acele etmek bazen çok önemlidir.
- Aşağıdaki cümlelerdeki altı çizili deyimlerden hangisi yanlış anlamda kullanılmıştır?**
 - Annesinden sonra babası da ölünce üzüntüden keçileri kaçırdı.
 - Çalıştığı bankadan para çalmakla bindiği dalı kesiyordu.
 - Sınavı güzel geçmiş, şimdi hapı yuttu işte.
 - Doktora akıl vermeye çalıştı, bu sefer çizmeyi aştı.

6. Aşağıdaki cümlelerdeki altı çizili deyimlerden hangisi yanlış anlamda kullanılmıştır?
- A) Bütün gün oturdu, dostlar alışverişte görsün diye iş yapıyor.
B) Okuldan sonra eve geç gidince annem küplere bindi.
C) Yolu düştükçe dükkânımıza uğrar, çayımızı içerdi.
D) Abuk sabuk konuşmasıyla herkesin sevgisini kazandı.
7. “ Beraber hareket etmenin başarı getireceğini anlatan söz” aşağıdakilerden hangisidir?
- A) Yanlış hesap Bağdat’tan döner.
B) Yorgan gitti, kavga bitti.
C) Parayı veren düdüğü çalar.
D) Birlikten kuvvet doğar.
8. Aşağıdaki deyimleri anlamlarıyla eşleştirdiğimizde hangisi doğru olur?
1. Kaş yaparken göz çıkarmak. a. Bir kişiyi bir şey için acele ettirmek.
2. Boyunun ölçüsünü almak. b. Şaşkınlıktan konuşamaz olmak.
3. Dili tutulmak. c. Kendi yetersizliğini anlamak.
4. İki ayağını bir pabuca sokmak. d. İstmeden birilerine zarar vermek.
- A) 1c / 2d / 4a / 3b
B) 1c / 2d / 4b / 3a
C) 1d / 2c / 3b / 4a
D) 1d / 2c / 4b / 3a
9. Aşağıdaki deyimleri anlamlarıyla eşleştirdiğimizde hangisi doğrudur?
1. Sermayeyi kediye yüklemek. a. Dayanacak gücü kalmamak.
2. Canına tak demek. b. Direnmekten vazgeçip kabul etmek.
3. Yelkenleri suya indirmek. c. Kendi kendini zor duruma sokmak.
4. Bindiği dalı kesmek. d. Bütün parasını bitirmek.
- A) 1d / 2a / 3b / 4c
B) 1d / 2a / 3c / 4b
C) 1a / 2d / 3b / 4c
D) 1a / 2d / 3c / 4b

10. Aşağıdaki hangisinde “çok sinirlenmek” anlamında bir deyim kullanılmıştır?

- A) Gizli işler çeviriyor, saman altından su yürütüyordu.
- B) Geçirdiği trafik kazası yüzünden dünyaya gözlerini kapadı.
- C) Bu sınavlar canıma tak etti artık, her gün bir sınav var.
- D) Arabasıyla kaza yaptığımı duyunca babam küplere bindi.

11. Aşağıdaki deyimlerden hangisinin açıklaması yanlış verilmiştir?

- A) Hapı yutmak: Kötü bir duruma düşmek.
- B) Çizmeyi aşmak: Bilmediği işe karışmak.
- C) Sarı çizmeli Mehmet Ağa: Herkesin tanıdığı kişi.
- D) Saman altından su yürütmek: Gizli işler peşinde olmak.

12. “Kaş yaparken göz çıkarmak” deyiminin anlamı aşağıdakilerden hangisinde doğru olarak verilmiştir?

- A) İstemeden insanlara zarar vermek.
- B) Verdiği sözü yerine getirmemek.
- C) Her konuda fikrini söylemek.
- D) İnsanlara karşı sert davranmak.

13. “Boyunun ölçüsünü almak” deyiminin anlamı aşağıdakilerden hangisinde doğru olarak verilmiştir?

- A) İşi yolunda gitmemek.
- B) Yeteneksizliğini kabul etmek.
- C) Faydalı işler yapmaya çalışmak.
- D) Şanslı olduğunu fark etmemek.

14. “Sabah geç kalkınca, sınava yetişemedi. Sınav çoktan başladı, artık yapacak bir şey yok,

Bu cümle aşağıdaki atasözlerinden hangisiyle en uygun şekilde tamamlanabilir?

- A) Küplere bindi.
- B) Keçileri kaçırdı.
- C) İş işten geçti.
- D) Çizmeyi aştı.

15. “Herkesin bazı kusurları olabileceğini” anlatan atasözü hangisidir?
- A) Davulun sesi uzaktan hoş gelir.
 - B) Mühür kimde ise Süleyman odur.
 - C) Bu kadar kusur kadı kızında da bulunur.
 - D) Yalancının mumu yatsıya kadar yanar.
16. “Bir kimsenin oturduğu yer, bize onun kişiliği hakkında bilgiler verir” anlamına gelen atasözü hangisidir?
- A) Aslan yattığı yerden belli olur.
 - B) Yanlış hesap Bağdat’tan döner.
 - C) Altın yumurtlayan tavuk kesilmez.
 - D) Ayağını yorganına göre uzat.
17. Aşağıdaki atasözlerinden hangi ikisi anlamca birbirine yakındır?
- A) Aslan yattığı yerden belli olur- Aç ayı oynamaz.
 - B) Birlikten kuvvet doğar- Bir elin nesi var, iki elin sesi var.
 - C) Mühür kimde ise Süleyman odur- Balık baştan kokar.
 - D) Acele işe şeytan karışır- Altın yumurtlayan tavuk kesilmez.
18. Aşağıdaki deyimlerden hangi ikisi anlamca birbirine yakındır?
- A) Dostlar alışverişte görsün- Dili tutulmak.
 - B) İpe un sermek- Yelkenleri suya indirmek.
 - C) Keçileri kaçırarak- Aklını kaybetmek.
 - D) Canına tak demek- Yolu düşmek.
19. “Fırsatın kaçtığını, artık yapılacak bir şeyin kalmadığını anlatan bir söz” aşağıdakilerden hangisidir?
- A) Atı alan Üsküdar’ı geçti.
 - B) İki ayağını bir pabuca sokmak.
 - C) Kazdığı kuyuya kendi düşmek.
 - D) Abuk sabuk konuşmak.

20. Aşağıdaki cümlelerdeki altı çizili deyimlerden hangisi yanlış anlamda kullanılmıştır?
- A) Bütün parasını yemiş bitirmiş, sermayeyi kediye yüklemiş.
B) Arkadaşına tuzak kurdu ama sonunda kazdığı kuyuya kendi düştü.
C) Ben tanıyorum o adamı, sarı çizmeli Mehmet ağa değil mi?
D) Kız kardeşim dünyaya gözlerini kapadığından beri çok mutsuzum.
21. “Açma sırrını dostuna, o da söyler dostuna” atasözünde anlatılmak istenen aşağıdakilerden hangisidir?
- A) Derdimizi dostumuza söylersek çok rahatlarız.
B) Dostumuzla paylaştıklarımız her zaman gizli kalır.
C) Dostumuza bir sır verirse, o da dostuna anlatabilir.
D) Sıkıntılarımızı dostlarımızla paylaşırsak mutlu oluruz.
22. “Bir elin nesi var, iki elin sesi var.” atasözünün anlamı aşağıdakilerden hangisinde yanlış olarak verilmiştir?
- A) Başarılı olmak için birlik olmak gereklidir.
B) İnsanlar birlikte birçok şey başarabilir.
C) Bir arada olmak her zaman karışıklık yaratır.
D) Birlik olmak başarılı ve güçlü olmamızı sağlar.
23. Aşağıdaki atasözlerinden hangisi “Yerin kulağı var.” atasözüyle yakın anlamlıdır?
- A) Bu kadar kusur kadı kızında da bulunur.
B) Açma sırrını dostuna, o da söyler dostuna.
C) Bir elin nesi var, iki elin sesi var.
D) Aslan yattığı yerden belli olur.
24. Aşağıdaki deyimlerden hangisi “Atı alan Üsküdar’ı geçti” deyimiyile yakın anlamlıdır?
- A) Aklını kaybetmek.
B) İş işten geçmek.
C) İpe un sermek.
D) Canına tak demek.

EK 6: Atasözü ve Deyim Hikâyeleri

EK 6.1: ACELE İŞ ŞEYTAN KARIŞIR

Bir zamanlar Şam'da yaşayan beylerden birinin güzel sesli bir kölesi varmış (...) Günlerden bir gün bey, testi almak için kölesini çarşıya göndermiş. Yolda kendisini tanıyanlardan bazıları;

- Mısır'a gideceğiz, bizimle beraber gel. Hem gezer hem eğleniriz, demişler.

Sesinin güzelliğiyle beraber biraz saf olan köle teklifi reddetmemiş. Beraberce Mısır'a gitmişler. Bir sene kadar kalmışlar.

Köle, bir yıl sonra Şam'a döndüğünde efendisinin testi siparişini hatırlamış. Testiyi alıp, koşa koşa eve giderken ayağı kayıp düşmüş. Düşünce de testi kırılmış. Köle ağzı burnu kan revan, kırk parça olmuş testiye bakarken;

- **Acele işe şeytan karışır**, demiş.

Bu söz, sabırsızlık gösterilip aceleyle yapılan bir işin, istenilen sonucu vermeyeceğini ifade etmek için kullanılır (Gündüzalp, 2012a: 13).

Acele işe şeytan karışır: Düşünüp taşınmadan acele olarak yapılan işten iyi sonuç alınamaz (www.tdk.gov.tr, 2014).

EK 6.2: AÇ AYI OYNAMAZ*

Adamcağızın biri, ormanda odun toplarken, yavru bir ayı bulmuş.

- Bu ayı yavrusunu alayım, bakar büyütür, satarım, diye düşünmüş.

Evine vardığında çoluk-çocuk eğlenmişler, pek bir hoşlanmışlar ayıdan. Hanımı biraz rahatsız olsa da, beyi:

- Bakarız, sonra da satarız! İyi para getirir bunlar, deyince o da susmuş.

Gel zaman, git zaman, ayı büyümüş. Kürkü kabarmış, ensesi kalınlaşmış, pençeleri sertleşmiş. Çocuklara zarar vermeye başlamış. Evin hanımı:

- Aman bey! Senin bu ayı yavrusu, büyüdü artık tamamdır. Götür bunu ayıcılara sat. Aldığı nefes zarar, demiş.

Adam ayının boynuna bir zincir dolayıp pazara götürmüş. Ayıcılar gelip dişine-tırnağına bakmışlar. İçlerinden biri:

- Oynar mı bu be, diye sormuş.

Adamcağız ne bilsin ayı oynar mı. Ama illa satması lazım:

- Oynar oynar, demiş.
- Her türlü... Ama karnını doyurmanız lazım, malum **Aç ayı oynamaz**, demiş.

Bu söz, bir kişiden iş bekliyorsan emeğinin karşılığını vermelisin, şartlarını yerine getirmelisin anlamında kullanılır (Gündüzalp, 2012d: 13).

Aç ayı oynamaz: Kendisinden iş beklenen kimseden emeğinin karşılığı esirgenmemelidir (www.tdk.gov.tr, 2014).

* Bu hikâyede sadeleştirme yapılmıştır.

EK 6.3: ALTIN YUMURTLAYAN TAVUK KESİLMEZ

Bir adamın, her sabah altın yumurtlayan bir tavuğu varmış. Adam bir gün kendi kendine demiş:

- Bu bizim tavuğun karnında bir hazine olsa gerek. Niçin böyle bir yumurta için, koca bir gün bekleyeyim. Keseyim şunu da, karnında ne kadar altın yumurta varsa çıkarıp alayım. Bir seferde zengin olayım.

Ve bir sabah tavuğu kesip karnını yarmış. Ama değil bir tek altın yumurta, tozunu bile bulamamış. Bu tavuğun öteki tavuklardan hiçbir farklı tarafı yokmuş. İşte o zaman yaptığı ahmaklığı anlamış. Anlamış ama **iş işten geçmiş** bir kere.

Bu söz, faydalı bir şeyi, düşüncesizlikten, acelecilikten, açgözlülükten dolayı kaybetmemek gerekir tavsiyesinde bulunmak için kullanılır (Gündüzalp, 2013b: 15).

Altın Yumurtlayan Tavuk Kesilmez: Faydası görülen şeye sahip çıkılır, ziyan edilmez anlamında kullanılan atasözü.

İş İşten Geçmek: Bir işi gerçekleştirme imkânı kalmamış olmak, her şey için çok geç olmak (www.tdk.gov.tr, 2014).

EK 6.4: ASLAN YATTIĞI YERDEN BELLİ OLUR*

Masal bu, bir kurt, bir kurnaz tilki ve ihtiyar bir eşek arkadaş olmuşlar, gezinip dururlarmış. Bir gün ormanda dolaşırken hava bozmuş. Kara kara bulutlar gökyüzünü kaplayıvermiş. Ardından bir iki şimşek çakmış ve gök gürültüsüyle beraber yağmur yağmaya başlamış. Yağmur öyle şiddetli yağıyormuş ki, üç arkadaş ne yapacaklarını şaşırılmışlar. Bakmışlar, yakınlarda bir in görmüşler. İnün kapısından kafalarını uzatıp ne var ne yok diye bakarken, içeride bir aslanın yattığını fark etmişler.

Eşek:

- Aman ben ıslanmaya razıyım. Kaçalım hemen buradan.

Ardından kurt ve tilki, “Burası bize uygun değil” diye gerilemişler.

Aslan bu gürültüye uyanıp, “ Ne var ne oluyoruz?” diye bakınmış. Bir de ne görsün, kapısının önünde bir eşek, bir tilki ve bir kurt. Ayağına gelmiş bu nimeti kaçırmak olur mu, şöyle bir gerinerek seslenmiş:

- Buyursunlar efendim! Ah! Yağmur aniden bastırdı değil mi? Aman geliniz, kapıda kalmayınız. Evimde dinlenin. Yağmur geçince yolunuza devam edersiniz.

Üç arkadaş, korkarak içeriye girmişler. Girmişler ama bir de ne görsünler, içerisi kasap dükkânı gibi. Her köşede bir parça kemik, kollar bacaklar, bir de pis koku..

Durumu anlayan aslan numaradan sormuş:

- Evimi nasıl buldunuz?

Tilki kurnaz, burnunu hemen tıkamış.

- Aman şu yağmur geçse de gitsek! Bu ne pis bir koku, demiş saf eşek. Kurt da onu tasdik etmiş.

Böylece aslan aradığı bahaneyi bulmuş:

- Sizi nankörler, diye kükreymiş.
- Sizi bu yağmurda bırakmayıp misafir ettim, yaptığınız şu terbiyesizliğe bak!

Sonra da bir eşeğe, bir kurda saldırıp ikisini de öldürmüştü. Bir köşede tir tir titreyen tilkiye dönerek:

- Sen ne düşünüyorsun, diye sormuş. Tilki ne desin:

* Bu hikâyede sadeleştirme yapılmıştır.

- Tam hazrete yakışır bir mekân. **Aslan** dediğin **yattığı yerden belli olur** diyerek kendini inin dışına zor atmış (Gündüzalp, 2012d: 29).

Aslan Yattığı Yerden Belli Olur: Bir kimsenin oturduğu yerin durumu, onun kişiliğini belli eder (www.tdk.gov.tr, 2014).

EK 6.5: ATI ALAN ÜSKÜDAR'I GEÇTİ *

Köroğlu bir halk kahramanıdır. Hikâyeye göre, atı, olağanüstü özelliklere sahiptir. Bir gün Köroğlu'nun atı çalınmış. Köroğlu atını bulmak için dört bir tarafı dolaşmış. Bir gün İstanbul'a **yolu düşmüş**. Hayvan pazarını dolaşırken satılan atlar arasında kendi atını görmüş. Köroğlu kılık değiştirmiş. Bu yüzden onun kim olduğunu satıcı bilmiyormuş. Köroğlu ata müşteri olmuş. Satıcıya:

- Ata bineyim de bakalım nasıl gidiyor bir deneyeyim, demiş.

Satıcı da kabul etmiş. Köroğlu, eğilip atın kulağına bir şeyler söyledikten sonra ata binmiş. Zaten at da onu kokusundan tanımış. Köroğlu biner binmez at hızlıca uzaklaşmış. Doğruca iskeleye gitmiş. Oradan bir sala binip Boğaz'ı geçerek Üsküdar'a geçmişler.

Satıcı öfkesinden **küplere binmiş**, ne yapacağını şaşırılmış. O sırada orada bulunanlardan biri:

- O adam Köroğlu'ydu. Boşuna sinirlenme, üzülme. **Atı alan Üsküdar'ı geçti**, demiş (Batur, 2009: 40).

Yolu düşmek: O yerden geçmesi gerekme ya da geçmek anlamlarında kullanılan deyim.

Küplere binmek: Çok sinirlenmek anlamında kullanılan deyim.

Atı alan Üsküdar'ı geçti: Fırsatın kaçırıldığını artık yapılacak bir şeyin olmadığını anlatan söz (www.tdk.gov.tr, 2014).

* Bu hikâyede sadeleştirme yapılmıştır.

EK 6.6: AYAĞINI YORGANINA GÖRE UZAT*

Ağanın biri, üzerine örttüğü yorganların küçüklüğünden şikâyet edip duruyormuş. Dolapta ne kadar yorgan varsa hanımına çıkarttırmış. Her birini tek tek örtmüş, ancak sabah kalktığında:

- Bu da kısa geldi. Ayaklarım buz gibi oldu, demiş.

Sonunda etrafta ne kadar yorgancı varsa hepsini toplamış. Onlara, nasıl bir yorgan istediğini anlatmış. Kim istediği gibi bir yorgan yaparsa ona büyük bir hediye vereceğini söylemiş. Yorgancılar gitmişler, haftalarca çalışmışlar ve yaptıkları yorganları ağaya getirmişler. Ağa her yorganı denemiş, ancak hiç biri istediği gibi olmamış.

- Şehirde yaşlı bir yorgancı var, bir de ona soralım, demişler. Yaşlı yorgancıya gidip olanı biteni anlatmışlar. Yorgancı:
 - Şimdi siz gidin, ben yorganı tamam eder getiririm, demiş.

Aradan üç beş gün geçmemiş ki, yaşlı adam sırtında orta boylu bir yorganla gelmiş. Ağa yorganı görünce:

- Dedem, bu senin yorganın küçüklüğü buradan belli, demiş.

Yorgancı:

- Sen bir uzan, ben yorganı kendi ellerimle üzerine örteceğim, demiş.

Ağa yatmış, yorgancı da yorganı üzerine örtmüş. Bakmışlar ağanın ayakları yorganın dışında kalmış. Ağanın “Bak gördün mü?” demesine fırsat kalmadan, yorgancı yanında getirdiği ince bir ağaç dalı ile ağanın ayaklarına vurarak şöyle demiş:

- Ağa da olsan, bey de olsan **ayağını yorganına göre uzatacaksın!**

“Elindeki imkânların sınırını iyi bil. Bir iş yapacağın zaman dikkatli ol” manâsında kullanılır (Gündüzalp, 2012d: 32).

Ayağını yorganına göre uzat: Giderin mutlaka gelirine eşit olmalı, parandan fazla harcamamalısın anlamında öğüt veren söz.

* Bu hikâyede sadeleştirme yapılmıştır.

EK 6.7: BALIK BAŞTAN KOKAR

Güngörmüş bir ihtiyar Eminönü'ndeki eski Balıkpazarı'ndan balık alacak olmuş. Fakat balıkçının tablasındaki balıkları pek beğenmemiş. Birkaç tanesini eline almış, evirmiş çevirmiş, kuyruk tarafını koklayıp, yerine bırakmış.

Balıkçı öfke ile sormuş:

- Sen ne biçim balık seçiyorsun? Balığın tazeliği başını koklayınca belli olur. Sen kuyruk tarafını kokluyorsun, bir de anlıyormuş gibi suratını ekşitiyorsun.

- Evlat! Ben de bilirim **balık baştan kokar**. Ama senin balıklarının başını bırak, kuyrukları bile kokuyor. İnsaf et de kaldır şunları tezgâhtan, demiş.

Bu deyim, bir toplumda bozulmanın en baştaki idareci sınıfından başladığını anlatmak için kullanılır (Gündüzalp, 2012a: 22).

EK 6.8: BİNDİĞİ DALI KESMEK*

Nasrettin Hoca eşeğine biner, odun kesmek için dağa gider. Hoca bir ağaca çıkar, dallarından birine oturur. Baltasıyla bindiği dalı kesmeye başlar.

Oradan geçen bir adam, Hoca'nın bindiği dalı kesmekte olduğunu görünce şaşırır:

- Hocam ne yapıyorsun? Kendi **bindiğin dalı kesiyorsun**. Şimdi düşeceksin, der. Hoca adama aldırış etmez, işine devam eder. Adam birkaç kez aynı şeyi söyler. Hoca yine dinlemez. Hocanın sözünü dinlemediğini gören adam oradan uzaklaşır. Fakat biraz sonra adamın dediği olur. Hoca kendini yerde bulur. Neyse ki pek bir şey olmaz. Biraz önce onu dinlemediği için adamın kırılmış olabileceğini düşünen Hoca, adamın peşinden koşar. Onun gönlünü almak istemektedir. Bu arada da bir espri yapmayı ihmal etmez. Hoca:

- Dur, arkadaş, dur! Sen benim ağaçtan düşeceğimi bildin, ne zaman öleceğimi de bilirsin! (Uysal: 2010: 190).

Bindiği Dalı Kesmek: Kendisine gerekli ve faydalı olan şeyi, yine kendi eliyle yok etmek anlamında kullanılan deyim (www.tdk.gov.tr, 2014).

* Bu hikâyede sadeleştirme yapılmıştır.

EK 6.9: BİRLİKTEN KUVVET DOĞAR

İyi huylu, sevecen bir adamın sürekli birbirleriyle tartışan dört oğlu vardı. Adam, oğullarının iyi huylu olmalarını ve birbirleriyle iyi geçinmelerini çok istiyordu.

Günün birinde, aklına bir fikir geldi. Oğullarından, bir demet çubuk toplayıp getirmelerini istedi. Sonra her birine getirdikleri demeti dizleriyle kırmalarını söyledi. Hepsi denedi ama hiçbirini bunu beceremedi. Adam demeti çözdü ve çubukları teker teker çocuklarının ellerine vermeye başladı. Çocuklar bütün çubukları bir bir kırıp attılar. Bunun üzerine:

- Evlatlarım, birlik olursanız, zorlukların üstesinden gelirsiniz. Ayrılırsanız zorluklar sizi ezer geçer. Birlik kuvvettir. **Birlikten kuvvet doğar.**

Bu söz, birlik olmanın, birbirine destek olmanın güç kazandıracağını anlatmak için kullanılır. Toplu veya beraber davranmanın daha büyük güç sağlayacağını vurgular. Bu konuyla ilgili bir başka atasözü de “**Bir Elin Nesi Var, İki Elin Sesi Var**” atasözüdür. Bu atasözü de başarıya ulaşmak için birlik olmak gerektiğini anlatır.

EK 6.10: BOYUNUN ÖLÇÜSÜNÜ ALMAK

Birkaç genç, ırmak kıyısına yüzmeye gitmişler. İçlerinde en uzun boylu olanı:

-Bu suyun en derin yeri benim boyumu geçmez, demiş. Siz sakın kıyıdan ayrılmayın. Boyunuz kısa olduğu için zor durumda kalırsınız.

Onun böyle üstünlük taslaması arkadaşlarını kızdırmış. Ona bir oyun oynamak istemişler. Yüzerek ırmağın en derin yerine gitmişler. Oradan seslenmişler:

- Oradan konuşma da buraya gel. Bakalım söylediğin doğru mu? Burada boy ver de görelim.

Uzun boylu genç, hemen suya atlamış. Arkadaşlarının yanına gelmiş. Boy vermek için ayağını ırmağın tabanına basmış ama su boyunu aştığı için neredeyse boğuluyormuş. Arkadaşları gelip onu kurtarmışlar. Uzun boylu genç, bir hayli su yuttuğu için baygın durumdaymış. Onu alıp evine götürmüşler. Anası, oğlunun durumunu görünce çok kaygılanmış, ne olduğunu sormuş. Arkadaşları:

- Önemli birşey değil teyze, demişler. Oğlun ırmakta **boyunun ölçüsünü aldı** (Batur, 2009: 50).

Boyunun Ölçüsünü Almak: Kendi yetersizliğini, beceriksizliğini anlamak anlamında kullanılan bir deyimdir (www.tdk.gov.tr, 2014).

EK.6.11: BU KADAR KUSUR KADI KIZINDA DA BULUNUR

Vaktiyle genç ve yakışıklı bir adam, bir gözü kör, bir ayağı topal ve sırtı da hafifçe kambur bir kızla evlenmiş. Adamın böyle bir kızla evlenmesini yadırgayan bir dostu, neden böyle bir hanımla evlendiğini sorunca:

- Sokaklarda gereksiz yere dolaşıp durmasın ve kavga ettiğimiz zaman beni kovalamasın, diye cevap vermiş.
- Ya körlüğü, deyince de:
- Tek gözü ile kusurlarımın ancak yarısını görebilmesi için, demiş.
- İyi, demiş dostu. Peki, kamburuna ne diyeceksin?

Kadının kocası da:

- Eee, sen de amma uzun ettin be birader, diye cevap vermiş. **Bu kadar kusur kadı kızında da bulunur.**

Bu söz, hangi durumda olursa olsun, herkeste bir kusur olabileceğini anlatmak için kullanılır (Gündüzalp, 2012a: 30).

EK 6.12: ÇİZMEYİ AŞMAK*

Eski devirde büyük İskender'in resimlerini yapmakla şöhret bulan Apel adında bir ressam varmış. Bu ressamın en büyük özelliği yaptığı resimleri halka açması ve gizlendiği bir perdenin arkasından onların tenkitlerini dinleyip hoş gidecek yeni resimleri için fikirler geliştirmesi imiş.

Günlerden birinde bir ayakkabıcı Apel'in resimlerinden birini tepeden tırnağa süzüp tenkide başlamış. Önce resimdeki çizmeler üzerinde görüşlerini bildirip, ayakkabıcılık sanatı bakımından tenkitlerini sıralamış. Apel bunları dinleyip gerekli olan notları almış. Ancak bir süre sonra adam resmin üst kısımlarını da eleştirmeye başlayınca Apel perdenin arkasından bağırarak;

- Efendi **çizmeyi aşma**, demiş (Gökkuşluğu Türkçe 5 Çalışma Kitabı, 157).

Çizmeyi aşmak: Bilmediği, aklının ermediği, yetkisi dışındaki bir işe karışmak (www.tdk.gov.tr, 2014).

* Bu hikâyede sadeleştirme yapılmıştır.

EK 6.13: DAVULUN SESİ UZAKTAN HOŞ GELİR*

Kızcağzın birini zorla sevmediği bir adama veriyorlardı. Oysa kızın gönlü başka bir delikanlıda idi. Kızcağzın, “Gitmem, istemem!” diye dövünüp ağladığı adam; bir miktar yaşlı, pek miktar da zengindi. Zavallı kız ne kadar söylediye derdini dinletemedi.

Düğün günü geldi. Davullar gümbür gümbür çalıyordu. Davullar böyle gümbürdedikçe, gelin kızın bekar arkadaşlarından bir tanesi derin bir ah çekti..

“Aaah! Şu davul sesleri ne de hoşuma gidiyor. Acaba bizim evin kapısında da, böyle mutluluk ile çalacaklar mı?”

Ağlayan gelin kız, ağlamasına ara verip;

“Davul sesi uzaktan hoş gelir” dedi. “Sen bir de o sesi bana sor!” (Kalender, 2012: 54).

* Bu hikâyede sadeleştirme yapılmıştır.

EK 6.14: DOSTLAR ALIŞVERİŞTE GÖRSÜN

Nasrettin Hoca ticaret yapmaya karar verir. Ne iş tutayım diye düşünür. Sonunda yumurta alıp satmada karar kılar. Dokuzunu bir akçeye aldığı yumurtaları satmak için çalışır. Fakat hiç kimse gelip Hoca'dan alışveriş etmez. Akşam da olmak üzeredir. Sonunda fiyatı düşürerek:

- On yumurta bir akçeye, on yumurta bir akçeye, diye seslenmeye başlar.

Faydasını hemen görür. Koca sepet yumurta çabucak biter. Bir arkadaşı onun yaptığı işi görünce:

- Aman Hocam, bu nasıl ticaret? Dokuzu bir akçeye aldığın yumurtaların onunu bir akçeye satıyorsun. Böylece her satışta zarar ediyorsun. Böyle ticaret mi olur, diye sorar.

Hoca gayet sakin cevap verir:

- Aldırma! Mesele ticaret değil. **Dostlar alışverişte görsün** (Uysal, 2010: 192).

Dostlar Alışverişte Görsün: Gösteriş olsun, iş görüyor densin (diye) anlamında kullanılan bir sözdür (www.tdk.gov.tr, 2014).

EK 6.15: HAPI YUTMAK*

Sultan 4. Murad zamanında içki ve tütün gibi ürünler tüketmek yani esrar yutmak yasaktı. Sultan'ın casuslarından biri, bir gün kendisine gelerek, hekimbaşı Emir Çelebi'nin yasağa rağmen afyon kullandığını haber vermiş. Meğer hekimbaşı, her zaman cebinde bir miktar afyon taşıyormuş. Sultan Murad, bu habere çok sinirlenmiş. Muhtemelen de “hekimbaşı afyon yutarsa, halk ne yapmaz” diyerek öfkesine öfke katmış. Bir süre sonra Sultan Murad, hekimbaşı Emir Çelebi ile satranç oynadığı bir sırada birden bire, “Cebinde ne varsa boşalt Çelebi!” diye bağırılmış. Hekimbaşı yakalanacağını anlamış ama cebindekileri de bir bir masaya koymuş. Cebindeki afyon haplarını da masaya koyunca, Sultan, “Bunlar nedir?” diye sormuş.

- Bunlar, zararsız hale getirilmiş afyon haplarıdır, padişahım.
- Ne yaparsın bunları?
- İlaç olarak hastalara veririm.
- Peki, hastalara zararı olmaz mı?
- Hiçbir zararı yoktur, hünkârım.
- O halde iç bakalım o hapları.

Emir Çelebi, padişahın öfkesini iyi bildiğinden, sonunun geldiğini anlayıp hiçbir şey söylemeden, hapları bir avuçta yutmuş. Çelebi eve gidince, kendisini tedavi etmek isteyenlere izin vermemiş ve bir süre sonra da **dünyaya gözlerini kapamış**.

Hapı yutmak deyimini, “Eyvah, işler iyice kötüye gidiyor. Yandık, mahvolduk” anlamında kullanılır. Zor bir duruma düşüldüğünde kullanılır (Gündüzalp, 2013a: 67).

Dünyaya Gözlerini Kapamak: Ölmek anlamında kullanılan deyimdir (www.tdk.gov.tr, 2015).

* Bu hikâyede sadeleştirme yapılmıştır.

EK 6.16: İKİ AYAĞINI BİR PABUCA SOKMAK

Vaktiyle iki insafsız hırsız bir eve girmişler. Gezinirken gürültü çıkarmasın diye ayakkabılarını, girdikleri evin kapısında çıkarmışlar. Evin içinde çalacak bir şey bulmak için gezerlerken, ev sahibi “bir tıkırtı duydum galiba” diye kalkmış ve hırsızları görünce çılgınlığı basmış. Hırsızlar, korkudan ve telaştan kendilerini kapıya zor atmışlar. Aceleyle ikisi birden bir pabuca ayağını sokmaya çalışırken de ev sahibi tarafından yakalanmışlar.

Bu hikâyeden sonra, acele ile işleri birbirine karıştıranlara “**iki ayağını bir pabuca soktu**” denir (Gündüzalp, 2012a: 135).

İki ayağını bir pabuca sokmak: Telaştan ve panikten dolayı işlerin birbirine karıştırılması, şaşkınlık yapmak.

EK 6.17: İPE UN SERMEK

Nasrettin Hoca'nın aldığı şeyi geri vermeyen bir komşusu varmış. Her zaman kapısını çalar ve birşeyler istermiş. Bu durum Nasrettin hocanın **canına tak etmiş** ve komşusunun hiçbir istediğini vermemeye karar vermiş. Komşusu bir başka gün tekrar gelmiş. Eşeğini bağlamak için hocadan ip istemiş. Hoca vermek istemediği için, “bizim hanım ipe un serdi”, deyince komşusu şaşırılmış. “Hocam, hiç ipe un serilir mi?” demiş.

Hocada cevap hazırmış: “İnsanın canı vermek istemiyorsa **ipe un serilir**”, demiş.

İpe Un Sermek: Geçersiz birtakım nedenler ileri sürerek istenilen işi yapmaktan kaçınmak.

Canına Tak Etmek: Dayanamaz duruma gelmek, sabrı kalmamak (www.tdk.gov.tr, 2014).

EK 6.18: KAŞ YAPARKEN GÖZ ÇIKARMAK

Eski düğünlerde de, şimdiki gibi gelin hanıma makyaj yaparlarmış. O zamanlar bu işleri, adına “kalemkâr” denilen bu işin ustası kadınlar yaparmış. Bu arada gelin hanımın kaşları inceltilir. Kalemkârın elindeki özel kalemle kaşlara şekil verilirmiş.

Bir gün, bir düğün evinde böyle bir hazırlık yapılırken, davetlilerden bir kısmı çalgı çalıyor, bir kısım gençler de odanın ortasında oynuyorlarmış. Her nasılsa, oynamakta olan genç kızlardan birisinin ayağı kaymış, yere düşerken, kalemkâr kadına çarpmış. Kalemkârın elindeki sert uçlu kalem, gelin hanımın gözüne batmış. Bir feryat, bir bağrıışmadır kopmuş. Düğün evi karışmış. Acilen doktor çağırılmışlar, fakat hepsi nafile. Gözüne giren kalem, gelin hanımı kör etmiş.

Bu olaydan sonra gelin hanım bir gözünden olmuş, kalemkâr kadın da ekmeğinden. Çünkü o kalemkârı kimse çağırılmaz olmuş. Adı geçtikçe, “Haa şu **kaş yaparken göz çıkaran** kadın mı? Aman istemeyiz”, demişler.

Bu deyim, incelik gerektiren bir işi yaparken ya da “faydalı bir iş yapayım, şu yanlış düzeltiyim iyi olsun” derken, daha da kötüsüne sebep olmak manâsında kullanılır (Gündüzalp, 2012a: 69).

EK 6.19: KAZDIĞI KUYUYA KENDİ DÜŞMEK*

Köylünün biri köyün koyunlarının geçtiği yere derin bir kuyu kazmış. Üzerini ağaç dalları ve otlarla kapatmış. Amacı, oradan geçen koyunlardan birinin kuyuya düşmesini sağlamak, gece olunca da gidip koyunu yemekmiş.

Evine gidip akşamın olmasını beklemeye başlamış. Aksilik bu ya o gün; yününden, sütünden yararlandığı koyunu kaybolmuş. Adam hemen aramaya çıkmış. Köyün çevresindeki otlakları dolaşmış, ama bulamamış. Yorgun argın evine dönerken, kazdığı kuyuyu hatırlamış. Hemen kuyunun yanına gitmiş. Bir de ne görsün! Saatlerdir aradığı koyunu, ayağı kırılmış durumda kuyunun dibinde yatmıyor mu! Koyunu derin kuyudan sağ çıkarmanın imkânsız olduğunu görünce çaresiz koyununu kesmiş. Böylece kendi **kazdığı kuyuya kendi** koyunu **düşmüş** (Batur, 2009: 95).

Bir kişinin başkası için hazırladığı kötülüğün kendi başına gelmesi durumunda kullanılan deyimdir.

* Bu hikâyede sadeleştirme yapılmıştır.

EK 6.20: KEÇİLERİ KAÇIRMAK*

Günlerden bir gün çobanın biri dağda keçi sürüsünü otlatıyormuş. Öğle sığağında uykusu gelmiş. Keçilerini salıp, kendi de bir ağacın gölgesine yatıp uyumuş. Bir süre sonra, hem sıcaktan bunalan hem de susuz kalan keçiler, hep birlikte kimsenin bilmediği bir mağaraya girmişler. Çoban uyandığında bir de ne görsün? Keçiler ortalıkta yok. Çevreyi iyice aramış ama keçileri bulamamış. “Eyvah demiş, sürü sahibine ben ne söylerim? Aman Allah’ım, ağa beni döve döve öldürür. Koskoca sürü nereye gider, nereye kaybolur?”

Çoban bir o tarafa, bir bu tarafa koşturup keçileri arıyor, “çobanlık görevimi yapamadım, keçileri kaçırdım” diye yakınırılmış. Bu halde koşa koşa köye gitmiş. Önüne gelene “Keçileri kaçırdım, şimdi ben ne yapacağım?” diye sormaya da korktuğundan **abuk sabuk konuşmaya** başlamış. Köylüler de merak etmiş, dağa çıkıp keçileri aramaya başlamışlar.

Bu sırada mağaradaki gölcüklerden sularını içip serinleyen keçiler, dışarıya çıkıp, çobanın bıraktığı yerde otlamaya başlamışlar. Köylüler sürüyü yerinde bulunca şaşırılmışlar. Tek tek saymışlar ki, hepsi tamam. Bu durum karşısında, zavallı çobanın **aklını kaybettiğini** düşünmüşler. Keçi sürüsünü bir başka çobana vermişler. Ama birkaç gün sonra yeni çobanın başına da aynı iş gelmiş. o da “**Keçilerimi kaçırdım**” diye köye koşmuş. Sonra, akıllı bir çoban çıkmış ve mağarayı bulmuş da, işin aslı anlaşılmiş (Gündüzalp, 2012a: 73).

Keçileri kaçırmak: Delirmek veya bunalım içinde bulunmak anlamında kullanılan deyimdir.

Aklını kaybetmek: Delirmek, keçileri kaçırmak anlamlarında kullanılır.

Abuk sabuk konuşmak: Ne söylediğini bilmeden, düşüncesiz, tutarsız konuşmak anlamında kullanılan bir deyimdir (www.tdk.gov.tr, 2015).

* Bu hikâyede sadeleştirme yapılmıştır.

EK 6.21: MÜHÜR KİMDE İSE SÜLEYMAN ODUR

Babası Davut Peygamberin ardından tahta çıkan ve kendisi de bir peygamber olan Hz. Süleyman, İsrailoğulları'na kırk yıl hükümdarlık etti. Allah'tan zenginlik istedi. Allah da ona, dünya üzerinde hiç kimseye verilmemiş bir zenginlik verdi.

Ancak, kendisine karşı olanların oyunları sonunda, binbir entrikanın geçtiği sarayda tuzağa düşürülmüş, tahtından uzaklaştırılarak zindana kapatılmış, ünlü mühürü de çalınmıştı.

Tahta oturtulan ve kendisine çok benzeyen yalancı hükümdarın, gerçek Süleyman olmadığını ileri süren taraftarlarının baskısı üzerine saraya doluşan ahaliye, peygamberlik mührünü gösteren hilekârlar:

- İşte mühür, **mühür kimde ise**, gerçek **Süleyman O'dur**, demişlerdi.

Fakat sonunda olayın iç yüzü anlaşılacak Hz. Süleyman kurtarılıp yine tahtına oturdu.

Bu deyim, “bir işte, kime yetki verilmişse, emir verme hakkı onundur” anlamında kullanılmaktadır (Gündüzalp, 2012d: 109).

Mühür Kimde ise Süleyman Odur: Bir işte yetki kimde ise kuvvet ondadır (www.tdk.gov.tr, 2014).

EK 6.22: PARAYI VEREN DÜDÜĞÜ ÇALAR

Nasrettin Hoca bir gün pazara gitmek için yola çıkar. Köydeki çocuklar Hoca'nın yanına gelirler. "Hocam nereye gidiyorsun?" diye sorarlar.

Hoca:

- Pazara gidiyorum, alışveriş yapacağım der.

Çocuklardan biri "Pazardan bana düdük alır mısın hocam?" der ve para verir.

Diğer çocuklar da düdük isterler ama hocaya para vermezler.

Nasrettin Hoca pazara gider, alışverişini yapar. Para veren çocuğun düdüğünü alır ve köye geri döner. Akşam vakti hocanın pazardan döndüğünü gören çocuklar koşarak gelirler. "Hocam, düdüklerimizi verir misin?" diye sorarlar.

Nasrettin Hoca para veren çocuğun düdüğünü çocuğa verirken ekler:

- **Parayı veren düdüğü çalar**, çocuklar, der.

Parayı Veren Düdüğü Çalar: Para harcadığında insan istediğini elde edebilir.

EK 6.23: SAMAN ALTINDAN SU YÜRÜTMEK*

Vaktiyle köyün birinde, köylülerin tarlalarını ve meyve sebze bahçelerini suladığı bir su kaynağı varmış. Bu kaynak köyün ortak malıymış. Civarda başka su kaynağı olmadığı için bütün köylü, topraklarını bu kaynaktan sıra ile sularmış. Kimin ne zaman, ne kadar su kullanacağı belliymiş ve herkes kendi hakkına razı olur, komşularının hakkına da saygı gösterirmiş.

Ancak her köyde olduğu gibi, bu köyde de açığöz bir adam varmış. Sebze bahçesi su kaynağının hemen yakınında bulunan bu adam, herkes gibi sırası geldiğinde gider, kaynaktan suyunu almış ama bununla yetinmeyip, kaynak ile bahçesi arasına gizli bir su yolu kazmış. Kimseler fark etmesin diye de, su yolunun üzerini, taşla tahtayla kapatıp, üstüne de saman balyaları yığmış. Su, diğer zamanlarda bu samanın altından aka aka açığöz köylünün tarlasına kadar gidermiş.

Yaz ortasında herkesin tarlası susuzluktan yanarken, onunki yemyeşil bir haldeymiş. Köylüler, “bu işin içinde bir iş var.” diyerek araştırmışlar. Kısa bir süre sonra da, bu uyanığın, **saman altından su yürüttüğünü** fark etmişler.

Bu deyim, “gizlice iş görmek, kimselere fark ettirmeden iş yapmak” anlamında kullanılır (Gündüzalp, 2013a: 113).

* Bu hikâyede sadeleştirme yapılmıştır.

EK 6.24: SARI ÇİZMELİ MEHMET AĞA

Adamın biri, evinde oturmuş pencereden gelen geçeni seyrediyormuş. Bir ara eski bir arkadaşını görmüş. Çok sevinmiş. Arkadaşını eve davet etmeyi düşünmüş. Oğlunu çağırması:

- Oğlum, aşağıdan eski bir arkadaşım geçti. Git onu evimize buyur et, demiş.

Oğlan:

- Fakat baba, ben arkadaşını tanımıyorum ki. Onu nasıl bulacağım, demiş.

Adam:

- Arkadaşımın adı Mehmet. Ayağında da sarı çizmeleri var. Çabuk yetiş arkasından, kaybolmasın, demiş.

Oğlan hızla evden çıkmış. Sarı çizmeli olan adamlara bakmış. Ayağında sarı çizmesi olan bir adamı durdurmuş.

- Amca, sizin adınız ne, diye sormuş. Adam:
- Mehmet ağa. Oğlan:
- Sen babamın arkadaşımıydın, bizi bekliyor, demiş ve sarı çizmeli Mehmet Ağa'yı eve götürmüş.

Fakat babası bu benim arkadaşım değil. Git kaçırmadan benim arkadaşımı getir, demiş.

Oğlan başka bir sarı çizmeliyi durdurmuş. Adını sormuş. Onun adı da Mehmet Ağaymış. Eve götürünce babasının arkadaşısı olmadığını öğrenmiş. Babası oğluna kızmış:

- Oğlum ben sana arkadaşımı bul diyorum. Sen başkalarını getiriyorsun, demiş.

Bu sefer oğlu:

- Babacığım, sokakta o kadar çok **sarı çizmeli Mehmet ağa** var ki, senin arkadaşını bulamıyorum, demiş (Uysal, 2010: 87).

Bugün, **sarı çizmeli Mehmet ağa**, Kim olduğu bilinmeyen kimseler için kullanılır.

EK 6.25: SERMAYEYİ KEDİYE YÜKLEMELİK *

Anadolu illerinden birinde zengin bir kuyumcu varmış. Dükkânında yıllardan beri bir kalfa çalıştırmış ve kimseye güvenmezmiş. Sabahları dükkânı kendi açar, akşam kendi kapatmış. Köle gibi çalıştırdığı ve sanatı sayesinde çok para kazandığı kalfasına ise, doğru dürüst para bile vermezmiş. Kalfa o kadar rica ettiği halde, maaşına zam yapılmayınca geçinemez olmuş. Bu işe kendisi bir çare bulmaya karar vermiş.

Kalfanın evi, dükkâna yakınmış. Evdeki kedisini, her sabah yemek yemesi için dükkâna gelmeye ve sonra eve dönmeye alıştırmış. Karısı, kedinin boynuna küçük bir kese bağlamış ve ucuna da gizli bir cep dikmiş.

Sabahları dükkâna gelip yemek yemeye alıştırılan kedinin boynundaki ufacık cebin içine, kalfa her gün bir altın çalarak gizlice koyar ve kediyi eve gönderirmiş. Bu yıllarca bu şekilde devam etmiş.

Cimri kuyumcu, altınlarının azaldığını hisseder ama nasıl çalındığını bir türlü anlayamazmış. Günden güne kazancı azalmış. Dükkânı kapatırken, kalfanın üstünü başını arar ama bir şey bulamazmış. Nihayet kalfayı kovmuş. Kalfa da çaldığı altınlarla, onun dükkânının tam karşısına bir dükkân açmış. Halk yeni açılan dükkâna gitmeyi tercih ettiği için eski patron kısa zamanda iflas etmiş.

Eski kuyumcu bir gün eski kalfasının dükkânına gelmiş. Kalfa eski patronuna çok saygılı davranmış. Konuşurlarken, “Bu işi nasıl yaptığını anlattıysan sana hakkımı helal ederim.” demiş. Kalfa gülmüş ve o sırada kucağında oturan kediyi göstererek: “İşte ustacığım” demiş, “senin sermayeni ben bu kediye yükledim.” Bu deyim, hesapsız harcamalar sonucunda elindeki parayı bitirenler için kullanılır (Gündüzalp, 2012a: 107).

Sermayeyi kediye yüklemek: Parasını yiyip bitirmek.

* Bu hikâyede sadeleştirme yapılmıştır.

EK 6.26: YALANCININ MUMU YATSIYA KADAR YANAR*

Vaktiyle İstanbul'daki yatılı bir okulda, her odada dört beş öğrenci kalırmış. Bu öğrenciler memleketlerinden getirdikleri fasulye, bulgur, mercimek, nohut gibi malzemeleri beraber pişirirler, beraber yerler ve her hafta içlerinden biri nöbet tutarak bu işleri yaparmış.

Geceleri ders çalışmak için yaktıkları mumların parasını da aralarında toplayıp, o haftaki nöbetçi öğrenciye verirlermiş.

Bu öğrencilerden birisi çok açığözmüş. Her gece şamdanın dibinde kalan kalıntı mumları toplar, eritir ve onlardan uydurma bir mum yaparak parayı cebine atarmış. Fakat onun yaptığı mum, yeni mumlar gibi uzun süre odayı aydınlatmaz ve erkenden sönermiş. İşin farkına varan arkadaşları, bir gece yine yatsı namazından sonra karanlıkta kalınca arkadaşlarını sıkıştırmışlar:

- Biz sana para verdik, neden mum almadın, demişler.
- Aldım işte, ne yapayım mumlar küçülmüş, bu kadar yanıyor.

İçlerinden birisi:

- Tabi o kadar yanar. Çünkü sen hilekâr bir adamsın, **yalancının mumu yatsıya kadar yanar**, demiş.

Bu söz, yalancıların er ya da geç ortaya çıkacakları manâsında kullanılır (Gündüzalp, 2012a: 119).

Yalancının Mumu Yatsıya Kadar Yanar: Söylenen söz yalansa durum çok geçmeden anlaşılır (www.tdk.gov.tr, 2014).

* Bu hikâyede sadeleştirme yapılmıştır.

EK 6.27: YANLIŞ HESAP BAĞDAT'TAN DÖNER*

Ticaretin kervanlarla yapıldığı devirlerde, İstanbullu bir tüccara ipekli kumaş, kürk, mücevherat, deri, pirinç ve benzeri mallar getiren bir kervancı, getirdiği malların parasını alırken daima zorluk çekermiş. Bir seferinde, İstanbullu tüccar, hesap yaparken, bilerek hile yapmış, zavallının beş yüz altınını çalmış.

Zavallı kervancı önceleri farkına varmamış, kervan hareket etmiş. İstanbul'dan çıkıp Şam, Halep, Bağdat ve Mısır'a kadar uzun bir sefer yapacaktı. Tüccar; "Deve yürüyüşü ile kervanın Mısır'a gidiş dönüşü altı ay sürer. Bir daha dönene kadar da unutulur gider" der sevinirmiş.

Kervancı Bağdat yoluna çıkmış. Fakat yol uzun, vakit de çok olduğu için, devenin üzerinde hem gider, hem de hesapları incelemiş. Bu arada İstanbullu tüccarın hilesini fark etmiş.

Kervanı oğluna teslim etmiş:

- Beni Bağdat'ta bekleyin. Ben İstanbul'a dönüyorum. Şu hesabı temizleyeyim, çabucak size yetişirim, demiş.

En iyi Arap atlarından birisine atlayıp, üç beş gün sonra İstanbul'a gelmiş. Fakat doğrudan bu hilekâr adama durumu anlatsa, parayı alamayacağını bildiğinden bir plan hazırlamış. İstanbul'daki dost ve hemşerileriyle birlikte planı uygulamışlar.

Ertesi sabah, tüccarın kapalı çarşıdaki dükkânına iki kadın gelmiş. Kadınların üzerinde pek çok inci, elmas, küpe, yüzük ve kıymetli pırlantalar varmış.

Kadınlar:

- Biz Hicaz'a gideceğiz, etrafa sorduk, en güvenilir tüccar olarak sizi tavsiye ettiler, bunları size emanet bırakacağız. Hicaz'dan sağ salim dönmek kısmet olursa gelir alırız, yok ölürsek, size helal olsun, demişler.

Tüccar sevinmiş, heyecanlanmış, telaşlanmış, kendi ayağıyla gelen bu yüklü kısmetin neşesiyle kadınlara ikramlarda bulunmuş. Kervan sahibi tam bu sırada dükkâna gelmiş. Tüccar kervancıyı görünce şaşırılmış. Kervancı kısaca derdini anlatmış.

* Bu hikâyede sadeleştirme yapılmıştır.

- Ha, evet. Sen gittikten sonra ben de hesapları incelerken fark ettim. Haklısın, hatta senin paranı ayırdım, buyur al paranı, demiş.

Kervancı altınları kemerine yerleştirmiş. Fakat o sırada kadınlar da gitmek için ayağa kalkmışlar:

- Biz artık bu sene Hicaz'a gitmekten vazgeçtik. Hoşça kalın, demişler.

Dükkân sahibi tüccar planı anlamış, çok kızmış ve kervancıya bağırması:

- Böyle tekrar hesap yapmak mı olur? İlk yaptığımız hesap doğruydu. Bu kadar kötü bir zamanda nereden çıktın geldin başıma? Hani Bağdat'a gidiyordun, ne çabuk döndün?

Kervancı, yutturduğun **yanlış hesap, Bağdat'tan geri döndü**, diye cevap verip, dükkândan çıkıp gitmiş (Gündüzalp, 2013a: 122).

Yanlış Hesap Bağdat'tan Döner: Bugün bu atasözü, ortaya çıkan bir yanlışlık çok geç de olsa düzeltilebilir anlamında kullanılmaktadır.

EK 6.28: YELKENLERİ SUYA İNDİRMEK*

İstanbul Boğazı'nı kontrol altında tutmak için Yıldırım Bayezid Anadolu Hisarı'nı yaptırmıştı. Fatih Sultan Mehmet de bu kalenin tam karşısına Rumeli Hisarı'nı yaptırdı. Böylece Bizans, Venedik ve Ceneviz güçlerinin Karadeniz'le ilişkisi kesilmiş oldu.

Fatih Sultan Mehmet, Rumeli Hisarı'na büyük toplar ve beş yüz kadar yetenekli asker yerleştirdi. Boğazdan geçen gemilere kurallar koydu. Bu kurallara göre, boğazdan geçen büyük küçük tüm gemiler hisarların karşısına gelince yelkenlerini indirip duracak, yükünü söyleyecek ve vergi ödedikten sonra gidebilecekti.

Bir gün bir Ceneviz gemisi, bu kurala uymadan geçip gitmek istedi. Hisardan yapılan tüm uyarılara rağmen durmayınca, toplar ateşlendi. Gemi, yan yattı, gittikçe suya batmaya başladı. Durumu öğrenmek isteyen komutan, askere sordu:

- Kurala uymayan gemiden ne haber?

Denizde batmakta olan gemiye bakan asker, cevapladı:

- **Yelkenleri suya indi** komutanım, ha battı ha batacak!... (Batur, 2009: 135).

Yelkenleri Suya İndirmek: Bugün bu deyim, direnmekten vazgeçip karşısındakinin söylediğini kabul etmek anlamında kullanılmaktadır.

* Bu hikâyede sadeleştirme yapılmıştır.

EK 6.29: YERİN KULAĞI VAR

Bu deyimın hikâyesi “Midas’ın Kulakları” efsanesine dayanır. Vaktinde Midas adında bir hükümdar yaşarmış. Midas, baş ve kulaklarını örten şapkasını hiç çıkarmazmış. Çağırdığı berberleri de öldürürmüş. Zamanla ülkede berberlik yapan kimse kalmamış. Midas, adamlarına:

- Tez, bana bir berber bulun, diye emretmiş.

Uzun araştırmalardan sonra berberliği bırakan bir adam bulmuşlar. Berberi, Midas’ın huzuruna çıkarmışlar. Zavallı berber “beni de öldürecek” diye tir tir titriyormuş. Hükümdar kaşlarını çatarak:

- Bana bak! Sana bir sırrımı göstereceğim. Hiç kimsenin bilmediği bir şeyi göreceksin. Sonra kafasındaki başlığı çıkartmış. Berberin şaşkınlıktan **dili tutulmuş**. Çünkü hükümdarının kocaman, eşek kulağı gibi kulakları varmış.

Midas:

- Kulaklarımı benden başkası bilmez. Şimdi sen de gördün. Eğer sırrımı korumaz ve başkalarına söylersen kafanı uçururum, bilmiş ol, demiş.

Berber kekeleyerek:

- Baş üstüne sultanım. Bana güvenebilirsiniz, demiş. Sonra da Midas’ın saçlarını kesmiş.

Aradan günler geçmiş. Berber, Midas’ın berberliğini yapıyormuş. Sırrını saklamaya çalışıyormuş ama dayanamıyormuş. Kendi kendine “Midas’ın eşek kulakları var” diye söyleniyormuş. Bir gün saraydan kaçmış. Şehirden ayrılmış. Kimsenin olmadığı yerlere gitmiş. Bir dağ yamacına varınca içindeki sırrı dışarı vurmuş.

- Midas’ın eşek kulakları var, diye bağırmağa başlamış. Ses dağda yankılanarak geri dönmüş.
- Midas’ın eşek kulakları var.

O sırada dağ yolunda eşekleriyle giden birkaç köylü bu sesi duymuş. Köylerine varınca duyduklarını diğer köylülere anlatmışlar. O köyden diğer köy duymuş. Haber şehre kadar ulaşmış. Sonunda Midas da duymuş. Duyar duymaz sırrını bilen tek kişi olan berberi çağırmış. Berbere öfkeyle bağırması:

- Ben sana sırrımı başkasına söylersen kafanı yok bil demedim mi?

Berber, eli ayağı titreyerek:

- Sultanım. Yemin ederim ki ben sırrınızı kimseye söylemedim. Söylememek için çok dayandım. Dayanamayınca dağlara çıktım. Kimsenin olmadığı yerlerde birkaç kere bağırdım. Meğer yerin kulağı varmış, demiş (Uysal, 2010: 81).

Bu sözle yakın anlamlı diğerk bir söz de, “**Açma sırrını dostuna, o da söyler dostuna**” atasözüdür.

Açma Sırrını Dostuna, O Da Söyler Dostuna: Bir sır en yakın dostta bile söylenmemelidir.

Dili Tutulmak: Sevinç, korku, şaşkınlık vb. sebeplerle birdenbire söz söyleyemez olmak.

Yerin Kulağı Var: Bir konu iki kişi arasında gizli olarak konuşulsa bile, başkaları tarafından duyulabilir (www.tdk.gov.tr, 2014).

EK 6.30: YORGAN GİTTİ, KAVGA BİTTİ

Nasrettin Hoca, bir gece uyurken sokaktan gelen seslerle uyanır. Karısı da uyanır. Hoca merakla pencereden dışarı bakar. Kapısının önünde iki adamın kavga etmekte olduğunu görür. “Durun, kavga etmeyin” dediyse de oralı olmazlar. Sonunda hoca, kavgacıların yanlarına gidip ayırmaya karar verir. Karısı:

- Aman efendi, bu gece yarısı ne olur ne olmaz kendine dikkat et, der.

Hava soğuk olduğundan Hoca üşümek için yorganı omzuna alır, sokağa çıkar. Kavga eden adamlara:

- Yahu durun, neden kavga ediyorsunuz? Gece yarısı kapı önlerinde kavga mı olur, diye seslenir.

Adamlar Hocayı duymazdan gelirler. Hoca bakar ki bunların kavgayı bırakacakları yok. Aralarına girip, ayırmaya, nasihat etmeye başlar. O sırada kavgacılarından biri, Hocanın yorganını kaptığı gibi kaçmaya başlar. Öteki de karanlıkta yok olur. Hoca etrafa şöyle bir bakar. Sonunda çaresiz eve döner. Karısı onun geldiğini duyunca:

- Eee Hoca efendi, kavga ne oldu, diye sorar.

Hoca üzgün cevap verir:

- Hiç, kavga bizim yorgan yüzündenmiş. **Yorgan gitti, kavga bitti** (Uysal, 2010: 209).

Yorgan Gitti Kavga Bitti: Kavga sebebi olan şey ortadan kalkınca kavga da sona erdi, anlamında kullanılmaktadır (www.tdk.gov.tr, 2014).

ÖZGEÇMİŞ

Yasemin YILMAZ ATAGÜL 28.01.1982 tarihinde Sakarya'da dünyaya geldi. 2001 yılında Sakarya Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde okumaya hak kazandı. 2005 yılında tamamladığı lisans öğreniminin ardından Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda yüksek lisans öğrenimine başladı. 2007 yılında yüksek lisansını tamamladı ve aynı yıl doktora öğrenimine başladı. Muhtelif üniversiteler bünyesinde yer alan Türkçe öğretim merkezlerinde yabancı dil olarak Türkçe öğretimi alanında görev aldı. Halen İstanbul Şehir Üniversitesi Diller Okulu'nda Türk Dili okutmanı olarak çalışmaktadır.